

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

قال الله تعالى:

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de Ehl-i Beyt Hakkında
Şöyle Buyurmuştur:

**"Allah sadece siz Ehl-i Beyt'ten tüm kötülükleri
gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister."**

(Ahzâb / 33)

İslam'ın Siyasi Teorisi

1. cilt: Yasama

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَعِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي، مَا إِنْ
تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا، وَأَنْتَهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرْدَا عَلَيَّ
الْحَوْضَ.

(صحيح مسلم، ج ٧، ص ١٢٢، سنن دارمي، ج ٢، ص ٤٣٢، مسند احمد، ج ٣، ص ١٤،
١٧، ٢٦، ٥٩، ج ٤، ص ٣٦٦، ٣٧١، ج ٥، ص ١٨٢، مستدرک حاکم، ج ٣، ص ١٠٩،
١٤٨، ٥٣٣، و....)

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: “Ben sizin aranızda iki
paha biçilmez emanet bırakıyorum: -Biri- Allah’ın kitabı ve -
diğeri- ıtratım, Ehl-i Beyt’im. Bu ikisine sımsıkı sarıldığınız
müddetçe asla sapmazsınız. Bu ikisi Kevser Havuzu’nun
başında bana varıncaya kadar birbirinden ayrılmazlar.

(Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i Daremi, c.2, s.432; Müsned-i
Ahmed, c.4, s.14, 17, 26, 59, c.4, s.466, 471, c.5, s.182; Müstedrek-i
Hakim, c.4, s.109, 148, 533 vs...)

İSLAM'IN SİYASİ TEORİSİ

1. cilt: Yasama

Ayetullah Muhammed Taki Misbah Yazdi

Çeviri:
Mustafa Yalçın

Edit:
Nuri Dönmez
Şamdan Eroğlu

Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

نام کتاب: نظریه سیاسی اسلام ج 1
نویسنده: محمد تقی مصباح یزدی
مترجم: مصطفی یالچین
زبان ترجمه: ترکی استانبولی

İSLAM'IN SİYASİ TEORİSİ

1. cilt: Yasama

Yazar: Ayetullah Muhammed Taki MİSBAH YEZDİ

Mütercim: Mustafa YALÇIN

Hazırlayan: Kültürel Yardımcılık, Tercüme Bürosu

Edit: Nuri Dönmez / Şamdan Eroğlu

Dizgi ve Mizanpaj: Tuba

Baskı: Leyla

Baskı Sırası: 1. Baskı

Baskı Tarihi: 2007

Yayınlayan: Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

ISBN:

Site : www.ahl-ul-bayt.org

e-mail: info@ahl-ul-bayt.org

Baskı Hakları Yayıncıya Aittir

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	13
Önsöz	15
Birinci Oturum	19
Siyasal İslam Alanındaki En Önemli Sorular.....	19
1-Giriş.....	19
2-İslam ve Siyasi Düşüncenin Teorize Edilmesi	20
3-İslam'ın Siyasi Teorisi Özgündür.....	21
4 -İslam Devletinin Mahiyet ve Unsurları	23
5-İslam Devletinin Modeli, Yetkileri ve Görevlerinin Genişliği	24
6-Halkın İslam Devletindeki Rolü ve Diğer Bazı Sorular	25
7- İslam'ın Siyasi Teorisinin Metodolojisi	26
İkinci Oturum	29
İslam'ın Siyasi Düşüncesini Teorize Etmenin Önemi ve Gerekliliği	29
1-Doğu ve Batının İslam Devrimine Karşı Tavrıları	29
2- Gençler ve Uzun Vadeli Kültür Entrikası	30
3-Kültür Entrikasının Üç Ekseni	31
4-Düşmanın Üç Eksenli Entrikası Karşısında Görevlerimiz	35
5- Düşmanın Komplolarının Karşısında Uygun Metotları Seçmenin Gerekliliği	36
6- Dinin Tanımı ve Kapsama Alanı	37
7-Dini Kendi Kaynaklarından Tanımanın Gerekliliği	39
Üçüncü Oturum.....	43
Siyasetin Dindeki Yeri (1).....	43
1-Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı	43
2-Siyasetin Tanımı ve Üçlü Kurumunun İslam'daki Yeri	44
3-Kur'an'daki Yargısal Hükümler.....	46
4-İslam'ın Kapsamlılığı ve İslam'da Hakimin Konumu.....	48
5- Konunun Özeti	52
Dördüncü Oturum	53
Siyasetin Dindeki Yeri(2).....	53
1-Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı	53
2-Din Dışı Bakış Tarzında Dinin Siyasetten Ayrılması	54
3-Dünya ve Ahiretin İç içe Olan İlişkisi	56
4- Amellerin Değersel Yönü ve Dünyevi Davranışlar.....	58
5- Davranışların Değersel Yönünü Anlamada Aklın Kuvvetinin Ölçüsü.....	60
6-Dinin Kapsamı	60
7-Din ve Devlet İlişkisi.....	62
8- Dinin Kapsamlılığı	64
Beşinci Oturum	65
İslam'da Özgürlük (1).....	65
1-Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı	65
2- Din ve Bilimin Özel Alanları	66
3-Dini Hakimiyetin Özgürlük İle Çeliştiği Şüphesi.....	66
4-Yukarıdaki Şüphenin Dini Kalıpta Sunulması	66

5-Kur'an'ın Bakışındaki Farklılığın Delili.....	69
6-Dile Getirilen Şüphenin Din Dışı Bakışla Sunulması.....	74
7-Hume Şüphesi ve Yukarıdaki Şüphenin Birinci Yanıtı.....	74
8-İkinci Yanıt Özgürlük Mutlak ve Sınırsız Değildir.	75
9-Hakimiyetin İnsanın Halifetullah Makamı İle Çatıştığı Şüphesi.....	76
Altıncı Oturum	79
İslam'da Özgürlük (2).....	79
1-İnsanın Tarihi Değişimi Üzerine Kurulan Şüphe	79
2-Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı	80
3-Yukarıdaki Şüphenin Başka Bir Açıdan Sunulması.....	82
4-Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı	83
5-Allah'a İsyan Etmenin Tarihi	84
6-Allah'a İtaat Etmek ve Özgürlük.....	86
Yedinci Oturum.....	91
Özgürlük ve Onun Kapsam ile Sınırı	91
1- İslam'ın Siyasi Teorisi ve Özgürlüğün Kısıtlandığı Şüphesi	91
2- Özgürlük Mefhumuna Farklı Bakışlar.....	92
3-Özgürlüğün Mutlak Olmayışı ve Onun Dinden Öncelikli Olduğu Şüphesinin Reddi	94
4- Her Toplumun Değerlerine ve Mukaddes Saydıkları Şeylere Riayet Etmenin Gerekliliği.....	96
5-İfade Özgürlüğünde Meşru Olmayan Hedefler	98
6-İfade Özgürlüğünün Kısıtlılığı	99
7-Mefhumların Açıklanma Gereği ve Kavramların Karşılıkları.....	101
Sekizinci Oturum.....	103
Devletin Yapısı ve Şeklinin Açıklanması.....	103
1- Akademik Tanımın ve Örnekli Tanımın Yeri	103
2-İslam ve Kurumlar Ayrılığı Nazariyesi	104
3-İslam'ın Toplumu Yönetmede Yetersiz Olduğu Şüphesi.....	106
4-Kanunların Çeşitliliği ve Değişken Kanunlar Koyma Gereği.	107
5-Kanunların İslami Olmasının Manası.....	109
6-İslam Devletinde Yasama.....	111
7-İslam Devletinde Kanunları Uygulayanların Atanır Oluşu	112
Dokuzuncu Oturum	115
Dini Düzendeki Kanunların Yerinin İncelenmesi	115
1-İslam'ın Siyasi Teorisinin Esasları.....	115
2-Tabii Kanunlar İle Vazedilmiş Kanunların Yerleri	116
3-Dinin Asıllarını Kabul Etmenin Zorunluluğu.....	119
4-İslam, Sabit Usul ve Özellikler.....	121
5-Zorunlu Sabit Hükümler ve Kur'an'ın Kesin Anlamları.....	123
6-İslam İle İlgili Zıt Anlayışların Olması Şüphesine Cevap.....	125
7-İslam'ın Beşerin Bütün İhtiyaçlarına Cevap Verebileceği Hakkında.....	126
Onuncu Oturum.....	129
Kanun, Farklı Değerlendirmeler ve Kaynak Meselesi.....	129
1-Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı	129
2-Mevcut Şartlarda Kanun Hakkında Tartışmanın Zorunluluğu	130

3-Kanunun Kapsamının Belirginleşmesinde İki Ayrı Görüş	130
4-Demokratik Düzenlerde Kanunun Kaynağı	131
5-İnsan Haklarının İtibarının Kaynağı.....	132
6-Gerçek ve Tekvini (Yaratılış) Kanunlar ve İnsan İradesinin Rolü	134
7-Teşrii ve İlahi Kanunlar İnsanın Saadet ve Kemalinin Güvencesi	136
8-Hukuki Kanunların Ahlaki Kanunlardan Farkı	139
9-İslami Düşünce ile Liberalist Düşüncenin Farkı	140
Onbirinci Oturum	143
Kanunun İtibarının Ölçüsü.....	143
1-Önemli Siyasi Konuların Derin Şekilde İncelenmesinin Gereği	143
2-Kanunun İtibarının Kapsam ve Ölçüsü	144
3-Birinci Görüşün Eleştirisi	147
4-İslam Kanunlarının Üstünlüğü	148
5-İkinci Görüşün İşlevsizliği	149
6-Üçüncü Görüşün Eksiklikleri ve İslam'ın Nazarında İhtiyaçların Kapsamı	150
7-İslam Devrimi ve Manevi Maslahatların Üstün Yeri	152
Onikinci Oturum	155
İslam'ın ve Batı'nın Değerlere Bakış Farkı	155
1-Önceki Konunun Kısa Bir Özeti	155
2-İslam Nazarında En İyi Kanun; ve Sentez Tehlikesi	156
3-Dini Düşünce Alanındaki Fikri Sentezcilik.....	158
4-Dini Plüralizmin Anlamı	160
5-Allah'a Kulluk Etmenin Azameti ve Bunun Mutlak Özgürlük ile Çatışması	162
6- Batı; ve Bilim-Din Çatışmasının Kaldırılması	164
7-Liberalist ve İslami Düşünce Halkın Tercihinin Yeri.....	166
8-İslam ve Batıda Yasama Kurumu ve Demokrasi.....	168
9-Gençlere Bir Tavsiye.....	171
Onüçüncü Oturum	173
İslam'ın ve Batının Kanuna Bakıştaki Köklü İhtilafları	173
1-Önceki Oturumun Özeti	173
2-Kanunun Ferdi Özgürlükler İle İrtibatı.....	174
3-Hümanist ve Liberalist Düşünce Kanun	176
4-Batı Kültürünün Dinamikleri ve Onun İslam Kültüründeki Karşılığı	177
5-İslam Kültürünün Yapılanma Unsurları ve Ruhaniyet	178
6-Kanunun Mahiyeti ve İslam İle Liberalizmdeki Özel Fonksiyonu.....	180
7-Meşru Özgürlüğün Nisbi Oluşu	181
8-İslam İle Liberalizm Arasındaki Tezat	182
9-İslam ve Demokraside Yasama	183
10-İslam Devleti'nde Muteber Kanun	185
Onördüncü Oturum	187
Batının Kanuna Maddi Bakışı	187
1-Önceki Konunun Özeti	187
2-Tabii Hukuk Okulu.....	189
3-İnsan Haklarının Batıdaki Sınırı.....	190
4-Özgürlüğün Sınırında İhtilafın Ortaya Çıkması	191

5-İnsan Hakları Bildirgesinde Özgürlüğün Kapsamı.....	192
6-Batıdaki Özgürlük Normunun Eksiklikleri	193
7-İslam Kanunlarının Manevi ve Maddi İhtiyaçlara Gösterdiği Önem	194
8-Dini ve Manevi Çıkarların Maddi Çıkarlara Önceliği	197
9-Özgürlüğün Kapsam ve Normlarında İslam ile Liberalizm Arasındaki Fark.....	197
Onbeşinci Oturum	199
İslam Devleti, Kültürel Komplolar	199
1-Önceki Konunun Özeti	199
2-Ulema ve Bilinçlendirmenin Ağır Yükümlülüğü	200
3-Ülke Basınında Batının Yıkıcı Özgürlüğünün Propagandası	202
4-İslami Protestanlık, İslam Aleyhine Komplo	203
5-Tabii Hakkın Gerçek Mefhumu	205
6-Sünnete Dayalı Anlayış, İslam'dan Algılanan Tek Asıl Anlayış	206
7-Meşru Özgürlük	208
8-Dinin ve Kanunun Özgürlüğü Kısıtlaması	209
9-Özgürlüğü Kısıtlamanın Zorunluluğu	211
Onaltıncı Oturum.....	213
Kanun ve Özgürlük Alanında İlahi ve Ateist Olan İki Kültürün Farkı.....	213
1-Seçimin, Bilincin ve Kanunlara Uymanın Hedefe Varmadaki Rolü	213
2-Ahlaki Kanunların Hukuki Kanunlardan Farkı	215
3-İlahi Kültür, Ateist Kültür ve Bunların Kanuna Bakışındaki Farklılıklar	217
4-Batı Kültürünün Üç Esası.....	218
5-Batı Kültürünün Temelleri İle İslam Kültürünün Temelleri Arasındaki Çatışma.....	220
6-İslam ve Batının Özgürlüğün Kapsamını Belirlemedeki Farklı Bakışları	223
Onyedinci Oturum.....	227
Teşrii Rububiyetin Hakimiyyet ve Yasama İle İrtibatı	227
1-Önceki Konunun Özeti	227
2-Ana Usullerin Belirlenme Zorunluluğu.....	227
3-Allah'ın Hakimiyyeti ve Teşrii Rububiyet	229
4-Arı Tevhid Mefhumu	232
5-İslam'da Hakimiyyet ve Yetkili Kanun Koyucu Merciler	233
6-Kanun Koyuculuğun Allah'a Özgü Olmasının Delilleri	237
Onsekizinci Oturum	243
Yasamanın İslam'daki Şartları ve Konumu	243
1-Önceki Konunun Özeti	243
2-Yasama Şartlarının Allah'a Özgü Oluşu	244
3-Kanunsal Mercilerin Çokluğunun Gerekliliği Şüphesi.....	245
4-Belirtilen Şüphenin Cevabı	246
5-İkinci Şüphe, Yasamada Allah'ın İzninin Tesirinin Olmaması.....	248
6-İkinci Şüphenin Cevabı	248
7-İnsanın Kendi Kaderine Hakimiyyeti.....	251
8-İnsanın Hakimiyyeti Allah İle Çelişmemektedir	253
Ondokuzuncu Oturum	257
İslam'ın Devlet ve Siyaset Alanındaki Özelliği	257
1-Önceki Konunun Özeti	257

2-Devletin Özel Görevinin Belirlenmesinde Üç Görüş	258
3-İslam Devletinin Özel Fonksiyonunun Diğer Devletlerden Farkı	260
4-İnsanlık Camiasının İslam'ın Bakışındaki Mahiyeti	261
5-Kanun Koyucunun Gerekli Özellikleri	263
6-İslami Kanunlar ile Liberalist Kanunların İhtilafı	267
Yirminci Oturum	271
Devlet ve Kanunun Konumuna Yeni Bir Bakış.....	271
1-Topluma Organik Bakış	271
2-İslamın Topluma Organik Bakışı	272
3-Toplum ve İnsan Bedeninin Benzeşme Yönü	274
4-Topluma Organik Bakış İle Devletin Yerinin Açıklanması	276
5-Gerçek Maslahat ve Zararlar Kanunun Desteğidir	279
Yirmi birinci Oturum	283
İslam ve Demokrasi (1)	283
1-Önceki Konunun Özeti	283
2-Kanunu Uygulayanların Allah'ın İznine Olan İhtiyaçları	284
3-Demokrasinin Mefhumu Ve Onun Uygulamadaki Değişimi	287
4-Bu Asırdaki Demokrasi Mefhumu	288
5-Sulta Düzeninin Yeni Demokrasi Mefhumundan Yararlanması	290
6-İslam Nazarında Demokrasinin İyi Şekli	291
Yirmi ikinci Oturum	295
İslam ve Demokrasi (2)	295
1-Önceki Konunun Özeti	295
2-Seküler Demokrasi ve Felsefi Dayanağı	295
3-Seküler Düzenin Felsefi Temellerindeki Safsata	297
4-İdarecilik Alanında Demokrasi	298
5-İslam Cumhuriyetinde İslam ve Velayet-i Fakih'in Üstün Konumu	300
6-İslam'ın Kabul Ettiği Demokrasi	302
Yirmi üçüncü Oturum	305
İnsaniyetteki Birlik İlkesinin ve Yurttaşların Tabiiyetinin İncelenmesi	305
1-İslam'ın Bakışında Hakların Çıkış Kökü	305
2-Tabii İhtilaflar ve Kesbi İhtilafların Haklar ve Ödevlerin Farkındaki Tesiri	308
3-Tabiiyet Kanunlarında Fertler İçin Değişik Derecelerin Belirlenmesi	310
4-İslam'ın Nazarında Birinci ve İkinci Derece Tabiiyet	311
5-Velayet-i Fakih Düzeninin Diğer Düzenler İle Olan İşlevsel Farkı	312

Giriş

Şüphesiz kültürel savaşta olduğumuz asrımızda etkili tebliğ metotlarından yararlanarak kendi ideallerini yayabilen her mektep bu alanda öncül olup dünya insanlarının düşüncesinde etki bırakacaktır.

İran'da İslam inkılabının zafere ulaşmasından sonra dünyanın gözü bir kez daha İslam dini, Şia kültürü ve Ehl-i Beyt (a.s) mektebine dikilmiştir. Düşmanlar bu fikrî ve manevî gücü ortadan kaldırmak, dostlar ve taraftarlar ise inkılabî ve kültürel örneklerden ilham alıp onları izleyebilmek için bu asil ve tarih yaratan kültürün merkezine göz dikmişlerdir.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) Kurultayı Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inin izleyicileri arasında karşılıklı yardımlaşma, fikir alış-verişi, vahdet ve birliğin zaruretinin bilincinde olarak dünya Şiileri ile faal bir ilişki oluşturma amacıyla konferanslar düzenleme, kitap basma, telif eserlerini tercüme etme ve Şia düşüncesi alanında insanları bilgilendirme vasıtasıyla Ehl-i Beyt ve Muhammedî öz İslam kültürünü yaymak için Şia'nın işbilir, büyük ve yaratıcı gücünden ve Caferî mektebi düşünürlerinden yararlanarak bu meydana ayak basmıştır. Rabbimize şükürler olsun ki, büyük rehberimiz Ayetullah Hamenei'nin (Allah sayesinde başımızdan eksik etmesin) özel yönlendirmeleriyle bu hassas ve kültür yaratıcı meydana çok önemli adımlar atılmıştır. Gelecekte bu nurlu ve asil hareketin günden güne hızlanıp büyümesini, günümüz dünyasının ve Kur'an ve Ehl-i Beyt'in berrak maarifine susayan insanların bu mektebi maneviyatın, irfanî mektebin ve velaî İslam'ın kaynağından daha fazla yararlanmasını ümit ederiz.

Ehl-i Beyt'in (a.s) kültürü sağlam, mantıklı, üslubuna uygun ve doğru bir şekilde sunulması durumunda uyanış, hareket ve maneviyat sancaktarları olan Resulullah'ın Ehl-i Beyt'inin mirasının kalıcı cilvelerini dünya insanlarının gözleri önüne serebileceğine, zuhur asrının eşliğinde Hz. Mehdi'nin (a.f) evrensel hükümetine susamış olan yorgun dünyayı modern cehaletten ve dünyayı sömürenlerin başına buyruk hareketlerinden, ahlak ve insanlığa aykırı kültürlerden kurtarıp hürleştireceğine inanıyoruz.

İşte bu nedenle, bu doğrultuda yazar ve araştırmacıların araştırma eserlerine ve ilmi faaliyetlerine kucak açıyor ve kendimizi bu yüce kültürün yayılma için çaba harcayan yazar ve mütercimlerin hizmetçisi biliyoruz.

* * *

Elinizdeki kitabı hazırlayan “Ayetullah Muhammed Taki MİSBAH YEZDİ”ye ve eseri Türkçe'ye kazandıran sayın “Mustafa YALÇIN”e teşekkür ediyor ve çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Yine, bu eserin hazırlanmasında zahmetleri geçen tercüme bürosundaki aziz kardeşlerimiz ve sadık arkadaşlarımıza tüm samimiyetimizle teşekkür ediyor, kültürel cihad meydanında bu küçük adımın mevlamızın rızasını kazanmasını temenni ediyoruz.

Dünya Ehlibeyt Kurultayı
Kültürel Yardımcılığı

Önsöz

Siyaset felsefesinin en önemli ve köklü konularından biri de, devlet ve hükümetin gerekliliği konusudur. Beşerin hayatının ilk ve ilkel dönemini bitirmesi, toplumsal yaşama geçmesi ve insanların hayatında meydana gelen yapısal değişikliklerle birlikte, devletin varlığı kesin bir şekilde kabul edildi. Tarihte fakat küçük bir azınlık, toplumda devlet diye bir kurumun olmasına karşı çıkmıştır; on dokuzuncu yüzyılda yaşayan Sen Simon ve Prudon gibi düşünürler, bu anlamda devletin varlığına karşı çıkan kimselerdi. Sen Simon, insanlık düşüncesinin toplumu tehlikeden koruyacak ve ona önderlik edebilecek bir güçte olduğuna inanıyordu. Anarşistlerin ve devlete muhalif olan kimselerin düşüncesine göre insan, temiz bir yapıya sahiptir ve bu yapı, insanı iyi ve beğenilen istek ve arzuları kabul etmeye zorlamaktadır. Aynı şekilde bu grup, devletin insan özgürlüğüyle uyuşmadığına, insan özgürlüğü ve insanın değerinin korunması açısından, devletin insan yaşamından çıkarılması gerektiğine inanmaktadır.

Sosyolojik araştırmalar, insanın, her zaman ve her koşulda, devlet ve hükümet kurmayı akla ve fıtrata dayalı kaçınılmaz bir zorunluluk olarak gördüğünü göstermektedir. Bu, insanın sosyallik arzusundan ve yapı olarak medeni oluşundan kaynaklanmaktadır. İnsan, ancak toplumsal bir hayatın ve herkesin haklarına saygı duyulduğu düzenli bir teşkilatın varlığında hayatını sürdürebilir. Böyle olmadığı takdirde ise, insan hayatı düzenli bir şekil almayacak ve kargaşalık, ilkellik, vahşilik, hakkın gasp edilmesi ve orman kanunlarında olan eşitsizlik ve kanunsuzluk insanlara hakim olacaktır.

Farklı devlet şekillerini ve büyük toplumları idare etmede kullanılan sistemlerdeki yapı ve işleyişteki önemli farklılıklar; farklı öğreti usulleri ile değişik dünya görüşlerinden ve bunların insanı farklı yorumlayışından kaynaklanmaktadır. Çünkü insan sadece bir cisim olarak tasavvur edilirse, maddi açıdan doyurulmak, refah içinde yaşamak, rahatlık ve zevk, onun için yegane hedef olacaktır. Bu düşünce uyarınca bütün çabalar, şehvet ve lezzet yörüngeli olacaktır. Ama insanı maddeden üstün ve ondan öte bir varlık olarak kabul edersek ve geniş bir bakış açısıyla insan varlığının değişik yönlerine ve onun maddi ve manevi hasletlerine bakıp, siyasi düzenin yapısını buna göre şekillendirirsek devlet, insanın asayiş ve yükselişini temin etme amacıyla olacaktır. Biz, insana yönelik bu iki ölçüyü, bakış tarzını ve seçilen hedefleri baz alarak, siyasi düşünceleri ve

devletlerin uygulamalarını eleştirmektedir. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi siyasi düşüncelerin aslı, bakış tarzı ve hedeflerden ibarettir ve bunlar olmaksızın siyasi düşüncelerin bir anlamı yoktur.

Gerçi günümüzde, yeni felsefi düşünceyi etkisi altına alan mutlak Realizm akımından dolayı genel bir bakış açısıyla insana bakma ve onun yüce hedeflerine dikkat etme azalmıştır ve siyaset ile ilgili önemli meselelere, sosyolojik tahlillerle yaklaşmak ve bu yöntemle etkili çözümler sunmak yaygınlaşmış, hedef ve dünya görüşünden söz etmek ise ender bir hale gelmiştir; ama yüce insanlık mektebinin gerçek kurucuları olan peygamberlerin mektebinde ise hedefli ve ülkülü olmak, hareket ve değişimin esası olmuştur. Bundan dolayı, Kur'an'a kapsamlı ve düzenli bir şekilde baktığımızda, insanın yaratılmasının, ölümün, hayatın, peygamberlerin gönderilmesinin, ibadi ve sosyal kanunların hepsinin bir hedefe yönelik olduğunu ve bütün faaliyetlerin, programların ve hatta devlet tesis etmenin ekseninin bu önemli hedefe varmak olduğunu görmekteyiz. Bu esasa göre devletler, sadece toplumların idaresi için değil, aksine idareden daha önemli olan hidayet esasına göre şekil almalıdır. İnsanın bir yönünü baz alan devletler, sadece insanların refah ve asayişini temin etmek için çalışıp, insanı yönetmektedirler. Ama bu devletler, insanın hem asayişini ve hem de manevi yükselişini temin etme peşinde olurlarsa, insanın hidayete ulaşmasını da sağlayacaklardır; çünkü üzerinde ilahi ruhu taşıyan, basit maddi özelliklerin ötesinde, manevi ve ruhani özellikleri olan ve bunların vücudunun derinliklerine şekil verdiği insanın, hidayete ihtiyacı vardır ve insanı sadece yönetmekle yetinmek, onu hafife almaktır.

Eğer devletin nihai hedefi insanın güzel bir akıbetle ulaşması, Allah'a yaklaşması ve onun hidayete kavuşması ise, şüphesiz böyle bir durumda, insanın gerçek fayda ve çıkarlarını herkesten daha iyi bilen ve onun değişik özelliklerini herkesten daha iyi tanıyan bir kimse, insanları yönetme liyakatine sahip olabilir ve bu, Allah'tan başka bir kimse değildir. Kur'an ayetlerinin de teyit ettiği bu konuyla ilgili akli delilden anlaşılan şudur: İnsanın kemale ulaşmasının şartı; insanın, dünyanın ve ahiret aleminin hakikatini ve insanın, dünya ve ahiret alemiyle olan karşılıklı ilişkisini bilen ve bunlara hakim olan bir kimseye insanın itaat etmesidir ve bu da Allah'tan başka bir kimse değildir. O halde tapınmak ve hakimiyet hakkı Allah'a mahsustur; yani insanın yegane velisi Allah'tır ve Allah'ın hakimiyetinin dışındaki bir hakimiyet, Allah'ın iradesine dayanma ve onun izninden kaynaklanma şartıyla meşrudur. İslam devletinin mihveri olan "Velayet-i Fakih" teorisi bu esasa göre şekillenmektedir.

Masum imamın gaybette olduğu özellikle de son asırdaki zaman süreci içerisinde Müslüman fakih ve düşünürlerin üzerinde derin bir şekilde dikkatlerini yoğunlaştırdıkları ve son yıllarda mükemmel bir hale gelen “Velayet-i Fakih” teorisi, dini hakimiyete olumsuz bir gözle bakan düşüncenin karşısında, dünya siyaset arenasında etkili, gelişen ve değişim meydana getiren bir teori haline geldi.

İslam dünyasının, bu asırda, üzerinde düşünülmesi gereken iki oluşuma tanıklık ettiğini söylemek gerekir. Siyasete ve dini hakimiyete olumsuz bakan düşünce, bu oluşumlardan biridir. Bütün dinler ile özellikle de İslam ile karşı karşıya gelen ve dini siyasi düşüncenin inzivasını ve dini inancın oluşturduğu hareketliliği azaltmayı ardında taşıyan bu yeni düşünce, bütün dinleri tehdit etmektedir. İslam dünyasının düşünür ve bilgelerinin, bu düşüncenin karşısında mantıklı bir savunma yapmak için, derin ve ciddi araştırmalar yapıp, dinin asli inançlarını açıklamaları ve sağlamlaştırmaları zorunludur. Diğer önemli oluşum ise; Velayet-i Fakih teorisi esasınca oluşturulan siyasi düşüncenin, siyasi arenada yerini almasıdır. Gerçi bu düşünce teorik olarak uzun bir geçmişe sahip olup, tarihte belirli gelişimler katetmiştir ama bu düşüncenin pratik ve uygulama boyutundaki varlığı, İslam devriminin zafere ulaşmasıyla başlamıştır.

Uzun ve sürekli mücadelelerin ardından İmam Humeyni’nin (k.s.) akıllı ve dahice rehberliği sayesinde İran İslam Devrimi zafere ulaştı ve İran’ın Müslüman halkının ezici çoğunluktaki oylarıyla da İslam Cumhuriyeti düzeni kuruldu. Devrimin zafere ulaşmasının ardından bir grup müctehit, İslam alimi ve ümmetin seçkin şahsiyetleri tarafından, Kur’an ayetleri ve İslam’ın nurani hükümleri çerçevesinde, uzmanlar ve hukukçular tarafından dünyadaki en gelişmiş Anayasalardan biri olarak değerlendirilen İslam Cumhuriyeti Anayasası hazırlandı. Her ne kadar, bugüne kadarki süreç içerisinde, İslam Cumhuriyeti düzeninin kanunları belirlenmiş ve tespit edilmişse de ve “Velayet-i Fakih”, düzenin İslami ve meşru oluşunun sembolü sıfatıyla bu düzenin bekasına ve muhafazasına yönelik gelebilecek tehlikelere karşı düzeni koruyan bir kalkan olarak İslam Cumhuriyetinin asli bir sütunu ve önemli bir esası sıfatıyla Anayasada tanınmışsa da; devrimden sonraki gelişmelerden, devrimin ideolog kadrosunun gündemdeki meselelerle meşgul olmasından ve Velayet-i Fakih teorisi hakkında oluşturulan duygusal, aşırı ve basit değerlendirmelerden dolayı bu mesele, bilimsel olarak doğru bir şekilde araştırılamadı ve açıklanamadı. Ama İslami yönetimin sorunlara galip gelmesi, toplumun düzen ve asayişe kavuşması ve fikri açıdan muhalif

olan kimselerin eleştirisel çalışmaları, dikkatlerin bu konuya daha fazla bir şekilde yönelmesine sebep oldu. Netice olarak; derin anlayışlı, zeki ve ferasetli düşünürler tarafından, bu konunun değişik yönleri açıklığa kavuşturuldu.

“İslam'ın Siyasi Teorisi”nin açıklanma zorunluluğu, bu teorinin siyasi düzenler içersindeki yerinin tanıtılması, bu teori hakkındaki şüphelerin, kuşkuların ve fikri mücadelelerin varlığı ve de dahili ve harici düşmanların Velayet-i Fakih düzenine karşı her yönlü saldırıları göz önünde bulundurularak, dini değerleri ve vahye dayalı öğretileri savunmak amacıyla feraset sahibi, bilge, alim ve yorulmaz mücahit Ayetullah Misbah Yazdi (Allah ömrünü uzun etsin) tarafından, Tahran'da kılınan Cuma namazlarında verilen hutbelerden önce “İslam'ın Siyasi Teorisi” hakkında bir dizi konuşma yapıldı. Elinizdeki eser, bu konuşmaların düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş hali olup, Kerim Süphani Beyin kalemıyla kitaplaştırılmış ve Yasama ve Yürütme adlarıyla iki cilt olarak aziz okuyucuların istifadesine sunulmuştur. Son olarak bu kitabın dikkat ve düşünce ehli kimselerce ve İmam-ı Zaman (a.f.) tarafından bir hizmet olarak kabul edilmesini diliyoruz.

Ve-s selâm

İmam Humeyni (k.s) Eğitim ve Araştırma Müessesesi Yayınları

26 / 4 / 1999

Birinci Oturum

Siyasal İslam Alanındaki En Önemli Sorular

1-Giriş

Şüphesiz devrim ve nizamımızın en önemli kazanım ve getirileninden biri de İslam ümmeti için sayısız bereketleri olan Cuma namazıdır. Cuma namazının yan faydalarından biri de cuma hutbelerinde, hutbeden önceki konuşmalarda veya iki namaz arasında çeşitli şehirlerde halkın ilgisine sunulan gerekli eğitim ve bilgilerdir. Devrimden sonraki süreç içerisinde inanç, eğitim, ekonomi, ve benzeri düşünsel alanlarda uzmanlar, alimler ve hatipler tarafından cuma namazına gelenlere ve medya sayesinde de halka hitaben değerli konuşmalar yapılmıştır. Ben de son yıllarda “İslami İnanç ve Değerler Sisteminde Tevhid” başlığı altında bir dizi konuşma yaptım ve bu konuşmalar kasetlerden yazıya aktarılıp düzenlendikten sonra kitaplaştırılarak okuyucuların ilgisine sunuldu. Dostların öneri ve ısrarları üzerine gelecek oturumlarda da “İslam’ın Siyasi Teorisi” adlı konuyu ele almayı kararlaştırdık. Allah-u Teala’dan bu önemli işte bize yardımcı olmasını, kendisiyle rızayetini kazanacağımız ve İslam ümmetine faydalı olacak şeyleri bize ilham etmesini, aklımızda bulundurup söyletmesini ümit ediyoruz. Böylece bu önemli konuyu şahadet aşığı muhterem İslam ümmetine sunmak istiyoruz.

Konumuzun başlığının kapsamlı ve içerikli olmasından dolayı birçok konuyu farklı düzeylerde ve farklı çerçevelerde ortaya koyup, akıcı ve sade bir üslupla veya ağır ve akademik bir üslupla tartışmak mümkündür. Elbette İmam Humeyni Hazretlerinin (k.s) hareketinin başlamasından, yani 1962’den bu yana, bu konu çeşitli şekillerde gündeme gelmiştir. Makale ve kitaplar yazılıp, birçok konuşmalar yapılmıştır. Ama halkın orta kesiminin istifade edebileceği düzeyde, düzenli bir şekilde konuların gündeme getirilmesi az olmuştur.

Bu noktayı dikkate alarak dostlar, halkın genelinin anlayacağı tarzda, gençlerin ve halkın diğer kesimlerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir düzeyde konunun gündeme getirilmesini istediler. Elhamdülillah kültürel olarak halkımız iyi bir seviyededir ve özellikle son yıllarda kültürel olarak önemli ve dikkate değer bir şekilde gelişme ve olgunlaşma kaydetmiştir ve birçok derin ve karmaşık konular halk tarafından iyi bir şekilde anlaşılmaktadır. Fakat bununla beraber ilmi beyan tarzı, ilmi merkezlere, üniversitelere ve medreseye has bir şekilde kullanılmaktadır. Oysa tartışma ve halk ile konuşma üslubunun, mümkün derecede ilmi ve zor ıstılahlardan arınmış olması lazımdır. Ki özel araştırmaları olmayan halkın geneli de bu konulardan yararlanabilsin. Elbette şuna da dikkat edilmelidir ki “İslam'ın Siyasi Felsefesi” diye ifade ettiğimiz konu kapsamlı bir niteliğe sahip olduğu için, bu konunun yüz oturumda dahi bitirilebileceğini sanmıyorum. Bundan dolayı, vaktimizin kısıtlı olmasını ve oturumlar için yapılmış programı da göz önünde tutarak, mecburen bazı konuları seçmek durumundayız. Bunların da topluma gerekli olan ve haklarında soru ve şüphelerin bulunduğu konular olmasına dikkat edeceğiz.

Dikkat edilirse, “İslam'ın Siyasi Felsefesi” başlığı üç kelimedenden oluşmaktadır ve her üçü de üzerinde durulması ve araştırılması gereken kelimelerdir. “Siyasi Felsefe” ibaresi mana yönüyle değişik şekillerde de kullanılır. Örneğin siyaset biliminin felsefesi ve siyaset bilimi karşısındaki siyasi felsefe gibi... Ama genel olarak bizim burada “Siyasi Felsefe”den kastımız İslam'ın devlet ve siyaset hakkındaki teorisini ortaya koymaktır. Elbette bu da belirli usûllere dayanmaktadır ve İslam'ın siyasi devlet düşüncesi sadece bu usûllere dayanılarak açıklanıp, izah edilebilir.

2-İslam ve Siyasi Düşüncenin Teorize Edilmesi

İslam'ın devlet ve siyaset hakkında kendine has bakış açısının olduğunu ve bunun da İslam'ın kabul ettiği esaslara dayandığını gündeme getirdiğimizde ilk etapta akla şu soru gelmektedir: “İslam'ın siyasi bir teori ortaya koyması için, dinin devlet ve siyaset hakkında kendine has bir görüşünün olmasının gerekliliği var mıdır ki böylece İslam'da siyasi bir teori ortaya koymak istesin? İşte bu soru asırlarca çeşitli ülke ve toplumlarda gündeme gelmiş ciddi bir mesele olup, ülkemizde de meşrutiyetten bu yana söz konusu edilmiş ve hakkında değişik tartışmalar yapılmıştır.

Elbette rahmetli İmam Humeyni'nin (k.s) beyanatlarına ve rahmetli şehit Müderris tarafından siyasi düşüncemizin derinliklerine kazınan;

“Dinimiz siyasetimiz ve siyasetimiz de dinimizdir” adlı meşhur slogana dikkat edilirse, bu mesele halkımız için hallolmuştur. Halkımızın bu soruya açık bir cevabı vardır. Ama dinin siyasi görüşünün açıklanması ve dinin siyasetle olan ilişkisinin şekli, araştırmaya ve tahlile muhtaçtır.

Batı kültüründe dinin kapsamlılığı söz konusu değildir. Batıda din, siyasi ve içtimai alanları kapsamayacak bir şekilde tarif edilmekte, sadece insan-Allah ilişkisini, Allah ile şahsi ve ferdi ilişkiyi düzenleyen bir unsur olarak algılanmaktadır. Bu görüşe göre siyasi, içtimai ve uluslararası meseleler, devlet ile halk ve devletler arasındaki ilişkiler, insan ve Allah ilişkilerinin dışındadır. Netice olarak da din, bu konulara yabancıdır. Bunun aksine Müslümanların dünya görüşüne göre dinin kapsamı oldukça geniş olup, ferdi ve sosyal meseleleri de içine almakta ve insanın Allah ile ve insanların birbiriyle olan ilişkilerini ve bütün toplumsal, siyasi ve uluslararası meseleleri içermektedir. Çünkü İslam’ın nazarında Allah dünyaya ve insana hakimdir. Bundan dolayı siyaset, iktisat, eğitim, öğretim, idarecilik sahası ve insanların hayatı ile ilgili diğer meseleler de, dinin hüküm ve değerlerinin kapsamına girer.

3-İslam’ın Siyasi Teorisi Özgündür

İslam’ın siyaset ve devlet hakkında görüş sahibi olduğunu ve kendine has bir teorisinin bulunduğunu kabul ettikten sonra, bu teori hakkında akla bazı sorular gelmektedir. Örneğin: “Acaba İslam’ın siyasi teorisi özgün müdür, yoksa başka bir ekolü mü benimsemiştir?” Daha açık bir ifadeyle, İslam Allah tarafından gönderilme sıfatına haiz bir düşünceye sahip midir? Allah tarafından nazil olunmuş, uyulması zorunlu hükümler gibi bir teori ortaya koyabilmekte midir? Yoksa başka bir görüşün onaylanması şeklinde midir? Bu soruya şöyle cevap verebiliriz: Birçok meselelerde selim bir akılla hareket eden insanların belirli metot ve hareket tarzları vardır; bu hareket tarzları İslam tarafından onaylanmış ve deyim yerindeyse bu akıllı selim ile hareket eden insanların davranışlarının İslam tarafından kabul edilmesine de “akıl sahiplerinin metodunun onaylanması” denilmiştir. Genel olarak halkın yaptığı örneğin alış veriş, kira, sigorta ve benzeri işler, “akıllıların tarzları” olarak bilinmektedir¹. Şimdi akla şu soru gelmektedir: “Acaba İslam’ın siyaset ve devlet ile ilgili düşüncesi de bunun gibi midir? Yani akıllı insanlar siyaset ve devlet hakkında bir teori oluşturmuş ve teyit etmiş, İslam da bunları onaylayıp

¹ Ki bu tür işler toplum tarafından icad edilmesine rağmen Allah tarafından onaylanmıştır.

tasvip mi etmiştir? Yoksa İslam, kendine has, diğer teori ve düşüncelerin karşısında kendisinin kurduğu ilahi bir düşünce mi önermektedir? Gerçekte İslam siyaset ve devlet hakkında ve siyasi ve içtimai meselelerde kullanılan bazı usul ve metotlar ile ilgili düzenleyici ve özgün bir role sahiptir. Yani sadece akıllı insanların düşünce ve tarzlarını onaylayıp benimsemesi söz konusu değildir.

Değişik şekillerdeki devlet yapılarına ve siyasetin felsefesi konularına aşina olanlar, bu alanda değişik düşüncelerin olduğunu bilirler. Bunlardan biri de “tanrısal devlet” anlamına gelen “Teokrazi”dir. Bu düşünce tarzı orta çağda kilise tarafından uygulanmış ve kilise özellikle de Katolik kilisesi, insanları Allah'ın verdiği yetkilerle yönettiğini iddia etmiştir. Bunun aksine, bazı Hristiyan fırkaları da Hz. İsa'nın dininin aslında siyasi meselelerle irtibatlı olmadığına ve deyim yerindeyse dinin siyasetten ayrılması gerektiğine inanıyorlardı. Bazı Hristiyan fırkaları ise, özellikle de Katolik sistem, orta çağda dinin siyasetle iç-içe olduğu fikrinin taraftarlığını yapıp hükümet ediyor ve hükümetin Papa'nın hakkı olduğuna inanıyordu. Onlar, kilisenin Allah tarafından yetkilerle donatıldığına, bu yetkilerle insanlara Allah adına hükümet edebileceklerine ve halkın da Allah adına Papaya itaat etmesi gerektiğine inanıyorlardı.

Bu şekil devlet tarzı da “teokratik devlet” adını aldı. Acaba insanlığın oluşturduğu devlet modellerinin dışında, İslam'ın özgün bir düşünce ve bakış açısının olduğunu ve ilahi devlet şeklini önerdiğini söylediğimiz zaman, bundan kasıt batıda bilinen ve batı kültüründe “tanrısal devlet” şeklinde algılanan “teokrazi devleti” midir? Acaba “teokrazi devletinde” olduğu gibi, Allah hakim güce geniş yetkiler vermiş midir, hakim güç, istediği şekilde insanlara hükmedip emir verebilir mi ve halkın hakim gücün istek ve yönelişleri doğrultusunda hareket etme zorunluluğu var mıdır? Acaba bizim savunduğumuz velayete dayalı ilahi devlet esaslarına, İslam'ın siyasi düşünce temellerine ve Velayet-i Fakih sisteminin esaslarına göre Veliyy-i Fakih, gönlünün istediği şekilde halkı yönetebilir mi, kendi bakış açısına uygun kanun koyup uygulayabilir mi? Ve halk onun emirlerine göre hareket etmek zorunda mıdır? Bu çok önemli bir soru dur ve hakkında, yanlış anlayışların ortadan kalkması için geniş kapsamlı bir araştırma ve tahlil yapma zorunluluğu vardır.

Genel anlamda yukarıdaki sorunun cevabı şudur: Bizim inandığımız ilahi devlet ile batı teokrasisi arasında yerden göğe kadar fark vardır. İslam'ın öne sürdüğü ilahi devlet modelinin, Hristiyanlığın özellikle de Katolik sistemin, Allah ve kilise yöneticileri adına öne sürdüğü devlet

modeli ile aynı olduğunu düşünmek yanlış bir anlaşılımdır ve onun önu alınmalıdır.

Siyasi düşünce sahipleri, devleti geniş bir bakış açısıyla ikiye ayırmaktadırlar.

1-Diktatör devletler

2-Demokratik devletler

Elbette bu her iki modelin de kendi içinde değişik şekil ve çeşitleri vardır. Bununla beraber genel bir anlamda devletler iki kısımdır:

Birinci kısım devlet modelinde gücü elinde bulunduran şahıs, gönlünün istediği ve arzuladığı şekilde bütün işlere karışır, kendi başına karar alır ve halkın baş eğmesini sağlamak için de çeşitli yollara baş vurur ve genellikle de zor kullanır ve askeri güçten yararlanır. Bu devlet modelinin karşısında, halkın irade ve istekleri doğrultusunda oluşan, halkın oylarıyla kendi yöneticilerini seçtikleri ve yöneticilerin de halkın irade ve istekleri doğrultusunda hareket etmekle mükellef oldukları ve onların meşruluklarının kaynağının halkın irade ve isteği olduğu, demokratik devlet modeli bulunmaktadır.

4 -İslam Devletinin Mahiyet ve Unsurları

Batıdaki yaygın olan genel değerlendirmeyi kabul edip, devletlerin diktatörlük ve demokratik/halka dayalı olmak üzere iki kabul kısmının dışında olmayacağına inananlar, İslam'ın devlet modeli diktatörlük müdür? diye bir soru yöneltiyorlar. Devletin başına geçen biri, örneğin içinde bulunduğumuz bu zamanda Veliyy-i Fakih¹ istek ve yönelişleri doğrultusunda güç gösterisi yapıp, silah yoluyla mı devleti yönetmektedir? Yoksa bunun dışında başka bir devlet modeli mi vardır? Bu anlamdaki devlet batıda teokrasinin karşısında kabul edilen demokrasi midir? Ya da üçüncü bir devlet modeli mi vardır?

İki kısmı olan ve kabul edilen değerlendirmeye dikkat edilirse, İslam'ın devlet şekli, söz konusu iki devlet modelinin dışında kalmaz. Başka bir ifade ile, İslam'ın devlet modeli ya diktatörlük ya da demokratik bir düzendir. Bu surette devlet halka dayalı olmalı ve batılı ülkelerde ve demokratik devletlerdeki normlar İslam devletinde de geçerli olmalıdır. Böyle olmadığı taktirde ise İslam devleti halka dayalı olmayacak ve ferdin irade ve isteğine dayalı diktatör bir devlet olacaktır. Bizim önümüzde üçüncü bir seçenek yoktur. Sorulan sorulardan bir diğeri de şudur: İslam

¹İslam nazarında gerekli özelliklere haiz önder

devletinin ön şartları ve esasi temelleri nelerdir? Daha açık bir ifade ile idarecilik ve topluma yön verme konularında İslam devletinin özgünlüğünün belirginleşmesi için uyulması gereken esaslar nelerdir? Örneğin bizim fıkıh ve kültürümüzle tanışık olanlar, namaz için belirli esasların öngörüldüğünü bilirler ve eğer bu esaslar bilerek veya bilmeyerek terk edilirse namaz batıl olmakta ve onlar olmaksızın namazın mahiyet ve hüviyeti ortadan kalkmaktadır. Bir devleti İslam devleti olarak adlandırabilmemiz için o devletin, varlığını dayandırdığı bazı temellerin ve onu ayakta tutan unsurların olması gerekir. Eğer bu temel ve unsurlarda bir noksanlık ve eksiklik meydana gelirse, İslam devleti oluşamaz. Söz konusu temel ve unsurların İslam devletinin şekillenmesindeki önem ve rollerine dikkat edilirse, bunları tanıma zorunluluğumuz ortaya çıkacaktır. Bu surette devletin İslami oluşunun ölçü ve referansını tanımış olup, mahiyet ve şekil yönünden İslam devletini İslami olmayan devlet modellerinden ayırabileceğiz. İşte bu yüzden bu ciddi soruya verilecek cevap zaruri olacaktır.

5-İslam Devletinin Modeli, Yetkileri ve Görevlerinin Genişliği

Önümüzde bulunan bir diğer soruda şudur: Acaba İslam'ın devlet hakkında belirli bir modeli var mıdır? Bildiğiniz gibi, bugün dünyada değişik devlet modelleri bulunmaktadır ve geçmişte de bugün ortadan kalkmış olan bazı devlet modellerinin var olduğu bilinmektedir. Şartlı veya mutlak saltanat modeli, cumhuriyetçi, parlamenter veya başkanlık modeli ve teokrasi modeli bazı devlet modelleri olarak zikredilebilir.

İslam, bu modellerden birini mi kabul etmekte yoksa yukarıdaki modellerden farklı başka bir devlet modeli mi önermektedir? Veya İslam belirli bir devlet modeli önermeyip, tüm zamanlar için geçerli olan ve her devlet modelinin uyması gereken belirli değerler ve ölçüleri mi öngörmektedir? Örneğin İslam adalete uyulmasını emretmiştir. Bununla beraber adaletin hangi tarzda uygulanacağı konusu zamanın ve mekanın şartlarına bağlıdır. Böylece dünyanın her bölgesinde ve her zaman diliminde adaletin özgün bir şekilde uygulanması mümkündür. Burada İslam'ın belirli bir tarzın seçiminde emir ve ısrarı olmayıp devletin İslamiliği, ölçülere bağlıdır. İslam'ın belirli bir devlet modelinin olduğunu farz edersek, acaba bu surette söz konusu devlet modelinin esasları sabit olup esnekliği olmayan bir yapı mı arz etmektedir, yoksa az çok bir esneklik söz konusu olmakta mıdır? İslami devlet modelinin esasları hakkında sorulan bu tür sorulara cevap vermek gerekir.

Gündeme getirilen bir diğer soru da devletin felsefesi hakkındadır oda şudur: İslam devletinde fert olsun veya şura veya da özel bir heyetten teşkil olan hakim güç veya yönetici olsun başka bir deyişle devlet sisteminin hangi yetkileri ve aynı orantıda hangi görevleri vardır? Çünkü tarihte ve içinde bulunduğumuz bu zaman diliminde devletlerin halka yönelik kabul ettikleri sorumluluklar farklı olmuştur. Bazı devletlerde yetkiler ve yetkiler oranında da görevler oldukça sınırlıdır. Bu çeşit devlet modellerinde devlet sadece belirli işleri yüklenip düzenin devamını korumak için genel öncelikleri yerine getirmeyi üzerine alır, diğer işler ise halka bırakılır. Bazı modellerde ise devlet, geniş yetki ve buna bağlı olarak da ağır görevlere sahip olup, yerine getirmekle mükellef olduğu önemli sorumluluklar yüklenir. Bu görevlerin yerine getirilme zorunluluğu vardır. Devlet bunları halka bırakıp, sorumluluktan kaçamaz. Çünkü devletten bu sorumluluk ve görevlerini yerine getirmeye yönelik halkın talep hakkı saklıdır.

İslam'ın siyasi felsefesinde devlet için öngörülen yetki ve görevlerin açığa kavuşması gerekir ve şüphesiz görev ve yetkilerin orantılı olma zorunluluğu vardır. Bir insanın üzerine bir görev yükleyip, bu görevi yerine getirebilecek yetkileri o şahısa vermemek doğru bir tavır değildir. Bu anlamda, İslam devletinin hangi görevleri ve bu oranda da ne kadar yetkileri vardır, diye bir sorunun sorulma gereği vardır.

6-Halkın İslam Devletindeki Rolü ve Diğer Bazı Sorular

Bugün basında ve halk arasında gündeme getirilen ciddi sorulardan biri de; halkın İslam devletindeki rolü, taşıdığı görevleri ve haklarının ne olduğudur. Ayrıca İslam'ın ilk döneminde yani Hz. Peygamber (s.a.a) ve Hz. Ali (a.s) dönemlerinde ve Hz. Hasan (a.s) döneminin bir bölümünde kurulan devletlerin nasıl bir şekil ve yapıya sahip olduğu; Ümeyye oğulları ve Abbasiler ve başkaları tarafından İslam coğrafyasında devlet kuranların ne kadar İslam'a bağlı oldukları, sorulan soruların diğer bir kısmıdır. Devletin İslamiliğinden bahsettiğimiz zaman yukarıda sıralanan devletlerden hangisini İslam devleti olarak tanıtabiliriz? Esasen tarihteki İslam devletlerinin kuruluş seyri nasıl bir seyirdi ki sonuçta İslam devrimi sayesinde bu tarzda bir devletin İran'da kurulması sonucunu verdi.

Elbette yukarıda belirtilen soruların yanında, ayrıntılarla da ilgili bazı sorular bulunmaktadır. Acaba devletimiz yüzde yüz İslami midir ve İslam devletinde bulunması gereken unsur ve ölçülere sahip midir, İslami şartlara haiz olduğu düşünülse bile, acaba bu devlet kendi misyon ve görevlerini yerine getirmekte midir? İslami değerlere özenle riayet

etmekte midir? Aynı şekilde bu devletin hangi eksiklik ve noksanlıkları bulunmaktadır? Bunlar dile getirilen söz konusu soruların bazılarıdır.

7- İslam'ın Siyasi Teorisinin Metodolojisi

İslam'ın siyasi felsefesi ile ilgili açıklama yapmadan ve öne sürülen şüphelere ve sorulan sorulara cevap vermeden önce, bu konuyla ilgili araştırma ve çalışma yapma konusunda hangi metot ve yolu seçmemiz gerektiğini belirtme zorunluluğu vardır. Başka bir ifade ile, bu konunun metodolojisi nedir? Bu konunun öncüllerinin bulunduğu bir gerçektir ve bunlara değinmenin zorunluluğu vardır. Acaba konumuzun metodu akli midir? İslam'ın siyasi teorisini akli delillerle mi açıklamalıyız yoksa konumuzun metodu düşünmeyi gerektirmeyen, sadece nakli bir metot mudur?

Yani devletin siyasi yapısı ve usulleri bir takım dini nitelikli haber, ayet ve hadisler üzerine mi kuruludur? Veya realitede İslam'ın siyasi görüşü de tecrübe ve deneyimlerden etkilenen; doğruluğu ve yanlışlığı pratik tecrübeyle anlaşılabilen bir olgu mudur? Bu esas uyarınca konumuzun metodu tecrübeye dayanacak, değerlendirme ve düşüncelerin referansı ise, İslam devletinin tecrübesi olacaktır. Konumuzun akıl ve düşünceyle ilgili bir yönü vardır. Bunu göz önünde bulundurarak akli meselelerde kullanılan metodun en az iki sınıfa ayrıldığı belirtilmelidir :

1-Cedel metodu

2-Delillerle bir meseleyi ispatlama metodu

Bir kimseyle bir konu hakkında tartıştığımız zaman ve konuyu akli bir usül ile araştırmak istediğimiz zaman, önümüzde iki yol bulunmaktadır:

1-Biz ve rakibimiz bir takım usül ve ölçülerde ittifak edip, ortak ve kabul ettiğimiz usül, referans, ölçü ve temeller esasınca bilinmeyen konular aydınlığa kavuşuncaya dek tartışırız.

2-Bu yöntemin karşısında bulunan delilli yöntemde ise, bütün öncüller ispatlanarak kesin inanılan ilk açık önermelere ulaşılır ve bu yörüngede ve bu esaslar uyarınca açık ve kesin olan delil ve kanıtlar öne sürülür. Burada delilli yöntemin benimsenmesi şüphesiz ki konumuzun uzamasını sağlayacaktır. Örneğin biz delilli yöntem ile İslam devletinde adaletin riayet etmenin zorunluluğunu ispatlamak istersek, ilk önce adaletin niteliğini açıklamak, sonra da adaletin nasıl uygulanabileceği sorusunu cevaplamalıyız. Adalet, özgürlük ile bir arada olabilir mi yoksa olamaz mı? Adaletin ölçüsü kim tarafından tayin edilmelidir? Allah tarafından mı yoksa halk tarafından mı? Bu şekilde sorulan yukarıdaki sorulara

değindikten sonra, bu konularda akıl hangi ölçüye kadar değerlendirme yetkisine sahiptir? Acaba aklın değerlendirmesi göreceli midir yoksa mutlak mıdır? diye sorular sorulmaktadır. Böylece konu genişleyip sonunda ilk usuller ve Epistemoloji bilimi hakkında sorular sorulmaktadır. Bunların da çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Realitede akıl nedir ve ona nasıl ulaşılabilir? Onun nitelikleri nedir? Akıl nasıl bir şekilde kanıt getirir? Aklın itibarının ve hüküm vermesinin ölçüsü nedir? Eğer bütün bu konu ve ilk öncüllere değinirsek, tabii olarak değişik bilimlerde tartışma ve araştırma yapmamız gerekecektir. Delilli tartışma tarzı sağlam ve tatmin edici olmakla birlikte bu yöntemin seçilmesi halinde söylediğimiz gibi birçok bilimden değişik konular hakkında yardım alma gereği ortaya çıkacaktır. Ayrıca genel olarak bütün bilimlerde çok az insan bilgi sahibidir. Her bilim dalındaki uzmanlar, sadece sınırlı meselelerle ilgilenebilmektedir. Bu anlamda konuları tek tek bu metotla incelemek dayanılmaz bir iş olup, uzun yılları gerektirmektedir. Eğer biz de konumuzu araştırma ve açıklama noktasında bahsedilen delilli metottan yararlanırsak ve meseleleri temel ve açık usullere varıncaya dek tek tek incelersek, vaktimizin az olmasından ötürü düşündüğümüz konuların araştırmasını yapma durumunda olamayacağız. Bundan dolayı özellikle sade ve zor olmayan ve rahat anlaşılabilen delillerin sunulabildiği konularda delilli metottan istifade edecek ve diğer konularda ise cedel metodunu kullanacağız. Çünkü cedel metodu, gerçekte hedef ve neticeye varma yolunda kestirme bir yol olup genel ve kapsayıcı olan en uygun tarzıdır. Bundan dolayı Allah-u Teala, Kur'an'ın değişik yerlerinde, İslam düşmanlarını ikna etmek için sağlam ve sarsılmaz olan bu üslup ve tarzı kullanmış ve bizi de diğer insanlarla olan tartışma ve konuşmalarımızda bu tarzı kullanmaya davet etmiştir.

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ¹

Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde tartış ve cedel et.

¹ Nahl\125

İkinci Oturum

İslam'ın Siyasi Düşüncesini Teorize Etmenin Önemi ve Gerekliliği

Geçen oturumda, aziz dinleyicilerin bu bir dizi oturumda hangi konuların gündeme geleceğine dikkat etmeleri açısından, İslam'ın siyasi teorisi bahsinin indeksini ve bu doğrultuda bahsin benimsenmiş olan eksenlerini beyan ettim. Bugün de Allah-u Teala'nın verdiği güç oranında, bu konunun önemi ve içinde bulunduğumuz toplumda gündeme getirilmesinin gerekliliği hakkında konuşacağım.

1-Doğu ve Batının İslam Devrimine Karşı Tavrıları

Bu konunun önem ve gerekliliğinin aydınlığa kavuşması için, kendi ülkemizin ve İslam ülkelerinin son asırdaki tarihlerine değinmek zorundayım. Bildiğiniz gibi tarih boyunca sürekli dünyaya tapan, kudret ve makam sevdalısı ve zorba bir azınlık, fitnelerin genel kaynağı olmuş ve halen de olmaktadır. İnsanlığın yerleşik bir hayat şekline yönelmesi ve toplumsal düzenlerin kanun ve ilgili bilimler esasınca gelişmeleri oranında bu şeytanlıklar daha bilimsel ve dakik bir şekilde ve de kanun ve kurallara göre yapılmaktadır.

İkinci dünya savaşından sonra dünyadaki zorba güçler, dünyada iki güç merkezinin olduğu neticesine vardılar. Yani batıdaki kapitalist güç merkezi ve doğudaki Marksist güç merkezi, savaşlardan elde ettikleri başarıları da kullanarak hakimiyetlerini diğer milletlere kabul ettirdiler. Bunlar kendilerinin karşısında diğer bir ülkenin kuvvet elde edip, baş kaldırmasına ve hareket kabiliyetinin olmasına engel olmaya çalıştılar. Öte taraftan tarih boyunca bu kargaşalık ve fitne çıkaranların karşısında baş kaldıran peygamberler ve onları takip edenler olmuştur. Bu anlamda bu zorba ve zalimlerin zulmünü ne pahasına olursa olsun kabul etmeyen tarihte birçok dindar insan bulunmaktadır. Bundan dolayı zorba güçler sürekli peygamberleri ve onların takipçilerini kendi düşmanları olarak

hesap ediyorlardı. Ama ikinci dünya savaşından sonra ve dini gücün simgesi durumundaki kilisenin genel bir şekilde sahneden çekilmesinin ardından dünyada bu güçlerin karşısında başka bir gücün daha olabileceği düşünülmüyordu.

Ama emperyalistler, son otuz yılda inanılmaz bir şekilde Ortadoğu ve İran'daki hayret uyandıran hareketler ile karşılaştılar. İlk önce emperyalistler, İran'da başlayan hareketi İslam ülkelerinde değişik zamanlarda ortaya çıkan, kapsamlı olmayan ve rahat bir şekilde yenilgiye uğratılan İslami hareketler gibi sandılar. Onlar, elde ettikleri tecrübeler ve kullandıkları özel metotlar ile bu hareketi köklü olarak etkisiz hale getirebileceklerini düşünüyorlardı. Ama ne kadar çalıştılsa da bu hareketin diğer hareketlerden farklı olduğunu görmekten kendilerini alamadılar. Sonunda İran'daki İslami hareketin ışığında bu bölgede meydana gelen kudretin, iki süper güce; doğuya ve batıya yaslanmadan, askeri güçlerden yararlanıp darbe türü faaliyetler yapmadan ve silahlı sert ve kaba metotlardan istifade etmeden, batının bölgedeki kuklasına diz çöktürtüp İran'da İslam devletini kurduğunu gördüler.

Tabii olarak zorba güçler sizin de bildiğiniz gibi, dindar insanlar ile tarih boyunca yaptıkları mücadele sonucu elde ettikleri tecrübeleri değişik faaliyet ve entrikalarda kullanmaktalar. Burada geniş bir şekilde bunlardan bahsetmeye gerek yoktur Bundan dolayı bunların çevirdikleri entrikalara sadece değinmekle yetineceğim.

Emperyalistler ilkönce, iç savaş ve çekişme çıkartıp batının çıkarlarını temin edebilecek bir darbe hükümetinin iş başına gelmesi için altyapı oluşturdular; ama halkın gücünün büyüklüğü ve azameti karşısında terörist grupların faaliyetlerinin devrim için bir tehlike olamayacağını gördüler. Bundan sonra ise ekonomik, İran aleyhine dünya çapında yapılan propaganda ve halka zorla dayatılan sekiz yıllık savaş, bu zorba güçlerin denedikleri plan ve entrikalar olarak sayılabilir. Bu yöntemlerle İslam devletine diz çöktürtebileceklerini sanıyorlardı; ama başarılı olamadılar.

2- Gençler ve Uzun Vadeli Kültür Entrikası

Hiçbir alanda başarılı olamayan emperyalistler, ümitlerini uzun vadeli bir kültür programına bağlamışlardır. Bu doğrultuda ellerinde bulunan büyük tecrübelerden yararlanmakta, çeşitli yolları denemekte ve böylece aşamalı olarak ülkeye sızmak istemekteler. Emperyalistler, kendi fikir ve görüşlerini yayacak bir merkez oluşturma çabasında olup, bu merkez aracılığıyla kendi isteklerine aşamalı olarak bir altyapı hazırlamak için

toplumun bütün katmanlarına yönelik kapsamlı bir propaganda yapmak istemekteler. Tabii olarak İslam düşmanlarının bu alandaki hesapları da diğer alanlardaki hesapları gibi sistemli bir özelliğe sahiptir.

İslam düşmanları, devrim kuşağının orta ve ileri yaş dönemlerine girdiklerini ve geleceğin artık gençlere ait olduğunu gördüler. Bu kuşağın da önceki rejimden ve o rejimin işlediği cinayet ve zulümlerden haberi olmayan ve halkın devrimden önceki ve sonraki fedakarlıklarını bilmeyen ve bazen ekseni maddiyat ve heves olan kendi isteklerinin peşinden koşan bir gençlik olduğunu düşünerek toplumun büyük kesimini oluşturan ve geleceğin de sahibi olan bu kuşağa sızıp, aşamalı olarak yirmi veya otuz yıl içerisinde kendi çıkarlarını temin edebilecek kukla bir devlete altyapı hazırlama amacındalar.

Bu alçakça hedeflerine altyapı oluşturabilmek için, bu işe nereden başlanması gerektiği, bu kuşağa hangi şekilde sızılabileceği ve bu kuşağın düşünce, hedef ve değerlerinin nasıl değiştirilebileceğiyle ilgili olarak yaptıkları araştırmalarda halkın büyük sıkıntıları çektiğini; zorluklara, sıkıntılara, yoksulluğa, enflasyona, bombalara ve füzelere tahammül ettiğini ve İslam devletini desteklemekten vazgeçmemelerinin sırrının onların din ve inançlarından kaynaklandığını gördüler.

3-Kültür Entrikasının Üç Ekseni

İran halkının Ehli Beyt (a.s) düşüncesinin takipçileri olduğuna, masum imamları ve Hz Hüseyin'i kendileri için önder kabul ettiklerine ve İslami hedeflerin gerçekleşmesi için can, mal ve sevdiklerinden geçmenin yüreklerinde kök saldığına ve kanlarına karıştığına, bunun da ancak can ile çıkabileceğine dikkat eden İslam düşmanları, söz konusu inançları için çalışmaktalar. Bu şekilde gelecek neslin İslam Devleti'nin aşığı olmasını engellemeyi hedeflemekteler. Gençlerin, din devleti modeline ve din adına devlet yöneten şahıslara yönelik inançlarını zayıflatmak için bazı fikirler ortaya atılmaktadır. Çünkü halk ve gençler, dinin hakim olmasını istemekte ve devletin önemli merkezlerinin alimlerin ve dini bilenlerin ve din ehli olanların elinde olması gerektiğine inanmaktadır. Bunların başında da Veliyy-i Fakih bulunmaktadır. Bu inanç gençlerin yüreklerinin derinliklerinde etkisini sürdürdüğü müddetçe bu düzenin yıkılması ve İslam Devleti'nin devrilmesi mümkün olmayacaktır.

O zaman bu, yok edilmesi gerekli olan bir inançtır ama bu hangi yoldan yapılmalıdır? Doğal olarak, fikirlerin yayılması ancak bir grup aydının vasıtasıyla mümkündür. Bundan dolayı devrim düşmanları üniversitelerin ve kültür merkezlerinin içinde bir merkez oluşturup, bazı

insanları kandırmak ve öne sürmek suretiyle kendi düşüncelerini yayma çabasına girdiler. Böylece bu fikirlerin yayılmasıyla en azından halkın özellikle de genç neslin zihinlerinde şüphe uyandırmayı ve onların İslam Devletine ve Velayet-i Fakih'e olan sağlam inançlarını gevşetmeyi hedeflemektedirler. Devrim düşmanlarının hedefi, genç neslin İslam devletine olan inancının zayıflamasıdır. Çünkü İslami değerlere yönelik bir şüphenin oluşması durumunda, on üç yaşındaki bir genç, bombaları üzerine bağlayıp kendini tankın altına atma cesaretini gösteremeyecektir. Böyle kahramanlıklar, gencin ahirete, hesaba, kitaba ve yolunun doğruluğuna kesin bir şekilde inandığı ve kendi inançlarının önemini kavradığı zaman yapılabilir. Şüphenin bulunması durumunda ise, bir adım ileri ve bir adım geri atma gibi tereddütlü bir hal ortaya çıkacak bu da düşmanların isteklerine bir altyapı teşkil edecektir.

Bu hedef doğrultusunda, devrim düşmanları, kandırılan insanların ve kuklalarının yardımıyla, tarih boyunca denedikleri yollardan istifade etmek suretiyle kullandıkları gizli metotlar ile inanç ve fikirlerinde zayıflık ve gevşeklik bulunan kimseleri kandırmakla ve kendi hedefleri doğrultusunda yönlendirmekle, birkaç noktada faaliyetlerini başlatmışlardır.

A-Dinin Siyasetten Ayrı Olduğu Fikrinin Propagandası

Devrim düşmanlarının ilk faaliyet ve hareket noktaları devletin ve siyasetin dinden ayrı olduğu konusudur. Bu düşüncenin propagandasına yönelik önemli bir altyapı mevcut idi. Asırlar boyunca Avrupa'da bu konu üzerinde çalışılmış, kitaplar yazılmış ve geniş araştırmalar yapılmıştır. Bu faaliyetlerin sonucunda, batıda Sekularizm fikri doğup, dinin siyasetten ve kendi toplumsal konumundan ayrılması konusu yerleşmiş idi. Burada da (İran) bu hedefe varmak için, zemin hazırlamak ve en azından bu fikri kabul eden bir grubun oluşmasını sağlamak gerekmektedir. Elbette bu alanda az çok bir altyapı da mevcut idi. Devrimin yapılmasında rol alan ve sonra da İslam devletinde görev sahibi olanlar içinde din ile siyaset arasında belirli bir sınırın olduğuna inanıyorlardı. Böyle bir fikir ve altyapı mevcut idi. Hatta bu kimseler, bu konuda bir takım konuşmalar yapmış ve bazı kitaplar bile yazmışlardı. Mevcut olan bu yönelişin batıda bu alanda yapılmış kültürel çalışmalar ile güçlendirilmesi zor bir iş değildi.

Bu doğrultuda devrim düşmanlarının yaptıkları kültürel çalışmanın diğer bir önemli noktası da, dinin siyasetten ayrı olduğuna yönelik yapılan propagandadır. Elbette halkın tüm kesimlerinin bu fikrin etkisi altında kalması söz konusu değildir. Dine dayalı bir devlet için sevdiklerini veren,

mallarından geçen, bütün zorluklara katlanan ve özellikle de İmam Humeyni'nin azametli sesinin hala kulaklarında çınladığı ve rahmetli Müderrisi'n "dinimiz siyasetimiz ve siyasetimiz de dinimizdir" sözünü unutmayan bu halkın kolay bir şekilde bu fikrin etkisi altında kalması düşünülemez.

B-Velayet-i Fakih'in İnkarı

Düşmanların ve batının tesiri altında kalmış aydınların faaliyetlerinin ikinci bir önemli noktası da şu fikrin yayılmasıdır: Dinin toplumsal ve siyasi işlere müdahale ettiğini, dini hükümlerin toplumda uygulanması gerektiğini ve aynı şekilde siyasette dini değerlere riayet edilmesi zorunluluğunu kabul etsek dahi, dine dayalı devletin alimlerin devleti olarak algılanması doğru değildir. Kanunların mecliste tasvip edilmesi ve bu kanunların dinin aleyhinde olmaması için bir süzgeçten geçirilmesi yeterlidir. Böylece kanunların dinin aleyhinde olmamasıyla din devleti ortaya çıkmaktadır. Çünkü bütün kanunlar dinle uyuşup, icra edilmektedir. Devletin dini oluşunun bundan başka bir anlamı yoktur.

Bu anlamda bütün halkı dinin siyasetten ayrı olduğuna inandıramazsakda din ile siyasetin birbirlerine bağlı bulunduklarını ama devletin dini oluşunun anlamının dini hükümlerin icra edilmesi olduğunu, bunu icra edenlerin ise önemli olmadığını ve bunun dinle irtibatlı bir mesele olmadığını söylemeliyiz. Yani halk, dini hükümlerin uygulanması için kimi seçerse, o kimse, dini anlamdaki yöneticidir. Devletin dini oluşunun manası, dini hükümlerin uygulanmasıdır; yöneticinin dindar, alim ve din bilgini olması şart değildir. Dinin siyasete karıştığını kabul ediyoruz ama dini hükümleri icra eden kimsenin din bilgini olması gerektiğini veya devletin başında Veliyy-i Fakih'in bulunması zorunluluğunu kabul etmiyoruz. Bu da yapılan faaliyetlerin ikinci bir önemli noktasıdır. Kuşkusuz ki bu konu üzerinde yani dini devletin Velayet-i Fakih teorisinden ayrı olduğu hakkında, devrim düşmanları çok çalıştılar. Hala bu alanda faaliyetlerini sürdürmekteler. Tirajı yüksek gazeteler de dahil olmak üzere bazı gazete ve dergilerde, bu düşünce değişik şekillerde öne sürülmektedir.

Bu konu etrafında, üniversitelerde ve diğer kültür merkezlerinde paneller yapılarak, dini devletin kabul edildiği, ama Velayet-i Fakih'in dini devletin bir zorunluluğu olmadığı düşüncesi savunulmaktadır. Bu şekilde, henüz dinin siyasetten ayrı olmadığını savunan dindarlara yönelik bir propaganda yapılmaktadır.

Bu eksenlerdeki faaliyet, özellikle de birçok kültürel araç kullanılarak yoğun bir şekilde yapıldığı zaman, İslami hükümler ve fıkhi esaslar

hakkında bilgisi olmayan gençler üzerinde etki yapabilecek bir niteliktedir. Bununla beraber, toplumda bu fikirlerin etkisi altında kalmayıp, anayasada önemli bir şekilde vurgulanan “Velayet-i Fakih” ilkesini düşünce ve hareketlerinin temeli olarak kabul eden kimseler de mevcuttur. Bu kimseler, realitede bu devrimin dünyada Velayet-i Fakih devrimi ve Velayet-i Fakih devleti olarak tanıdığına inanmaktadırlar.

C-Velayet-i Fakih'in Şeklinde Kuşku Uyandırmak

Velayet-i Fakih ilkesine inanan kimseleri de aldatmak için, tabii olarak başka bir metot kullanılacaktır. Velayet-i Fakih teorisinin değişik modellerinin olabileceği ve İran'da uygulanan modelin kuşkulu ve gözden geçirilmeye muhtaç olduğu, bu yönde yapılan propagandanın aslıdır. İran'da uygulanan bu model Velayet-i Fakih teorisi doğru değildir. Bu model, demokrasi ve liberalizmin esasları ile uyumamaktadır. Dolayısıyla Velayet-i Fakih inancının demokrasi ve dünyada kabul edilmiş değerler ile uyum içinde olması için çaba sarfedilmelidir. Bu anlamda üçüncü hareket noktası İslam Cumhuriyeti'nde uygulanmakta olan Velayet-i Fakih modelinde kuşku uyandırmaktır.

Düşmanın ve dünya emperyalizminin fikri ve düşünsel olarak, özenle üzerinde durdukları meselenin, bu devleti zikredilen üç yol vasıtasıyla zayıflatmak meselesi olduğu konunun buraya kadarki bölümünden çıkan neticedir. Dünya emperyalizmi, geçmişte bilimsel ve özel planlar hazırlamıştır ve bugün de bu faaliyetlerine devam etmektedir; ancak gelecek neslin kabul edeceğinden umutlu oldukları uzun vadeli planları fikrîsel niteliklidir.

Bu planın birinci eksenini, dinin siyasetten ayrı olduğu düşüncesi oluşturmaktadır. Bir grup bunu kabul edecektir. İkinci olarak öne sürülen plana göre, din siyasetten ayrı değildir ama dine dayalı devlet, Velayet-i Fakih düşüncesinden ayrı bir şeydir. Bu görüş de bazı kesimlerde etkili olabilecek niteliktedir. Üçüncü ve son olarak da Velayet-i Fakih ilkesine sağlam bir şekilde inananlara yönelik, “biz, Velayet-i Fakih'i kabul ediyoruz, ama bunun İran'da uygulanan şeklinin değiştirilmesi gerekir” diye bir düşünce öne sürmektir. Sonuç olarak İslam düşmanlarının hedefi, gençlerin bu nizam ve bu nizamın değerlerine olan inançlarının gevşemesi için herhangi bir şekilde kalplerde şüphe uyandırmaktır. Böyle olduğu takdirde, dünya emperyalizminin İslam toplumuna ve hatta İslam devletinin içine bile sızması mümkün olacaktır.

Söz konusu bu üç fikrin etkisi altında kalan kimselerin, nerede olurlarsa olsunlar, hangi makamda bulunursa bulunsunlar, toplumun

hangi tabakasında yer alırlarsa alsınlar ve toplumsal olarak hangi konumda olurlarsa olsunlar dünya emperyalizminin isteklerine yardımcı olma ve onların kendi hedeflerine varmaları noktasında rol almaları mümkündür.

4-Düşmanın Üç Eksenli Entrikası Karşısında Görevlerimiz

Dikkat edilirse düşman, bütün kuvvetini bu üç eksen etrafında harcamaktadır. Yürekten bu nizamla bağlı olan kimselerin, bu üç yoldan düşmanın kendi içlerine girmesini önlemek için uyanık olmaları gerekmektedir. -Elhamdülillah halkın büyük çoğunluğu bu nizamla yürekten bağlı bir durumdadır. Bunun göstergelerinden biri de değişik aralıklarla yapılan ve dünyayı şaşırtan gösterilerdir.- Bundan dolayı devrime bağlı olan kimseler, dinin siyasetten ayrı olmadığı düşüncesini kabul etme noktasında, günden güne daha güçlü bir duruma gelmelidirler. Her dinin siyasetten ayrı olabileceğini düşünseler bile, İslam'ın böyle olmadığına, inanmaları gerekmektedir.

Değinilmesi gereken ikinci bir nokta da, dini devletin manasının, sadece meclisten geçen kanunların İslami olması veya İslam'a ters olmaması değildir. Devletin dini oluşunun şartı, kanunları uygulayanların İslam'a gönül veren kimselerden oluşmasıdır. Bu anlamda yöneticilerin İslam'ı bilen, ilahi hükümlere en fazla alakalı ve ilahi hükümleri en iyi şekilde uygulayan kimselerden oluşması gerekmektedir. Aksi halde, kanunların kağıt üzerine yazılıp, yöneticilerin bu kanunlara uymamasının topluma ne gibi bir faydası vardır? Önceki rejimin anayasasında Şia mezhebi, İran'ın resmi mezhebi olarak tanınmıyordu mu? Böyle olduğu halde bu kanun, kafir ve inatçı olan düşmanların isteklerine teslim olmuş bir devletin hareketlerine ne kadar tesir edebilmişti?

Kağıt üzerine yazılan bir şeyin muktedir ve mümin bir uygulayıcısı olmaksızın bir faydası olmayacaktır. Kanun, meclisten geçirilip, bununla yetinilir de yönetimin başında olan kimsenin bu kanuna bağlılığı olmazsa ve kanunların icra edilebilmesi açısından böyle bir yönetim ve iktidarın bir fikri ve dini inancı yoksa, kanunların uygulanacağına dair bir güvence söz konusu olamaz. O halde, Velayet-i Fakih ilkesine olan inancımızı her gün daha da sağlamlaştırmamız ve bu teoriyi sağlam delillerle açıklayıp, hem kendi inancımızı pekiştirmemiz ve hem de gelecek nesli İslam devletinin sadece ve sadece Velayet-i Fakih ilkesi çerçevesinde uygulanabileceğine inandırmamız, ikinci önemli noktayı teşkil etmektedir.

Yukarıda belirtilen iki merhaleyi aşıttan sonra, sıra üçüncü merhaleye gelmektedir: Acaba İran'da yirmi yıldır uygulanan Velayet-i Fakih tarzındaki devlet, Ehl-i Beyt (a.s)'dan anlaşılan Velayet-i Fakih tarzı mıdır, yoksa bu şeklin değişmesi mi gerekir? Bu üçüncü merhale ayrıntılarla ilgilidir. Birinci ve ikinci merhaleler aşıldıktan sonra buna değinmek gerekir. Bundan dolayı, ilk iki konuya değinmek öncelik arz etmekte ve bu yüzden konuşmamızın konusunu "İslam'ın Siyasi Felsefesi" teşkil etmektedir.

5- Düşmanın Komplolarının Karşısında Uygun Metotları Seçmenin Gerekliliği

Söylenenlere dikkat edildiği takdirde, düşmanın kendi kültürel çalışması doğrultusunda, üç değişik plan ve oyun hazırladığı görülmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1. Dinin siyasetten ayrılması
2. Dini devletin Velayet-i Fakih teorisinden ayrılması
3. İran'da uygulanan Velayet-i Fakih tarzından şüphe uyandırılması

Tabii olarak, bu çerçevede biz, üç kesim ile karşı karşıya geleceğiz. Bu kesimlerden ilki, dinin siyasetten ayrı olduğuna inananlardır. Bunlara göre, dinin sınırlarını mabet, mescit ve Hüseyini tekke siyasetin sınırlarını ise toplumsal alanlar teşkil etmektedir. Tabii olarak böyle kişilerle karşılaşıldığında tartışma metodu olarak özel bir yol seçmek gereklidir. Dini devleti kabul eden, ancak yöneticinin kim olacağı hakkında ayrı düşünceleri olan kimselerle de değişik bir şekilde tartışılmalıdır. Örneğin dini meselelerle ilgili olarak bir kimsenin Allah'a inanmadığını varsayalım. Bu kimseyle yapılacak tartışmaya özel bir merhaleden başlamak lazımdır. Tartışmanın Allah'ın varlığını ispatlamayla başlanması, sonra sıranın peygamberliğe gelmesi, genel olarak bütün peygamberlerin özel olarak da peygamberimizin hakkaniyetini ispatlamayla sürmesi gerekir. Bunun yanında eğer bir kimse Allah ve bazı peygamberlere inanıyor, ancak İslam Peygamberi (s.a.a) hakkında tartışmak istiyorsa, tartışmaya İslam Peygamberi (s.a.a)'in hakkaniyetinin ispatı ile başlanmalıdır.

Allah'a ve Tevhide inanan, ancak İslam Peygamberinin (s.a.a) hakkaniyetini kabul etmeyen bir kimseyle yaptığımız tartışmaya Allah'ı ispatlamayla başlamanın bir anlamı yoktur. Çünkü bu kimse, bu aşamadan geçmiş ve Allah'ın var olup, kullarının hidayeti için peygamberler yolladığı neticesine varmıştır. Diğer konularla da ilgili olarak, bu şekilde gerekli üslubu kullanmak gerekir. Şüphesiz ki anlatmaya karar verdiğimiz her konu, belirli usul ve öncüller esasınca

anlatılacaktır. Bu usüllerin kabul edilmesinde halk, değişik merhale ve aşamalarda bulunmaktadır. Bu anlamda bazıları bir takım usülleri kabul edip sonraki aşamaya ulaşmış, bazıları da henüz ilk aşamayı bile kabul etmemişlerdir.

Bundan dolayı söz konusu üç bakış tarzına yönelik yapılan araştırma ve tahlillerde bizim birkaç şekilde tartışmaya ihtiyacımız vardır. Bunların her biri değişik metotları gerektirmektedir. Yani tartışmada sadece akli delillerden yararlanmamız ve insan aklının kavradığı şeylerin dışında kalan başka şeylerden istifade etmememiz gerekebilir. Bu durumda tartışmanın ölçü ve eksenini akli deliller teşkil edecektir. Örneğin Allah'ın varlığına inanmayan bir kimseye Allah'ın varlığını ispatlamaya çalıştığımız zaman, Kur'an ayetlerinden ve İmam Cafer-i Sadık (a.s)'ın buyruklarından yararlanmamız yersiz bir davranış olur. Zira bu kimse, Kur'an'ı indiren Allah'ı kabul etmemektedir; dolayısıyla Kur'an'ı ve hadisleri kabul etmesi nasıl düşünülebilir? Bu kimsenin hidayete ermesi için, sadece akli delillerden istifade etmeli, akla ve mantığa dayalı bir metot kullanılmalıdır.

Bu manada dini devleti kabul eden kimseler, bir merhale yukarıya çıkmış ve bir adım öne gelmişlerdir. Bunlar ile konuşurken kendilerinin kabul ettikleri; dini içerikli bir beyan tarzıyla uygun bir üslup benimsenmeli ve dini içerikli deliller dile getirilmelidir. Bundan dolayı konunun kaynakları Kuran ve sünnet, metot ve anlatım tarzı ise nakli ve tarihi olmalıdır. Ama nizamın icraatları hakkında tartışma yapılacaktır. Aşağıda, tarihi belge ve dökümanlara müracaat etmeli ve nakli delil getirme metodu kullanılmamalıdır. Kullanılacak olan beyan tarzlarının araştırılması ve değerlendirilmesi gerekir. Çünkü konumuzun değişik yönleri bulunmaktadır. Sadece bir metottan istifade etmemiz doğru değildir. Konunun bazı bölümlerinde nakli ve şeri delillerden istifade etmeli ve bazı bölümlerinde de tarihi ve görsel araştırmalardan istifade etmeliyiz. Bu söylenenler konumuzun anlatımı esnasında bize "metodunuz akli midir yoksa nakli mi?" diye eleştiri yapabilecek kimselere bir göndermedir. Bundan dolayı konumuzun değişik bölümlerinin bulunduğunu ve her bölümün özel bir tarzla incelenmesi gerektiğini belirttim.

6- Dinin Tanımı ve Kapsama Alanı

Burada özel bir konu sıfatı ile üzerinde tartışma ve araştırma yapılabilecek diğer bir önemli konu vardır, ancak biz burada bu konuya sadece değinmekle yetineceğiz.

Dinin kapsama alanı ne kadardır? Bu, tartışmanın konusu niteliğindedir. Devletin, din ile ilişkisinin bulunup bulunmadığını ve dinin siyasetten ayrılmasının doğru olup olmadığını araştırdığımız vakit, ilk önce dinin kendisini tanımaya yönelmeliyiz. Dinin doğru tanımını yapıp, bu tanıma göre dinin kapsama alanını belirlemeliyiz. Bazı kimseler, bu doğrultuda öncelikle “konu dışı metot” yöntemi ile dine olan ihtiyacın aslını inceleyip, insan hayatında dinin kapsama alanını tesbit etmek istemekte ve bu merhaleden sonra da siyasetin dinin kapsama alanına girip girmediği hakkında görüş belirtmektedirler. Bu çerçevede bir çok konu tartışmaya açılmıştır. Dinden beklenti nedir? Dinden beklentimiz minimum mudur yoksa maksimum mu? Yani dinin kapsama alanı, insan hayatının bütün bölümlerini mi yoksa belirli bir bölümünü mü içermektedir? Veya insan hayatının önemli bölümlerini aklı, bilime ve halkın tercihlerine mi bırakmalı? Bunun gibi sorularla muhakkak ki az çok sizde karşılaşmışsınızdır .

Dinin devlet işlerine karışmaması gerektiğine inanan kimseler, dinin tanımını yapmak istedikleri zaman, sekülerist düşünceyle uyuşan bir tanım ortaya atmaktadırlar. Din, manevi olarak insan ve Allah ilişkisini düzenleyen bir unsurdur. Veya bundan biraz daha geniş bir mana ifade etmektedir. Ya da din, eğer ahiretin olduğunu var sayarsak, ahiret hayatına etki eden bir unsur olup, insan hayatının ahiretle olan ilişkisini düzenlemektedir. Yukarıda belirtilenler, söz konusu kimselerin yaptıkları tanımlara örnek niteliğindedir. Dinin tanımı böyle yapıldığı takdirde, doğal olarak siyasetin dinle ne gibi bir ilişkisinin olduğu rahat bir şekilde sorulabilir. Siyasetin, insan ile Allah arasındaki var olan ilişkiyle bir bağı yoktur. Siyaset, sadece insanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenler. Bu da dinin kapsama alanının dışındadır. Siyasetin dünya hayatı ile ilişkisi vardır, ahiret alemiyle ise bir ilişkisi yoktur. Ayrıca eğer dinin kapsama alanı sadece beşer aklının kavramadığı şeyleri içeriyorsa, o zaman aklın değerlendirme yapabildiği yerlerde, dinin yeri yoktur yani dinin kapsama alanı aklın kullanılmadığı yerlerdir.

Eğer biz, dinin tanımını yapma noktasında dinin kapsama alanını daraltıp, bu çerçeve ve alanı beşerin akıl ve anlayışıyla sınırlarsak ve aklımızın sorunları çözebildiği noktalarda dine ihtiyacımızın olmadığını ve dine sadece akıl ve idrakin çözemediği meselelerde ihtiyacımızın olduğunu söylersek, şüphesiz ki bu durumda zamanın ilerlemesi ve insan hayatının gelişmesi oranında dinin fonksiyonu azalacaktır. Çünkü bu esasa göre din, sadece aklın temin etmekte aciz olduğu ihtiyaçları karşılamaktadır. İlk devresinde, bilim ve medeniyetten yeterince nasibini

alamamasından dolayı beşerin dine olan ihtiyacı fazlaydı. Çünkü insanoğlu, tabiat olaylarını kendi aklı vasıtasıyla çözemediğinden ötürü dine yönelmekteydi. Zamanın ilerlemesiyle insanlığın dine olan ihtiyacı da azaldı. Son yıllarda ise genel olarak bu ihtiyaç ortadan kalkmıştır. Bu anlamda, aklın çözemediği ve çözümünde yarıldığı bazı önemsiz meselelerle ilgili olarak dine yöneliş vardır. (Üzülerek söylemek gerekir ki, Müslümanlıklarıyla övünen bazı kimseler, “beşer aklı bugün kemale ermiştir. Artık dine, vahye ve ilahi hükümlere bir ihtiyacımız yoktur” diye bir şüphe ortaya atmaktadırlar.) Bu tanım ve yoruma göre, siyasetin dinle bir ilişkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Yani siyasi meselelerimizi akla ve delillere dayanarak çözebildikten sonra artık dine ne gibi bir ihtiyacımız vardır?!

Yukarıda dile getirilenler, bu konu hakkında öne sürülen bazı şüphelerdir. Biz de genel bir şekilde bunlara cevap vermeye çalışacağız. İlk önce din hakkında yapılan tanımın ve bu tanım uyarınca dini sadece ahiretle kısıtlayan ve insan ile Allah arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir unsur olarak algılayan düşüncenin batıl ve kabul edilmez olduğunu belirtip, insanın siyasi meselelerinin Allah ile bir bağının olmadığını ve insan ile Allah arasındaki irtibatın kapsamı dışında olduğunu savunan görüşün gerçeklerle uyumadığını söylemeliyiz.

Din, Allah'ın istediği bir şekilde doğru ve insani olarak yapılan davranışlar bütünüdür. Eğer insan, itikadi olarak bazı değerleri kabul ediyor ve kanun yanında ferdi ve içtimai alanlarda da Allah'ın istediği şekilde hareket ediyorsa dindardır. Bunun karşısında insanın kabul ettiği inanç ve değerler ve ferdi ve içtimai alanlardaki yaptığı davranışlar Allah'ın istediği ve kabul ettiğinin aksine olursa veya bunların herhangi birisinde bir eksiklik meydana gelirse, bu insanın dininde eksiklik olacaktır. Din, bu şekilde söz konusu bütün alanları kapsamaktadır.

7-Dini Kendi Kaynaklarından Tanımının Gerekliliği

Dini tanımlamak istiyorsak, dindarların ve dini gönderenin dini nasıl tanımladıklarına dikkat etmeliyiz. Eğer biz, kendi kendimize dinin tanımını yaparsak ve yaptığımız bu tanıma göre siyasi ve içtimai meselelerin dinin kapsamı dışında olduğunu söylersek, Allah'ın gönderdiği dinin değil, gerçekte kendi tanımladığımız dinin siyasi ve içtimai meselelerle bir ilişkisinin olmadığını söylemiş oluruz. Dini ve Allah'ı tanıma ve tanımlama noktasında, kişisel arzularımıza baş vurmamalı ve dinin kapsamını, misyonunu ve hedeflerini tanımak için söz konusu dinin kaynaklarını incelemeliyiz.

Bir kimsenin sunulan delillerin zayıf olmasından ötürü, neuzu billah “Ben İslam’ı kabul etmiyorum ya da İslam’ın yalan ve batıl olduğuna dair delillerim var” demesi tartışılabilir. Ancak bir kimsenin İslam’ı kabul ettikten sonra Kur’an’ın, Peygamberin ve İmamların söylediği ve Müslümanların inandıkları şeyin “İslam” olmadığını, aksine İslam’ın kendisinin tanımladığı şey olduğunu söylemesi, mantıklı değildir.

Eğer bir kimse, İslam’ın doğruluğu veya yanlışlığı hakkında tartışmak istiyorsa, İslam’ı kabul etmekte veya redd etmekte özgür olmakla birlikte, ilk önce İslam’ı tanımalıdır. İslam’ı tanımak için de şüphesiz onu gönderen Allah’ın buyruklarına yönelmeli ve Kur’an vasıtasıyla İslam’ı tanımalıdır. Bu hakikate binaen dini tanımak, dinin tanımını yapmak ve onun kapsama alanını tespit etmek için dini kaynaklara yani kitaba ve sünnete müracaat etmemiz gerektiğini vurguladım. Bu doğrultuda sözleri bizim için bir anlam ifade etmeyen Amerikalı veya Avrupalı bir müsteşrikin tanımını esasınca ya da kendi arzularımızı ölçü alarak dini tanımlamamız doğru değildir.

Öyleyse Eğer bir kimse, İslam ve Müslümanlar hakkında sohbet etmek istiyorsa, bu şekilde Kur’an’ın, Peygamber (s.a.a)’in ve İmamlar (a.s)’ın açıkladığı İslam’dan bahsetmelidir. Herhangi bir müsteşrikin, yazarın veya kasıtlı bir siyasetçinin ya da filan ansiklopedinin tanımladığı şekilde değil. Kur’an ve sünnette kökü olan İslam esasınca, din tanımlanmalı ve kapsamı beyan edilmelidir. Şüphesiz bu esasa göre yapılmayan İslam tanımı bize bir yarar getirmeyecektir. Gerçek İslam’a müracaat etmekle dinin kapsama alanının, beşer aklı ve anlayışıyla sınırlanmadığını; aksine aklın İslam’ı tanıma kaynaklarından biri olarak hesap edildiğini görüyoruz. Öbür taraftan Arapça’yı biraz bilen bir kimse, (Kur’an’ın tefsirini anlamasa dahi) Kur’an’a müracaat ettiği zaman, İslam’ın içtimai meseleleri ihmal etmediğini; aksine bu meselelerle ilgili beyanlarda bulunduğunu görecektir. Hal böyleyken dinin siyasetten ayrıldığı nasıl söylenebilir?!

Eğer din Kur’an’da beyan edilen şeyse, içtimai ve siyasi meseleleri kendi kapsamına alır. Bu dinin medeni kanun, ceza kanunu ve uluslararası kanunlar, ibadet ve ferdi ahlak hakkında beyanları ve aile hayatı, evlilik, çocuk yetiştirme, alış veriş ve ticaret ile ilgili olarak da emirleri bulunmaktadır. Bu anlamda hangi şey, dinin sınırlarının dışında kalmaktadır? Kur’an-ı Kerim’in en büyük ayeti alış veriş, borç verme, teminat verme ve teminat alma hakkındadır. İslam, Kur’an’da tanıtılan din ise, bazıları İslam’ın halkın sosyal hayat ile bir ilişkisinin olmadığını nasıl iddia edebilmektedirler? Evlilik ve boşanmayla ilgili meseleler dinin

bir bölümünü teşkil etmiyorsa, ticaret, teminat, alış veriş ve faizin dinle bir irtibatı yoksa, velayet ve ulu-l emre itaat meselesi dinin bir unsuru değilse, o zaman dinden geriye kalan nedir? Ve siz hangi dinden bahsediyorsunuz? Kur'an, bu meseleler hakkında birçok hükümler beyan etmiştir.

Biz siyasi ve içtimai meseleleri içeren bir dini kabul etmiyoruz diye bir görüş belirtebilirsiniz! Çok güzel, İslam'ı kabul etmeyenler tarihte az değildi. Aynı şekilde bugün de İslam'ı kabul etmeyenler mevcuttur. Bizim bunlarla bir sorunuz yoktur. Bu kimseler tartışmak istiyorlarsa, gelirler biz de kendilerine kapsamlı olan bu İslam dinini ispatlarız; eğer istemiyorlarsa, istedikleri düşünceyi seçmekte özgürdürler.

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ¹

Ve deki: “Hak Rabbinizdendir; artık dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin”

Ama İslam'ı kabul ettiğinizi söylüyorsanız, niçin İslam'ın bu meseleleri kapsadığını teyit etmiyor ve her bir içtimai hüküm hakkında şüphe yaratıyorsunuz? Acaba İslam kitapta ve sünnette belirtilen din değil midir ki, siz bunun ne namazını, ne ibadetini, ne fıkhnı, ne içtimai ve siyasi hükümlerini, ne evlilik ve boşanmayla ilgili hükümlerini ve ne de diğer meselelerle ilgili hükümlerini kabul ediyorsunuz? O zaman İslam'dan geriye kalan nedir ve siz hangi İslam'dan bahsetmektesiniz? Acaba bu konuşmalar, dünyadan haberi olmayan bir kitleyi kandırmaktan başka bir tesir yaratabilir mi? Din, beşer hayatındaki ilahi renkten ibarettir.

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً²

Allah'ın boyası...Allah (ın boyasının) dan daha güzel boyası olan kimdir?

İnsan hayatı, ilahi bir renk de taşıyabilir, şeytani bir renk de, eğer bu hayat ilahi bir renk taşırsa, bunun manası, o hayatta İslam'ın tecelli ettiğidir. Eğer biz ilahi rengin aslı ve kaynağı hakkında konuşmak istiyorsak, ilk önce dini kaynakları tanımamız gerekir. Bizim Kur'an, sünnet ve akli deliller dışında İslam'ı tanımaya yönelik başka bir kaynağımız yoktur. Bu kaynaklar esasınca İslam, bütün ibadi, siyasi,

¹ Kehf\29

² Bakara \ 138

içtimai ve ferdi alanları kapsar. Daha önce de söylediğimiz gibi, Kur'an'a yüzeysel bir şekilde göz atmak bize şunu açıkça kanıtlamaya yeter: Kur'an'ın anlattığı ve asıl kaynaklarından birinin Kur'an olduğu din, hiçbir surette siyasi ve içtimai meselelerden uzak kalmaz. Siyasi ve içtimai konuları içermeyen bir kanunlar ve değerler manzumesi ibadi meselelere geniş yer verse dahi, İslam ile bağdaşamaz. Çünkü Kur'an'da açıklanan ve bizim savunduğumuz İslam siyasi, içtimai ve ibadi meseleleri kapsayan bir dindir. Siyaset, bu dinin kapsamına giren önemli öğelerden biridir.

Bu anlamda Avrupalı ve Amerikalı yazarların yazdıkları ve söyledikleri ölçü alınarak sunulan İslam tanımı ile bir işimiz yoktur. Biz, bu tanımın gerçek İslam'ın ruhuna ve içeriğine yabancı olduğunu bilmekteyiz.

Üçüncü Oturum

Siyasetin Dindeki Yeri (1)

1-Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı

Bahsimiz İslami kaynaklar; yani Kur'an, sünnet ve akıl açısından "İslam'ın Siyasi Teorisinin Açıklanması" hakkında idi. İslam'ın değişik toplumsal meseleler ve genel anlamda dünya işleri hakkında görüş belirttiğini ve bunun dinin bir ögesi olduğunu vurgulayıp, bu alanda düşünce ve görüşleri olan değişik kimseler ile yapılacak tartışmaların metot açısından farklı şekillerde olacağını açıklamıştık.

Bizimle inanç açısından ortak noktaları olan kimselerle ve bize muhalif olan kimselerle değişik şekillerde konuşmalıyız. Karşı tarafı tartışma esnasında ikna etmek için bazen delillere dayalı bir usul, bazen de cedel usulünün kullanıldığına, bizim bu tartışmalarda her iki tarzdan da istifade etmemiz gerektiğine, İslam'ın siyaset hakkında özel bir görüş ve düşüncesinin olduğuna, bu düşünceyi tanımanın ve icra etmenin gereğine değindik. Bu devrimin esaslarından birinin de İslam'ın siyasete karıştığı görüşü olduğunu ve bundan dolayı bu devrimin "İslam Devrimi" olarak adlandırıldığını söyledik.

Aynı şekilde İslam'ın siyasi teorisini ve İslam'ın siyasi yönünün varlığını savunma noktasında iki kesim ile karşılaşabileceğimizi, ilk kesimin İslam'ı kabul etmeyen ve hatta hiçbir dine inancı olmayan kimselerden oluşabileceğini belirttik. Bunlara cevap verme noktasında nakli metottan ve ayet ile hadislerden istifade etmememiz gerektiğini, aksine akli metodu kullanıp ilk önce İslam'ı ispatlayıp Allah'ın, dinin, kıyametin ve peygamberliğin hak olduğunu kanıtlamamız gerektiğini ve dinin aslına ve İslam'a yabancı olan bu kesim ile yapılacak tartışmanın sadece inançsal boyutta olacağını vurguladık.

İkinci kesimin ise İslam'a inanan ya da İslam'a inançları olmasa da Müslümanlar gibi konuşan kimselerden oluştuğunu belirterek, bunların

İslam ve Müslümanların siyasetle bir ilişkilerinin olmadığına ve siyasetle ilgili görüşlerinin de bulunmadığına dair bir iddiada bulunduklarına değindik. Bu kesimin karşısında biz, Müslümanların inançları doğrultusunda İslami bir üslup seçmeli, araştırmalı ve böylece İslam'ın siyasi bir düşüncesinin olup olmadığı hakkında tartışmalıyız. Bu kimselerle tartışıldığında, şüphesiz salt akli tartışma usulünden yararlanmamız doğru değildir. Bilakis İslam'ın siyaset hakkındaki görüşünü ortaya koymak için, İslam'ın altyapısını ve yapılanmasını teşkil eden temellere yönelmeliyiz. Sonra dini kaynaklardan yani kitap ve sünnetten ve de nakli tartışma metodundan yararlanmak suretiyle Kur'an'a, sünnete, Allah Resulü (s.a.a)'in hayat şekline ve aynı şekilde Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) sözlerine ve yaşam tarzlarına göre, İslam'ın siyaset hakkındaki görüşünün ne olduğunu ve dini önderlerin yaşam tarzları ve metodlarının siyasi meseleleri içerip içermediğini belirlemeliyiz.

2-Siyasetin Tanımı ve Üçlü Kurumunun İslam'daki Yeri

Kur'an'ın siyaset hakkında bir beyanının olup olmadığını ortaya koymak için, öncelikle siyasetin açık bir tanımını yapmalıyız. Toplumun idare şekline ya da toplumun menfaat ve isteklerinin gerçekleşmesi doğrultusunda oluşturulan düzene siyaset denir. Daha açık bir ifadeyle, "Yönetim şekline" siyaset denir. Elbette siyasetten kastımız, menfi yönü bulunan ve hile, hokkabazlık, aldatmaca ve kandırmayla birlikte anılan bir mefhum değildir.

Siyaset ve ülke yönetimi ile ilgili olarak Montesquieu'nun zamanından bugüne kadar ki süreç içerisinde üç organdan oluşan bir yönetim heyeti söz konusudur: Yasama kurumu, Yargı kurumu ve Yürütme kurumu.

Yasama kurumunun görevi: Toplumun idaresi için adaletin icra edileceği, topluma düzenin hakim olacağı, başkalarının haklarına zarar gelmeyeceği ve genel olarak da toplumun iyiliğe gideceği bir tarzda kanun vazetmek ve çeşitli şartlara uygun bir biçimde halka yönelik uyulması gereken kanunlar düzenlemek yasama kurumunun görevidir.

Yürütme kurumunun görevi: Hazırlanan kanun ve kuralların uygulanması yürütme kurumunun görevidir. Yürütme kurumu günümüzde hükümet heyeti olarak temsil edilmektedir.

Yargı kurumunun görevi: Özel ve ayrıntılar ile ilgili durumların vazedilmiş genel kanunlara uygunluğunun tatbikini yapmak ve halk arasında ve diğer alanlarda meydana gelen ihtilaf ve anlaşmazlıklar hakkında hakemlik edip hüküm vermek yargı kurumunun görevidir.

Yukarıdaki değerlendirmeye ve üç organ için sayılan görevlere dikkat edildiği taktirde, İslam ve Kur'an'ın bu üç kurumun konumu ve meşruiyeti hakkında ne gibi bir düşünceye sahip olduğu görülmelidir. Ve acaba İslam ve Kur'an'ın bu alanda belirli kanun ve kuralları var mıdır? Elbette şuna dikkat edilmelidir ki kanunlardan kastımız, toplumsal kanunlardır; kimsenin dindeki varlığından şüphe etmediği ferdi hüküm ve kanunlar değildir.

Toplumsal kanunlar medeni kanunları, ceza kanunlarını, ticaret kanunlarını, hükümet ile halk arasındaki ilişkiyi belirleyen kanunları ve uluslararası kanunları kapsamaktadır. Bu anlamda Kuran'a bir göz attığımız zaman, toplumun idaresi için ve hatta uluslar arası ilişkiler için her türlü kanunun var olduğunu görmekteyiz. Ayrıcı medeni kanunlar, evlilik ve boşanma hükümleri, ticaret ve alış veriş hükümleri, teminat ve borç ile ilgili kanunlar da Kur'an'da mevcuttur. Bunların varlığı, toplumu idare etmek için yönetimin öğeleri olan kanun yapma ve icra etme konularında İslam'ın duyarlılığını göstermektedir.

Kur'an özel durumlarda ve değişen zaman ve mekan şartları esasınca, Hz Peygambere (s.a.v) hüküm ve kanun koyma yetkisi vermiştir. Müminler bu kanunlara uymakla mükelleftirler.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُمْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ...¹

Allah ve Resulü, bir işe hükmettiği zaman, mümin bir erkek ve mümin bir kadın için o işte kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur...

Bu ayette, Allah ve resulünün karar verdiği yerde, müminlerden karar verme hakkının alındığı vurgulanmıştır. Allah'ın emirlerinin ve ilahi sabit kanunların dışında, Peygamber tarafından da koyulan kanunlara İslam devletinin sınırları içerisinde yaşayan bütün herkesin uyması lazımdır. Bu kanunları kabul etme noktasında kimsenin gevşeklik etmeye hakkı yoktur. Çünkü bu kanunlara muhalefet edenler iki durumun dışında değildirler: Peygamberin Allah tarafından gönderildiğini kabul etmeyenler birinci grubu teşkil eder. Bizim bu tür insanlarla bir işimiz yoktur. Sözümüze konu olan kimseler, ikinci grubu teşkil eden; Peygambere inanan ve kanun koyma hakkının Allah tarafından ona verildiğine inancı olan şahıslardır. Bundan dolayı Allah, Kur'an'da "hiçbir kafir erkek ve hiçbir kafir kadın" diye buyurmamıştır; aksine "hiçbir mümin erkek ve hiçbir

¹ Ahzap \ 36

mümin kadın", diye buyurmuştur. Veya bu kimse, Peygamberliğe inanmakla birlikte, Peygamberin kanun koyma hakkının olup olmadığı hakkında tartışmaktadır. Böyle bir kimseye bizim Kur'an'dan delil getirmemiz gerekir. İslam devleti çatısı altında yaşayan, Hz Peygamberin(s.a.a) risaletini kabul eden ve Allah'ın hükümlerine itaati farz bilen her mümin, Peygamberin emirlerine de itaati farz bilmelidir. Allah'a itaat edilmesinin gerekliliği ve Peygamberin bütün müminlere üstünlüğü,

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ¹

“Peygamber, müminler için kendi nefislerinden daha evladır...”

gibi ayetlerle sabit olmuştur. Bu anlamda Kur'an, hem kanunu uygulamada en yüksek makamı ve hem de kanun koyma hakkını Peygambere vermiştir. Ancak Allah Resulünden sonra böyle bir hak ve makamın başkaları için de söz konusu olup olmadığına başka bir yerde değineceğiz. Şimdilik konumuz, İslam'ın aslında siyaset hakkında bir görüşünün olup olmadığıyla ilgilidir.

3-Kur'an'daki Yargısal Hükümler

Halk arasında meydana gelen sorunlu ve ihtilaflı durumlarda hüküm vermeyle ve ilahi genel kanunları uygulamayla ilgili olarak Allah-u Teala şöyle buyuruyor:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا²

Hayır öyle değil; Rabbine andolsun, aralarında çeliştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde hiç bir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.

Yukarıdaki ayette Allah Resulü(s.a.a) için sadece hüküm verme hakkı sabit olunmaması, onun hakemliğini ve hüküm vermesini kabul etme ve buna gönül rızasıyla razı olma, imanın şartı olarak anılmıştır. Ve şu konu önemle tekit edilmiş ve bir yemin ile vurgulanmıştır: Halk, ihtilaflarında seni hakim olarak kabul etmeli ve sen hüküm verdikten sonra, içten

¹ Ahzap \ 6

² Nisa \ 65

üzülüp rahatsız olmamalı ve verdiği hükmü gönül rızası ve istekle kabul etmelidirler; bu suretin dışında gerçek anlamda mümin olamayacaklardır.

Gerçek mümin, hakkının zayi olduğuna ihtimal verse de İslam mahkemesi, aleyhine karar verdiği zaman hükmü kucaklayarak kabul eden kimsedir. Çünkü hakim yargılama kıstaslarına ve zahire göre hüküm vermektedir. Bu anlamda Hz. Peygamber (s.a.a) bile

انما ألقى بينكم بالبينات و الأيمان¹

“Ben, sizin şahitlik ve yeminlerinize göre hüküm veriyorum” diye buyurmaktadır.

Yalan şahitlik yapan veya şahitliğinde yanlış bir kimsenin zahirde adaletli ve güvenilir görünmesi ve şahitliğinin kabul edilmesi mümkündür. Eğer hakimın verdiği hükme gerçeğin aleyhine dahi olsa teslim olunmazsa, taş üstünde taş kalmayıp düzen alt üst olur.

Kur'an'ın kısas, diyetler ve diğer ceza hukukuyla ilgili meseleler hakkındaki hükümleri İslam'ın önemli bir şekilde siyasete, yönetim işlerine ve toplumsal meselelere müdahale ettiğini gösterir. Bu anlamda İslam çok öteye gitmiş ve bazı durumlarda fesat çıkaran ve suçlu kimseler hakkında, ceza hukukunun uygulanmasını ön görmüş ve özel bir şikayetçinin olmaması durumunda bile bunu hakimın uygulamasına izin vermiştir. Gerçekte böyle durumlarda ilahi hukuk ve ceza kanunları çiğnenmiştir. Bu tip durumlarda bazen öngörülen cezalar, çok ağır ve zordur; bazıları açısından günümüzde kabul edilmesi oldukça güçtür. Mesela Kur'an, İslam toplumunda kadın ve erkek arasında meşru olmayan bir irtibat olması halinde ve bunun dört adil şahit ile hakime ispatlanması durumunda, bu şahısların her birine yüz kırba vurulmasını emretmiştir. Burada hakimın duygusal olarak tesir altında kalmaması ve bu şahıslara acımasıyla ilgili olarak Kur'an özellikle vurguda bulunmuştur:

الرَّائِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ²

“Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüz kırba vurun. Eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız, onlara Allah'ın dini(ni uygulama) konusunda sizi bir acıma tutmasın...”

¹ Vesail . Şia cild 29 s. 232

² Nur \ 2

Şüphesiz böyle bir cezanın uygulanmasıyla şahsın onuru incinmektedir; ancak toplumun temizliği korunmaktadır. Aynı şekilde Kur'an, hırsızlık hakkında şöyle buyurmaktadır:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالاً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ¹

Hırsız erkek ve hırsız kadının,(çalıp) kazandıklarına bir karşılık, Allah'tan, tekrarı önleyen bir ceza olmak üzere ellerini kesin. Allah, üstün ve güçlü olandır, hüküm ve hikmet sahibidir.

Kur'an-ı Şerif, toplumun düzenini korumak ve çıkarlarını temin etmek için hüküm verme makamını, kanunları düzenlemeyi, ceza hukukunu ve kınama cezalarını uygulamayı Allah Resulüne verilmiş haklar olarak saymaktadır. Kur'an'a ve Peygamberden ve imamlardan geldiği bilinen kesin hadislerle müracaat eden insaflı bir kimsenin, İslam'ın siyasi ve içtimai alanlardaki meselelere müdahale ettiğine dair bir şüphesi kalmayacaktır. Bazı kimseler ise inat yüzünden gözlerini bu hakikati görmemek için kapatıyorlarsa, bu onların güneşin ortalığı gün gibi aydınlattığı bir durumda gözlerini kapatan ve güneşi inkar eden kimselere benzediğini gösterir.

4-İslam'ın Kapsamlılığı ve İslam'da Hakimin Konumu

Kur'an siyasi alanlardaki meselelere, ülke yönetimine, kanun koyup özel durumlara tatbik etmeye ve kanunları uygulamaya değinmekle birlikte, bazen teferruat ile ilgili konuları da açıklamaktadır. Tıpkı yılın aylarının Kur'an'da zikir edilmesi gibi.

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ²

Gerçek şu ki, Allah katında ayların sayısı, gökleri ve yeri yarattığı günden beri Allah'ın kitabında on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. İşte dosdoğru olan (din) budur.

Yukarıdaki ayette yılın on iki aya taksim edilmesi sabit, tekvini ve yaratılış düzeniyle uyumlu bir hadise olarak zikredilmiştir. Böyle meselelerin dinde açıklanması dinin sağlamlığının ve doğruluğunun

¹ Maide \ 38

² Tövbe \ 36

göstergesi olmuştur. Aynı şekilde Kur'an, hilalin müşahede edilmesi hakkında şöyle buyurmaktadır:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ¹

Sana hilalleri (doğuş halindeki ayları) sorarlar. De ki: “O, insanlar ve hac için belirlenmiş vakitlerdir.

Sosyal ve ibadi hükümlerin yaratılış düzenine uyumluluğundan dolayı bir çok yargısal hükümler, Ramazan ayının başlaması, hac mevsiminin gelmesi ve diğer ibadi hükümler, hilalin görülmesiyle irtibatlandırılmıştır. Bunun böyle olması gerçekte Kur'an'ın ve dinin, fıtrat ve yaratılış düzeniyle uyuşmasından kaynaklanmaktadır.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ²

Öyleyse sen yüzünü Allah'ı birleyen (bir hanif) olarak dine, Allah'ın o fıtratına çevir; ki insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışı için hiç bir değiştirme yoktur.

İlahi ve dini kanunlar, ilahi fıtrata göre düzenlendiği vakit, değişmesi mümkün olmayacak ve sabit kalacaktır. Elbette zaman ve mekanın değişen özel şartlarına bağlı olarak değişebilen hükümlerin olduğunu da bilmemiz gerekir; kanunun teşhisi ve onların oluşturulma insiyatifi, meşruiyetini ve gücünü Allah'tan alan şeri hakime aittir. Kur'an'da bu yetki ve makam, Allah Resulüne verilmiştir. Şia akidesine göre, -ki Kur'an'da da buna işaret edilmiştir-masum imamlar da bu makama sahiptirler. Bunlardan sonra ise ilerde konusu gelecek olan Veliyy-i Fakih bu makama sahiptir. Bu esasa “göre din sosyal ve dünyevi meseleler ile uğraşmaz, sadece ahiret işleri ve insanın Allah ile olan ilişkisiyle uğraşır” diye ortaya atılan şüphe kökten yok olmaktadır. Böyle bir anlayışın İslam ile bağdaşması söz konusu değildir. Elbette dünyada yukarıda belirtilen anlayış tarzıyla uyuşan bir din olabilir ama bu bizim konumuzun dışındadır.

Bizim üzerinde konuştuğumuz din, yılın aylarını açıklayıp tayin etmeyi bile üzerine almıştır. Bu din, insanlar arasındaki karşılıklı muamele ve mali ilişkiler hakkında şöyle bir tavsiyede bulunmaktadır: Eğer bir kimse birine borç verirse, ondan yazılı bir şey ve senet alsın veya iki

¹ Bakara \ 189

² Rum \ 30

şahidin karşısında bu borcu versin ve eğer senedin alınması ve şahitlerin hazır bulunması mümkün değilse, ondan teminat alsın. Kur'an'da beyan edilen teminat meselesi böyle durumlar için geçerlidir. Bir kimse birine senet alamayacağı bir durumda borç verdiği vakit, bu durumda verdiği borcun karşılığında değerli bir şeyi teminat olarak alması tavsiye edilmiştir.- Biz böyle bir dinin siyaset, ülke yönetimi ve halkın maddi ve manevi ihtiyaçlarının temin edilmesi hakkında programı olduğuna inanıyoruz.

Geçen oturumda, dini sadece insan ile Allah arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir unsur olarak değerlendiren tanım ve bakış açısını reddetmekle birlikte gerçek ve hakiki dine değinip dinin, gerçek manasıyla ilahi güzelliğin, insan hayatına yansımaları olduğunu, insanın dünyadaki kemal yolunu beyan ettiğini ve insanın dikkatini, nereden geldiğine ve nereye gittiğine çevirdiğini ve insanın, bu ikisi arasında gitmesi gereken yolun hangisi olduğuna dair yaptığı bir seçim olduğunu söylemiştik. Şüphesiz böyle bir din, insan hayatının sadece bir bölümünü ve ibadet gibi yapılan bazı işleri içermemekte, aksine bütün yaşamı, insan hayatını ve onun bütün alanlarını kapsayıp aydınlatmaktadır. Çünkü insan kendi hayatını ebedi saadete erişebilecek bir şekilde düzenlemek için yaratılmıştır. Bundan dolayı insan, kendi hayatının bütün yönlerini ilahi istek ve emirlerle uyumlu bir hale getirmelidir. O halde direkt bir şekilde Allah'a ibadet etmek ve ıstılahi manasıyla ibadet, bizim dini vazifelerimizden sadece bazıları olup, diğer düşünsel ve eylemsel yönlerimizin de Allah'ın istekleriyle uyuşması ve bir ibadet halini alması gerekir. Böylece insanın yüce yaratılış hedefi gerçekleşmiş olacaktır.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ¹

Ben cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.

Bu ayetin mefhumu, insanın kemale erebilmesinin sadece Allah'a ibadet ve O'na tapmayla mümkün olacağıdır. Bundan dolayı insanın bütün hareketleri ve durgunluğu bu çerçevede olmalı, nefes alması bile bu doğrultuda gerçekleşmelidir. İnsan hayatı bu şekilde bir ilahi reнге bürünür ve bu çerçevede yer alırsa bu, insanın gerçek manada dindarlığının göstergesi olur ve eğer insan Allah'a tapınma sınırından tam olarak çıkarsa dinsiz ve mürtet olacaktır. Bazı kimselerin hayatlarının bir bölümü Allah'ın istekleriyle uyuşmamakta ve Allah'a tapma

¹ Zariyat/5

doğrultusunda olmamaktadır. Böyle kimseler, gerçek dindarlık ile irtidat arasında yer almaktadırlar; onların dinleri noksandır. Bu tür dini noksanlıkların derecelerine dikkat edilirse, gerçek manada dindar olan ve hayatlarının tüm bölümlerinde ilahi hükümlere riayet eden kimseler ile sadece bazı ilahi hükümlere riayet eden kimselerin bir mertebede olmadıklarına inanılması gerekir. Esasen iman ve dindarlığın dereceleri bulunup, gelişip olgunlaşması mümkün olmaktadır. Bu anlamda Allah'ü Teala şöyle buyuruyor:

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ¹

Hidayeti bulmuş olanlara gelince; (Allah,) hidayetlerini artırmış ve takvalarını vermiştir.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا²

Müminler ancak o kimselerdirler ki, Allah anıldığında zaman yürekleri ürperir. O'nun ayetleri okunduğunda imanları artar.

Sürekli imanlarını artıran, kemale doğru giden, iman zirvesine ulaşan ve Allah'ın velileri arasına giren kimseler mevcuttur. Bunun karşısında düşüş kaydeden, dindarlığında gerileyen kimseler de bulunmaktadır. Bu kimselerin harici düşmanlar ve onların yerli dostları tarafından ortaya atılan kültürel boyutlu şüphelere kulak vermesi durumunda, kendi anne, baba ve öğretmenlerinden öğrendikleri dini kaybetmeleri bile mümkündür. Çünkü araştırma ve değerlendirme gücü olmayan kimselerin şüphelerle uğraşması sapmaya sebep olacaktır. Bu konuda Kur'an şöyle buyurmaktadır:

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مَنَّاهُمْ³

O, size Kitapta: “Allah'ın ayetlerinin inkar edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğinizde, onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz” diye indirdi.

İnsanın ilk önce bilimsel birikimlerini ve akli ve düşünsel yapısını geliştirerek, ayırım ve tahlil yapabilme ve cevap verebilme gücüne

¹ Muhammed/17

² Enfal/2

³ Nisa/140

ulaşması, sonra şüphelerle uğraşması lazımdır. Şüphelerin karşısında dayanabilecek gücü olmayan bir kimsenin şüphelere kulak verip kendini sapma tehlikesiyle karşı karşıya getirmesi doğru değildir.

İslam insana güreş yapma dememekte, aksine şöyle demektedir: Dengin ile güreş yap ve eğer ağır kilolu biriyle güreşmek istiyorsan, ilk önce kilonu ve çalışmanı artırmalsın. İslam “başkalarının söylem ve şüphelerine kulak verme” diye bir şey söylememektedir. Bilakis tahlil ve teşhis gücün oranında bu meselelerle ilgilenmelisin anlamında bir tavsiyede bulunmaktadır. Birinci derecede, ilahi ilimleri ve şüphelere cevap verme yöntemini öğrenmelisin, sonra diğerleriyle tartışabilir ve söylediklerini dinleyebilirsin. Böylece senin savunmasız kalarak her istedikleri şeyi sana dayatmaları önlenmiş olur.

5- Konunun Özeti

Konumuzun özeti olarak şunlar dile getirilebilir: İslam bütün siyasi meseleleri içerir. Bütün hayatımız dinin kapsama alanına girer ve insan hayatının dinin kapsama alanının dışında kalan hiçbir bölümü yoktur. Bireysel sosyal, içtimai ve ailevi hayat; karıkoca ilişkileri, baba evlat ilişkileri, ümmet imam ilişkileri ve hatta diğer milletler ile nasıl geçinmemiz gerektiği ve kimler ile sıhhatli ilişkiler kurabileceğimiz ve yine kimler ile ilişki kurmamamız gerektiği bu kapsamın içine girer.

Azıcık insafı olan bir kimse, hadislere bile müracaat etmeden Kur'an ayetlerini yüzeysel bir şekilde incelerse, siyasetin İslam'ın bir ögesi olduğunu ve siyasetsiz bir İslam'ın düşünülemeyeceğini anlayacaktır. Eğer bazıları İslam'ın siyasete yabancı olduğunu düşünüyorlarsa, bu onların başka bir din seçip, adını İslam koyduklarını gösterir. Kaynağı Kur'an ve sünnet olan İslam dininin siyasete yabancı kalması mümkün değildir.

Dördüncü Oturum

Siyasetin Dindeki Yeri(2)

1-Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı

İran İslam Devrimi'nden sonra ve İslam devletinin İran'da kurulmasının ardından, İslam düşmanları yaptıkları tahlillerin sonucunda şu neticeye vardılar: Bu düzene karşı koymak için, bu nizamın esası ve eksenini durumundaki Velayet-i Fakih'le ilgili araştırma ve inceleme yapıp, bu ilkeye yönelik kesin bir propaganda başlatılmalıdır. Bu alçakça hedef doğrultusunda dünyanın dört bir tarafında, İslami düzen ve Velayet-i Fakih aleyhine İslam düşmanlarının yaptıkları dünkü ve bugünkü çeşitli propagandalara ve yerli işbirlikçilerinin bu alandaki çalışmalarına tanıklık etmekteyiz. Aziz halkımız kendi nizamlarına tam olarak inanmakta ve bütün güçleriyle bu nizamı desteklemektedir; ancak bu düzenin fikri ve düşünsel temellerinin özellikle gençler ve gelecek nesil açısından daha iyi bir şekilde anlaşılıp aydınlanması için, zaman zaman bu konu ve meseleler hakkında tartışma zorunluluğu vardır.

Bu alanda üç çeşit şüphenin ortaya atıldığını belirtmiştik. Birinci şüphede, dinin asıl olarak siyasete yabancı olduğu ve siyasi bir düzenin dini olamayacağı yargısı bulunmaktaydı. Geçen oturumda bu şüpheyi cevap verip, bir din olarak İslam'ın siyasete müdahale edip etmediğini öğrenmek isteyen bir kimsenin bu doğrultuda Kur'an'ı yüzeysel bir şekilde incelemesinin ve Kur'an'daki hüküm ve kanunlara bakmasının yeterli olacağını söylemiştik. Gerçek manada Müslüman olan ve Kur'an'a inanan bir kimse ya da Müslüman olmayan ancak İslam'ı tanımak isteyen bir şahıs, eğer Kur'an'a müracaat ederse, dinin ve siyasetin birbirlerinden ayrılamayacağı hakikatini görecektir. İslam'ın bakış açısı ve mesajlarını tanımanın doğru yolu, Kur'an'a müracaat etmektir. Aynı şekilde eğer biz Hristiyanlığın bir konu hakkındaki bakış açısını öğrenmek istersek, İncil'e müracaat etmeliyiz. Elbette bu söylenenler sağlam ve mantıklı bir

yöntem benimseyen ve hem tartışma ve söylemlerinde ve hem de araştırma ve incelemelerinde doğru yol ve metodu seçen kimseler için geçerlidir. Ancak düşmanlar mantıklı, sağlam ve doğru kanıtlama yöntemine uymamakta ve konuya uygun metodolojiye riayet etmemektedirler. Bunların amacı, sadece dindar insanlarda şüphe oluşturmak ve imanlarının gevşemesini sağlamaktır. Her ne kadar bu şahısların konuşma ve söylemleri mantıklı olmasa da biz, onların şüphelerine mantıklı cevap vermeyi kendi vazifemiz bilmekteyiz.

2-Din Dışı Bakış Tarzında Dinin Siyasetten Ayrılması

Dinin siyaset ve devlet ile bir ilişkisinin olmadığını ispatlamak için, din dışı bakış tarzına bazı şahıslar şöyle demekteler: Bizim Kur'an ile bir işimiz yoktur. Biz, dinin dışındaki bir bakış tarzıyla İslam'a bakmaktayız. Yani İslami kaynakları incelemeden önce ve Kur'an'ın siyaset hakkında ne dediğine bakmaksızın önce şu sorular sorulmalıdır: Realitede beşerin dine olan ihtiyacı nedir? Beşer, hangi konularda dinin yol göstericiliğine muhtaçtır? Onlar, kendi zanları doğrultusunda iki ihtimali değerlendirmektedirler: Birinci ihtimale göre insan, her şeyde ve hayatın tüm yönlerinde dine muhtaç bir durumdadır. Yemeğin nasıl yenileceği, bir evin nasıl kurulacağı ve yapılacağı, nasıl evlenileceği, toplum ve devletin nasıl teşkil edileceği gibi konuları bir araya toplayarak şöyle söylemekteler: Acaba bütün bu meseleleri din mi halletmelidir? Beşer artık bilimsel araştırmalar yapmamalı mıdır? Bizim dinden beklentimiz maksimum dereceli mi olmalıdır ve her şeyin açıklamasını dinden mi istemeliyiz? O halde elbise almak istediğimizde İslam'ın ne dediğine, yemek yemeğe ihtiyacımız olduğu vakit İslam'ın hangi yemeği önerdiğine, doktora müracaat etmek istediğimiz durumda İslam'ın nasıl bir tavsiyede bulunduğu ve aynı şekilde devlet kurulmasında İslam'ın ne dediğine bakmamız gereklidir. İkinci ihtimale göre ise din, sadece sınırlı bir alana müdahale etmektedir; bizim dinden beklentimiz minimum ölçüde olmalıdır.

Dinin tabii olarak, insanın tüm ihtiyaçları hakkında görüş belirtmesi söz konusu değildir. Hiç bir din, beşerin bütün ihtiyaçlarını temin etmeye yönelik bir iddiada bulunmamıştır. Bu doğrultuda yemeğin nasıl pişirileceğini, hastaya tedavinin nasıl yapılacağını, nasıl mühendis olunacağını ve nasıl uçak ve gemi yapılacağını dinin bize öğretmediğini gördükten sonra, dinin açıklamakla mükellef olduğu meselelerle diğer var olan meseleler arasında nasıl bir fark olduğu anlaşılmalıdır. Esasen din hangi alan ve sahaları kapsamaktadır? Söz konusu kimseler aynı şekilde

kendi zanları doğrultusunda diğer şıkkı tercih edip şu neticeye ulaşmışlardır: “Din, sadece ahiret işleriyle uğraşmaktadır; onun dünya işleriyle bir ilişkisi yoktur. Bizim dinden beklentimiz minimum ölçüde olmalıdır. Biz din yoluyla, sadece ahiret saadetine giden yolu, cennete girebileceğimiz ve cehennemden kurtulabileceğimiz vesileleri tanımalıyız. Namaz kılmayı, oruç tutmayı, hacca gitmeyi ve diğer ahiretle ilişkili konuları din yoluyla öğrenmeliyiz.” Bu kesim kendi hayalleri doğrultusunda din ile siyaset ilişkisini bu ikisi arasında oluşturdukları bir sınır ile hallettiklerini sanıp, dinin kapsama alanını siyasetin kapsama alanından ayırmakta ve şöyle demekteler: “Siyaset dünya işleri sınıfındandır. Din sadece ahiret ile ilişkili bir olgudur. Ne din siyasi alana müdahale etmeli ve ne de siyaset dini alana müdahale etmelidir. Sınırları dünya ve bilim olan siyasete, sadece beşerin kazanımları ve bilim ile müdahale edilebilir. Bilimsel alan içine giren fizik, kimya, biyoloji, tıp, psikoloji ve sosyoloji gibi bilimlere dinin müdahalesi düşünülemez ve din sadece ahiret işleriyle ilgilidir.”

Bu meselenin tarihi birkaç asır önceki batı coğrafyasına dönmektedir. Kilisenin önde gelen şahsiyetleri ile bilim adamları ve siyasi şahsiyetler arasında meydana gelen çelişki ve çatışmalar sonucu iki taraf arasında uzun süreli çekişme ve savaşlar yaşanır ve sonunda mesele yazılmamış bir barış antlaşmasıyla noktalanır. Dinin sadece ahiret işleri ve insan ile Allah arasındaki ilişkiye müdahale edebileceğine ve dünya işlerinin bilim adamlarına ve siyasi kimselere bırakılması gerektiğine ve sadece uzman ve siyasetçilerin bilimsel ve toplumsal meseleler hakkında görüş belirtebileceklerine dair pratikte bir uzlaşma sağlanır.

Bu değişim batı coğrafyasında yaşanmıştır. Oradan reçete alan kimseler, İslami olan ülkemizde de böyle bir değişimin yapılmasını önermekteler. Yani din, sadece din alimlerinin inisiyatifinde olmalı ve sadece ahiret işlerine müdahale etmelidir. Aksi bir durum yani din ve din alimlerinin dünya işlerine müdahaleleri söz konusu olmamalıdır. Bunun için siyasetin fakih ve din alimlerine değil, siyaset bilimcilerine ve siyasetçilere bırakılması gerekmektedir. Bu alanda bir çok tartışma ve konuşma yapılmış ve bir o kadar da makale yazılmıştır. Bu kimseler, kendi düşüncelerini ispatlamak ve gençlerin zihinlerinde dini alanın siyasi alandan ayrı olduğuna dair şüphe yaratmak ve bu şüpheyi büyütme amacıyla olmadık şeylerden istifade etmektedirler.

Üzülerek söylemek gerekir ki, kültür işleriyle uğraşan bazı kimseler, farkında olmadan bu eğilimin ve batının yaptığı kültürel propagandanın etkisi altında kalmaktadırlar. Yavaş yavaş dinin dünyayla bir alakasının

olmadığı, dinin beşerin bazı meselelerini hallettiği ve dünya meseleleriyle bir ilişkisinin bulunmadığı fikri yerleşmektedir. Bizim yazar, konuşmacı ve kültürel şahsiyetlerimiz tarafından meydana gelen bu sapma ve hatalar, toplumun dini kültürüne yönelik önemli tehlikeler arz etmektedir.

3-Dünya ve Ahiretin İç içe Olan İlişkisi

Hayatımızın dünyevi ve uhrevi olmak üzere ikiye ayrıldığı bir gerçektir. Yani hayatımızın bir bölümü dünyada doğuşumuz ile başlamakta ve ölümümüzle de sona ermektedir ve sonra berzah alemine girişimiz gerçekleşmekte ve kıyametin olmasıyla da ikinci hayatımız başlamaktadır. (Elbette dünya alemine gelmeden önce bulunan cenin alemini de hayatın ayrı bir bölümü olarak farz edebiliriz.) Ancak hayatın bu şekilde bölümlere ayrılması, dünyadaki hareket ve davranışlarımızın da iki bölüme ayrılmasını ve iki bakış açısıyla değerlendirmeye tabi tutulmasını gerektirmemektedir. Gerçekte biz şu an her yönüyle dünyada bulunmakta ve bu dünyada bazı davranışlar yapmaktayız. Din, bu dünyevi davranışlarımızı düzenlemek için gelip, ilahi kanun ve emirlerden oluşan düzeniyle bize yol göstermektedir. Bu anlamda dini emirlerin sadece ölüm sonrası için olduğu doğru değildir. Elli veya altmış senelik ömrümüzün bir bölümünün ahiretle, diğer bir bölümünün ise dünyayla irtibatlı olduğu doğru değildir. Aksine dünyada ahiret ile irtibatı olmayan bir şey yoktur. Dünyadaki bütün davranışlarımızın uhrevi bir şekil alması mümkündür. Yani bu davranışlar ahiretimize fayda verebilecek bir tarzda yapılabilir; aynı şekilde bu davranışların ahiretimize zarar verebilecek bir başka tarzda da yapılması mümkündür. Her halükarda konumuz, bu dünyadaki davranışların ahiret hayatına tesir ettiğidir. Dini ve İslami dünya görüşünce ahiret hayatı bu dünyada şekillenmektedir.

“Bugün hesap günü değil, amel günüdür; yarın amel günü değil, hesap günüdür.”¹ “Dünya ahiretin tarlasıdır.”² Öyleyse dünyada yaptığımız her işin karşılığını ve semeresini ahirette alacağız. Dünya hayatımızın ahiret hayatımız ile hiçbir irtibatının olmadığına ve işlerimizin bir bölümünün dünya hayatıyla ve bir bölümünün de ahiret hayatıyla irtibatlı olduğuna dair bir şey söz konusu değildir. Dünya ve ahiret hakkında iki ayrı çerçeve yoktur; aksine dünyada yaptığımız bütün fiiller; nefes alma, göz kırpmaya, yürüme, oturma, kalkma, bakma, toplumsal ilişkiler, konuşma, duyma, yemek yeme, karı koca ilişkileri, fert toplum ilişkileri ve

¹ Bihar-ul Envar c:32 s:354

² Bihar-ul Envar c:20 s:225

devlet halk ilişkileri yapıma tarzına bağlı olarak ahiret saadetimizi kazanmaya veya kaybetmeye sebep olabilir. Yemeğin nasıl pişirileceğinin ve nasıl yenileceğinin dünyayla irtibatlı olduğu doğrudur; ancak bu yemek yeme tarzı, insanı cennete de götürebilir ve aynı şekilde cehennem ateşine de müstehak kılabilir.

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ¹

Gerçekten, yetimlerin mallarını zulmederek yiyenler, karnlarına ancak ateş doldurmuş olurlar.

Karnını yetim malıyla dolduran bir kimsenin yemek yediği ve aynı şekilde yediği yemekten lezzet aldığı doğrudur ama yediği yemeğin kendisi için cehennem ateşi olacağı da bir gerçektir. Aynı şekilde eğer bir kimse ibadet etmek için yemek yerse, bunun uhrevi sevabı bulunmaktadır. İnsana Allah rızası için söylediği bir sözden dolayı, cennette bir ağaç yeşertilmektedir. Hz. Peygamber, (s.a.a) ashabına hitaben şöyle buyurmuştur: Her kim tespihat-ı erbaa'yı(subhanellahi velhamdulillahi vela ilahe illallahu vallahu ekber) söylerse, Allah onun için cennette bir ağaç yeşertir. Bunun üzerine sahabeler şöyle dediler: “O zaman bizim cennette bir çok ağacımız vardır; çünkü biz bu zikri çok söylemekteyiz.” Buna karşılık olarak Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: “Ateş yollayıp onları yakmamanız şartıyla.”

Davranışlarımız eğer Allah rızası doğrultusunda yapılırsa, ahiret saadetine ve sevaba ve Allah'ın emirlerinin aksi doğrultusunda yapılırsa bedbahtlığa ve azaba vesile olacaktır. Hayatımızın iki ayrı müstakil bölümden oluştuğu, bir bölümünün ahiretle ilişkili olup mescitte ve mabette geçirildiği ve diğer bölümünün de dünya ve kendimizle ilişkili olup ahiret ile irtibatlı olmadığı görüşü doğru değildir. Dinin kapsama alanının bireysel ve ibadi meseleler ile mabetler olduğunu ve eserinin ahirette belli olacağını ve diğer meselelerin dini sahanın dışında kaldığını öne süren yanlış düşünce ve anlayışın, son asırlarda batı coğrafyasında ve çeşitli dinlere mensup bazı kimselerce kabul edildiğini, zihinleri kendisiyle meşgul ettiğini ve sadece İslam'ın değil, hiçbir dinin böyle bir düşünceyi ileri sürmediğini söylemiştik. Hak üzere olan her dinin mesajı, insanın saadet veya bedbahtlığı elde etmek için yaratıldığı ve ebedi saadet ve bedbahtlığın da dünyada yapılan davranışlar sonucu hasıl olduğudur. İnsan, Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket ederse, ebedi saadete ve

¹ Nisa/10

Allah'ın emirlerinin aksi doğrultusunda hareket etmesi sonucunda da ebedi bedbahtlığa ulaşacaktır.

Bazıları dinden beklentinin ne ölçüde olması gerektiği hakkında minimum dereceli bir ölçüyü benimsemişlerdir. Böyle kimseler, “bizim dinden beklentimiz minimum ölçekli olmalı” deyerek, bu esasa göre insanların davranış ve hareketlerini iki bölüme ayırmışlardır. Bir safstadan kaynaklanan bu değerdendirmelerine göre, dinle ilgili bölüm, ahiretle irtibatlı olup, dünyayla bir ilişkisi yoktur. Dünyayla ilgili bölüm ise dini alandan ayrı olup, sosyal ve siyasi meselelerle ilişkilidir. Bu kimseler, yaptıkları muhasebe sonucu dinden beklentilerinin maksimum ölçüde olması durumunda nasıl yemek yenileceği ve nasıl ev yapılacağı gibi bütün işlerinde dine başvurmalarının gereğini gördüler. Sonra da dinden böyle bir beklentinin doğru olmadığını ve dinin de bunları temin edemeyeceğini düşünerek, dinden beklentilerinin minimum ölçekli olduğunu ifade ettiler. Bu safstanın sebebi yukarıdaki meseleyi sadece iki boyutlu olarak değerdendirmekten kaynaklanmaktadır. Halbuki meselenin gerçek olan üçüncü bir boyutu da mevcuttur. Bizim dinden, yemek yeme, elbise giyme ve ev yapma şekli de dahil olmak üzere her şeyi bize beyan etmesine yönelik bir beklentimiz yoktur. Hiç kimsenin de böyle bir iddiası bulunmamaktadır.

Din, bir çok meselenin açıklanmasını dini olmayan bilimlerin inisiyatifine bırakmıştır. Bununla beraber bu meseleler, başka bir şekilde yine dini sınırlar içerisinde girmektedir. Bu da bu meselelerin değerdeler sistemiğinde yer aldığı anda gerçekleşir.

4- Amellerin Değersel Yönü ve Dünyevi Davranışlar

Dünya hayatının ahiret hayatıyla irtibatlı olduğunu görüp, yapılan davranış ve amellerin insanın ilerlemesinde veya gerilemesinde etkili olduklarına ve davranışlarımızın ebedi saadetimize tesir edebileceğine inandığımız vakit, bu davranış ve ameller, değerdeler kategorisine girmiş olur. Bundan sonra din, bunlar hakkında yargıda bulunabilir. Sade bir deyişle din, fiillerimizi nasıl yapmamızı değil, aksine fiillerimizdeki helal ve haram noktaları açıklamaktadır. Örneğin domuz eti ve sarhoşluk veren içeceklerde olduğu gibi din, bazı şeyleri yemeyi ve içmeyi haram ve günah saymıştır. Ancak şarabın nasıl yapıldığının ve domuzun nasıl beslenildiğinin beyanı dine ait değildir. Gerçekte, dinin emre ve nehye dayalı hükümleri, insanın saadetine ve ahiretine tesir eden bir takım olumlu ve olumsuz etkiler taşımaktadır. Bu hükümler, davranışların değersel yönünü ifade etmektedir.

İnsanın tekamül yolundaki seyri bir noktadan başlayıp, sonsuzluğa doğru gitmektedir. Bizim tekamülümüz için faydalı ve yönü Allah'a olan ve insanın manevi gelişimi yönünde zemin hazırlayan şeyler, sahip oldukları öneme göre ya farz ya müstehab ya da sonuncu derece sıfatıyla mubahtır. Bunun yanında insanın gerilemesi doğrultusunda yer alan ve onun Allah'tan ve gerçek kemalinden uzaklaşmasına neden olan şeyler de haram ve bir alt derecede de mekruhtur. O halde din, hangi yemeğin yenmesini, yemeğin nasıl hazırlanmasını ve nasıl ev yapılmasını söylememektedir. Ama din, gasp edilmiş bir arazide ve diğer insanların evlerine yönelik, onların namuslarını gözetlenebilecek bir şekilde ev yapılmasını yasaklamış ve faiz parasıyla değil, helal parayla ev yapılmasını emretmiştir. Yani gerçekte din, bir evin ahlakı değerlere uygun bir şekilde nasıl yapılacağını bize beyan etmektedir. Aynı şekilde din, bizi insani ve manevi gelişimimize katkıda bulunacak yiyeceklerden yararlanmaya ve faydamıza olmayan haram yiyeceklerden, alkollü içeceklerden ve uyuşturucu maddelerden de sakınmaya davet etmektedir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (90) إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ¹

Ey iman edenler, içki, kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak şeytanın işlerinden olan pisliklerdir. Öyleyse bun(lar)dan kaçınınız; umulur ki kurtuluşa erersiniz. Gerçekten şeytan, içki ve kumarla aranızda düşmanlık ve kin düşürmek, sizi, Allah'ı anmaktan alıkoymak ister.

Öyleyse dinin helal ve haramı, davranışlarının değersel yönünü açıklaması içindir. Davranışlarımız müsbet mi yoksa menfi bir değer mi taşımaktadır? Acaba davranışlarımızın saadetimize etkisi var mıdır? Davranışlarımız hareket yönümüzü Allah'a doğru düzenlemekte midir veya bu davranışlarımız bizim bedbahtlığımıza ve yok olma bataklığında batmamıza mı sebep olacaktır? Kısacası davranışların dünyevi sonuçlarının dışında, din, davranışların insanın cennete veya cehenneme gitmesine sebep olan yönlerine bakmaktadır.

¹ Maide/90-91

5- Davranışların Değersel Yönünü Anlamada Aklın Kuvvetinin Ölçüsü

Davranışların olumluluk ve olumsuzluk açısından değer yönlerinin isbat edilmesi, bazen insan aklının rahat bir şekilde anlayabileceği ve artık vahye ihtiyacının kalmayacağı ve aklın Allah'ın hükmünü teşhis edebileceği bir derecede kolay ve açıktır. Bu yüzden, İslam alimleri “akli özellikler” hakkında şöyle demişlerdir: Bazı meselelerde akıl, tek başına yargıda bulunup, fiillerin iyi ve kötü yönlerini teşhis edebilir. Biz bir işi yapmada veya terk etmede akıl yoluyla Allah'ın iradesinin ne olduğunu teşhis edebilmekteyiz. Yani Allah'ın herhangi bir fiilden razı olup olmadığını anlayabilmekteyiz. Örneğin, yetimin ağzındaki bir lokma ekmeği almanın doğru bir davranış olmadığını hepimizin aklı kavramaktadır. Bu konuda şeriat tarafından ilahi bir hükmün beyan edilmesine gerek yoktur.

Bazen de bu konularda aklın teşhisiyle birlikte Kur'an ve hadislerde aklın hükmünü tekit etme manasında ilahi hükümler beyan edilmiştir. Ancak çoğu konularda davranış ve fiillerin değer yönünü ve bunların saadet ve bedbahtlığımıza yaptığı etkinin miktarını açıklamada aklın kuvveti bulunmamaktadır. Yani bu davranışların gerekli, iyi, haram veya çirkin olduklarını akıl yoluyla anlayabilmemiz güçtür. Bu gibi noktalarda din, müdahale etmeli ve yapılan fiilin hükmünü vermelidir.

6-Dinin Kapsamı

Ebedi saadet ve bedbahtlığımıza etki eden şeylerin direk Allah ile irtibatlı olan şeylerle sınırlı olmadığını, aksine dinin ibadi meselelere müdahale ettiği gibi dünya işlerine de müdahale ettiğini ve bu yüzden dinin bazı yiyecek ve içeceklerden istifade edilebileceğine dair izin vermiş olduğunu ve bazılarından da uzak durulması gerektiğine dair yasaklama getirmiş olduğunu anlamış olduk. Ayrıca dinin emirlerine dikkat ettiğimiz vakit, dinin kapsamının bireysel meselelerle sınırlı olmadığını, aksine ailevi, evlilik, boşanma ve ticaret gibi sosyal meseleleri de kapsadığını ve bunların helal-haram sınırlarını ve değersel yönlerini açıkladığını anlamaktayız.

Gerçekte din, bu konuların değersel yönlerini beyan etmekle, bunların hareket yönlerini açıklamakta hangi şekillerde Allah'a doğru ve hangi şekillerde de şeytana doğru bir yöneliş kaydettiklerini belirtmektedir. Böylece din, bilimin açıklamaktan aciz olduğu bir meseleyi açıklığa kavuşturmaktadır.

Bilim, değişik maddelerin oluşturulmasında gerekli olan unsurların ölçü ve türünü ve fiziki ve kimyasal özelliklerini açıklamaktadır. Ama bilim, insanın eşyadan gerçek saadetini temin edebileceği şekilde nasıl istifade etmesi gerektiğini söylememektedir. İşte burada din hüküm vermelidir. Bundan dolayı bireysel davranışlarımız mutluluk ve acılarımıza nasıl etki ediyorsa, siyasi ve içtimai alanlardaki davranışlarımız da mutluluk ve acılarımıza öyle etki etmektedir. Bu alandaki davranışlarımızın etkisi daha büyüktür.

Ama bahsimizin temel konusu olan; “toplumun bölümlerini idare etme hakkında, toplumun idare şeklinin insanın ebedi saadet ve bedbahtlığıyla hiçbir irtibatı yoktur. Toplumun bireyleri istedikleri her şekil ve tarzda kendi toplumlarına düzen verme noktasında hürdürler ve dinin bir müdahalesi bulunmamaktadır” diye bir şey söylenebilir mi? Hangi insan, toplumda adalete riayet etmenin, insanın saadetini sağladığını ve adaletin olumlu manada değersel yönü büyük olan bir kuvvet olduğunu bilmemektedir! Bu yönde eğer bir ayet ve hadis olmasaydı bile, aklımız adalete riayet etmenin insanın kemal, gelişim ve yücelmesinde önemli bir rol oynadığını anlardı. Bu alandaki değersel meseleleri anlamada akıl yeterli bulmayan kimselerin Kur’an ve sünnete müracaat etmeleri gerekir. Elbette biz, aklın, sosyal ve siyasi alanlardaki bir çok değersel meseleyi anladığına inanmaktayız; ancak bu, aklın anladığı her şeyin dini alandan çıktığı manasına gelmez.

Allah’ın isteğinin ne olduğunu anlatan, Allah’ın hikmet ve iradesini açıklayan ve Allah’ın neden razı olduğunu bize bildiren şeyi, hangi yoldan bulmamız gerektiğinin önemli olmadığını daha önce belirtmiştik. Önemli olan, bizim Allah’ın teşrii iradesini anlamamızdır. Bunun yolu ister Kur’an ve sünnet olsun isterse akıl olsun fark etmez. Çünkü bunların her biri, ilahi hüküm ve kanunları bulmada birer delil ve yoldur. Bundan dolayı akıl, ilahi hükümlerin bir kaynağı olarak hesap edilmektedir ve fakihler, şeri hükümleri ispatlama noktasında, akıl, bir delil olarak kabul ettiklerinden şer’i meseleleri ispatlamak için onu da bir ölçü olarak kullanmaktadırlar. Öyleyse akıl ve şeriat arasında, bazı meselelerin akılla ve bazı meselelerin de şeriatla irtibatlı olduğu tarzında bir sınırın olduğu doğru değildir; aksine akıl da bir meşaledir. Bu meşalenin aydınlığında ilahi iradenin, isteğin ve rızayetin keşfedilmesi mümkündür ve akıl yoluyla bu alanda keşfedilen şey, dini bir nitelik alır.

7-Din ve Devlet İlişkisi

Sosyal ve siyasi meselelere dinin müdahale etmesi ile ilgili söylediklerimize ve dünyada teşkil edilen çeşitli devlet modellerine; özellikle de İslam adına veya diğer isimlerle İslami dönemlerde kurulmuş devletlere dikkat ettiğimizde, İslam'ın kabul ve red noktasında devletlerin şekli ile ilgili bir görüşünün olmadığı söylenemez. Acaba biz, Muaviye ve Yezid'in bozuk ve zalim devletini Hz. Ali (a.s)'ın adil devletiyle mukayese edip, İslam dininin her iki devleti de aynı kefeye koyduğunu ve Hz. Ali (a.s)'ın devletiyle Muaviye'nin devletinin arasında bir fark gözetmediğini iddia edebilir miyiz?

Herkesin kendi devletini yönetme konusunda istediği yöntem ve tarzı seçme bağlamında özgür olduğuna, dinin bu konuya müdahale etmediğine ve insanın davranışlarının kendi saadet ve bedbahtlığına etki etmediğine dair bir şey söylenebilir mi? Ne Hz. Ali (a.s)'ın devleti idare etme tarzının insanın ahiretine bir etkisi vardı ve ne de Muaviye'nin. Çünkü devletin idare şekli dünya ve siyasetle irtibatlıdır ve dinle bir ilişkisi bulunmamaktadır! Akıllı hiçbir kimse, bu söyleneni kabul eder mi? Bu iki çeşit devletin dinin nazarında bir olduğu ve dinin hiç birini kutsamadığı veya eleştirmediği söylenebilir mi? Gerçekte devlet ve toplumla ilgili meseleler, dinin müdahale etmesi gereken en açık alanlardır. Din, uygun bir devlet yapısı hakkında açıklamada bulunmalıdır. Devlet başkanı, kendi iktidarının ilk gününde mahrum ve mustazaf insanların endişesini mi taşımak yoksa kendi iktidarının temellerini güçlendirme sevdasında mı olmalıdır? Din, bunu açıklamalıdır. Bu anlamda siyasi ve sosyal meselelerin dindeki özellikle de İslam dinindeki yeri çok açıktır. Bu meseleleri dinin sınırları dışında saymak ve bunların insanların saadet ve bedbahtlığına etki etmediğine inanmak mümkün değildir. Eğer ahiret, hesap, kitap, sevap ve azap varsa, Muaviye ve Yezid'in ve bu ikisi gibi olanların, yaptıklarının etkisi olmadığı söylenebilir mi? Bazı Sünni kardeşler henüz Muaviye meselesini halletmemiş olabilirler; ancak geçmişte tarihin yüzünü siyah eden başka zalim ve zorbalar çoktur. Zulmü meslek edinmiş bu hükümdarlar ile adil yöneticilerin değersel yönden bir olduğu söylenebilir mi? İçinde bulunduğumuz bu zamanda, her millet ve din nazarında günahsız olan kadın ve çocukların kafasını kesen, üzerlerine bomba yağdıran ve onları canlı canlı toprağa gömen kimselerle, bütün güçleriyle mahrum ve mazlumlara yardım eden kimseler bir midir? Bunlar cennette beraber mi olacaklardır? Öyleyse siyasi ve sosyal meseleler nasıl dini alanın dışında kabul edilebilir? Eğer sevap, azap, helal, haram, olumsuz ve olumlu değerler hakkında dinin

görüşünün olması öngörülüyorsa, sosyal ve siyasi meseleler dinin görüş belirtmesi gereken en müsait alanlardır.

Bu söylenenler esasınca, din işlerinin dünya işlerinden ayrıldığına, dini meselelerin sadece Allah ve ahiret ile sınırlandırıldığına ve dünya meselelerinin dışında kaldığına yönelik görüş çürütülmektedir. Yani bazı işler ve konuların bilim adamlarına ve siyasetçilere ve bazı meselelerin de dindarlara bırakılması öngörülmektedir ki bu büyük bir yanlış ve adaletsizlikten ibaret olup, hiçbir şekilde İslam'ın dünya görüşüyle uyumamaktadır. İslam'ın insan için öngördüğü hayat ve İslam'ın öne sürüp bizi davet ettiği dünya görüşü, böyle bir düşünceyle çelişmektedir. Daha da önemlisi böyle konuşan kimselerin aslında ne Allah'a ve ne de kıyamete inançları vardır. Bunların amaçları sadece dindar insanları sahneden dışarı çıkartmaktır. Ama bizim bunların şahsi inançlarıyla bir işimiz yoktur. Bizim vurguladığımız nokta; dünya meselelerini dini meselelerden ayıran ve dünya işlerini dinin kapsamından çıkaran düşünce tarzının, neticede İslam'ı inkar etmeyle sonuçlanacağı ve bunun başka bir neticesi olmayacağıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, saadet ve bedbahtlığımıza tesiri olmayan bir davranış yoktur. Öyleyse din, hayatımızdaki bütün meseleler hakkında görüş belirtebilir ve bu meselelerin değersel yönlerini açıklayabilir. Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

Benim size emrettiğim şey dışında sizi cennete yaklaştıracak, cehennemden uzaklaştıracak bir şey yoktur ve benim sizi sakındırdığım şey dışında sizi cehenneme yaklaştıracak, cennetten uzaklaştıracak bir şey yoktur.¹

İslami dünya görüşünde cennetlik olmadan saadetin bir manası yoktur ve aynı şekilde sonu cehennem ateşi olmayan bir bedbahtlık bulunmamaktadır.

فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُّوا فَفِي النَّارِ²

Mutsuz olanlar ateştedirler.

وَأَمَّا الَّذِينَ سَعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ³

Mutlu olanlar da, artık onlar cennettedirler.

¹ Bihar-ul Envar, Cilt/70, Sayfa/96

² Hud/106

³ Hud/108

8- Dinin Kapsamlılığı

Hız. Peygamber (s.a.a) in buyruğuna bakmak suretiyle diğer bir varsayımı da batıl olmaktadır ve o şudur: Dinin davranışların değer sel yönünü açıklayabileceği ve neyin helal ve neyin de haram olduğunu söyleyebileceği doğrudur, ama bazı değer ifade eden davranışları Hız. Peygamber(s.a.a), söylemiş ve bazılarını da halka bırakmıştır. Yani Hız. Peygamber (s.a.a) kendi zamanıyla bağlantılı olan şeyleri söylemiş ve geriye kalan şeyleri halkın, kendi zaman şartları uyarınca neyin helal ve neyin haram olacağına dair teşhisine bırakmıştır. Bu sözlerin manası, Hız. Peygamberin (s.a.a) saadetimize vesile olan her şeyi bize söylemediğidir. Ama o, yukarıda da geçtiği gibi, “Benim söylediklerimin dışında sizin saadetinizi temin edecek başka bir şey yoktur” diye buyurmaktadır. Elbette Hız. Peygamber’in(s.a.a) sözünün manası, O’nun ayrıntıları beyan ettiği değildir. Hız. Peygamber,(s.a.v) genel kuralları beyan etmiştir ki kendisinden sonra diğer dönemlerde salahiyet taşıyan kimseler, cüzi hükümleri, helali ve haramı konu ve mevzular düzleminde o genel kuralları çıkarsınlar ve onları birinci hükümler veya ikinci hükümler ve bazen de devletsel hükümler adıyla sunsunlar. Kuşkusuz ki konuların ve ıstılahi olarak fetva adını almış cüzi hükümlerin teşhisi, Kur’an’da, Allah Resulünün sünnetinde ve masum imamların sözlerinde zikredilmiş olan külliyatla uyumaktadır.

Beşinci Oturum

İslam’da Özgürlük (1)

1-Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı

Siyasetin İslam’daki yerini, devlet ve siyaset konularının İslam ilimlerinin bir bölümünü teşkil ettiğini açıkladıktan sonra zihinleri karıştırmak, toplumda fikri sapmalar oluşturmak ve dini devlet hakkında kuşku uyandırmak amacıyla bazı kimselerin şüphe oluşturduklarını vurgulayarak bu şüphelerden birinin de dinin sınırlarının dünya sınırlarından ayrı olduğuna, dinin dünya meselelerine müdahale etmediğine ve aslında dünya meselelerine müdahale etmenin dinin şanına yakışmadığına dair olduğunu söyledik. Bu şüpheyi ortaya atanlara göre dinin misyonu, sadece ahiret ve maneviyatla ilgili meselelerle irtibatlı olup, Allah ile insan arasındaki irtibatın düzenlenmesidir. Bir cümlede özetlemek gerekirse bizim dinden beklentimiz minimum ölçüde olmalıdır. Geçen oturumda bu şüpheyi cevap verip, dinden beklentimizin minimum mu yoksa maksimum mu olması gerektiğine dair ortaya atılan safsataya açıklık getirmiştik.

Bu anlamda verilmesi gereken cevap şudur: İnsanın yaşam sahası ve bu yaşam sahasına bağlı reel gerçekler iki kısımdır. Birinci kısım illet ve malul ya da sebep ve sonuç ilişkileridir ve bu aynı şekilde diğer varlıklarda da bulunmaktadır; bir kimyasal maddenin oluşabilmesi için hangi unsurların birbirleriyle birleşmesi gerektiği ve aynı şekilde canlı bir varlığın hangi şartlarda gelişebileceği buna birer örnektir. Kısacası canlı bir varlık olarak insanın nasıl bir şekilde yaşayacağı, nasıl bir şekilde sağlığını koruyacağı ve hasta olduğu zaman hangi yoldan kendini tedavi edeceği bu kısım ile ilgilidir. Bu dünyadaki ikinci kısım gerçekler ise insanın ruhu ve manevi gelişimi ile irtibatlı olup, değersel yönleri bulunmaktadır.

2- Din ve Bilimin Özel Alanları

Alkolün nasıl ve neden yapıldığı ve kaç çeşit olduğu bilimsel bir konudur. Dinin böyle konuları inceleme görevi bulunmamaktadır. Dinin görevi, alkolün içilip içilmemesi gerektiğini ve içilmesi halinde insanın ruhu ve manevi yapısına zarar verip vermediğini açıklamaktır. Başka bir ifadeyle din, alkolün içilmesinin helal veya haram oluşunu açıklamaktadır. Aynı şekilde din, diğer konularda da meselenin bilimsel yönlerini açıklamayıp, hükmünü ve değersel yönünü beyan etmektedir. Din, varlıklar arasındaki irtibatlara bakmamaktadır. Bilakis varlıkların irtibatlarını insan ruhu ve insani maslahatlar ile incelemektedir.

Fabrika ve ticari merkezlerin yönetimi ile irtibatlı olarak idareciliğin doğru şeklinin açıklanması, plan ve program sunmak onu kontrol etme, programın zaman süresi, neticenin ve eksikliklerin incelenmesi yöneticiliğin kısımlarındandır ve bunları yanıtlayan bilimdir. Ama fabrikada ne çeşit eşyanın üretiminin caiz olduğu, helal ve haramın beyanı ve insan ruhu ile ilişkili şeyler din ile irtibatlıdır.

3-Dini Hakimiyetin Özgürlük İle Çeliştiği Şüphesi

Halkın kandırılması doğrultusunda, değişik şekillerde ortaya atılan ve safsatadan ibaret olan şüphelerden bir diğeri de şudur: Eğer din, insanın siyasi ve sosyal işlerine müdahale etmeye kalkarsa ve halkı belirli şekillerde davranmaya ve birine itaat etmeye zorlarsa bu, insanın özgürlüğüyle çelişen bir durum ortaya çıkaracaktır. Çünkü insan, özgürlüğü ve iradesi olan bir varlık olup, istediği her işi yapabilmelidir. Hiç kimsenin onu mecbur etmesi ve ona belirli bir işi yaptırması doğru değildir. Bundan dolayı dinin insana sorumluluk yüklemesi ve ondan birine itaat etmesini; hem de mutlak anlamda bir itaati istemesi, özgürlük ile uyusmamaktadır.

4-Yukarıdaki Şüphenin Dini Kalıpta Sunulması

Yukarıdaki şüphe, çeşitli şekillerde dile getirilmektedir. Bu şüpheyi ortaya atanların bazıları dindarlık iddiasında bulunmakta ve kendilerini Kur'an'a inanan kimseler olarak tanıtmaktadırlar. Bu kimseler, şüphelerin dindar insanları etki altında bırakması için, kendi iddialarına dini ve Kur'ani kalıplar oluşturmakta, İslam'ın insan özgürlüğüne saygı gösterdiğine, Kur'an-ı Kerim'in başkaları üzerinde egemenlik kurmayı red ettiğine, hatta Allah Resulünün bile kimsenin üzerine bir egemenlik hakkı olmadığına ve kimseyi bir şeye mecbur edemeyeceğine dair görüş

belirtmekte. Öyleyse Kur'an ayetlerine istinaden, insanın özgür olduğunu ve kimseye itaat etmeye zorunlu olmadığını kabul etmeliyiz.

Dikkat edildiği takdirde bu şüphe ve safsataların amacının Velayet-i Fakih teorisini zayıflatmak olduğu anlaşılacaktır. Veliyy-i Fakih'e itaat etmenin insan özgürlüğüyle ve insanı eşref-i mahlukat ve Allah'ın yeryüzündeki halifesi bilen İslam'ın özüyle uyuşmadığını ispatlamak bu şüphenin hedefidir. Biz de aşağıda, bu şüpheyi oluşturanların delil sıfatıyla getirmiş oldukları Kur'an ayetlerine değineceğiz.

1-Allah, Peygambere hitaben şöyle buyuruyor:

فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ¹ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ²

Artık sen, öğüt verip-hatırlat. Onlara 'zor ve baskı' kullanacak değilsin.

Bu ayete istinaden, en yüksek makama sahip olan Peygamberin bile halka bir egemenliği yoktur. Halk özgür olup, Peygambere itaat etmeye mecbur değildir. Gerçekte, Peygamberin halkın yaşantısı hakkında görüş belirtmeye hakkı bile yoktur.

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ³

Eğer Allah dileseydi onlar şirk koşmazdı. Biz seni onlar üzerinde bir gözetleyici kılmadık; sen onlar üzerinde bir vekil de değilsin.

مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ⁴

Elçiye tebliğden başka (yükümlülük) yoktur.

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا⁵

Biz ona yol gösterdik ;(artık o) ya şükredici olur ya de nankör.

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ⁶

Ve de ki: Hak Rabbinizdendir; artık dileyen iman etsin, dileyen inkar

¹ Gaşiye/21-22

² En'am/107

³ Maide/99

⁴ İnsan/3

⁵ Kehf/29

Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı

Yukarıdaki şüphenin yanıtında söylemeli ki: Resulullah(s.a.a)'nın egemenliğini reddetmek ve ona itaat edilmesinin zorunlu olmadığını ispatlamak için ortaya şüphe atanların delil olarak getirdikleri ayetlerin karşısında, şüphe edicinin yanlış anlayışı esasınca birinci grup ayetlerle çelişen başka ayetler bulunmaktadır. Biz, aşağıda bu ayetlerin bazılarını işaret edeceğiz.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ¹

Allah ve Resulü, bir işe hükmettiği zaman, mü'min bir erkek ve mü'min bir kadın için o işte kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur.

Yukarıdaki ayette açıkça Allah ve Resulüne itaat etmenin ve teslim olmanın zorunluluğu vurgulanmış ve müminlerin Allah Resulüne itaat etme ve uyma noktasında, başkaldırmaya haklarının olmadığı hatırlatılmıştır.

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ²

Sizin dostunuz (veliniz), ancak Allah, O'nun elçisi, namaz kılan ve rüku halinde zekatı veren mü'minlerdir.

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ³

Peygamber, mü'minler için kendi nefislerinden daha evladır.

Ayetteki önceliği ister velayet manasında, isterse üstünlük manasında kabul edelim, her iki halde de ayet, Peygamberin halk hakkında almış olduğu kararın, halkın kendileri için almış olduğu karardan daha öncelikli olduğuna delalet etmektedir. Bütün müfessirler bu noktaya inanmaktadırlar. Bu esasa göre halk, Peygamberin kararlarını kendi kararlarından öncelikli bilmelidir; onların onun karar ve görüşlerine muhalefet etme hakları yoktur. Elbette ayet, sadece Allah Resulünün velayetinin aslını açıklama maksadını taşımaktadır. Acaba Peygamberin velayetinin sınırları ve kararlarının diğerlerine olan önceliği sosyal

¹ Ahzap/36

² Maide/55

³ Ahzap/6

meseleleri kapsamakta mıdır veya sosyal meselelere ek olarak şahsi meseleleri de içermekte midir?

Şüphesiz ki Allah Resulünün ve onun vekilinin velayetlerinin olmadığına dair birinci grup ayetleri delil getiren kimselerden, zahiren çelişki arz eden bu iki grup ayet hakkında cevap vermeleri beklenmelidir. Belki de bunların ikinci grup ayetlerin varlığından bilgileri bile bulunmamaktadır veya bu ayetlerin içeriğini kabul etmemektedirler. Ancak biz, Kur'an ayetlerinde çelişki ve uyumsuzluğun olduğunu red ettiğimiz için, zahirde görünen çelişkiyi ortadan kaldırma doğrultusunda çalışmalıyız. Bu önemli konuda her iki grup ayetin öncesine ve sonrasına dikkat ederek var olan üsluba, ayetlerin uyumuna ve muhataplarına dikkat etmeli ve böylece ayetlerin gerçek manasını anlamalıyız.

5–Kur'an'ın Bakışındaki Farklılığın Delili

Birinci ve ikinci grup ayetlere dikkat ettiğimiz vakit, ayetlerin uyum ve beyan açısından, birbirlerinden farklı olduklarını anlamaktayız. Birinci grup ayetler, henüz İslam'a yönelmemiş kimseler hakkındadır. Bu yüzden Allah'ı Teala, bu kimseleri İslam'a davet etmekte, onlara İslami hakikatleri açıklamakta ve kendisine itaat edilmesinin faydalarını saymaktadır. Çünkü Allah, ilahi rahmet ve şefkat abidesi olan peygamberinin, İslami ve hak yolu kabul etmediklerinden ve Allah'a itaat etmekten kaçındıklarından ve neticede kendileri için cehennem ateşini hazırladıklarından dolayı halk adına üzüldüğünü görmekte, bundan dolayı peygamberine; “Niçin insanların iman getirmemelerinden ötürü kederlenip üzülüyor ve canını tehlikeye atmak istiyorsun. Biz, İslam'ı halkın kendi istek ve iradeleriyle onu kabullenmeleri için gönderdik, yoksa bütün halkı hidayete erdirmeye kadiriz’ diye teselli de bulunmaktadır.

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ¹

Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi, topluca iman ederdi. Öyleyse, onlar mü'min oluncaya kadar insanları sen mi zorlayacaksın?

Allah'ın Peygamberleri göndermedeki hedefi, insanların hakkı ve saadet yolunu bulmalarında, onlara rehberlik etmesidir. Böylece insanlar kendi iradeleriyle hak olan dini seçmektedir; Allah, insanları zor ve

¹ Yunus/99

kuvvet ile iman etmeye mecbur etmemektedir. Zor ve dayatma sonucu oluşan iman değer taşımamakta ve insani öğreti ile uyuşmamaktadır. İnsani öğreti, hakikati zor vasıtasıyla kabul etmek değildir; insanların tanıma ve şuur ile gerçekleri öğrenmeleri ve kabul etmeleridir.

Bundan dolayı Allah'ı Teala şöyle buyuruyor:

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (3) إِنَّ نَاشِئُنَا نَزَّلُ عَلَيْنَا مِّنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ¹

Onlar mü'min olmayacaklar diye neredeyse kendini kahredeceksin (öyle mi ?)

Dilersek, onların üzerine gökten bir ayet (mucize) indiririz de, ona boyunları eğilmiş kalıverir.

O halde İslam'ın ve iman'ın özü kalbi inançtır. Böyle bir inanç zorla değil tanımayla, şuurla, sağlam ve kesin delillerle hasıl olur. Bu esasa göre Allah, Peygamberine şöyle buyuruyor: Sen görevini yerine getirdin. Senin görevin ilahi ayetleri ve mesajımızı insanlara ulaştırmaktır. Artık müşriklerin iman getirmemeleri seni üzmemelidir; misyonunu yerine getirmediğini düşünmemelisin. Senin misyonun, insanları zor ve kuvvetle Müslüman etmek değildir; Çünkü biz, sana kafirleri zorla Müslüman edecek bir hakimiyet vermedik.

Bu birinci grup ayetlerin karşısında ise, İslam'ı tanıyarak, bilinçlice ve kendi iradeleriyle kabul etmiş kimseleri muhatap alan ikinci grup ayetler yer almaktadır. Burada onlara; İslami öğretiler ile amel etmenin, Allah tarafından geldiğine inandıkları Peygambere ve yine onun Allah tarafından gelen emir ve hükümlerine uymanın gereği, onun kararlarına baş eğmenin zorunluluğu ve kendilerinin, onun kararlarının karşısında seçim yapma haklarının bulunmadığı hatırlatılmaktadır. İnsan, iman etmeden önce seçme hakkına sahiptir ancak, iman ettikten sonra bütün şeri hükümlere uymalıdır. İlahi hükümlerin sadece bir bölümüne iman eden kimseler, Allah'ın sert bir şekilde kınamasına muhatap olmuşlardır.

¹ Şuara/3-4

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (150) أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا¹

Şüphesiz Allah'ı ve elçilerini (tanımayıp) inkar eden, Allah ile elçilerinin arasını ayırmak isteyen, "Bazısına inanırız, bazısını tanımayız" diyen ve bu ikisi arasında bir yol tutturmak isteyenler, işte bunlar, gerçekten kafir olanlardır.

Dini hüküm ve konuların bir bölümünün kabul edilmesi ve diğer bölümlerinin dışlanması gerçekte dini kabul etmemektir. Çünkü eğer dini kabul etmenin ölçüsü Allah'ın hükümleri ise, o zaman ilahi hükümlerin yörüngesinde hareket etmek gerekir. İlahi hükümler, bütün dini hükümlerin ve kanunların kabul edilmesine yöneliktir; hatta eğer dini kabul etmenin ölçüsü, Allah'ın bildiği ve hükümlerinde mülahaza ettiği bir takım fayda ve zararlar ise, şüphesiz ki Allah bu fayda ve zararları bilmektedir. O halde neden hükümlerin sadece bir bölümünü kabul ediyorlar?

Öyleyse Allah'a iman eden bir kimse, aynı şekilde onun peygamberine de iman edendir; onun yargılamasına, hüküm vermesine ve emrine baş eğen ve yürekten de bunları kabul edip rahatsızlık duymayandır.

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا²

Hayır öyle değil; Rabbine andolsun, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.

Gerçek mümin Allah Resulünün hükmünü yürekten kabul eden ve bu hükümden dolayı rahatsızlık duymayan, peygamberin Allah tarafından gönderildiğine, hükmünün Allah'ın hükmü olduğuna ve kendi başına konuşmadığına inanan kimsedir.

¹ Nisa/150-151

² Nisa/65

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ¹

Şüphesiz, Allah'ın sana gösterdiği gibi insanlar arasında hükmetmen için biz sana Kitabı hak olarak indirdik.

İslam'ı kabul edip ona inandıktan sonra, İslami hükümlerle amel etme noktasında bir kimsenin “Ben özgürüm, istersem bunlarla amel eder ve istersem de etmem” demesi demokratik düzenin ve özgürlüğün bulunduğu ülkelerde halkın kendi iradeleriyle referanduma katılıp yüksek bir oyla kendi devletlerini, milletvekillerini ve düzen sorumlularını seçmelerine; ancak bu devletin yürürlüğe bir kanun koymasına halinde de bu kanuna uymaktan kaçınmalarına benzer! Yani bu devlet, halkı vergi ödemeye yükümlü kıldığı zaman, halkın, “Biz vergi vermiyoruz, devletin aslını kabul etmede ve ona oy vermede özgürdük ve aynı şekilde şimdi de devletin kanunlarına uyma noktasında da özgürüz veya mesuliyet kabul etmiyoruz” Diye bir tavır sergilemesi durumunda, hiçbir akıllı kimse kesinlikle böyle bir davranış ve hareketi benimsemeyecektir.

Evet, başta İslam'ı kabul etmesi için, kimse mecbur edilmemektedir. Çünkü İslam'ın özü kalbi imandadır; zor ile hiç kimse İslam'a, Allah'a ve kıyamete inanamaz. Ancak bir kimse İslam'ı kabul ettiği zaman, kendisinden namaz kılması istenirde, “Kılmıyorum” derse veya ondan zekat istendiği taktirde, zekat vermekten kaçınırsa, bu şahsın davranışını akıllı hiçbir kimse onaylamaz. İnsanın bir dini kabul edip, o dinin hükümlerine teslim olmaması ve istediği gibi davranması mümkün müdür? İslam'ı kabul eden bir kimse, onun hükümlerine uymak zorundadır ve bu şuna benzer: Hiçbir devlet kendisine oy veren insanların, sonradan amel noktasında, kendi koyduğu kanun ve kuralları çiğnemesini kabul etmez. Sözleşme ve sorumluluklara bağlılık, sosyal hayatın asıdır. Eğer verilen söze uyulmayıp ahde, anlaşmaya ve sözleşmelere riayet edilmezse, asla sosyal hayat oluşamaz.

Bundan dolayı bir kimsenin; “Ben İslam'ı kabul ediyorum ve Peygamberin Allah tarafından gönderildiğine iman ediyorum, ancak İslami öğretiler ile amel etmiyor ve ilahi hakimiyet ve velayeti kabul etmiyorum” demesi manasızdır. Şüphesiz, İslam'ı ve Allah Resulünü kabul edişte sonrada bunların öğretileriyle amel etmemek arasında açık bir çelişki vardır.

¹ Nisa/105

Eğer insaflica Kur'an ayetlerine bakılıp, söz konusu her iki grup ayetin uyumuna ve üslûbuna ve işaret ettikleri noktalara dikkat edilirse, Kur'an'da bir çelişkinin olmadığı görülecek ve "Başkasına¹ baş eğmek ve itaat etmek (Kur'an insan özgürlüğünü onaylamıştır) insan özgürlüğünün asıyla çelişmektedir," diye öne sürülen şüphe kökten yok olacaktır. Ancak kalbi hastalıklı insanlar doğruluk, dürüstlük ve insaf gözüyle Kur'an'a bakmamaktadır. Bunların Kur'an'a müracaat etmelerinin sebebi, sadece anlamsız ve saptırıcı fikirlerine dayanak bulmak amacıyla. Bundan dolayı ayetleri inceleme noktasında seçim yapmakta ve ayetlerin üslubunu ve delalet eden noktalarını dikkate almamaktadırlar. Yani Kur'an'ın buyurduğu gibi, muhkem ayetleri bırakıp müteşabih ayetlerin peşinden gitmektedirler.

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَنْجٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ²

Kalplerinde bir kayma olanlar, fitne çıkarmak ve olmadık yorumlarını yapmak için ondan müteşabih olana uyarlar. Oysa onun tevili Allah'tan başkası ve derinleşenlerden başkası bilmez.

Müteşabih ayetlerin peşinden gitmekten de öte, ayetleri kesip parçalamakta, bir cümleyi seçip öncesini ve sonrasını kenara bırakmakta ve sonra da Kur'an ayetlerinin birbirleriyle uyuşmadığını hayal etmekte. Konumuzda geçtiği gibi, ayetlerin üslup ve muhataplarını dikkate almadan bazıları, Peygamber ve ilahi önderlerin velayet ve egemenliklerinin, insan özgürlüğünün özü ile uyuşmadığına dair ortaya attıkları şüpheyi bazı ayetleri delil olarak getirmişlerdir. Buna karşı biz de, Allah Resulünün insanları zorlayamayacağı ile ilgili ayetlerin, İslam'ı kabul etmeden önce, kafirlere İslam'ı kabul etsinler diye Allah Resulünün zor kullanamayacağı ve egemenlik kuramayacağı hakkında olduğunu söyledik. Gerçekte, bu ayetlere göre, ilahi öğretileri kabul etme ve onlarla amel etme özgürlüğü İslam'ı seçmeden öncedir. İslam'ı seçtikten sonra ise, her Müslüman Peygamberin ve ilahi yöneticilerin velayet ve egemenliklerini kabul etmeli ve İslami değerlere uymalıdır. İslam devleti, fertlerin özel hayatlarına ve gizli işlerine karışmamakla beraber, sosyal hayat ile irtibatlı konularda ve başkalarıyla olan ilişkilerde herkesi ilahi kanunlara uymakla

¹ Burada Allah, Peygamber ve meşruiyetlerini onlardan alan kimseler kastedilmektedir.

² Al-i İmran/7

sorumlu tutar. İslam devleti aynı şekilde, ilahi değerlere saygısızlık ve dini mukaddesatlara hakaret etmeyle ve fuhuş ve haram işlerin yapılmasıyla sert bir şekilde mücadele eder. Bu, gerçekte İslami yöneticilerin toplum fertlerine olan velayetlerinin bir göstergesi olup, onları kendi iradeleriyle seçtikleri İslam ve imanın şartlarına uyma noktasında yönlendirmeleridir.

6-Dile Getirilen Şüphenin Din Dışı Bakışla Sunulması

Şimdiye kadar, dini ve Kur'ani bir üslup ile sunulan şüphelere cevap verdik. Bu şüpheler bir Müslüman ve dindarın ağzıyla dile getirilmekte, Kur'an ayetleri delil olarak sunulmakta ve böylece İslam'ın uyulması gereken zorunlu kurallar taşımaması ve insanların yaşam alanlarına müdahale etmemesi gerektiği sonucu alınmaktaydı. Çünkü bu müdahale İslam'da kabul edilen "özgürlüğün aslı" ile çatışmaktadır. Şimdi ise bu şüphenin din dışı bakış tarzı ve şekliyle sunulmasına değineceğiz: Bu bakış tarzında, dinin uyulması gereken kurallarının ve halkın bunlara tabi olmaya ve uymaya davet edilmesinin, insanlığın özüyle uyuşmadığını ve bu öze aykırı olduğunu göstermek şüphe sahibinin amacıdır. Elbette bu şüphe birkaç şekil ve surette beyan edilmiştir ve biz bunların sadece bazılarına değinmekle yetineceğiz.

Mantık literatüründe "irade", insanın asıl ayırt edici özelliği sayılmakta ve insaniyetin cevherini teşkil etmektedir. Bu anlamda eğer biz irade ve özgürlüğü insandan alıp onu mecbur kılarırsak, onun insanlığını almış ve böylece insanın boynuna bir dizgin asıp onu sağa ve sola çekilen bir hayvana benzetmiş oluruz. O halde insana seçme hakkını vermemiz, insana saygı göstermenin ve insaniyete hürmet etmenin bir gereğidir. Bundan dolayı dinin, uyulması gereken zorunlu hükümler taşımaması ve insanı peygambere, imamlara ve onların vekil ve naiplerine itaat etmeye zorlamaması gerekir. Çünkü bu surette insanın insaniyetine saygı duyulmayacak ve insan o taraftan bu tarafa çekilen evcil ve itaatkar bir hayvana benzemiş olacaktır.

7-Hume Şüphesi ve Yukarıdaki Şüphenin Birinci Yanıtı

Yukarıdaki şüpheyeye yönelik iki yanıt veriyoruz: Birinci yanıt, şüphe sahibinin de kabul ettiği Hume şüphesi bağlamındadır. Hume şüphesi şudur: "Olanları" idrak eden akl-ı nazari; "olması ve olmaması gerekenleri" idrak eden ise akl-ı amelidir. Akl-ı nazari, akl-ı amelîye yabancı olduğundan ve onunla irtibatı olmadığından, akl-ı amelî -olması ve olmaması gerekenler- akl-ı nazariye dayandırılmaz. Bu Hume şüphesi

batı filozoflarının ilgisini çekti ve onlar, onu bir çok teorilerinin ve bilimsel getirilerinin altyapısı ve temeli kıldılar. İran İslam devriminden sonra da bir grup aydın, bu şüpheyi alevlendirip, kendi analizlerinde şöyle söylemekteydiler: “Biz hiçbir zaman “olanlar” ‘dan “olması gerekenleri” çıkarmayız ve eğer bir kimsenin bir sıfat ve özelliği varsa, böyle olacak veya öyle olmayacak diye bir netice alamayız; çünkü birincisini idrak eden akl-ı nazari ve ikincisini idrak eden ise akl-ı amelidir ve bu ikisinin birbirleriyle bir irtibatı yoktur.

Hume şüphesini alevlendirenler ve onu kabul edenler, halkı zorlamanın onların insaniyetleriyle bağdaşmadığını ve dinin halka yönelik zorunlu buyruklar taşınamaması gerektiğini çünkü halkın serbest ve özgür olduğunu söylemektedirler. Başlangıçta insanın özgür olduğunu söylemekte, sonra onu özgür bırakmalı ve onu mecbur kılmamalı diye netice almaktadırlar. Bundan dolayı, “olanlar” ‘dan sayılan ve akl-ı nazari vasıtasıyla idrak edilen insanın özgür oluşundan, akl-ı amelî vasıtasıyla idrak edilen “olması ve olmaması gerekeni” çıkarmaktadırlar. Bu, onların temellerinin çürüklüğünün göstergesidir, “olanlardan” “olması gerekenlerin” çıkarılabileceğini bizzat onlar reddetmektedir.

Elbette biz, “olanların” bir olgunun tam illeti olması durumlarında, “olması gerekenler” neticesinin alınabileceğine inanmaktayız ama böyle bir çıkarım bizim konumuz hakkında gerçekleşmemektedir. Çünkü insanın özgür oluşu, onun mükellef oluşunun tam illeti değildir. Aksine özgürlük, ödev için zemin hazırlamaktadır ve bir işi yapmaya veya bir işten sakındırmaya yönelik ödev ve zorunluluk, yapılanların sonuçları olan maslahat ve kötülükler uyarıncadır. Öyleyse bir fiilin yapılmasına yönelik zorunlu bir emir, onda saklanan maslahat ve bir fiili yapmamaya yönelik bir emir ise, onun yapılmasında bulunan kötülük uyarıncadır.

8-İkinci Yanıt Özgürlük Mutlak ve Sınırsız Değildir.

Eğer biz bu şüpheyi teslim olur da insanın özgür olduğunu, ona yönelik uyulması gereken zorunlu kanunların olmaması gerektiğini, hiçbir devletin insanlar için uyulması gereken zorunlu kanunlar koyamayacağını, insanların istedikleri gibi yaşamada özgür olduklarını, (ölçülere uyma) zorunluluğunun özgürlüğü inkar etmekle aynı olduğunu ve özgürlüğün inkar edilmesinin de insaniyetin inkar edilmesi olduğunu ve hiçbir kanunun muteber olmadığını söylersek, orman kanunlarını ve düzensizliği kabul etmiş oluruz. Esasen zorunluluk, kanunun asıl ilkesidir; bir karar zorunluluk taşıdığı zaman kanun olabilir. Her sistem ve yapıda eğer bir kimse, kanun ve uyulması gereken kuralları kabul ederse, artık

her koşulda onlara uymak zorundadır. Bir kimsenin kanunu kabul edip, sonra da uygulama anında kanunun kendi aleyhine işlediğini görüp, , kar ve zararını düşünerek ona uymaması doğru değildir. Bu surette düzen darmadağın olur ve taş üstünde taş kalmaz. Bir kanun yasama kurumu üyeleri tarafından muteber ve resmi olarak tanındığı müddetçe, herkesin ona uyması lazımdır ve hatta söz konusu kanunun bir eksikliği dahi gözlenirse, ilgili organların bunu gidermek için düşünmeleri gerekir. Diğer şahısların kanundaki eksikliği bahane edip ona uymaları doğru değildir.

9-Hakimiyetin İnsanın Halifetullah Makamı İle Çatıştığı Şüphesi

Öne sürülen bir diğer şüphede şudur: İnsan, Kur'an'ın tabiriyle Halifetullah'tır. Bu, Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi olma ve Allah gibi davranma manasına gelir. Yani Allah'ın dünyayı yaratması gibi, insanın da bazı objeleri yaratması gerekir ve Allah'ın alemini istediği şekilde idare etmesi gibi, yeryüzünü ihtiyarında bulunduran insanın da kendi isteği esasınca hareket etmesi gerekir.

Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı

Yukarıdaki şüphenin yanıtı şudur: İlahi hilafetin manasını doğru şekilde bilmek ve Kur'an'da Hz. Adem için kullanılmış¹ olan “Halifetullah” sıfatının Hz. Adem'in bütün çocuklarıyla ilgili olmadığına dikkat etmek gerekir. Çünkü Kur'an, Hz. Adem'in bazı çocuklarını şeytanlar olarak adlandırmakta ve şöyle buyurmaktadır:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ²

Böylece her peygambere, insan ve cin şeytanlardan bir düşman kıldık.

Şüphesiz insi şeytan Halifetullah ve meleklerin önlerinde secde etmesi gereken kimseler değildir.

¹Hani Rabbin Meleklerle: “Muhakkak ben, yeryüzünde bir halife var edeceğim” demişti. Onlar da: “Biz seni şükürle yüceltir ve (sürekli) takdis ederken, orada bozgunculuk çıkaracak ve kanlar akıtacak birini mi var edeceksin? dediler. (Allah:) “Şüphesiz sizin bilmediğinizi ben bilirim” dedi. (Bakara/30)

²En'am/112

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّنْ صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ (28) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ¹

Hani Rabbin meleklere demişti; “Ben, kuru çamurdan, şekillenmiş balçıktan bir beşer yaratacağım.” “Ona biçim verdiğimde ve ona ruhumdan üflediğimde hemen ona secde ederek (yere) kapanın.”

Halifetullah olmanın önemli şart ve özellikleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: 1-İsimleri bilmek: Ve Adem’e isimlerin hepsini öğretti.² 2-Allah’ın halifesi yeryüzünde adaleti icra edebilecek salâhiyeti taşımakdır. O halde alemleri darmadağın edip, kan gölüne çeviren, hiçbir cinayeti işlemekten çekinmeyen ve adaletten hiç nasiplenmeyen şeytan sıfatlı bir insan Halifetullah olamaz. Meğer Allah zalim midir ki, onun halifesi de zalim olsun? İki ayak üzerinde yürüyen herkes Allah’ın halifesi değildir. Halifetullah, bireysel ve sosyal hayatında Allah’ın sıfatlarını açığa vuran kimsedir. Bundan dolayı halkı saptırmak ve İslam devletini yıkmak için çalışan kimseler eşref-i mahlukat olmamakla kalmayıp, Allah’ın hayvanlardan da aşağı bildiği insi şeytanlardır. Allah bunlar hakkında şöyle buyuruyor:

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ³

Gerçek şu ki, Allah katında, yerde kıpırdayanların en kötüsü, (bir türlü) akıl erdiremez olan sağır ve dilsizlerdir.

İnsanlığın asaleti özgürlüğe dayalıdır; bu özgürlüğü sınırlayan her şey kınanır ve red edilir, diye ileri sürülen söylem, batı dünyasında ortaya atılmış aldatıcı bir slogandan ibarettir. Aynı şekilde diğer ülkelerde de bazıları bu söylemin gereklerine dikkat etmeden onu kabullenmişlerdir. Ayrıca bu kimseler düzenli olarak, söz konusu söyleme bağlılıklarını vurgulamaktadırlar. Şüphesiz bu sloganın ortaya atılıp, arkasında da hangi hedeflere ulaşılmaya çalışıldığının ortaya konması, uzun bir anlatımı gerektirmektedir ve inşallah biz ileride buna değineceğiz. Ama şimdi genel manada şu soruyu soruyoruz: İnsanın kayıtsız olarak özgür olmasından ve hiçbir kısıtlama taşımamasından maksat nedir? Acaba bundan kasıt, uyulması zorunlu hiçbir kanunun olmaması mıdır? Bunu akıllı hiçbir insan kabul etmez. Çünkü bunun manası, herkesin her işi

¹ Hicr/28-29

² Bakara/31

³ Enfal/22

yapmada özgür olmasıdır. Herkes öldürmede, halkın namusuna sataşmada ve toplumda güvensizlik yaratmaya yönelik çalışma yapmada özgürdür! Şüphesiz böyle bir düşüncenin ilk zarar ve ziyanını, bunu savunan ödeyecektir. Böyle bir özgürlüğe adet edinmiş bir toplumda yaşamak mümkün müdür? O halde özgürlük, kesinlikle sınırsız değildir; insan her şartta, istediği her işi yapmada, özgür değildir.

Özgürlüğün sınırlı ve şartlı olduğu aydınlandıktan sonra, şu soru önümüze çıkmaktadır. Özgürlüğün kapsam ve sınırını kim tayin etmelidir? Özgürlüğün hudut ve sınırı neredir? Özgürlüğün alan, hudut ve sınırının belirlenmesi, her ferдин kendi inisiyatifine bırakılırsa, neticede herkes kendi isteğini yapacak ve kayıtsız özgürlüğün taşıdığı problemler kendini yine gösterecektir. O halde özgürlüğün kapsam, hudut ve sınırının düzenlenmesi ve tayin edilmesi için, çaresiz olarak kanuni merci dikkate alınmalıdır. Bu surette eğer bir kimse, insanın iyilik ve kötülüğünü kendisinden daha iyi bilen bir Allah'ın varlığına iman eder ve insanların yaşamlarından hiçbir faydanın O'na ulaşmayacağına ve O'nun sadece kullarının hayrını istediğine inanırsa, o kimsenin nezdinde özgürlüğün sınırını tayin etmede, Allah'tan daha layık kim vardır? Müslümanların fikrîsel ve inançsal düzenlerinde bir çelişki yoktur. Çünkü Müslümanlar, insanların iyiliğinin, kötülüğünün ve saadetlerinin nede olduğunu herkesten daha iyi bilen ve tanıyan ve bu doğrultuda özgürlüğün hudut ve sınırını tayin eden bir Allah'a inanmaktadırlar.

Ama eğer Allah'a inanmazsak veya tevhide inanıp, özgürlüğün kapsam ve sınırını tayin eden merci olarak Allah'ı tanımazsak ve halkın bizzat kendisinin, özgürlüğün kapsam ve sınırını tayin etmesi gerektiğine inancımız olursa, binlerce belaya müptela oluruz. Çünkü bütün halk, hiçbir zaman bir görüş ve düşüncede ittifak etmeyecektir. Bir yerde bir çoğunluk olursa ve bu çoğunluk özgürlüğün sınırını tayin etmeye kalkışırsa, o zaman söz konusu çoğunluk tarafından sınırı çizilmiş özgürlüğü kabul etmeyen azınlık, kendi haklarına nasıl ulaşacaktır? Neticede özgürlük güzel ve sevilen bir kavram olmakla birlikte, kayıtsız ve sınırsız değildir ve hiç kimse kayıtsız özgürlüğe tabi olamaz.

Altıncı Oturum

İslam’da Özgürlük (2)

1-İnsanın Tarihi Değişimi Üzerine Kurulan Şüphe

Bu şüphe beşerin medeniyet ve kültürünün tarihsel dönüşümü ve gelişimi ile sosyal düzenlerin değişimi üzerine kurulmuş ve şekillenmiştir. İnsanın sosyal hayatının tarih boyunca birçok aşama ve güçlükleri geride bıraktığı kabul edilmelidir. İnsanlık tarihinin bir devresinde kölelik meselesi mevcut idi. O dönemdeki medeniyetin korunup ilerlemesi, zayıf ve alt tabakadaki insanların köle olmalarını ve karşılıksız çalışmalarını gerektirmekteydi. Tabii olarak insan ve tanrı ilişkisi de o döneme uygun bir tarzda köle ve sahip ilişkisi olarak şekilleniyordu. Çünkü toplumsal yaşamda, bir grubun efendi ve sahip diğer bir grubun da onların kul ve köleleri olmaları adet halini almıştı. Aynı şekilde insanlar arasındaki ilişkiler, “sahip ve köle” ilişkisi çerçevesinde ölçülmekteydi. Bu esas uyarınca nasıl zayıf ve alt tabakadaki insanlar, ileri gelen aristokrat tabakadaki insanların kölesi ve kulu olmakla tanınıyor idiyse aynı şekilde insanlar da tanrının kölesi ve kulu olmakla ve tanrı da onların sahibi olmakla biliniyordu. Ancak bugün kölelik düzeni ortadan kalktığından dolayı, o dönemin ölçüleri geçerli olmamalıdır.

Bugün beşer, zorunluluk ve itaat etmeyi kabul etmemekte ve kölelik hissini değil, aksine efendilik hissini taşımaktadır. O halde kendimizin köle, tanrının da sahip olduğunu söylemememiz gerekir. Bugün biz, kendimizi tanrının yeryüzündeki temsilcisi ve halifesi olarak görmeliyiz. Bir kimse tanrının halifesi olursa, kölelik psikolojisi taşımaz ve tanrının emirlerini almanın ve ona itaat etmenin peşinde olmaz. Aksine o kimse bir tür ilahlık psikolojisine bürünür ve sanki tanrı kenara itilmiş ve o tanrının makamına oturmuşçasına istediği her şeyi yapar. Bir makam sahibi kendisi için vekil ve muavin seçmek istediği zaman, yetkilerini bir ölçüde seçtiği kimseye nasıl devrediyor, ona kendi yerine imza atma

hakkını veriyorsa ve onların arasındaki ilişki amir ve memur ilişkisi değilse ve vekilin kendi alanında yaptığı işler hakkında sorguya çekilmemesi gerekiyorsa, bugün de modernite çağının ve yeni medeniyetin beşere hakim olma zamanı gelmiştir ve biz, belirli bir ölçüde bilinç, gelişim ve büyümeye ulaşmış bulunmaktayız. Bundan dolayı kölelik düzenine uygun olan zorunlu kuralları, baş eğmeyi, itaat etmeyi ve teslim olmayı kabul edemeyiz. Artık hedefimiz lider ve önder olmaktır. Ödev ve sorumluluk kabul etme dönemini geride bırakmış bulunmaktayız. Eğer Kur'an'da dahi kurallar, zorunluluklar ve ödevler beyan edilmişse, bunlar da kölelik çağına aittir. Çünkü Hz. Peygamber, (s.a.v) Peygamberliğe seçildiği vakit, kölelik düzeni hakim durumdaydı ve İslam'ın ilk yapısı ile Allah ve Peygamberin halk ile olan irtibatları da o düzene uygun bir tarzda şekillenmişti.

Bazen şöyle söylemekteler: insanoğlu bugün sorumluluk peşinde değildir. Aksine kendi haklarını istemektedir ve yerine getirmesi gereken herhangi bir ödev, sorumluluk ve görevi hatırlamamaktadır. Artık insanoğlu haklarının tamamını aramanın peşinde olmalı ve diğerlerinden ve Allah'tan hakkını geri almalıdır. Kısacası din adına Peygambere, masum imamlara ve onların halifelerine itaat etmenin gereğini vurgulayanlar, on dört asır önceki sosyal düzene uygun bir şekilde konuşmaktalar. Gerçekte ise sosyal düzen değişmiştir. Artık itaat etme, uyma ve ödev söz konusu değildir; insanların hakları hakkında konuşmak gerekmektedir. İnsanoğluna istediği şekilde yaşayabileceği, elbise giyebileceği ve toplumda istediği şekilde yer alıp, istediği tarzı benimseyebileceği anlatılmalıdır.

2-Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı

Yukarıdaki şüphenin yanıtını tekvini ve teşrii bakış açısıyla sunuyoruz. Zira bizler, tekvini ve teşrii olmak üzere iki makam ile muhatap durumdayız. Başka bir ifadeyle bunlardan biri olanlar ve gerçekler ile ilgili ve diğeri ise, olması gerekenler ve ödevler ile ilgilidir. Üçüncü bir tabir ile, biri gerçeklerin alemi diğeri ise değerlerin alemidir. (Elbette bu tabirler içerik açısından aynı manadadır ve konunun, değişik aşamalarda bulunan insanlarca rahat bir şekilde anlaşılması ve kavranması için çeşitli tabirler kullanılmıştır.) Tekvini olarak bizim Allah ile olan bağlantımızın ne olduğu bilinmelidir. Çünkü bir kimse Allah'a inanmıyorsa, Allah ile varsayılan bağlantı, o kimsenin yanında bir mana ifade etmeyecektir. Ama Allah'a inancı olan bir kimse, en azından kendisini Allah'ın yarattığını ve Allah'ın yaratıcı sıfatını kabul edecek (Bu,

Allah'a olan inancın en düşük seviyesidir) ve kendisini Allah'ın mahluku ve ona ait bir varlık bilecektir.(Elbette İslam'da sadece Allah'ın yaratıcılığına inanmak, muvahhid bir kimse için yeterli değildir; tekvini ve teşrii rububiyete inanmak, tevhide inanmanın başında yer alan bir zorunluluktur.)Yaratıcılıktaki tevhit esasına göre, Allah'ın kulu ve mülkü olmadığı iddia eden kimsenin sözü, Allah'ın yaratıcı olduğuna inanmasıyla çelişki arz eder.

Tevhide inanmanın ilk adımı, Allah'ın mahluku olduğumuzu ve varlığımızın ondan kaynaklandığını kabul etmemizdir. Bu kulluğun şu manasını taşır: Kul, başkasının mülkü ve mülkünde olmaya denir. Öyleyse bir kimse kendini Allah'a inanmış bir Müslüman olarak telakki eder, ama ilahi kulluğu ve Allah'ın mülkü olmayı kabul etmezse, açık bir çelişkiye düşmüş olur. Çünkü Allah'a inanmanın gerektirdiği şey, bizim kendimizi onun mahluku, kulu ve mülkü bilmemizdir. Esasen insan şahsiyetinin en yüce ve en övünölmeye layık makamı, Allah'a kul olmaktır. Bundan dolayı Allah'ı Teala şöyle buyuruyor:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى¹

Kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götüren O (Allah) yücedir.

Allah'a kul ve köle olmanın yüce mertebesine binaen, Kur'an'da Allah-u Teala, defalarca yüce "kul" kelimesini ve onun benzerlerini kullanmış ve kul olmanın yüceliğini en büyük makam ve insanın kemali saymıştır. Bu anlamda Allah-u Teala şöyle buyuruyor:

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ (27) ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً (28) فَادْخُلِي فِي عِبَادِي²

Ey mutmain(tatmin bulmuş) nefis, Rabbine, hoşnut olan ve hoşnut olunmuş olarak dön. Artık kullarımın arasına gir.

Teşrii bakışa göre, insanın özgür oluşunun kanuna uymayla ve sorumluluk kabul etmeyle uyuşmadığını söylemek vahşet, ilkellik ve kaosu kabulletmektir. İnsanın özgür olmasından ötürü, gönlünün istediği şekilde davranabileceği ve oy verip tasvip ettiği kanuna bile riayet etmeyebileceğine dair düşünce ve anlayış, ormanda dahi uygulanma özelliğine sahip değildir. Çünkü orada dahi hayvanların uydukları belirli kanunlar bulunmaktadır! O halde medeniyet ve uygarlıktan bahseden

¹ İsra/1

² Fecr/27-29

bizlerin şunu kabul etmemiz gerekir: Uygar olmanın ilk esası, kanunlar karşısında sorumluluk ve taahhüt kabul etmektir. Kayıtsızlıkla, sınır ve sorumlulukları kabul etmemekle yeni bir uygarlığa ulaşamayacağımız gibi, kendimizi ilkelliğin en kötü şekline büründürmüş oluruz.

Diğer bir ifadeyle, insanın asıl özelliği aklıdır ve insanın sorumluluk kabul etmesi, bazı işleri yapması ve bazı davranışlardan kaçınması aklın gereklerindendir. Bu esas uyarınca, eğer bir kimse sokak ve mahallede istediği şekilde elbise giyinir ve ortalıkta gezinirse veya çıplak olarak halkın önüne çıkıp, ağzına geleni söylerse, acaba onu akıllı olarak mı, yoksa vahşi ve deli olarak mı tanırlar? Kendisinden niçin böyle yaptığı sorulduğu vakit, eğer “Ben özgürüm ve özgürlük insanîyetin aslıdır ve canım böyle istiyor” derse, kimse bunu ondan kabul eder mi? O halde aklın insanın asıl özelliği olduğuna dikkat edilmelidir ve aklın gerektirdiği şey de sorumluluk ve kanunu kabul etmektir. Kanun olmazsa, uygarlık ve sorumluluk olmazsa insanlık olmayacaktır. İnsanın özgür olması; yani tekvini olarak seçme gücü taşıması, teşrii olarak kanunlara, zorunlu hüküm ve kurallara uymaması ve kendi toplumsal hayatında bir had ve sınır tanımaması manasında değildir. Bu esasa göre, velayetin din tarafından icrasının insan özgürlüğüne aykırı olduğu düşünülmemelidir. Zira özgürlük insanın asıl özelliğinin ve onun Halifetullah makamının bir gereğidir.

3-Yukarıdaki Şüphenin Başka Bir Açıdan Sunulması

Bazı kimseler şöyle söylemektedir: İnsan hayatının değişik sahalalarında meydana gelen gelişme ve ilerlemeye; yeni inanç, düşünce, fikri akımlara ve beşerin yeni uygarlığı doğrultusunda ortaya çıkan zorunluluklara binaen, bugünün dini, sorumluluk ve zorunlu kurallar sunmaktan öte, insan haklarını beyan etmeye çalışmalıdır. Önceki insanlar kölelik düzeni ve zorun, zulmün hakimiyeti ile karşı karşıya idiler ve bu yüzden kendileri için belirtilen görev ve sorumluluklara uymaktaydılar. Ama şimdi beşerin kölelik ve kulluk çağı geride kalmış, efendi ve Hali fetullah olma dönemi gelmiştir.

Bugünün insanı sorumluluk peşinde olmayıp, kendi hakkını almanın peşindedir. Realitede modernizm ve yeni uygarlık kendimizle itaatkar, köle, baş eğen, kendini başkalarına ezdiren önceki insan arasında yüksek bir duvar örmüştür. Bu yüzden modern insan, ilkel ve eski döneme ait olan görev ve sorumluluk kabul etme konusunu geride bırakıp, kendi haklarını geri almanın peşindedir. Ama biz, onların ortaya çıkardıkları kargaşa ve düzensizlikten ve hakkı, diyaneti ve toplumun selametini

savunan kimseler üzerinde oluşturabilecekleri korkudan uzak bir şekilde, doğru ve sağlam bir mantık anlayışıyla bu şüpheyi cevap verme niyetindeyiz.

4-Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı

Bugünün insanının ödev peşinde olamayıp, sadece hak alma peşinde olduğunun söylenmesi, saçma ve batıl bir sözdür. Hukuk düşünürlerinin söylediği gibi: “Bir şahsın bir hakkının sabit olabilmesi için, başkalarının da bunun karşılığında bir görevi yerine getirmeleri gerekir.”

Örneğin eğer sağlıklı ve temiz havadan istifade etme hakkı şehirde oturan biri için sabit olursa, şehirde oturan diğer insanların havayı kirletmeme sorumlulukları ortaya çıkacaktır. Eğer herkes havayı kirletme hakkına sahip olursa, sağlıklı havadan istifade etme hakkı manasız olacaktır. Bunun gibi eğer bir kimse kendi mallarının tasarrufunda hak sahibi ise, diğerlerinin de onun mallarına el uzatmama konusunda ödevleri bulunmaktadır. Böyle olmazsa kişinin kendi mallarından istifade etme hakkı pratikte gerçekleşmeyecektir.

Aynı şekilde, bir kimse için sabit olunan her hak karşılığında, o kimsenin diğerlerinin karşısında uymak zorunda olduğu bir ödev vardır. Eğer bir kimsenin toplumun kazanımlarından yararlanma hakkı var ise, bunun karşılığında o kimsenin topluma hizmet etme, mesuliyet alma, görev kabul etme ve diğer insanları rahatsız etmeme ödevi ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı “hak ve ödev” kelimeleri iki ayrı mana ifade edip, birbirilerini gerektirmekte ve insanların sadece hak alma peşinde olduklarının ve ödev kabul etmediklerinin söylenmesi de batıl bir söz olmaktadır. Mesuliyet ve ödev konusunun genel bir şekilde bütün din bilginleri ve din bilginleri dışındaki bilim adamları ve hukuk filozofları tarafından redd edilmediğine, aksine bunların ödev ve taahhüt konusuna inandıklarına dikkat edilirse, bu şüpheyi dile getirenlerin ödevden kasıtlarının ilahi ödevler olduğu anlaşılacaktır. Onların sözlerinin özü Allah'ın bize uymamız gereken bir ödev belirtmemesi gerektiği konusuna yöneliktir. Yoksa onlar da bireylerin yararlandıkları haklar ile ilgili olarak toplumsal ödevlerden bir kaçışın söz konusu olmadığını düşünmektedirler. Çünkü bu ödevleri bütün akıllı insanlar kabul etmektedir. Onlar, açıkça Allah-kul ilişkisini ve Allah tarafından buyrulan emirlere itaat etmenin gereğini, kölelik kültürüyle uyuşan bir davranış olarak nitelemekteler. Bu da bizim söylediklerimizi tasdik etmektedir.

5-Allah'a İsyan Etmenin Tarihi

Allah'a, dine ve ilahi ödevlere uyma noktasında sorun çıkaran sadece modern insan değildir. Aksine tarih boyunca bir çok insan, şeytanın verdiği vesveseler sonucu ilahi sorumlulukları kabul etmemiş, isyan yolunu tutmuş ve kanunları çiğnemiştir. İnsanlığın ödev değil, haklar peşinde olduğunun söylenmesi yeni bir şey değildir. Bu, Adem'in isyankar oğlu Kabil'in açıkça ilahi ödev ve kurallara uymaması, kanunları çiğnemesi ve bencillik ederek kardeşi Habil'i öldürmesiyle başlamıştır.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقْبَلُ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ
لَأُقْتَلَكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ¹

Onlara Adem'in iki oğlunun gerçek olan haberini oku: Onlar (Allah'a) yaklaştıracak birer kurban sunmuşlardı. Onlardan birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen) demişti ki: "Seni mutlaka öldüreceğim". (Öbürü de) "Allah, ancak korkup-sakınanlardan kabul eder."

İnsanların çoğunluğunun kendi peygamberlerini yalanladıkları, peygamberlerinin getirdiği daveti kabul etmemekle kalmayıp onlara iftira ettikleri, onlarla alay edip dalga geçtikleri ve onları öldürdükleri veya yurtlarından çıkarttıkları, ilahi peygamberlerin Kur'an'daki kıssalarında anlatılmaktadır. Eğer bir peygamber, onlara tam anlamıyla yararlı bir söz söyleseydi, mesela Kur'an'ın tabiriyle onları eksik mal satmama konusunda uyarıyordu:

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ²

İnsanların eşyasını değerden düşürüp-eksiltmeyin.

Peygambere karşılık olarak şöyle söylüyorlardı:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصْلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ³

Dediler ki: "Ey Şuayb! Atalarımızın taptığı şeyleri bırakmamızı ya da mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi senin namazın mı emrediyor?"

¹ Maide/27

² Şuara/183

³ Hud/87

Burada, “Tarih boyunca Peygamberler ve Allah’ın evliyelerine karşı yapılan mücadele ve düşmanlıklar puta tapmanın, şirkin ve şeytana uymanın bir sonucuydu ve insanlığın kendi boynundan bütün mabutlara kul olma zincirini atması, putlara ve şeytana uymaması bizim düşüncemizdir,” diye bir şey söylenebilir. Ancak bu, vahyin gerçek bakış açısı ve görüşünce, saçma ve batıl bir sözdür. Çünkü vahyin bakış açısına göre insan, Allah’a ya da tağuta kul olmanın bulunduğu iki yolun başında yer almaktadır. Bunlardan hiç birine kulluk etmemesi mümkün değildir. Eğer insan “Ben hiç kimsenin kulu değilim” derse, gerçekte tağutun ve kendi nefsinin kulu durumuna düşer. Bu ilke esasınca Kur’an buyuruyor ki:

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ¹

Allah, iman edenlerin velisi (dostu ve destekçisi)’dir. Onları karanlıklardan nura çıkarır; inkar edenlerin velileri ise tağuttur. Onları nurdan karanlıklara çıkarır.

Başka bir yerde ise Allah’u Teala şöyle buyuruyor:

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ (60) وَأَنۢ اۡعْبُدُونِي هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ²

“Ey adam oğulları! Ben size and vermedim mi ki Şeytana kulluk etmeyin. Çünkü, o, sizin için apaçık bir düşmandır.” “Bana kulluk edin, doğru yol budur.”

Ayetin manası, şeytana ibadet etmeyi redd ettikten sonra, artık insanın başka bir şekilde de itaat ve ibadet etmeye ihtiyacının olmadığıdır. Aksine tevhid sloganında “la ilahe” kelimesinden sonra “illallah” kelimesinin gelmesi gibi, Allah’a ibadet edilmeye başlanmalıdır. Bundan dolayı vahyin gelmesiyle gaflet uykusundan uyanan, kendilerinin gerçek yaratıcısı ve sahibi olan Allah’a ibadet etmenin gereğini anlayan ve ölümün, yaşamın, gençliğin, ihtiyarlığın, hastalığın ve sağlıklı olmanın O’nun elinde olduğunu kavrayan kimseler için Allah’a kulluk etmek, övünülecek en yüce makamdır. Allah’ın bildirdiği emirler, ebedi hikmet

¹ Bakara/257

² Yasin/60-61

ve rahmet kaynağından çıkmaktadır; onlar ile amel etmek, insanın saadet ve kemale ermesinin vesilesidir.

Hakkı kabul etmekten kaçınmanın, görev ve mesuliyet karşısında inatçılık etmenin insanın terbiye edilmemesinden, hayvani ve vahşi tabiatından, şeytana uymaktan kaynaklandığını ve bunun tarihte sürekli var olduğunu ve modern insana özel bir durum olmadığını anlamış olduk. Gerçekte medeniyetin gereklerinden el çeken, cehalete ve ilkel çağa yönelen ve gerici olan, modern insanın kendisidir. Peygamberlerin mektebinde terbiye edilenler, hayvani ve vahşi huylardan el çekmiş, ödev ve sorumluluk almayı kabul etmiş ve böylece gerçek manada medeniyeti seçmişlerdir. Çünkü uygarlık ve medeniyetin asıl şart ve gereği, kanunu kabul etmektir. Öyleyse nasıl bazı kimseler, "Modern medeniyet, insanın hiçbir ödevi kabul etmemesini gerektirmektedir!" diye bir söz söyleyebilmektedirler? Acaba bu, ilkelik mi yoksa medeniyet midir? Esasen medeniyet sınırlılık, kanunu kabul etme ve mesuliyete tahammül etme yörüngesi üzerine kurulmuştur. Aksi halde medeniyetin ilkelikten bir farkı kalmayacaktır. Öyleyse kanun ve ödevlere uymaktan ve mesuliyete tahammül etmekten kaçınan bir kimse, ilkel ve vahşi zamana geri dönmek istemektedir. Bu düşünce ile bir kimse, kesinlikle Allah'ın halifesi ve bize örnek bir şahsiyet olamayacaktır. (Şunu söylemek gerekir ki, bugün toplumumuzda medeniyet ve kanuna uyma sloganı yaygın bir hale gelmiştir ve bunun amacı hiçbir yerde kanunları çiğnemenin gerçekleşmeyeceği, medeniyetin ve kanuna bağlılığın doruğuna ulaşmış bir toplum oluşturmaktır. Bugün bunun gündemde olmasının manası yeni bir olayın olduğu, devrimden sonra camiamızın on dokuz yıl vahşet içerisinde yaşadığı ve bugün medenileşmeye yöneldiği değildir. Aslında bizim devrimimiz, İslam'ın kalıcı medeniyet ve uygarlığının üzerine kurulmuştur ve bu devrimin önemli slogan ve hedeflerinden biri de bütün alanlarda ilahi kanunlara riayet etmektir.)

6-Allah'a İtaat Etmek ve Özgürlük

Peygamberlerin davet ekseninin Allah'a itaat etme, ona tapınma ve tağuta itaat etmeme olduğuyla ilgili olarak Allah'u Teala şöyle buyuruyor:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ¹

Andolsun, biz her ümmete : “Allah’a kulluk edin ve tağuttan kaçın” (diye tebliğ etmesi için) bir elçi gönderdik.

Bu açıklamayla birlikte, İslam’ın dayanak noktasının kendimizin dışındakilere ve hatta Allah’a bile itaat etmemek olduğunu söylemek kabuledilir değildir. Esasen bizi Allah’a itaat etmeye davet etmeyen bir din batıldır ve yukarıda da değinildiği gibi; peygamberlerin davetinin özü, varlığın kendisinden şekil aldığı ilk, son ve gerçek manada malik olan Allah’a kayıtsız olarak itaat etmektir.

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ²

Biz Allah’a ait (kullar)ız ve şüphesiz O’na dönücüleriz.

Allah’ı, varlığın ve kendimizin sahibi sıfatıyla tanıdıktan sonra, O’nun bize emir ve buyruk vermeye hakkının olmadığını nasıl söyleyebiliriz? Malik kendi mülkünün istediği her bölümünde tasarrufta bulunabilir ve malik olmanın bundan başka bir anlamı var mıdır? Bundan dolayı İslam’ı kabul ettiğimizi iddia ettiğimiz Allah’a kul olma kaydından kendimizi soyutlayıp özgürleşmemiz kabul edilir bir davranış değildir. Çünkü mutlak manadaki bu özgürlük, sadece dini düşünce tarafından kınanmakla kalmamış aynı şekilde akıl tarafından da redd edilmiştir. Din, özgürlüğü savunmaktadır ama söz konusu özgürlük Allah’a itaat etmekten kurtulmanın özgürlüğü değil, bilakis Allah’tan başkalarına ve tağutlara tapmak ve ibadet etmekten kurtulmanın olduğu bir özgürlüktür. İnsan serbest ve özgür olarak yaratılmakla birlikte şeri ve kanuni anlamda Allah’a itaat etmekle yükümlüdür. Yani insan, kendi özgür iradesiyle Allah’a itaat etmelidir. Esasen her varlık itaat ve kulluk etme özellikleriyle birlikte yaratılmıştır. Tekvini olarak hiçbir varlık, Allah’a itaat etme özelliği taşımaksızın yaratılmamıştır ve her varlığın itaat etmesi onun aynen var olmasından ibarettir.

¹ Nahl/36

² Bakara/156

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ
تَسْبِيحَهُمْ¹

Yedi gök, yer ve bunların içindekiler O'nu övgü ile tesbih eder; O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, ancak siz onların tesbihlerini kavramıyorsunuz.

Aynı şekilde Allah-u Teala, varlığın itaat ve ibadet edişiyle ilgili şöyle buyuruyor:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَّاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ²

Görmedin mi ki, göklerde ve yerlerde olan ve dizi dizi uçan kuşlar, gerçekten Allah'ı tesbih etmektedir. Her biri, kendi duasını ve tesbihini şüphesiz bilmiştir.

Ama insan taşıdığı akıl ve idrak sebebiyle, serbest ve özgür olarak yaratılmıştır. Allah-u Teala'nın hidayet ve delalet yolunu insana göstermesiyle birlikte o, kendi yolunu seçmede özgürdür. Allah-u Teala'nın buyurduğu gibi:

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا³

Biz ona yol gösterdik; (artık o,) ya şükredici olur ya da nankör.

Bütün bunlar ile insan, yaratılıştaki hedef ve amacını düşünmeli, Allah'a kulluk ve itaat etmenin gereğini bilmelidir. Allah'ın teşrii kanunu insana; şeytana ve Allah'ın dışındakilere itaat ve kulluk etme yolunda hareket etme izni vermemektedir. İnsan, ilahi görevleri ve kulluğu yerine getirmelidir. Çünkü Allah, onu bu hedef için yaratmıştır.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ⁴

Ben, cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.

Allah'a ibadet etmenin yaratılış ve varlık düzeni ile olan uyumuna, ilahi ödevlere riayet etmenin ve Allah'ın karşısında kendi mesuliyet ve vazifemizi yerine getirmenin; bize inayet ve lütfüyle hayat, sağlık ve sayısız nimetler veren şefkatli yaratıcımıza hamd ve teşekkür etme manası

¹ İsra/44

² Nur/41

³ İnsan/3

⁴ Zariyat/56

taşıdığına dikkat edilirse, Allah'a itaat etmekten nasıl yüz çevirebiliriz?! Allah, Hz. İbrahim'in dilinden şöyle buyurmaktadır:

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ (78) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ (79) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ (80)
وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ¹

“Ki beni yaratan ve bana hidayet veren O’dur;” “Hastalandığımı zaman bana şifa veren O’dur;” Beni öldürecek, sonra diriltecek olan da O’dur”.

Modern insanın artık ödev ve itaat etmeyle yükümlü olmadığını ve kendi haklarının peşinde olduğunu söylememiz hak ve insaftan uzak bir değerlendirme değil midir? Acaba İslam bu mantığı kabul ediyor mu? Şüphesiz böyle bir düşünce aklaniyetten yoksun ve insaniyetten uzaktır; bu düşüncenin İslami esaslar taşıması söz konusu bile değildir.

¹ Şuara/78-81

Yedinci Oturum

Özgürlük ve Onun Kapsam ile Sınırı

1- İslam'ın Siyasi Teorisi ve Özgürlüğün Kısıtlandığı Şüphesi

İslam toplumunun, İslami hüküm ve kanunlara ve İslami değerler çerçevesinde oluşturulan değişebilen kanunlara göre idare edilmesi gerekir. Devlet sisteminin İslam kanunlarıyla uyumu zorunludur. Kanunları uygulayanlar, İslami hüküm ve kuralların kapsamı dışına çıkmamalıdır. Aynı şekilde halkın da İslami kanunlara göre amel etme zorunluluğu vardır. Bütün bunlara dikkat edildiği takdirde şu önemli soru akla gelecektir: Acaba böyle bir düşünce insan özgürlüğü ile uyumakta mıdır? “İnsan, kendi hayatının kurallarını belirleme noktasında ve bu hayatın bölümlerinin nasıl olacağı hakkında özgür bir role sahip olmalıdır. İnsan, belirli bir çerçevede ve belirli kurallara göre hareket etmelidir”, denildiği zaman insan haklarının en önemli unsurlarından biri olan insan özgürlüğüne muhalefet edilmiş olur.

Yukarıdaki şüphe ve soruya değinmeden önce giriş mahiyetinde başka tartışmalarda da istifade edilebilecek bir noktayı açıklamam gerekmektedir. Bunun dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Somut ve fizyolojik konularla uğraşıldığı vakit bir mutabakatın sağlanması o kadar zor değildir. Örneğin biz tabii bilimlerde somutluk ile karşı karşıya gelmekteyiz; yani su, hareket, elektrik ya da tıbbi alanlarda göz, kulak, el, ayak, mide, akciğer ve karaciğer ile ilgili olarak konuşulduğu vakit bir mutabakatın sağlanması kolaydır. Çünkü herkes, bu terimlerden neyin kastedildiğini bilmektedir.

Aydınlanmamış bazı konuların var olması da mümkündür. Örneğin eğer su çamurlu olursa, yine su olarak kabul edilir mi? Bu tür durumlar nadirdir; somut ve fizyolojik konularla uğraştığımız alanlarda mutabakat sağlamada genellikle bir sorun çıkmamaktadır. Ama felsefede, sosyal bilimlerde, psikolojide, sosyolojide, hukukta, siyasi bilimlerde ve bunlara

benzer diğer bilimlerde zihinsel meselelerle karşılaştığımız zaman bir mutabakatın sağlanması zor olmaktadır. Bazen bir kavramın birbirine oldukça zıt tanımları bulunmakta ve söz konusu kavram için sunulan tanımlardaki bu ihtilaf, mutabakat sağlanmasında bir çok soruna neden olmaktadır. Böyle kavramlarla ilgili yapılan tartışmalarda taraflar, genellikle kesin bir sonuca varamamaktadır. Örneğin hepimizin kültür kavramıyla bir tanışıklığı vardır ve bu kavram eğitim sisteminin çeşitli aşamalarında, şiirlerde, edebiyatta ve günlük konuşmalarda oldukça kullanılmaktadır. Bununla birlikte eğer bir kimse “Kültür nedir” diye sorarsa, belki de binlerce insanın arasında kültürün doğru tanımını yapabilecek bir kişi bulunacaktır. Kültür kavramının tanımını yapma konumunda bulunan uzmanlar bile, bu kavramın elliden beş yüze kadar tanımının olduğuna inanmaktadırlar! Yaygın olan bir ıstılahın tanımında böyle bir müphemlik olursa, tabii olarak söz konusu müphemlik ve farklı bakış açıları, meseleleri ve toplumsal düşünceleri kendi tesiri altına alacaktır. Bu yüzden kültürel gelişimden söz edildiği vakit Kültürel gelişim nedir, kültürel gelişimin somut halleri nelerdir? Kültür hangi şekilde ve nasıl gelişir? diye sualler sorulmaktadır. Eğer İslami şura meclisinde kültürel gelişim için bir bütçe tasvip edilirse bunun için belirli bir harcama ve açık örnekler belirlenmezse, her bakanlıkta soyut olan bu kavram değişik bir şekilde tanımlanacak ve belirli örneklerle göz dikilecek ve böylece ortam menfaatçi kimselere hazır hale gelmiş olacaktır.

2- Özgürlük Mefhumuna Farklı Bakışlar

Belirli karşılıkları olmayan ve tanımları zor olan soyut kavramlar hakkındaki söylediklerimiz, bizim özgürlük konusunda soyut bir mefhum ile işimizin olmasından dolayıdır. “Özgürlük” kelimesi dile getirildiği vakit, bunu duyan kişi güzel bir şey hissetmektedir. Genel olarak bütün kavim ve milletler özgürlüğün özel bir değerinin olduğuna inanmaktadırlar Çünkü insan fıtrî olarak özgür olmak istemektedir ve sürekli özgürlüğü kazanmanın peşindedir. Eğer insanın köle olması mı yahut özgür olması mı daha iyidir? diye bir soru sorulursa, kesin olarak herkes özgür olmayı tercih edecek ve kölelik hiçbir kimse tarafından kabul edilmeyecektir. Ama özgürlüğün açık bir tanımı olmadığından dolayı, özgürlüğe inanan insanlar bile, bazı durumlarda ihtilafa düşmektedirler. Bazen bir taraf, bir anlayışı ileri sürmekte ve diğer taraftaki kimse “Senin söylediğin şey benim kastettiğim şey değildir ve benim kastettiğim mefhum ve savunduğum mana başka bir şeydir” demektedir. Bunun karşılığında başka biri de diğer tarafın sözünü bölerek

“Senin bana isnat ettiğin şey, benim kastettiğim şey değildir ve benim söylemek istediğim bir başka şeydir” demektedir.

Eğer özgürlük hakkında yazılan makale, kitap ve broşürlerin geneline, özellikle de son yıllarda yazılan eserlere bakacak olursak, düşünürler ve yazarlar arasında özgürlük hakkında ortak ve belirli bir anlayışın olmadığını göreceğiz. Biri özgürlüğü bir şekilde tanımlamakta ve onu savunmakta, diğeri ise başka bir tanım yapmakta ve o yazarın tanımını eleştirmektedir. Doğal olarak bu ihtilaf ve farklı bakış açıları ile bir konsensüs sağlanamamaktadır. Bir konsensüsün sağlanması için, konunun neticeye ulaşabileceği ortak bir tanımının olması gerekir. Biz, özgürlüğün manasını öğrendikten sonra “Özgürlük ve İslam birbirleriyle uyur mu uyuşmaz mı” diye sorulan suale bir yanıt verebiliriz. Çeşitli manalara sahip bir kavram (batılı yazarlar kendi kitaplarında bu kavram hakkında iki yüze yakın tanım yapmışlardır. Her ne kadar bunların bir çoğu birbirlerine yakın olsa da ve aralarındaki ihtilaf bir veya iki kelimenin eksik yahut fazla olmasıyla meydana gelmişse de, bazı yerlerde de birbirlerine zıt tanımlar bulunmaktadır.) ile ilgili olarak İslam’ın bu kavram ile uyuştuğuna ya da uyuşmadığına dair bir hüküm vermek nasıl mümkündür?

Batı kökenli bir kavram olan “demokrasi” de aynı şekilde özgürlük kavramına benzemekte ve bazen “halkçılık” ve bazen de “halkın hükümeti veya hakimiyeti” şeklinde tanımlanmaktadır. Ama yine de bu kavramın tam ve belirli bir tanımı yapılmamıştır. Demokrasinin bir çeşit hükümet modeli mi yoksa toplumsal hareketlerde bir çeşit metot mu olduğu belli değildir. Acaba demokrasi, devlet ve siyasi alanlarla mı yoksa sosyolojik ve idarecilik ile ilgili alanlarla mı irtibatlıdır? Bu hususta bir çok tartışma bulunmaktadır. Buna ilave olarak bu tür kavramların bir dilden başka bir dile tercümesi de konunun üzerindeki müphemliği ve sorunları artırmaktadır. Geçmişte “özgürlük istemi” şeklinde tercüme “Liberalizm” kavramında olduğu gibi... “Özgürlük istemi” sloganının özgürlüğe ilgiden dolayı özel bir çekiciliği, kutsallığı ve güzelliği bulunmaktaydı. Bundan dolayı Pehlevi devletinin son yıllarında “özgürlük istemi” adında bazı partiler kurulmuştu.

Öyleyse zihinsel meselelerde bulunan müphemliklerden ötürü konu zorlaşmaktadır. Çünkü bu müphemlikler nedeniyle konular kayan bir zemine oturmakta ve bir tanımın sınırını belirlemek ve bir daha değişmeyeceğini iddia etmek imkansızlaşmaktadır. Böyle kavramlar, elastik bir özelliğe sahip olup, bunların belirli bir kapsam ve sınırları yoktur; sürekli (mana itibarı ile) daralıp genişlemektedirler. Tabii olarak

bu gibi sorunlar, konunun zorlaşmasına ve anlaşılmasına sebep olmaktadır. Özgürlük ile ilgili sorunlar, anlaşmazlıklar, farklı anlayışlar ve bakış tarzlarına dikkat edilerek, (özgürlük için iki yüz tanımın yapıldığı göz önüne getirilirse) İslam'ın nazarında özgürlüğü inceleme doğrultusunda, özgürlükle ilgili yapılan her tanım İslam ile mukayese etmek istersek, halkın çeşitli kesimlerine yönelik sunulmakta olan böyle bir konuda doğru bir tavır sergilenmiş olmayacaktır. Zira akademik mekanlarda bile, böyle bir çaba harcamak oldukça güç ve zordur. Zorunlu olarak konuyu uygulamalı ve mukayeseli bir tarzla tartışmalı ve özgürlük savunucularının özgürlük hakkında zihinlerinde ne gibi bir mana ve mefhum bulunduğuna ve özgürlükten neyi amaçladıklarına dikkat etmeliyiz. İşte o zaman söz konusu kimselerin isteklerinin İslam ile uyuşup uyuşmadığını değerlendirebiliriz.

Özgürlük peşinde olan, onu savunan ve bu ülkede özgürlüğün olmadığını iddia edenler acaba özgürlükten hangi manayı irade etmektedirler? Acaba yaygın organları mı özgür değildir, yoksa fertlerin şahsi özgürlükleri mi yoktur, yahut fertlerin siyasi, sosyal ve ekonomik özgürlükleri mi bulunmamaktadır, ya da ifade özgürlüğü mü mevcut değildir? Esasen söz konusu kimselerin halkı hangi hal ve şekilde özgür tanımladıklarına bakmak gerekmektedir.

Eğer konunun somut yönüyle ilgili olarak bir miktar tartışırsak, açık bir neticeye ulaşmamız mümkündür. Çünkü bu surette, an azından karşı tarafın ne dediğini ve ne istediğini bileceğiz. Böylece tartışma ve konuşma ortamı, kimsenin kötü bir şekilde yararlanamayacağı, belirsiz ve karanlık bir fezadan uzak olacaktır.

3-Özgürlüğün Mutlak Olmaması ve Onun Dinden Öncelikli Olduğu Şüphesinin Reddi

Genellikle düzenbaz ve kötü amaçlı kimseler, "özgürlük" gibi manası sağa sola çekilebilen soyut kavramlardan, kendi amaçları doğrultusunda kötü bir şekilde istifade etmektedirler. Bu kavram, söz konusu kimselerce öyle bir şekilde kullanılmaktadır ki dinleyici ondan başka bir şey anlamaktadır. Oysa bu kavramı kullananların asıl amaçları tamamen farklıdır; bu kimseler, aldatıcı bir beyan tarzı ve safsata yapmak suretiyle kendi kötü düşüncelerini aktarmaktadırlar. Örneğin bazı tartışma, konuşma, makale, dergi ve gazetelerde şu suali sormuşlardır: Din mi özgürlükten önceliklidir yoksa özgürlük mü dinden önceliklidir? Acaba asıl olan özgürlüktür ve din mi özgürlüğe tabidir yoksa asıl olan din dir ve özgürlük mü dine tabidir?

Şüphesiz bu bilimsel bir sorudur ve dinin mi yoksa özgürlüğün mü asıl olduğunun anlaşılması da büyük bir ilgi uyandırmaktadır. Ama tartışma esnasında asıl olanın din olduğunu söylersek, karşı taraf da şöyle diyecektir: “Bir kimse özgür olmadan bir dini nasıl seçebilir?” Bundan dolayı kişinin bir dini kabul edebilmesi için özgür olması gereklidir. Öyleyse özgürlük dinden önceliklidir. O zaman dinin özgürlüğü kısıtlamayacağı sonucu alınmaktadır. Çünkü özgürlük dinin babasıdır ve ondan önceliklidir! O halde insan, her işi yapmada ve istediği her şekilde düşünmede özgürdür! Gördüğünüz gibi safsata yapılarak elde edilen bu delil zahirde kabul edilir görünmektedir! Çünkü eğer bir kimse özgür olmazsa İslam’ı nasıl kabul edecektir? O kimsenin İslam’ı kabul edebilmesi için özgür olması şarttır. Öyleyse özgürlük dinden önceliklidir ve o esas mahiyetinde olup dine itibar kazandırmakta ve dinin varlık sebebi olmaktadır. Bu surette din, kendi varlık sebebi olan özgürlüğü ortadan kaldıramamakta ve sınırlayamamaktadır. Sonuçta dini olan her ortamda her ferdin sonsuz bir özgürlüğe sahip olacağı neticesi alınmaktadır!

Başka bir grup da insanın doğduğu zaman köle olmadığı aksine özgür olduğu delilini getirmekte ve bundan dolayı insanın hayatta da özgür olması gerektiğini savunmaktadır. Aynı şekilde özgürlüğün ve özgür bir iradenin varlığını, eşsiz bir değer sıfatıyla nitelemekte ve delil olarak getirmektedirler. Bu esasa göre insanın dünyaya geldiği zaman eli ve ayağı felç ve dili lal olursa ne gibi bir değeri olacaktır? İnsanın değeri istediği yere gidebileceği, istediği hareketi yapabileceği ve istediği her şeyi söyleyebileceği bir şekilde özgür olmasındadır. İnsan, yaradılış olarak özgür yaratıldığı için, kanuni olarak da özgür olmalıdır! İşte bu, “varolandan” doğru olmayan “olması gerekeni” çıkaran tabiatçı safsatadır. Eğer biz bu meselelere ciddi bir şekilde eğilmeye karar verirsek, akademik ve ince felsefi konuları anlatmaya ihtiyacımız olacaktır. Böyle olunca da bu hız ile neticeye ulaşamayacağız. Eğer özgürlüğün tanımını hakkında tartışmak istersek, daha önce belirtildiği gibi onlarca tanım incelememiz gerekecektir. Bu yüzden özgürlüğün realitedeki örnekleri hakkında tartışmamız daha yerinde olacaktır.

Özgürlük sloganı atan kimselere soruyoruz: Bir şahsın kulağımıza sert bir tokat atmasına ve bu davranışına özgür olmanın delilini getirmesine izin verir misiniz? Yanıt kesinlikle olumsuz olacak ve o şahıs diyecektir ki: “Bizim kastımızın bu olmadığı açıktır. Zira bu davranış bir başkasının hakkına tecavüz etmek demektir.” Öyleyse özgürlüğün diğerlerinin haklarına tecavüz etme vesilesi olmaması kaydıyla, iyi olduğu ve onun

mutlak olmadığı neticesini alıyoruz. Mesela bir kimsenin aileniz ve namusunuz hakkında ağzına gelen her şeyi söylemesine izin verir misiniz? Bu kimse size dayak atmamakta, fakat size saygısızlık edip, küfür ve hakaret etmektedir. Doğal olarak buna izin verilmeyecektir. Çünkü bu davranış da aynı şekilde başkalarının haklarına tecavüz etmek demektir ve toplumda herkesin ırz ve namusuna saygı gösterilmelidir. O halde ırz ve namusa tecavüz etmenin sadece fiziki tecavüzden ibaret olmadığı anlaşılmaktadır.

Eğer bir kimse gazetede bir şahsın aleyhine yazı yazmayı, onun onur ve şahsiyetini bir makale veya yazı vasıtasıyla lekelemeyi isterse, fiziki bir müdahalenin ve dil ile bir hakaret ve saygısızlığın olmadığı böyle bir durumda, acaba ilgili şahıs bu yazının yazılmasına izin verir mi? Bu şahıs, kesin olarak bu izni vermeyecek, bu davranışı kendi haklarına tecavüz edilmesi, ırz ve namusunun tehlikeye atılması şeklinde değerlendirecek ve başkalarının kendi onurunu lekelemesine ve haklarını yağmalamasına izin vermeyecektir. Buraya kadar, özgürlük ile ilgili olarak üç önemli kayıt kabul edilmiş oldu. Bu kayıtlara riayet edilmediği takdirde, başkalarının haklarına tecavüz edilmiş olacaktır.

4–Her Toplumun Değerlerine ve Mukaddes Saydıkları Şeylere Riayet Etmenin Gerekliliği

Değinmemiz gereken bir diğer nokta da toplumlardaki değerlerin ve mukaddes sayılan şeylerin farklı olduğu ve göreceli olarak benimsendiğidir. Örneğin bazı yerlerde eğer bir kimse isteyerek birinin kız kardeşi veya kızı ile bir ilişki kurarsa bu ayıp karşılanmamaktadır. Avrupa ve Amerikan ülkelerinde olduğu gibi, istisnasız olarak her erkek, her kadın ile arkadaşlık ilişkisi kurabilmekte ve bunun nereye kadar gidebileceği de hiç problem olmamaktadır. Çünkü bu ilişki iki tarafın onayı ile gerçekleşmektedir. Ama eğer birisi, mahkemeye “Bana eziyet edilerek tecavüz edildi ve ben bundan razı değilim” der ve şikayetçi olursa, mahkeme bu şahsın şikayetini değerlendirmektedir. Ama bir erkek ve kadın dostça ve isteyerek bir ilişki kurarlarsa, bunun herhangi bir ayıbı bulunmamaktadır! Eğer bir erkek birine “Ben senin kız kardeşini seviyorum ve dün gece filan yerde beraberdik” derse, bu söz Avrupa kültüründe çirkin karşılanmamakta, aksine bundan hoşlanılmaktadır. Ama bu davranış bizim toplum ve muhitimizde çirkin ve hakaret sayılmaktadır; kimsenin böyle bir sözü söylemeye hakkı bulunmamaktadır.

Her toplumun kendine has değerleri bulunup, saygı duyulan ve kutsal sayılan bazı mukaddesatları vardır. Bununla beraber bu değerlerini ve kutsal şeylerin başka bir toplumda geçerli olmaması da mümkündür. Bu anlamda kutsallık ve değerlerin ölçüsü nedir? Şüphesiz bu kutsallık ve değerlerin, ölçüsü kültür, sosyal alan ve toplumun inançlarıdır. Bu değerlerin her ülkede her ferdin içinde bulunduğu sosyal alana, kültüre ve topluma göre tanımlandığı açıktır. Bunun için bir yerde bir şey, toplumun kendine has kültürüne göre kutsal ise ve ona saygı gösteriliyorsa, o şeye hakaret ve saygısızlık edilmemelidir. Herkesin her yerde, istediği her şeyi söylemeye hakkı yoktur; halkın mukaddes saydığı değerlere saygısızlıkta bulunulmayacak bir tarzda konuşulmalıdır.

Özgürlüğün belirli kayıtlar ile sınırlandırıldığını ve özellikle de her toplumda bulunan değer ve mukaddes sayılan şeylere saygı gösterilmesi gerektiğini anlamış olduk. Özgürlüğün gereği insanın istediği her şeyi söylemesi ve istediği her şekilde yaşaması değildir. Belirli bir ortamda bir sözün söylenmesi saygısızlık olarak değerlendirilmiyor ise, o sözün söylenmenin bir sakıncası yoktur. Ama başka bir toplumda, bu sözün söylenmesi veya bir davranışın yapılması o toplumun mukaddes saydığı değerlere ve dinine saygısızlık olarak sayılıyorsa, bu değer ve mukaddesatı dikkate almadan hiç bir kimsenin ne istediği her şeyi söylemeye ve ne de istediği her şeyi yapmaya hakkı vardır. Ayrıca böyle bir izni kimse vermez. Gerçi yukarıda beyan edilen bazı meseleler, batı toplumunda kutsal sayılmamakta ve bir değer de ifade etmemektedir. Ayrıca bu meselelerle ilgili olarak herkes konuşma yapmada ve istediği gibi hareket etmede özgürdür. Ama batı toplumunda geçerli olanlardan farklı olarak bizim toplumumuza hakim olan değer ve mukaddes sayılan şeylerden ötürü özgürlük, batı toplumunda olduğu gibi herkesin istediğini halkın namusuna söyleyebileceği bir boyutta geniş ve kapsamlı değildir. Bunun delili bizim kültürümüzde bu konuların değer taşımasıdır. Her kavim ve toplumun değer ve mukaddes saydığı şeylere riayet edilmelidir; özgürlük bahanesiyle bunlara saygısızlık etmek doğru değildir. Bu anlamda bazılarının tasavvur ettikleri gibi, özgürlüğün bu denli kapsamlı olmasını akıllı hiçbir kimse kabul etmemektedir. Özgürlüğü toplumun mukaddes saydığı şeylere ve değerlerine saygısızlık etmeyecek ve bunları ayaklar altına almayacak bir şekilde tanımlamalıyız. Bu esasa göre, bir toplumda eğer bir sözün söylenmesi, o toplumun mukaddes saydığı şeylere hakaret olarak değerlendiriliyorsa, o sözün söylenmesi yasaktır. İslam toplumunda, özgürlük bahanesiyle, İslam'ın ve halkın mukaddes saydığı

şeylere saygısızlık etmeye kimsenin hakkı yoktur. Özellikle de bu değerler halkın yanında kendi canlarından daha değerliyse...

Halkımız yüzlerce ve binlerce sevdiklerini İslam'ın bekası için feda etmeye hazır olduklarını kanıtlamıştır. Batı kültüründe herhangi bir şekilde birine hakaret edilirse, örneğin bir şahsa burnun büyük ve biçimsiz denilirse, hakarete maruz kalan şahıs mahkemeye baş vurup bu hakareti yapandan şikayetçi olabilir. Aynı şekilde bizim kültürümüzde de eğer biri halkın yanında kendi canlarından, namuslarından, babalarından, annelerinden, eşlerinden ve çocuklarından daha önemli olan bir şeye hakaret ederse, doğal olarak halkın da özgürlük adına neden bizim değerlerimize saygısızlık ettin diye itiraz etme hakkı vardır.

5-İfade Özgürlüğünde Meşru Olmayan Hedefler

Sürekli özgürlük hakkında konuşan, özgürlüğün olmadığından dem vuran ve İran'da özgürlüğün bulunmadığını söyleyen kimselerin anlatmak istedikleri şey nedir? Bunlardan bazıları, ya bizzat gördükleri ya duydukları ya da filmlerde izledikleri batı ülkelerindeki bazı davranışlara özenerek batı tipi bir hayat yaşamayı istemektedirler. İslami İran'da ise bu tür şeylere izin verilmemektedir. İslam devleti İslam'dan, Allah'tan ve Peygamberden emir almıyor mu? Bunlar Allah'ın hükmünü istememekte, Veliyy-i Fakih ile ilgili boş iddialarda bulunmakta ve ona kin beslemektedirler. Halbuki Veliyy-i Fakih, kendinden bir şey söylememektedir.

فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ¹

Doğrusu onlar, seni yalanlamıyorlar, ancak zalimler, Allah'ın ayetlerini inkar ediyorlar.

İlmihal sahibi ve taklit mercii olan fakihler, kendilerinden mi bir şey söylemektedirler? Onların her söylediği Kur'an ve hadis den alınmadır. Ama söz konusu şahıslar, bunu kabul etmek istememektedirler.

Amerika'nın önemli üniversitelerinde açık bir ortamda ve başkalarının gözü önünde kız ve erkek öğrenciler, bizim adını anmaktan bile utandığımız şeyler yapmaktadırlar. Böyle bir toplumun fesat merkezlerinde ise nelerin yapıldığı böylece belli olmaktadır. Fesat merkezlerinde hazırlanmış filmlerin bu ülkenin gençlerince izlendiğini düşününüz. Bunun bu gençler üzerinde nasıl bir tesiri olacaktır! Doğal

¹ En'am/33

olarak böyle filmleri izleyen bir genç, sabah üniversiteye gittiği zaman, gece uykusu gelmediğinden dolayı huzursuz olacaktır. Cinsel güdünün etkisinin çok olması ve bu filmlerin izlenmesinin gençleri daha da tahrik etmesi nedeniyle huzur ve rahatlık bu kimselerde yok olmaktadır. Böyle bir genç, “Özgürlük yok” diye feryat ettiği zaman. “Gönlümün istediği şeyi yapmama izin vermiyorsunuz” demeyi istemektedir. Özgürlük, İslam ve bunların hangisinin diğerine öncelik arz ettiği ile ilgili böyle şahısların yaptığı tartışmalar, gerçekte cinsel güdünün tatmin edilmesindeki özgürlük ile ilgilidir.

Öyleyse ilk önce özgürlük adına neyi istediğinizi belirtiniz. Eğer küfür ve dinsiz ortamlarda yaygın olan ve yapılan şeylerin İslami bölgelerde de yapılmasını istiyorsanız, iyi biliniz ve mutmain olunuz ki buna izin verilmeyecektir. Çünkü halk, batının ayaşlılığının ve fesadının yaygınlaşması için değil, İslami değerlerin hayata egemen olması için kendi sevdiklerinin canlarını feda etmiştir. Bazılarının, kendilerinin gerçekte Müslüman olduklarını, bu düzene oy verdiklerini, İmamı ve rehberliği kabul ettiklerini ve batıda geçerli olan özgürlükleri istemediklerini söyleyip, sadece arzuladıkları şeyleri açık, direkt ve korkmadan yazmayı ve ifade, yazma ve hareket etme özgürlüğü istediklerini belirtmeleri mümkündür. Yani “Fikirlerimizi söyleyebileceğimiz bu özgürlüğü bize veriniz” demeleri olağandır. Bu kabul edilir bir taleptir. İnsan hakları bildirgesinde de bütün insanlar için öngörölmüş, ana maddeler üzeri sıfatıyla benimsenmiş haklardan biri; basın ve ifade özgürlüğüdür; bu özgürlükler dünyada demokrasinin usulleri sıfatıyla tanınmışlardır. Bu kimselere; “Sizler özgürsünüz kanunları uygulayanlar hakkında, kendi görüşünüzü yazınız ve ifade ediniz,” denmektedir.

Ama söyleyiniz sizler bunları mı demeyi istiyorsunuz? Örneğin siz bir şehirde bir hakimın doğru davranıp davranmadığını, bir belediye başkanının dürüstçe çalışıp çalışmadığını, bir dairede herhangi bir memurun davranışlarının doğru olup olmadığını mı yazmayı istemektesiniz yahut İslam’ın aslı ve İslami değerler ile ilgili yazı yazıp, İslam’ı inkar etmeyi veya mukaddes sayılan şeylere hakaret etmeyi mi istemektesiniz?

6-İfade Özgürlüğünün Kısıtlılığı

Sizin özgürlükten kastınız, yapılması caiz olmayan şeyleri serbest olarak yazmak ve söylemek midir? Örnek vererek açıkladığımız gibi, bir kimsenin sizin şahsınız hakkında tahkir edici bir söz söylemeye hakkı

olmayıp, böyle bir özgürlüğü yoktur. Ama nasıl oluyorsa sıra mukaddes sayılan şeylere ve değerlere hakaret etmeye gelince, “Bizler istediğimiz her şeyi yazmada ve söylemede özgürüz. Çünkü ifade özgürlüğü bunu gerektirmektedir,” demektesiniz! Sizler kendi şahsınıza yönelik bir kimsenin tahkir edici bir kelime kullanmasına izin vermiyor ve böyle bir şey olduğu takdirde de mahkemeye gidip şikayetçi olacağınızı söylüyorsunuz. Aynı şekilde bir şahsın sizin özel meselelerinizi bir gazetede yayınlamasına izin vermiyor ve sırlarınızı açığa çıkarıp, bir gazetede yazma hakkının olmadığını belirtiyorsunuz. O halde sizin bir milletin sırlarını açığa vurmaya hakkınız var mıdır? Sizin görüşlerinize göre, bir ferdin sırlarını açığa vurmak caiz olmamakta, ama bir milletin sırlarını açığa vurmak caiz olmaktadır. Böyle bir şey olabilir mi! Yani sizin görüşünüze göre, bir fert altmış milyon insana dönüşürse, onun sırlarının ifşa edilmesi caiz mi olmaktadır? Acaba bir topluma yönelik olarak yapılan konuşmalarda ve yazılan yazılarda bir sınıra riayet etmek, her şeyi söylememek ve her şeyi yazmamak gerekli değil midir? Toplumun da belirli hakları, bazı mukaddes saydığı şeyleri ve değerleri vardır. Toplumun değerleri korunmalı ve mukaddes sayılan şeyler hakarete uğramamalıdır.

Sizler, kendi şahsınıza yönelik bir saygısızlığa tahammül etmemekte ve kimsenin namus ve ailevi sırlarınıza yönelik bir edepsizlik etmesine izin vermemektesiniz. O halde kendi değerlerini korumak için binlerce şehit vermiş altmış milyonluk bir toplumun mukaddes saydığı değerlere hakaret etme iznini nasıl kendinizde bulabilmektesiniz? Özgürlük bahanesiyle, kanuni hiçbir kısıtlama ve sınır olmamalı mıdır? Özgürlük mutlak mıdır? Eğer özgürlük mutlak olsaydı, benim de herkes hakkında istediğim her şeyi söyleme hakkına sahip olmam gerekirdi! Size altmış milyonluk bir milletin şeref ve mukaddes saydığı değerlere hakaret edildiği zaman bir itiraz olursa, ifade özgürlüğünün olduğunu söylemektesiniz! Böyle bir şey olur mu? Bir ferdin itibarının zedelenmesi caiz olmamakta ama altmış milyonluk bir milletin veya bir milyarlık Müslüman toplumunun itibarının zedelenmesi ise caiz olmaktadır. Bundan büyük bir saçmalık olabilir mi? Bu hangi mantıktır? Basın ve ifade özgürlüğünün sırf insan hakları bildirgesinde zikredilmesinden ötürü, mukaddes saydığı şeylere hakaret etmek serbest midir? Müphem olan bir özgürlük kelimesi kullanılmakta ve her bir şahıs onu istediği şekilde yorumlamakta ve ondan suistifade etmektedir.

7-Mefhumların Açıklanma Gereği ve Kavramların Karşılıkları

Burada müphem ve elastik kelimelerden yararlanmak yerine örnekleri ölçü almamızı öneriyorum. Yani bu işin caiz olup olmadığını söyleyiniz. Örneğin İslam'ın demokrasi ile uyuşup uyuşmadığını sormak yerine, neyi ve hangi işi yapmayı istediğinizi söyleyiniz. Allah'ı ve O'nun hükümlerini görmezlikten gelmek mi istiyorsunuz, İslam bunu kabul etmez. Eğer demokrasi Allah'ın kanunlarına aykırı olsa ve halkın her kanunu yapması ve yürürlüğe koyması demokrasi ise, bütün alem toplansa bile böyle bir demokrasiyi biz kabul etmeyiz. Ama demokrasi halkın kendi kaderini belirlemesinde rol sahibi olması, kimsenin onlara bir şeyi dayatmaması ve halkın İslami değerler, kanunlar ve esaslar çerçevesinde hareket etmesiye bu, devrimin başından beri ülkemizde uygulanmakta olan bir şeydir. Eğer dünya ülkelerinin hiçbirinde İran kadar halkın oylarına saygı duyulmadığını söylersek, ihtimalen boş bir iddiada bulunmuş olmayız. Benim elimde yeterli derecede belge ve delil olmadığından dolayı "ihtimalen" kelimesini kullandım. Ama ben dünyanın hiçbir yerinde böyle bir özgürlüğün olmadığına inanmaktayım.

Demokrasi kavramı hakkında mücadele etmek ve İslam'ın demokrasi ile uyuşup uyuşmadığını tartışmak yerine, en iyisi geliniz konuyu örnekleriyle açıklayınız. Örneğin İslamda; herkes oy verse de homoseksüelliğin serbest ve yasal olmasına izin verilebilir mi? İslam'ın bütün halkın yüzde yüz oy vermesi halinde bile buna asla izin vermeyeceği apaçıktır. Eğer demokrasi bu kadar sınırsız ve hadsiz ise biz, onu kabul etmiyoruz. Ama demokrasiden kastınız, halkın özgürce seçimlere katılması, kendi milletvekillerini ve cumhurbaşkanlarını özgürce seçebilmeleri ve meclis üyeleri ve düzenin sorumluları hakkında gensoru verebilmeleri ise, bu özgürlüğün var olması şarttır. Böyle bir özgürlük ülkemizde mevcuttur ve biz de tam anlamıyla bu özgürlüğü savunmaktayız. Dolayısıyla en iyisi kavramlardan yararlanmak ve onlar hakkında çekişmek yerine, geliniz konuların örnekleri hakkında tartışalım. Kesin bir şekilde cevap alabilmemiz için, açık ve somut olarak ne istediğimizi söylememiz lazımdır. Müphem, elastik, manası değişebilen ve belirgin olmayan kavramlar kullanıldığı zaman, doğal olarak da açık bir cevap alınmayacaktır. Özgürlük, demokrasi, liberalizm, medeni toplum, medeniyet ve kültür gibi kavramlar, manası değişebilen ve değişik şekillerde yorumlanabilen mefhumlardır. Bunlar hakkında tartışma yapmak hiçbir surette akılcıca bir davranış değildir. Ne istediğinizi

söyleyiniz ve böylece biz de size istediğiniz şeyin İslam ile uyuşup uyuşmadığını söyleyelim.

Sekizinci Oturum

Devletin Yapısı ve Şeklinin Açıklanması

1- Akademik Tanımın ve Örnekli Tanımın Yeri

Bu oturumda konumuz devletin yapısı ve şekli hakkındadır. Bu doğrultuda İran'da İslam devrimini gerçekleştiren İmam Humeyni'den(k.s) bir hatırayı aktarmayı uygun görüyorum. Devrimin ilk yıllarında yabancı gazeteciler “Şahlık düzeninin devrilmesinden sonra nasıl bir rejim ve devlet kuracaksınız?” diye İmam’a bir soru yöneltilmiş; İmam da “Hz. Ali’nin devleti gibi bir devlet kuracağız” diyerek bu soruyu yanıtlamıştı. Kendine has kültürel ve toplumsal yapısı olan, bu alanda bizim ile önemli farklılıkları bulunan, İslami meseleleri ve İslam devletini anlama noktasında zihni olarak bir hazırlıkları olmayan bu gazetecilere, İslam devletini tanımlamak ve açıklamak kuşkusuz ki saatlerce vakit istemekteydi. Ama İmam, bir cümleyle onlara tam ve tatmin edici bir yanıt vermişti. Çünkü Hz. Ali’nin devletinin özelliklerinin tanınmasıyla (dost ve düşman Hz. Ali’nin devletini tanımaktadır ve bunu öğrenmek için araştırma ve inceleme yapmak gerekmemektedir) bizim hedefimizdeki devlet de tanınmış oluyordu.

Bu çeşit bir tanımlama ve açıklama; yani örneklemeyle tanımlamak, halkın geneline bir mefhumu kavratmak için en sade yoldur. Çünkü halkın soyut kavramları anlaması zordur ve halk, genel olarak dış dünyada cereyan eden somut gerçeklerle irtibatlıdır. Bu yüzden örnekleme yoluyla yahut meseleyi somut hale indirgemeye bir gerçek daha güzel bir şekilde halka anlatılabilmektedir. Örneğin “Elektrik nedir?” diye bir soru sorulduğu zaman, lambayı yahut elektrikle çalışan bir makinayı göstermek suretiyle elektriğin niteliğini soru soran kimseye açıklayabiliriz. Şüphesiz bu tür bir tanımlamada asli ve yan özelliklerin açıklanmasından kaçınılmıştır. Bilimsel ve akademik muhitlerde ise, asli ve yan özellikler baz alınarak tanım yapılmalıdır.

2-İslam ve Kurumlar Ayrılığı Nazariyesi

Devlet kurumlarının yapısının ve İslam'ın bu kurumlar için öngördüğü önemli özelliklerin veya İslam'ın siyaset hakkındaki görüşünün anlatılması doğrultusunda tek cümleyle şöyle söylenebilir: İslam'ın siyaset hakkındaki görüşü, bütün siyaset ve devlet unsurlarının Allah'ı ölçü tutması ve vahiyden ilham almak suretiyle düzenlenmesidir. Böyle bir yapı, düzenin ve devletin İslamiliğini tescillemiş olacaktır.

İslam devleti hakkında daha fazla bir açıklama ve daha kapsamlı bir değerlendirme yapmak için, “ hukuk felsefesi”nde beyan edilen kurumlar ayrılığı nazariyesine bakmamız lazımdır. Geçen son asırlarda, batıda kurumların merkezileşmesi veya kurumların ayrılığı hakkında bir çok çekişme ve tartışmalar meydana gelmiştir. Yani bütün kurumların bir şahsın veya grubun elinde olması yahut kurumların birbirinden ayrılması ve her bir şahsın veya grubun sadece bir kurumdan sorumlu olması tartışmanın konusunu teşkil etmekteydi. Sonuçta Rönesans ve özellikle de “Montesquieu”dan sonra (Montesquieu “Kanunların ruhu” diye bir kitap yazmış ve bu kitapta kurumlar ayrılığı ilkesini savunmuştur) hukuk düşünürlerinin geneli, kurumlar ayrılığı teorisini benimsemişlerdir. Kurumların üçlü taksimi yani yasama, yargı ve yürütme, demokratik ve halkçı devletlerin asli alametleri olarak sayılmış ve bir kurumun diğer bir kuruma müdahale etmesini engelleyecek bir biçimde her bir kurum için belirli bir sınır ve alan öngörülmüş ve her kurumun istiklali resmi olarak tanınmıştır. Kurumlar için öngörülen bu ayrışmadan sonra her bir kurum için bir tanım yapılmıştır. Biz de söz konusu kurumların her birinin konumunu aşağıda açıklayacağız.

A-Yasama Kurumu

Devletin en önemli kurumlarından biri yasama kurumudur. Toplumsal yaşamın devamlı değişmesine ve kanunların değişik şartlara uygun bir biçimde düzenlenmesi zorunluluğuna dayanarak, belirli bir grup ve topluluk oturup konuştuktan sonra, toplumun idaresi için belirli kural ve kanunları tasvip etmektedir. Kanuni konumundan ötürü yasama kurumunun tasvip ettiği kanunlar, resmiyet taşımakta ve icra edilme zorunluluğu bulunmaktadır.

B-Yargı Kurumu

Kanunların düzenlenmesinden, resmiyet ve itibar kazanmasından sonra, genel kanunları özel durumlara tatbik ederek, hak ve ödevleri

belirleyecek, ihtilaf ve çekişmelere son verecek bir sistem ve kurumun bulunması zorunludur. Kanunların düzenlenmesinden sonra, vatandaşlar arasında yahut kurumlar arasında veya vatandaşlar ile hükümet arasında meydana gelen ihtilaflarda ve halkın haklarının yağmalanması ile ilgili yerlerde hakemlik edebilecek, bu sorunlarla uğraşabilecek ve kanunları ilgili meselelere tatbik edecek tek sağlam kurum yargı kurumudur. Böyle olmadığı takdirde, sadece kanunların mecliste tasvip edilmesiyle sorunlar çözülmez. Çünkü ihtilaf ve kavga esnasında herkes kendini haklı görmekte ve kanunu kendi yararına göre yorumlamaktadır.

C-Yürütme Kurumu

Toplum, kendi hedeflerine ulaşmak için, şüphesiz ki kanuna muhtaçtır. Ama halkın hepsi Çeşitli nedenlerden dolayı kanunlara uymamaktadır. Kanunun icra edilme taahhüdü bulunmalıdır ve bu taahhüt, icra kurumunun varlığı sayesinde gerçekleşmelidir. (Bu kurum, yasa ve kanunları icra etmede yeterli bir güce sahiptir.) Öyleyse yürütme kurumu, var olan kanunları icra etmekle, kanunsuzlukların önünü almakla ve yargı sürecinden geçmiş hukuki hükümleri uygulamakla görevlidir. Bu doğrultuda kanunları icra etmede, kanunları çiğneyenleri ve suçluları cezalandırma esnasında kuvvete başvurmak gerekirse, emniyet kuvvetlerinden yararlanılır.

Özet olarak demokratik ve halkçı düzenlerdeki kurumlar ayrılığı düşüncesini anlatmış olduk. İslam'ın, kurumlar ayrılığı düşüncesine bakışını açıklama gibi bir düşüncemiz olmasa da İran İslam Cumhuriyeti Anayasası'nda, kurumlar ayrılığı ilkesinin kabul edilmiş olduğunu ve Velayet-i Fakih aslının da bu kurumlar arasında birleştirici ve irtibatı sağlayan bir unsur olarak anayasada yer aldığını söylemeyi zorunlu görüyorum. Velayet-i Fakih aslı, yönetimin İslamiliğinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu kurumların İslam düzenindeki meşruiyetleri, ilahi ve İslami bir şekilde yapılanmalarına ve bir şekilde Allah'a dayanmalarına bağlıdır; Velayet-i Fakih aslı, düzeni Allah ile bağlantılı kılan bir bağ olup, düzenin referansı ve meşruiyetidir.

İslam'ın siyasi düzeni alanında, kanun koyma ve onu icra etmeyle ilgili konuştuğumuz zaman koyulan bütün kanun ve yasaların ilahi ve İslami olması gerektiğini söylüyoruz. İslam'ın sadece namaz, oruç ve genel olarak ibadet ve duayla sınırlı olmadığına, tersine, eksiksiz bir bütün olarak sosyal kanunları da kapsadığına kesin bir şekilde inanıyoruz. İçtimai kanunların tüm kısımları; mali konular, medeni hukuk, ticaret hukuku, uluslararası hukuk ve toplumun muhtaç olduğu diğer konular İslam'ın kapsamındadır. Öyleyse İslam'ın içtimai kanunlar taşıdığını,

devleti bu konuları muteber saymakla, uygulamakla mükellef kıldığını bir kural ve ilke olarak kabul etmiş bulunuyoruz. İslam'ın nazarında eğer bir devlet İslami kanunları muteber saymaz ve o kanunları icra etme çabasında olmazsa, o devletin bir meşruiyeti yoktur.

3-İslam'ın Toplumu Yönetmede Yetersiz Olduğu Şüphesi

Burada ortaya atılan şüphe şudur: Beşer, kendi yaşamında her geçen gün daha fazla bir şekilde bir çok yeni kanuna ihtiyaç duymaktadır. Kuşkusuz Kur'an'da, Peygamberin sünnetinde ve masum imamların sözlerinde beşerin günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek kanunların tümü bulunmamaktadır. Bugün insanlık, İslam'ın ilk döneminde bahsi olmadığından dolayı hükmü beyan edilmeyen bazı kanunlara ihtiyaç duymaktadır. Örneğin ülkelerin hava sınırları ile ilgili konuları düşünelim. Bir uçağın herhangi bir ülkenin yetkili şahıslarının izni olmaksızın, o ülkenin hava alanına girme hakkı var mıdır? Yoksa o ülkenin yetkili şahıslarının izni olmadan o ülkenin hava sahasından geçmeye hakkı yok mudur? Esasen böyle kanunlar, Kuran'da, Peygamberin sünnetinde ve Ehli Beyt'in buyruklarında bulunmamaktadır. Çünkü o zamanda uçak bulunmadığından dolayı, bir ülkenin hava sahasına girme bahsi de söz konusu değildi.

Aynı şekilde trafik ve şoförlük kuralları da böyledir. Çünkü o dönemde otomobil olmadığından dolayı, hareket etmeyle ilgili kanunlar beyan edilmiyordu. Bugün insanlığın şiddetli bir şekilde ihtiyaç duyduğu diğer kanunlar da bu şekildedir. Deniz ve kara parçaları için söz konusu olan hukuki tartışmalar ve henüz haklarında açık kanunlar konulmamış ve hukukçular ile yasama üyelerinin araştırmak ve iyice incelemek suretiyle uygun kanunlar koyma zorunda oldukları diğer meseleler de bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu durum göz önünde bulundurulursa, Kuran ve sünnette beyan edilen kanunlar, toplumun bütün ihtiyaçlarını giderecek mahiyette değildir.

İslam'ın bir çok mesele hakkında uygun kanunlar taşımadığı söylendiği halde, ilahi ve İslami kanunların toplumda uygulanması nasıl istenebilir? Bir taraftan toplumun açık bir şekilde böyle kanunlara ihtiyacının olduğuna, diğer taraftan da böyle kanunların İslami kaynaklarda bulunmadığına bakıldığında zaman, bu durumda ne yapmalıyız? Sadece İslami kanunlar ile kendimizi nasıl sınırlayabiliriz?

İslam'a inancı olmayan kimseler, yukarıda belirtilenleri bahane ederek, dini kanunların toplum yönetiminde uygulanabilir olmadığı, yetersiz kaldığı, dini kanunların yerine beşeri kanunlara yönelmesi ve

onların icra edilmesi gerektiği şüphesini ortaya atmışlardır. Söz konusu kimseler, konuyu belirsiz ve karmaşık bir biçimde göstermek amacıyla, yukarıdaki şüpheyi çeşitli şekillerde dile getirmiş ve bazı şahıslar da değişik amaçlar doğrultusunda bu şüpheyi büyütmüşlerdir. Şüphesiz bu kimselerin hedefi İslam devletini sarsıntıya uğratmak, İslam'ın toplumu yönetemediğini; bu yüzden İslam devrimi ve İslam devleti idealinin ve bunda ısrar etmenin boş olduğunu ve devletin İslami olmasının mümkün olmadığından dolayı bu düşüncenin kenara bırakılması gerektiğini benimsetmektir. İslam devrimine ilgi duyan ve İslam'a inanan bazı kimseler de maalesef bu şüphelerin tesirinde kalmaktadırlar. Bundan dolayı, hem bu kimselerin İslami kanunlara bağlılıklarının devam etmesi ve hem de toplumun ihtiyaç duyduğu, ama İslami kaynaklarda bir geçmişi bulunmayan konular hakkında ortaya çıkan sorunların çözüm yolunun bilinmesi için bu şüpheyi uygun bir yanıt verilmelidir.

4-Kanunların Çeşitliliği ve Değişken Kanunlar Koyma Gereği.

Yukarıdaki şüpheyi yanıt bağlamında ilk önce şu nokta açıklanmalıdır: Kanunun genel ve geniş bir kapsamı bulunmaktadır. Fizik, kimya, yer çekimi ve Aynştayn'ın (Einstein) nisbiyet kanunları gibi bilimsel kanunlar da bu kapsama girmektedir. Böyle kanunlar, (bu kanunlar kainatta bulunmakta ve süreklilik arz etmektedir) bilim adamları tarafından keşfedilmektedir; insan tarafından üretilme özelliğine sahip değildir. Bu tür sabit ve gerçek kanunlar, madde alemiyle alakalıdır ve bunların hukuki, siyasi ve toplumsal meselelerle irtibatı yoktur. Aynı şekilde akli, mantıksal, felsefi ve matematiksel kanunlar da konumuzun dışında kalmaktadır. Bu bahiste bizi ilgilendiren kanunlar, vazedilebilen kanunlardır. Böyle kanunlar, "itibari kanunlar" olarak adlandırılmaktadır. Böyle kanunların itibar ve icra edilebilme imkanları, muteber bir kaynaktan alınmalarına bağlıdır. Bu kanunlar üç gruba ayrılmaktadır.

A-Anayasa

Anayasa, her toplumun kültür ve adetlerine uygun bir şekilde, yetkili şahıslarca vazedilen ve nisbeten sabit olan kanunlar manzumesine denir. Bu kanunlar, nisbeten sabitlik ve uzun dönemler de uygulanabilirlik özelliği taşımakta, günlük meselelere göre şekillenmemekte ve toplum idaresinin esas ve eksen olarak bilinmektedir. Bunlar, sabit olmaları ve kısa sürede değişikliğe uğramamaları nedeniyle, genel ve sınırlıdır.

Bundan dolayı her ülkenin anayasası, temel ve önemli olan belirli ilkeleri içermektedir.

Öyleyse teferruat ile ilgili, belirli bir döneme ait değişik ve dağınık ihtiyaçları karşılayan ve şartların değişmesiyle değişen kanunlara anayasada yer verilmemelidir. Anayasada genel ve sabit kanunlar bulunmalı ve taşıdıkları önem ve özel fonksiyondan ötürü kalıcılıkları vurgulanmış az ve sınırlı sayıdaki kanunların dışında teferruatla ilgili kanunların beyan edilmesinden kaçınılmalıdır.

B-Meclisin Onayladığı Kanunlar

İkinci grup kanunlar, mecliste ve parlamentoda onaylanan kanunlardır. Bazı ülkelerde şura meclisine ek olarak, Duma Meclisi de bulunmaktadır. Bu meclis, “senato” veya başka bir ad ile adlandırılmaktadır. Bu meclisin onayladığı kanunlar da ikinci grup kanunlar sınıfına girmektedir. Bizim ülkemizde de, ülke idaresine yönelik gerekli tasarı ve kanunların geçtiği İslami Şura Meclisine ek olarak, Koruyucular Konseyi bulunmaktadır. (Koruyucular Konseyi, diğer ülkelerde bulunan Senato ve anayasa mahkemesi gibi bir kurum olup, bir grup din alimi ve hukukçudan oluşmaktadır) Koruyucular Konseyi, İslami Şura Meclisinin onayladığı kanunları anayasa ve şeriat kanunlarıyla karşılaştırmakta, onaylanan kanunların anayasa ve şeriat kanunları ile çelişmesi durumunda, onları yeniden gözden geçirilmek üzere meclise yollamaktadır.

C-Hükümet Heyetinin Onayladığı Kanun Hükmündeki Kararnameler

Meclisin uyguladığı kanunlara ek olarak, her ülkede başka yollardan onaylanan ve uygulanması zorunlu olan bazı kararnameler vardır. Hükümet heyetinin onayladığı kanun hükmündeki kararnameler, buna gösterilebilecek en açık örnektir. Anayasa, özel durumlarda hükümet heyetine bazı kararnameleri onaylama izni vermiştir. Aynı şekilde Cumhurbaşkanı da bazı durumlarda şahsi olarak karar alabilmektedir. Hükümet heyeti ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan kanun hükmündeki bu kararnamelerin meclise gönderilmesine gerek yoktur. Bu kararnameler, mevcut halleriyle uygulanma zorunluluğu taşımaktadır. Yetkili mercilerce onaylanan ve idari mahkemelere yollanan tüzük ve genelgeler de bir anlamda kanun statüsünde kabul edilmektedir. Hükümet bunları icra etmeyle sorumludur. Bu anlamda ülkemizde ve diğer bazı ülkelerde üç çeşit kanun vardır:

1-Anayasa

2-İslami Şura Meclisi'nin yahut parlamentonun onayladığı kanunlar

3-Hükümet heyetinin onayladığı kanun hükmündeki kararnameler ve kanunen bazı kararname ve genelgeleri onaylama ve vazetme yetkisi bulunan diğer makamların tasvip ettiği kanunlar.

Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir toplumda ve hiçbir dönemde bütün bu kanun ve kararnamelerin birlikte ve bir zamanda onaylanması mümkün olmadığı açıktır. Çünkü konulan kanunlar ve icra edilen genelgeler, şartların değişmesiyle, değiştirilmeye ve gözden geçirilmeye muhtaçtır. Örneğin bugün İslami Şura Meclisi tarafından konulan bir kanunun yarın şartların değişmesi nedeniyle değiştirilmesi ve gözden geçirilmesi gerekebilir. Bu şekilde, icra edilmek için hazırlanan genelgeler de şartların değişmesiyle birlikte, ya değiştirilmekte ya da yeniden gözden geçirilmektedir. Aynı şekilde yeni bir hükümet iş başına geldiği zaman, kendine tanınmış yetkiler oranında bazı kararnameleri değiştirmektedir. Elbette toplumun maslahatını düşünen kimseler, camiaya en fazla faydalı olacak şekilde ve hataları en aza indirecek bir tarzda, kararname çıkarmaya gayret etmektedirler. Bu anlamda, kanunların İslami olması gerektiğini söylediğimiz zaman kastımız, bütün kanunların yani anayasada belirtilen kanunların, mecliste onaylanan kanunların ve icra edilmek için vaz edilen genelgelerin Kur'an'da bulunması gerektiği değildir.

5-Kanunların İslami Olmasının Manası

Kanun ve kararnamelerin İslami olmasının manasını açıklama doğrultusunda, normal kanunların nasıl konulduğuna dikkat etmenin yararları olacaktır. Örneğin yürütme kurumu ve hükümet heyeti, kararname ve genelgeleri çıkarma ve tasvip etme noktasında, İslami Şura Meclisinin belirlediği çerçevede hareket etmelidir. Hükümet heyetinin icra gücü bundan daha geniş ve kapsamlı değildir. Başka bir ifadeyle, bunların ne derece yetkilerinin olduğunu anayasa ve meclisin onayından geçmiş kanunlar belirlemektedir. İcra edilmek için çıkarılmış kararnamelerin bu çerçevede yer alması zorunludur.

Öyleyse ilk önce anayasada ve onaylanmış kanunlarda genel ölçüler düzenlenmekte ve sonra hükümet heyeti veya diğer makamlar, "icra için hazırlanmış kararnameler" adıyla kendi görevlerini yerine getirmektedirler. Yetkili kurumlar, bu durumlarda kendi istekleri doğrultusunda kayıtsız, şartsız ve bir sınıra riayet etmeden davranma hakkına sahip değildir. Bu makamların çıkardığı kararnameler, anayasada bulunan ve meclisce onaylanmış kanunlar çerçevesinde olmalıdır. Meclis tarafından onaylanmış kanunlar da Koruyucular Konseyi tarafından tasvip edilmelidir. Yani meclis de anayasa çerçevesinde hareket etmelidir.

Bu surette mecliste onaylanmış kanunlar, itibar kazanmakta ve icra zorunluluğu taşımaktadır. Bundan dolayı, icra edilmek için çıkarılmış zorunlu kararnameler, meclisin onayladığı kanunlar ile uyumlu olmaları ve meclisin onayladığı kanunlar da anayasa çerçevesinde konulmaları durumunda geçerlidir. İslami yönetimin anayasası da Allah-u Teala'nın teşrii iradesine tabi olması durumunda muteberdir. Bu şekilde bütün kanun ve kararnameler zincirleme olarak birbirlerine bağlıdır. Bu zincirleme düzen sonunda İslam'a ve Allah-u Teala'nın teşrii iradesine bağlandığı takdirde, kanun ve kararnameler muteber olacaktır. Dolayısıyla, bütün kararname, genelge ve meclisin tasvip ettiği kanunların Kur'an ve sünnette mevcut olmaları gereği yoktur.

Eğer Allah belirli durumlarda bazı kanun ve yasalar koyması için, Hz. Peygamber'e (s.a.a) bazı yetkiler vermişse, bu yasa ve kanunlar, Allah-u Teala'nın izni dahilinde ve O'nun teşrii iradesi esasınca konulduğunda muteber olup icra edilmesi zorunludur. Allah Resulünün emir ve buyruklarına itaat etmek ve uymak, Allah-u Teala'nın Peygambere itaat edilmesi ve ona uyulmasıyla ilgili emrinden kaynaklanmaktadır. Bu emir sayesinde hem Allah Resulü tarafından konulan kanun ve yasalar itibar kazanmakta ve hem de diğer insanların bu kanun ve yasalara itaat etmeleri ve uymaları zorunlu hale gelmektedir. Bu suretin dışında yani Allah'ın Peygambere uyulmasıyla ilgili emri olmaksızın Allah Resulünün "emirlerine" uymak ve itaat etmek salt özü itibarıyla zorunlu değildir.

Allah-u Teala'nın direkt olarak koyduğu ve Kur'an'da açık şekilde beyan edilen kanunlar, birinci derecede yer almaktadır; bu kanunlar haddi zatında yani salt özü itibarıyla muteber olma özelliği taşımaktadır. Sonra sıra Hz. Peygamberin (s.a.v) Allah'ın izni dahilinde, özel durumlarda vazettiği kanunlara gelmektedir; bu kanunlar ikinci derecede yer alıp, Allah'ın izni dahilinde konulduğundan dolayı muteber sayılmaktadır. Aynı şekilde, masum imamlar da bir kanun koyduklarında veya bir emir verdiklerinde, bu kanun ve emir, Allah'ın hükmü gereğince muteber bilinmektedir. Zira Allah ve Peygamber, İmam'a itaat etmeyi farz kılmıştır. Bizim Hz. Ali'nin sorumluluğu ve İslam'ın egemenliği altında bir bölgede yaşadığımızı farz ediniz. Böyle bir ortamda o Hazrete itaat etmeyi kesinlikle kendimize farz bilecektik. Eğer o Hazret Malik-i Eşter gibi bir şahsı vali sıfatıyla bölgemize yollayıp, "Onun emirlerine uyunuz, itaatsizlik etmeyiniz. Her kim ona itaat ederse bana itaat etmiş olacaktır," diye buyurmuş olsaydı, masum imam tarafından atandığından dolayı Malik-i Eşter'e uymak farz ve onun emirlerinin yerine getirilmesi de zorunlu olmuş olacaktı. Gerçi Malik-i Eşter'in halka yönelik emirlerinin

kendi başına bir meşruiyeti ve onun bu yönden halktan bir ayrıcalığı bulunmamaktadır; ama onun Allah ve Peygamber tarafından atanan ve itaati farz sayılan masum imam vesilesiyle tayin edilmesi, ona uymayı zorunlu kılmaktadır. Kuşkusuz; masum imamın atadığı vali tarafından vazedilen kanun ve yasalar, üçüncü elden gelen kanunlar olarak hesap edilmekte ve üçüncü derecede muteber sayılmaktadır. İslami Şura Meclisi tarafından bir makam sahibine belirli yetkiler verilmesi buna bir örnektir. Böyle bir şahıs, kendine tanınan yetkiler esasınca, kararname ve genelgeler çıkarabilir ve bunlar verilen yetkiler esasınca uygulanma zorunluluğu taşır. Aynı şekilde meclis de itibarını anayasadan almaktadır. Meclis tarafından vazedilen kanunlar, anayasa çerçevesinde muteber sayılır.

Ama diğer ülkelerde anayasanın itibarı halkın oyuna bağlıdır. Lakin biz, anayasanın itibarı ile ilgili hususta, daha yüksek bir makama/merciye ve sonuçta onun itibarının Allah'ın iznine dayandığına inanıyoruz; Peygamberin, yahut masum bir imamın veya Malik-i Eşter gibi masum imam tarafından tayin edilmiş birinin, bu anayasayı imzalaması gerekir. Bu yüzden kanunun itibarı, sırasıyla Allah'ın, Peygamberin, masum imamın ve sonra da masum imam tarafından atanmış birinin vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bu, İslam'ın mantığı ve teorisidir. Masum imam gaybette olduğu zaman, genel atama yoluyla onun tarafından seçilen, velayeti (naipliği) masum imam vesilesiyle onaylanan ve itibar bulan Veliyy-i Fakih'in onayı, anayasa itibarının kaynağıdır. Böyle olmadığı takdirde anayasa kendi zatında meşruiyet sorunu taşır. Bu durumda anayasanın meşruiyetinin nereden kaynaklandığı bir soru haline gelir ve tartışma konusu olur. Kimler Anayasayı değiştirme hakkına sahiptir? Anayasaya oy vermeyen azınlıklar, hangi delilden ötürü anayasaya uyacaktır? Bunlar gibi onlarca başka soru vardır. Ama bu anayasanın masum bir imam tarafından onaylandığını söylediğiniz vakit, artık soru sorma ihtiyacı kalmayacaktır.

6-İslam Devletinde Yasama

İslam devletinin yasama alanındaki teorisinin ne olduğu aydınlanmış oldu. Kanunun itibarının asıl kaynağı Allah-u Teala'dır. Allah tıpkı Peygamberi tayin ettiği gibi kimi tayin ederse, onun sözleri muteber olur; tıpkı Hz. Ali'nin atanması gibi kim Peygamber tarafından atanırsa, onun sözleri bizim için itibar taşır aynı şekilde masum imam tarafından özel veya genel atama yoluyla atanan birinin sözleri muteber sayılır. Yukarıda belirtilen zincirleme düzen yoluyla gelen kanun ve yasalar, ilahi ve İslami

olma özelliği taşımaktadır. Çünkü bu kanun ve yasalar, Allah tarafından teyit edilmiştir. Daha önce söylediğimiz gibi, İslam devletindeki bu teyit meselesi, bazen birkaç vasıta ile gerçekleşmektedir: Veliyy-i Fakih'in imzasının meşruiyeti, masum imamın imzasına ve teyidine, masum imamın kararlarının ve imzasının meşruiyeti de Peygamberin imza ve teyidine bağlıdır. Sonuçta meşruiyetin kaynağı Peygamberin imzasına dayanmaktadır ki bu da Kur'an ayetleriyle sabit olmuştur.

Allah-u Teala şöyle buyuruyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ¹

Ey iman edenler. Allah'a itaat edin, elçiye itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de.

النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ²

Peygamber, müminler için kendi nefislerinden daha evladır.

Yukarıda zikredilen irtibat, İslam'ın açıklanmış esaslarıncı, İslam toplumunun üyelerince, Allah'ın, Peygamberin ve masum imamların hakkaniyetine inanan kimselerce şüphesiz tam anlamıyla mantıksal karşılanmaktadır. Daha önce söylediğimiz gibi, muhatapların akide ve inançları doğrultusunda konuşmalı ve onların diliyle onlara hitap etmeliyiz. Bu yüzden eğer biri Allah'a inanmıyorsa veya Allah Resulü'nün (s.a.a) yahut masum imamların hakkaniyetinden kuşku duyuyorsa, böyle bir şahısla değişik bir şekilde sohbet etmeliyiz. İlk önce İslam'ın temel esaslarını ve yapılanmasını anlatmalı, bunlar ispat edildikten sonra devlet ve siyaset ile ilgili diğer konular, bu ispat edilen esaslar üzerine kurulmalı ve kanıtlanmalıdır. Elbette bu konu, serbestçe de tartışılabilir ve araştırılabilir. Acaba bu tür yasama tarzı mı insanın yararınadır yoksa diğer yasama tarzları mı?

7-İslam Devletinde Kanunları Uygulayanların Atanır Oluşu

İslam'ın siyasi teorisinde, kanunun aslını Allah-u Teala'nın koymasına gereğine, Velayeti (İslami) yönetimin gereği düzleminde kanun ve kararnamelerin ya Allah ya Allah Resulü ya da masum imam yahut masum (imam veya Peygamber) vasıtasıyla genel veya özel bir şekilde

¹ Nisa/59

² Ahzap/6

atanmış biri tarafından onaylanması lüzumuna ek olarak, kanunu icra eden kimse de Allah tarafından tayin edilmelidir. (Elbette yargı sistemi de yürütme kurumunun kapsamında yer almaktadır ama taşıdığı önem, ihtilaflarda ve husumetlerde yetkili makam sayılması ve kanunu uygulamadan önce onu yerlerine tatbik etmesi hasebiyle, onun için özel bir statü ve belirli şartlar öngörülmüştür.) Hz. Peygamber (s.a.a) yahut masum bir imam hayatta olduğu zaman, ya bizzat kanunun icra edilmesine nezaret eder veya birini kanunu uygulaması için görevlendirir. Malik-i Eşter'in Hz. Ali (a.s) tarafından kanunları icra etmek için Mısır'a vali tayin edilmesi buna bir örnektir. Ama imamın, halkın ona ulaşamayacağı bir şekilde gaybette olduğu bir dönemde, kanunları icra etme görevi genel atama yoluyla, masum imam tarafından atanmış kimseye aittir. Buna sonradan hakkında sohbet edeceğimiz Velayet-i Fakih teorisi denmektedir.

Böylece İslam'ın siyasi teorisi ve devlet yapılanmasında, kanunun Allah'tan olması gereği gibi (kanun, ya Kur'an'da beyan edilen Allah'ın keliması ya itibarını Allah'tan alan Peygamberin buyrukları veya itibarını Peygamberden alan masum imam tarafından bildirilenler yahut kanun koyma hakkının kendisine verildiği biri tarafından konulandır.) kanunu icra edecek kişilerin de Allah tarafından ya özel olarak ya da genel atama yoluyla atanmış olması gereği aydınlanmış oldu. Aynı şekilde yargı kurumunun da Allah'a dayanması lazımdır. Yargıç, direkt bir şekilde veya genel atama yoluyla Allah tarafından atanmış olmalıdır. Yargıç, meşruiyetini bir şekilde Allah'tan almıyorsa, onun verdiği hükmün bir itibarı olmaz. (Kur'an'da Hz. Davut'un Allah tarafından hüküm vermek üzere direkt olarak atandığına değinilmiştir.)

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ¹

“Ey Davud! Gerçek şu ki, Biz seni yeryüzünde bir halife kıldık. Öyleyse insanlar arasında adaletle hükmet

Allah-u Teala, Hz. Peygamber (s.a.a) hakkında şöyle buyuruyor:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ²

Şüphesiz Allah'ın sana gösterdiği gibi insanlar arasında hükmetmen için biz sana Kitab'ı hak olarak indirdik.

¹ Sad/26

² Nisa/105

Ve aynı şekilde Allah buyuruyor ki:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا¹

Hayır öyle değil; Rabbine andolsun, aralarında çeliştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde bir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.

İslam'ın siyasi teorisinde, bir bütün olarak tüm alan ve yönleriyle hakimiyet, siyaset yapma ve toplumu idare etme şekli, Allah'ın teşrii iradesine dayanmalıdır.

¹ Nisa/65

Dokuzuncu Oturum

Dini Düzendeki Kanunların Yerinin İncelenmesi

1-İslam'ın Siyasi Teorisinin Esasları

İslam'ın siyasi felsefe ve teorisinin belirli esasları olduğuna dikkat edilmelidir. Bu esasların bir kısmı herkes tarafından ve bir kısmı da yalnızca bazı kimselerce kabul edilmektedir. Bazı kimseler ise, bu esasların hiçbirini kabul etmemektedir. Bu teorisinin aydınlanması ve belirlenmesi açısından, bu esaslar açıklanmalıdır. Bu esaslardan bazılarının yeterince açık olmasından ötürü, belirlenmeleri yönünde kısa bir şekilde açıklama yapılmalıdır ve hiçbir bilimde araştırılması ve söylenmesi zaruri olmayacak kadar açık olan noktaların beyan edilmesinden kaçınılmalıdır. Böylece konunun belirlenmesi yönünde, sadece üzerinde tartışma ve inceleme yapılması gerekli olan esaslar ile ilgili açıklama yapılmalıdır.

A-Kanun

Kanunun esas ve öncüllerinden biri de toplumun ona olan ihtiyacıdır. Daha önce de zikredildiği gibi, İslam'ın siyasi teorisinin bir esası da kanunun Allah'tan olması ve O'nun izniyle uygulanması gereğidir. Kanunun ilahi olmasının manası, onun ya Allah tarafından Kur'an'da açıklanmış olması ya da Allah'ın Peygambere veya masum imama kanun vazetme yetkisi vermesi yahut Peygamber veya masum imam tarafından atanmış kimselerin değişen şartlarda çeşitli kanunlar vazetmeleridir. Böylece ilahi kanunlar üçe ayrılmaktadır:

- 1-Peygamber ve masum imamın konulmalarında bir ilgilerinin olmadığı, Allah'ın koyduğu kanunlar,
- 2-Allah'ın verdiği yetki çerçevesinde Peygamber veya masum imam tarafından konulan kanunlar,
- 3-Peygamber veya masum imamların izin verdiği kimselerce vaz edilen ve şartlara göre değişebilen kanunlar. Bu kanunlar, İslam toplumu için itibar

taşımaktadır. Çünkü bunlar, sonuçta Allah'ın emir ve izninden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda bizzat Allah'ın kendisi direkt bir şekilde kanun koymakta ve bu kanunlar da Kur'an'da beyan edilmektedir. Ama kanunun icra edilmesine gelince, Allah icra edici değildir. Kanunu icra edecek şahsın toplumda bulunması, halkı görmesi, emir ve nehyetmesi ve kanunları uygulaması lazımdır. Bu icra edici şahıs, birinci derecede Peygamber ve masum imam, ikinci derecede ise Peygamber veya masum imam tarafından kanunları icra etmek için atanmış kimsedir. Peygamberin veya masum bir imamın yaşadığı bir zamanda, bazı şahısların kanunları uygulamak için şehirlere ve İslami bölgelere gönderilmeleri bu esas uyarıncadır. Gaybet zamanında ise, kanunları uygulama görevi, genel atama yoluyla tayin edilen alimlere aittir. İslam Devletinin yapısının belirginleşmesi hakkında yukarıda belirtilenler, yasama ve kanunların icra edilmesi konularının beyanından ibarettir. Bununla beraber, yargı kurumunun gerçekte yürütme kurumunun bir parçası olduğu, ama taşıdığı önem nedeniyle ayrı bir şekilde yapılandırıldığı da açıklanmış oldu.

2-Tabii Kanunlar İle Vazedilmiş Kanunların Yerleri

Kanunun esaslarından ve öncüllerinden biri, toplumun menfaatlerine göre düzenlenmeleri gereğidir. Yalnız Allah tarafından direkt bir şekilde veya vasıta yoluyla belirtilmiş olan kanunlar itibar taşımaktadır. Bu da ikinci bir esastır. Bunlar daha önceden söylenmişti. Bu bakış açısının karşısında bazı kimseler, ister Allah'ın vazedilmiş olduğu, ister başkalarının vazedilmiş olduğu kanunlar olsun, bir bütün olarak toplumun, kanunlara bir ihtiyaç duymadığını söylemektedir. Elbette bu düşüncenin bu aşırıda bir taraftarı bulunmamaktadır. Çünkü içinde bulunduğumuz bu koşullarda, kanuna olan ihtiyaç herkes tarafından hissedilmektedir. Hiç kimse toplumun kanuna olan ihtiyacını inkar edemez. Bugün az sayıda bir insan topluluğunun yaşadığı köylerde bile, fertlerin uymakla yükümlü oldukları kanun ve yasaların bulunması zorunluluk arz etmektedir.

Hayat şartlarının çok sade olduğu tarihin geçmiş dönemlerinde bazıları, oturup kanun koymanın gereksiz olduğuna inanıyordu. Onların görüşüne göre akıl, tabii hukuku tanıma yoluyla bir dizi tabii kanunu da keşfetmekteydi. Artık böylece başkalarının kanun koymalarına gerek kalmamış oluyordu. Tarihin uzak dönemlerindeki toplumlarda tabii hukuk ve tabii kanun düşüncesi, sözde şu şekilde tartışılıyordu: “Hangi kanunu uygulayalım,” diye bir soru sorduklarında “kendi özüne veya aleme bak, böylece alemde hangi kanunların geçerli olduğunu göreceksin. İşte o kanun toplumda geçerli olacaktır” şeklinde cevap verilmekteymiş.

Görüldüğü gibi, kanuna olan ihtiyaç, tabii kanun düşüncesi tarafından da, kesin bir şekilde kabul edilmektedir. Tarih boyunca hiçbir düşünür, tabii kanunlar da dahil olmak üzere, kesinlikle beşerin hiçbir şekilde kanuna ihtiyacının olmadığını iddia etmemiştir. Bu alanda filozoflar arasında yapılan tartışmalar ise, kanunların akli yahut tabii veya ilahi olmasıyla ilgilidir. Fakat tüm insanların akıl yoluyla kavrayabildikleri kanunlar, toplum için yeterli midir? Başka özel kanunlara ihtiyacımız var mıdır? Söylediğimiz gibi her ne kadar kendisiyle ilgili değişik yorumlar yapılan (bu yorumların neler olduğunu incelemek konunun dışındandır.) tabii yahut akli kanunların ya da akli gerçeklerin, geçmişte toplumun sorunlarını halledeceği düşünülmüş olsa da, içinde bulunduğumuz aşının şartları uyarınca, bunun bugün kabul edilmeyeceği şüphe götürmeyen bir gerçektir. Bu mesele için araştırma yapma gereği bile yoktur. Günümüzde her fert, yaşadığı ortamı ve etrafını göz önünde bulundurmak suretiyle, her gün daha da zorlaşan yakın, uzak ve uluslararası ilişkilerin, yüzlerce toplumsal ve uluslararası kanunu gerektirdiğini görmektedir. Toplumsal ve bölgesel kanun ve yasalar, trafik kuralları, nakil ve taşıma işleri ile ilgili yasalar bunlara birer örnektir.

Bu alanda belirgin bir kanun olmadığı takdirde, taşıma, nakil ve trafik sorunları nasıl çözülecektir? Eğer bir otomobilin sürati, hareket niteliği, (yani sağdan mı yoksa soldan mı hareket edeceği) diğer trafik ve şoförlük kuralları konulmamışsa, bunun ne gibi bir sonucu olur? Dünyanın herhangi bir bölgesinde, ortak bir mekanda beraberce yaşayıp da bu kanunlara riayet etmeksizin sağlıklı ve tehlikesiz bir hayat süren bir topluluk bulunabilir mi? Trafik kurallarının bütün ülkelerde aynı şekilde düzenlenmediği doğrudur. Örneğin İngiltere ve Japonya gibi ülkelerde taşıtlar yolun sol tarafından hareket etmekte, İran gibi diğer bazı ülkelerde ise, yolun sağ tarafından hareket etmektedir. Ama her halükarda belirli bir kanun konulmakta, şoför kendi görevini ve hangi taraftan hareket etmesi gerektiğini bilmektedir. Yukarıdaki örnek, kanunun toplumda varolma zorunluluğunu gösteren delillerden biridir. Şüphesiz bu zorunluluk, ailevi ve uluslararası meselelerde de kendini hissettirmektedir.

Uluslararası kanunların olması zorunluluğunu gösteren delillerden biri de, sahilleri bulunan ülkeler arasında, taşıdığı kaynaklar nedeniyle, ihtilafın olduğu Hazar denizidir. Herkesin bu denizin petrol yatakları ile diğer kaynaklarından istediği şekilde yararlanması ve petrol, gaz ve diğer kaynakların çıkarılmasıyla ilgili belirli kanunların bulunmaması, doğal olarak kabul edilemez bir durumdur. Bu sorun ile ilgili gerekli kanunlar

çıkarılmalıdır. Böylece bu kanunlara göre, her ülkenin bu denizin mevcut alanından, yeraltı ve diğer kaynaklarından ne ölçüde yararlanabileceği tespit edilecektir. Belirli bir kanunun olmamasından kaynaklanan komşular arasındaki mevcut ihtilaflar, tüm taraftarları kaynakların adil paylaşımına yönelik kanun koymaya ve sözleşme yapmaya zorlamaktadır.

O halde kanun koyma ve sözleşme yapma gereği, insanlığın ihtiyaçlarından doğmaktadır. Birkaç asır önce insanlığın ihtiyacının olmamasından ötürü var olmayan konvansiyonlar, sözleşmeler; denizler, kıta parçaları ve sınırlarla ilgili kanunlar fertler, gruplar, milletler ve ülkeler arasında meydana gelen ihtilaflardan dolayı vazedilmiştir.

Kanunun, her ferdin ve toplumun haklarının kapsamını belirlemesi sebebiyle Kur'an, toplumsal hayatın kanuna ihtiyaç duymasıyla ilgili ilkeye özel bir önem vermektedir. Kanunun varlığı, genel anlamda, toplumsal hayata özgü bir olgu değildir elbet; aksine insani bir yaşamı arzulayan ve saadete ermeyi isteyen bir fert de kanuna ihtiyaç duymaktadır. Ferdi yaşam için, ahlaki kurallar elbetteki yeterlidir. Ama toplumsal meseleler ve halk arasındaki zıtlıklar söz konusu olduğu zaman, netice itibarıyla ihtilaf meydana gelmektedir. Bazen bir şahsın, kendi payından daha fazla bir derecede bir nehirden su alması yüzünden savaş ve çekişmelerin çıktığı görülmektedir. Bu anlamda, toplumsal kanunların konulması zorunluluğu aydınlanmış olmaktadır. O halde toplumun kanuna olan ihtiyacı, akli bir gerçektir. Her akıllı insan, kanun olmadığı taktirde, toplumsal hayatın, yaşamın, emniyetin ve hepsinden de önemlisi insanın manevi hayatının tehlikeye gireceğini bilmektedir. Yukarıda verilen misallere dikkat edilecek olursa, tabii kanunların böyle sorunlar için yeterli olmadığı ve bizim sonradan düzenlenebilen başka kanunlara ihtiyaç duyduğumuz anlaşılabacaktır. Aklın, adalete ve insafa riayet etmeyi tavsiye etmesinden dolayı, bizim, bunları gerçekleştirme yolunda, yapılması gereken fiiller için, başka çeşit kanunlara ihtiyacımız bulunmaktadır.

Örneğin akıl, Hazar denizinin kaynaklarını komşu ülkeler arasında adil bir bölüşümle paylaşılmasını öngörmektedir. Bundan sonra bu adil bölüşümün nasıl yapılacağı tartışılmaktadır. Kaynaklardan yararlanma noktasında yapılacak bu adil bölüşümde ülkelerin yüz ölçümü mü yoksa sahilleri mi yahut sahillerde bulunan nüfusları mı ölçü alınacaktır? Bu tür sorunların cevabını kanun koyma yetkisine sahip makam vermelidir. Diğer durumlarda da kanun koyucunun mevcut olması zorunludur. Bu anlamda, kanun koyucunun kim olabileceği irdelenmelidir.

B – Kanunların İlahi ve Dini Kaynaklı Olma Gereği

İslam, Allah'ın belirli kanunlar belirlediğini ve Peygamber vesilesiyle yolladığını iddia etmektedir. Bundan dolayı birinci esası yani kanuna olan ihtiyaç meselesini kabul ettikten sonra dinin, yasamanın kaynağı olduğunu kabul etmek de ikinci bir esas olmaktadır. Bu aşamada, İslami bir ülkede bile İslam dinini kabul etmeyen bazı şahısların varolması mümkündür; İslami olmayan bir ülkede İslam dinini kabul edenlerin var olması buna benzer bir durumdur. Eğer bir kimse, “Ben Allah'ın varlığı konusunda şüphe duyuyorum ve bundan dolayı Allah'ın dinini ve kanunu kabul etmiyorum” derse, böyle bir aşamada kanunu Allah'ın koymasına gerektiği ilkesi bu şahısa ispatlanamaz. Zira Allah'a inanmayan biri için “kanunun ilahi olma zorunluluğu” kabul edilir bir yargı değildir. Bundan dolayı ilk önce kelami ve felsefi bir anlatım metoduyla Allah'ın varlığını, sonra da kelami bir beyan tarzı ile Peygamberin ve dinin hakkaniyetini ispatlamalıyız. Bu ilk merhaleyi aştıktan sonra, sıra bir sonraki merhaleye gelmiş olacaktır ve muteber olan kanunun, ya direkt veya vasıtalı bir şekilde Allah'ın koymuş olduğu kanun olduğunu ispatlamak, bu merhalenin kapsamına girmiş olacaktır.

Bundan önce, bir kimsenin Allah'a, dinin aslına ve nübüvveye inanmakla beraber toplumsal kanunları Allah'ın koymasına gerektiğine inanmıyor olabileceğine atıfta bulunmuştuk. Böyle bir kimsenin görüşüne göre insan, Allah'a karşı şükranında bulunmalı, O'na ibadet etmeli, yakarmalı ve mescit ile ibadet edilen yerlere gidip gelmelidir. Ancak insanın toplumsal hayatının Allah'la bir irtibatı bulunmamaktadır. Bundan dolayı Allah'ın insan için kanun koymasına söz konusu olamaz. Geçen oturumlarda böyle bir görüşün İslam açısından kabul edilir bir düşünce olmadığını söylemiştik. İslam dini, bir kimsenin “Ben dini yani Kur'an'ı ve Hz. Peygamber (s.a.a)'ın ve masum imamlar (a.s)' ın sağlam hadislerini ve onların yaşam şekillerini kabul ediyorum ama bir Müslüman olarak İslam'ın toplumsal kanunları beni ilgilendirmiyor,” diye bir tavır sergilemesini kabul etmemektedir.

3-Dinin Asıllarını Kabul Etmenin Zorunluluğu

Her fikir ve inancın değişmeyen/sabit asılları bulunmaktadır ve ıstılahi olarak bunlara, o fikir veya inancın asılları denmektedir. Bu asılları bilen herkes, söz konusu fikir veya inancı kabul edip etmeme noktasında özgür olmakla birlikte, bu fikir veya inancın hangi asıllardan ibaret olduğunu bilmektedir. Başka bir ifadeyle, bir bütüne yüzlerce parça eklenmesi veya ondan bir o kadar parça çıkarılması mümkün olabilir, ama

diğer bütünlerden ayrılan yönünün belirginleşmesi açısından, bu bütünün belirli bir eksenini bulunmalıdır. Bu esas uyarınca bir kimse, dini bir bütün olarak kabul ederse, bu bütünün değişmeyen/sabit bazı öğelerinin olduğunu da kabul etmelidir. Böylece bu din, bu yönüyle, diğer din ve fikirlerden ayrılmış olacaktır.

Üzülerek söylemek gerekir ki bazı kimseler, İslam'ı kabul ettiklerini söylemekle beraber, İslam'ın değişmeyen/sabit bazı esasları olduğunu kabul etmemekte ve bu konuyla ilgili her şeyin, değişik şekillerde yorumlanabileceğine ve değişebileceğine inanmaktadır. Bu kimseler şöyle söylemektedirler: “Biz İslam'a karşı değiliz ama İslam'ı kabul etti diye de herkesin namaz kılması gerekmemektedir.” Bu kimseler, namazın dinde var olduğunu kabul etmekle ve bazı Müslümanların namaz kıldığını bilmekle beraber, Müslüman olan herkesin namaz kılması gerektiğine ve namazın dinin sabit bir rüknü olduğuna inanmamaktadırlar!

Bunlar, oruç ve söz konusu diğer bütün toplumsal hükümler hakkında, Peygamberin, imamların ve diğer Müslümanların bunlarla amel ettiklerine inanmakla birlikte, İslam'ın bunlar ile ayakta durduğuna ve bunlar olmaksızın İslam'ın varlığını sürdürebileceğine inanmamaktadırlar. İşte burada şu sorulmaktadır: İslam'ın, kendisi olmaksızın varlığını sürdüremeyeceği asıl dayanak noktası nedir? Acaba İslam'da tevhidin asıl bir rükün olduğunu ve onu kabul etmeyen Müslüman olamayacağını kabul ediyor musunuz? Cevap olarak söz konusu kimseler, bu anlayış tarzının bize göre doğru olduğunu ve başkasının ise İslam'dan bir başka şeyi anlayabileceğini ve sadece İslam'la ilgili bizim anlayışımızın doğru olduğunu söyleyemeyeceğimizi söylemekte! Bir başkasının İslami anlayışına göre Allah, iki veya bin tane olabilir ya da İslam dininin bir ilahı olmayabilir ve biz, kendi İslami anlayışımızın doğru olduğunu ispatlamak için delil getiremeyiz! Kendi İslami anlayışımızın doğru olduğu iddiasıyla, bir başkasının da İslam ile ilgili başka bir yorum öne sürmeye hakkının olmadığını söyleyemeyiz. Sonuç itibarıyla şöyle söylenebilir: “Benim yorumum kendi görüşüme göre en iyi yorumdur ve bu yargı, aynı şekilde diğerleri için de geçerlidir.”

Şüphesiz böyle kimseler, sadece aldatma ve düzenbazlık niyeti taşımaktadırlar. Aksi halde hiçbir bilim ve tanıtıcı sistemde ortak paydalara sahip iki bütünü birbirinden ayırmak mümkün değildir. İki bütün, birbirinden ancak ya tüm paydaları ya da bazı paydaları farklı olması durumunda ayrılabilir. Aksi halde bu iki bütünden birinin diğer bir bütünden farklı kalmayacaktır. Bir bütünü diğer bir bütünden ayırmak için, iki bütün arasında bir farkın olması gereklidir. Eğer bir

bütünün paydalarının hepsi diğer bir bütünün paydalarının yerine geçebiliyorsa bu iki bütünü birbirinden ayrı olarak, müstakil bir şekilde kabul edemeyiz. Örneğin bir bütündeki “A” paydası diğer bir bütündeki “A” paydasının, “B” paydası diğer bir bütündeki “B” paydasının ve “C” paydasının diğer bir bütündeki “C” paydasının yerine geçebilmesi gibi...

Eğer bir bütün, “İslam Dini” sıfatıyla tanınıyorsa, başka bir dinden ayırt edilebilecek, kendine has bazı özellikler taşımalıdır. Yani bu dinin bazı sabit rükünleri olmalı ve İslam bunların üzerine kurulu olmalıdır. Eğer tevhit, nübüvvet ve mead gibi dinin usullerine ya da namaz ve diğer ibadetlere inanıyorsak ve bu inançla birlikte bunların değişebileceğini ve değişik şekillerde yorumlanabileceğini düşünüyorsak, bu durumda hiçbir öğenin sabitliğini ispatlayamayız ve bunların İslam’ın asılları olduğunu da iddia edemeyiz.

Bundan dolayı, İslam adıyla bilinen belirli bir dinin varlığından söz etmemeliyiz! Bu durumda, hangi şeyi savunmak istemekteyiz? İnsanları İslam’a davet etmekle birlikte onlara Müslüman olma yolunu öğretmememiz ve onlara “İslam’ı nasıl anlarsanız o şekilde amel ediniz ve kendi anlayış ve idrakiniz esasınca İslam’ı yaşayınız” dememiz nasıl mümkün olabilir! “Eğer namaz kılmanız gerektiği neticesine ulaşırsanız o halde namaz kılınız ve namaz kılmanız gerektiğine dair bir neticeye ulaşmazsanız, namaz kılmayınız; sizler kendi anlayışınız esasınca amel etmede özgür bir durumda bulunmaktasınız!” İslam ile ilgili bu şekildeki bir anlayış tarzının, Hristiyanlıkla veya diğer dinlerle ilgili herhangi bir anlayış tarzından farkı nedir? Bundan böyle, insanları İslam’a davet etmemizin ne gibi bir felsefesi kalmaktadır? Eğer herkesin kendi anlayışınca İslam’ı yaşaması kararlaştırılır ve belirli/sabit bir usul ve eksen var olmazsa, bu durumda biz, insanları sadece sözde İslam’a davet etmiş olacağız. Bu görüş uyarınca, bizim, insanları İslam’a veya Hristiyanlığa ya da daha da önemlisi dinsizliğe davet etmemiz fark etmemektedir.

4-İslam, Sabit Usul ve Özellikler

Eğer bir kimse “Ben İslam’ı kabul ediyorum, ama İslam ile ilgili sabit bir anlayış tarzının olmadığına ve İslam’ın tüm usullerinin değişebileceğine ve değişik şekillerde yorumlanabileceğine inanıyorum” derse, onun sözü nifak ve aldatmacadan ibaret bir sözdür. Böyle bir durumda Hristiyanlık’tan çıkarılan anlayış tarzının İslam’dan da çıkarılması mümkün olmaktadır. Böyle olunca da bu iki dinin birbirinden ve bir Müslüman’ın bir Hristiyan’dan farkı kalmayacaktır. O halde biz, bir şahsın Müslüman olup olmadığını söyleyemeyeceğiz! Her bina temel,

duvar ve tavan gibi sabit bazı unsurların üzerine kurulmakta ve bu özelliğiyle harabeden ayırt edilmektedir. Bu anlamda, bir binanın sabit bazı unsurları olmadığını iddia edemeyiz. Bir şeyin sütun, duvar ve tavanı olması halinde bina olarak adlandırılabilceğini ve bunlar olmaksızın, bu şeyin, yine de bina olarak adlandırılabilceğini, kara, deniz ve havada dahi olsa yine de bunun bina olduğunu ve bunun, belirli ve sabit hiçbir unsuru olmadığını söyleyemeyiz.

Aynı şekilde İslam da belirli, bazı sabit unsurlardan oluşmuştur ve eğer belirli bir eksen ve sabit bazı unsurlar olmazsa, bu dinin İslam olup olmadığı hakkında bir şey söyleyemeyiz. Bundan dolayı, eğer bir kimse, İslam'ı kabul ederse, İslam'ın sabit rükünleri sıfatıyla bazı sabit unsurları da kabul etmelidir. Bir bütünün şüpheli ve kesin olmayan paydaları olabilir veya bir bütün açık olabilir; bazı paydalar ona eklenebilir ve ondan çıkarılabilir. Ama bir şeyin, hiçbir sabit ögesi olmaksızın belirli bir bütün sıfatıyla anılmasının bir manası yoktur.

Dost ve düşman İslam'ın ana ve temel unsurlarını tanımaktadırlar. Tevhit, nübüvvet ve mead'ın dışında, Allah'ı inkar edenlerde dahil olmak üzere herkes tarafından tanınan İslam'ın başka önemli esasları da bulunmaktadır. Örneğin namaz ve hac, İslam'ın asli unsurlarından bazıları olarak bilinmektedir. Dünyadaki bütün insanlar, belirli bir mevsimde Müslümanların hac ibadetini yerine getirdiklerini bilmektedirler.

Durum bu iken birinin kalkıp “Benim bildiğim İslam'da hac yoktur” demesi mümkün olabilir mi? Herkes, İslam'da namaz ibadetinin var olduğunu bilmektedir. Bununla beraber eğer bir kimse, “Ben, İslam'ı kabul ediyorum, ancak İslam'dan anladığım kadarıyla bu dinde namaz diye bir ibadet yoktur,” derse bu kimse, ya İslam'ı tanımamıştır ya da kendini yalandan Müslüman olarak tanıtp, bir Müslüman'ın sahip olduğu imkanlardan yoksun kalmamak ve İslam toplumundan dışlanmamak için zahiren kendini Müslüman gösteren sahtekar biridir. Çünkü hac, namaz ve oruç bu dinin sabit unsurları ve asılları olup, bütün Müslümanların tastiklediği ibadetlerdir. Acaba bir kimse İslam'ı tanıdıktan sonra, İslam'da hırsızlığı önlemek için kanunen öngörülen bir cezanın olmadığını söyleyebilir mi? Zira Kur'an bu meseleyi ¹السَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ¹ ayetiyle açıkça izah etmektedir.

Aynı şekilde diğer konularla ilgili olarak da Kur'an'ın açık hükümleri mevcuttur. O halde İslam'ın temel esasları belli olmuştur ve bizim

¹ Maide/38

yeniden oturup bunları tek tek ispatlamamıza gerek yoktur. Bu esas uyarınca, İslam'ın aslının Kur'an olduğu ve bunun da Allah tarafından gönderilen hak bir kitap olduğu ispatlanırsa, Kur'an'ın her dediğinin hak olduğunu ve onun sabit ve uyulması gereken kesin bazı hükümler taşıdığını kabul etmeliyiz. Bazı ayetler hakkında değişik tefsirlerin öne sürülmesi elbette mümkündür. Ancak bir ayet hakkında değişik tefsirlerin bulunması, Kur'an'dan hiçbir sabit ve kesin şeyin çıkarılamayacağı ve herkesin istediği şekilde Kur'an'ı anlayabileceği manasına gelmez.

Eğer bir kimse, Arapça'yı biraz bilir ve Kur'an'a bakarsa, insanların değişik anlayışlarıyla ilişkisi bulunmayan, varsayım ve önceki düşüncelere ve bilim vasıtasıyla kavradığımız kanunlara tabi olmayan bir takım açık ve kesin meseleleri kavrar. Namaz kılmayı emreden ayet veya hırsızın elinin kesilmesini buyuran bir başka ayet buna birer örnektir. Dört unsur¹ ve Yedi gök² teorilerine inancın olduğu zamanda bu ayetlerden anlaşılan mana ile Einstein'ın Nisbiyet Teorisinin söz konusu olduğu bu zamanda anlaşılan mana birdir. "bugün Einstein'ın Nisbiyet Teorisi gündemde olduğu için bu ayetin manası da değişmiştir," denilemez. İçinde bulunan kelimelerin sözlük manasında meydana gelen değişikliklerden ötürü ve başka meseleler nedeniyle bir ayetin bazı bilimlerle bir ilişkisi meydana gelmiş olabilir. Ancak anlaşılması yönünden diğer bilimlerle bir ilişkisi olmayan ve tabii olarak değişme şüphesi taşımayan bazı meselelerin varlığı da kesindir.

5-Zorunlu Sabit Hükümler ve Kur'an'ın Kesin Anlamları

İslam'ın bir takım zorunlu hükümleri vardır. Bu hükümler sabittir ve ister Müslüman olsun ister olmasın herkes bunların İslam'ın gerekleri olduğunu bilmektedir. Aynı şekilde Kur'an'dan bir takım kesin anlamlar çıkarılmaktadır; Kur'an'ı kabul etsin veya etmesin; Kur'an'a bakan biri, bunu anlamaktadır. Kesin olan bu anlamları idrak edebilmek için bir ferdin biraz Arapça bilmesi yeterlidir. Bu ferdin Müslüman olması bile gerekmemektedir. Kur'an'daki bütün konuların bu şekilde olmadığını ve bazı ayetlerin kendilerinden değişik manalar çıkabilecek bir şekilde beyan edildiğini de tekrar hatırlatalım.

Aynı şekilde Kur'an'ın başka özellikleri de bulunmaktadır. Örneğin Kur'an'ın zahiri ve batını ve batının batını bulunmaktadır. Ancak

¹Yunan filozofları tarafından evrenin temel bileşenleri ya da maddeleri olarak görülen toprak, hava, su ve ateş.

²Eski astroloji ilminde uzayın yedi gökten oluştuğu inancı.

bahsimiz, manası kesin olan ayetler hakkındadır. Yani konumuz, hiçbir şekilde değişmeyen ve farklı bakış açılarına ve farklı anlayışlara rağmen manası sabit ve kesin olan ve üzerinde şüphe bulunmayan meselelerle ilgilidir. Örneğin “Namaz kılınız”¹ cümlesi namazın farz oluşu manasına gelmektedir ve “Size oruç yazıldı”² cümlesi ise orucun farz oluşu manasına gelmektedir. Ne kadar bilimsel teori ortaya atılırsa atılsın ve bu teoriler ne kadar gözden geçirilirse geçilsin bu ayetlerin manası ve anlamı değişmeyecektir.

Dinin zorunlulukları hakkında konuştuğumuz zaman, maksadımız; bunların sabit, kesin ve değiştirilemeyecek olduklarıdır. Çünkü biz, bunları İslam'ın en asıl ve kesin kaynakları olan Kur'an'dan ve manası açık mütevatir hadislerden almışızdır. Bundan dolayı dinin zorunluluklarını inkar edip, İslam'ın kesin ve sabit bir şekilde anlaşılamayacağı şeklinde konuşanlar, ya bu konuyu yanlış anlamış olan cahil kimselerdir ya da halk ile oyun oynayan ve İslam'a inanmayan kasıtlı kimselerdir. Şüphesiz İslam'ın siyasi teorisinin zorunluluklarından ve sabit usullerinden biri de kanunun Allah tarafından koyulması gereğidir. İlahi kanunu kabul etmeyen kimseler, gerçekte dinin zorunluluklarından birini inkar etmişlerdir. Namaz kılmanın farz oluşu, nasıl Kur'an'dan çıkartılıyorsa “zina eden erkek ve zina eden kadının” hükmü de aynı şekilde Kur'an'dan çıkartılmaktadır. Kur'an'da namaz ve orucun hükmü, nasıl bir açıklıkla sabit olmuşsa, Peygambere itaat etmenin zorunluluğu da o açıklıkla farz kılınmıştır ve İslam şeriatında Peygamberin makamı “itaati farz olunan” makam ünvanıyla tanınmaktadır. Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ³

Ey iman edenler! Allah'a itaat edin; elçiye itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de.

Ve Allah-u Teala yine şöyle buyuruyor:

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا⁴

Resul size ne verirse artık onu alın ve sizi neden sakındırırsa artık ondan sakının.

¹ Bakara/43

² Bakara/183

³ Nisa/59

⁴ Haşr/7

İslam'ı kabul edip, içinde İslam'ın zorunluluklarının zikredildiği ayetleri kabul etmemek ve şahsi istekler doğrultusunda hareket etmek mümkün değildir. Bu insan, Allah'ın kendi ağızlarından şöyle buyurduğu kimselerin canlı örneğidir:

وَيَقُولُونَ نُوْمِنُ بِبَعْضِ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ¹

Bazısına inanırız, bazısını tanımayız diyorlar.

Ve bunun ardından Allah-u Teala bu kimseler hakkında şöyle buyuruyor:

أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا²

İşte bunlar, gerçekte kafir olanlardır.

O halde İslam'a inanan bir kimse, İslam'ın bütün hüküm ve kanunlarını toptan kabul etmeli ve İslam'ın zorunluluklarının bilimsel değişikliklere tabi olmadığına, bundan dolayı da bilimsel görüşlerin değişmesiyle veya yeni bilimsel teorilerin ortaya atılmasıyla, bunlarda bir değişiklik olmayacağına inanmalıdır. Bu doğrultuda bir şahıs, namaz ile ilgili olan ayeti kabul ettiği gibi hırsızlık ile ilgili olan ayeti de aynı şekilde kabul edecektir ve bu şahıs, İslam'ın değişken öğeleri sıfatıyla. Kur'an'da manası kapalı olan ve değişik şekillerde yorumlanabilen bir takım ayetlerle karşılaşmakla birlikte, İslam ve Kur'an'ın diğer din ve kitaplardan ayrılabilmesi için sabit ve kesin öğelerinin bulunması gerektiğine de inanacaktır.

6-İslam İle İlgili Zıt Anlayışların Olması Şüphesine Cevap

Bazı ayetler hakkında değişik anlayışların bulunmasının, bunlar hakkında değişik tefsirlerin sunulmasının ve bazı İslami hükümler hakkında değişik görüşlerin olmasının, bütün hükümlerin müphem ve ihtilaflı olduğu manasına gelmediği aydınlanmış oldu. İslam'da, bütün İslami fırkaların üzerinde ittifak ettiği binlerce kati hüküm bulunmaktadır. Şia ve Ehl-i Sünnet mezhepleri arasında bulunan birçok ihtilaf, ayrıntılardan kaynaklanıp, mevcut hükümlerin çok az bir kısmını teşkil etmektedir ve fıkhi hükümlerin büyük bölümünde ise bir ihtilaf bulunmamaktadır. Aynı şekilde Şia mezhebinde, bazı hükümler hakkında

¹ Nisa/150

² Nisa/151

fakihler arasında bulunan ihtilaflar, bütün meselelerde ihtilaf bulunduğunun göstergesi değildir. İki doktorun, belirli bir hasta hakkında yazdıkları iki değişik reçete, Tıp bilminde kesin ve sabit kanunların yokluğuna delil teşkil etmemektedir

Bundan dolayı İslam'da üzerinde hiçbir şekilde ihtilafın ve şüphenin bulunmadığı bir dizi kesin unsur mevcuttur. Bazı meseleler hakkındaki ihtilaflar, “Bizim kesin doğrularımız yoktur. Bundan dolayı bizim İslam ile bir işimiz bulunmamaktadır,” diye bir düşüncenin bizde oluşmasına sebep olmamalıdır. Üzülerek söylemek gerekir ki, günümüzde İslam hakkında konuşulduğu vakit, kalplerinde hastalık olanlar ve Kur'an'ın deyişiyle “Kalplerinde bir kayma olanlar¹” şöyle söylemekteler: “Hangi İslam? Şia'nın söylediği İslam'ı mı yoksa Ehl-i Sünnetin söylediği İslam'ı mı kastediyorsunuz? Fakihlerin söylediği İslam'ı mı yoksa aydınların söylediği İslam'ı mı kastediyorsunuz?” İtikatta, ahlakta, ferdi ve toplumsal hükümlerde, ticari ve uluslararası kanunlarda bir dizi sabit hakikatler olmasına ve üzerinde ittifak ettiğimiz binlerce kanun bulunmasına karşın, bu kati gerçeklere dikkat etmek yerine, bu kimseler neden ihtilaflı konulara yönelmekteler? Neden “Üniversiteler İslami olmalıdır,” denildiği vakit, kalbi hastalıklı ve sapmış olan bu kimseler, “Hangi İslam?” diye sormaktalar. Bunlara verilecek cevap şudur: Allah'ın bir olduğunu söyleyen, namaz kılmayı emreden, başkalarının haklarına tecavüz etme ve adaletle riayet et, diye buyuran İslam! Acaba bu sayılanlarda bir ihtilaf var mıdır? Şia ve Ehl-i Sünnet mezheplerinin üzerinde bir ihtilaflarının bulunmadığı bu kesin doğruları üniversitede uyguladığınız taktirde, en güzel şekilde sizden memnun olunacaktır. İslam'ın istediği şekilde amel etmeyi istemedikleri zaman, bu kimselerin “Fakihlerin öne sürdükleri İslam'ın uygulanması gerektiğini ve aydınların öne sürdükleri İslam'ın ise uygulanmaması gerektiğini kim söylemiştir?” diye bahane getirmeleri doğaldır.

7-İslam'ın Beşerin Bütün İhtiyaçlarına Cevap Verebileceği Hakkında

İslam'ın toplumsal kanun ve hükümler taşıdığını ispatladıktan sonra, bazılarıncı bir takım soru ve şüpheler önümüze atılmaktadır. Bu sorulardan ilki şudur: Beşerin değişik asırlardaki ihtiyaçlarının bir bütün olarak ortaya konması akli olarak mümkün müdür? İkinci olarak şu soru

¹ Al-i İmran/7

sorulmaktadır. Kaynağı Kur'an ve muteber hadisler olan İslam, beşerin değişik çağlar ve asırlar boyunca ihtiyaç duyduğu bütün unsurları kapsayabilir mi? Bu sorular, reel ve zihni diye iki bölümden oluşmaktadır ve her iki açıdan da incelenmek durumundadır. Bu sorunun, dikkat gerektiren bir soru olduğu ve ilk bakışta yerinde bir soru olarak görüldüğü ve cevabının sade olmadığı da kabul edilmelidir. Ancak önceden yaptığımız açıklamalar dikkate alındığında bu sorunun cevabı o kadar da güç değildir.

A-Sualin Realite Boyutunun İncelenmesi

Sualin realitedeki boyutuna cevap niteliğinde şöyle söylenebilir: Nasıl oluyor da bir dizi kanun insan hayatının bütün alanlarındaki ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir? İnsanların, değişik asır ve çağlarda yaşayan çeşitli nesiller için, kanun yapabilme yeteneğine sahip olmadıkları açıktır. Çünkü insanların bilgilerinin eksik ve akıllarının sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğu takdirde, beşer hayatının bütün yönlerini ve bütün alanlarını araştırmak ve her mesele için uygun bir kanun koymak mümkün değildir.

Ancak beşeri yaratan ve alemin kendisi için olmuşlarla, olacaklarla, dünle, bugünle ve yarınla bir olduğu ve binlerce yıl önce ve sonrasını açıklıkla gören biri için, bu şekilde bir dizi kanun koyabilmek mümkündür. Öyleyse “Beşer hayatının bütün yönlerini kapsayacak bir şekilde, tarih boyunca yaşamış bütün insanlara yönelik kamil manada kanunlar koyabilmek mümkün değildir,” diye bir şey söylenemez. Zira geçmişe, geleceğe ve tarih boyunca yaşayan insanların yapısal özelliklerine hakim olan bir kimsenin, bu şekilde, bir dizi kanun koymaya gücü vardır.

B-Sualin Zihni Boyutunun İncelenmesi

Zihni boyuttaki soru şudur: Özellikle kesinliklere dayanmayı istediğimiz takdirde, Allah'a isnat ettiğiniz ve Kur'an ve sahih hadislerde beyan edilen şeyler, sınırlı bir hacim taşımasına karşın, beşerin bütün asır ve çağlardaki ihtiyaçlarını nasıl temin edebilmektedir? Cevap olarak şu söylenebilir: Her mesele hakkında, zaman ve mekanın bütün özel şartlarını göz önünde bulunduracak şekilde özel bir kanun ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü önermelerin sınırlı kanunlara ihtiyacı olmayıp, sonsuzluğa yönelişleri bulunmaktadır. Bunun karşısında bizim anlayış, zihin ve kavrama kapasitemiz sınırlı bir durumdadır. Bizim bütün önermeleri özel ve belirli bir şekilde ve kamil manada anlayabilmemiz ve tespit edebilmemiz mümkün değildir. Lakin “sayısız önermelerin sayısız

sınıflarının bulunmadığını” söyleyebiliriz. Bu önermelerden oluşan her sınıfın, genel bir sıfatı olabilir ve bu sıfatın da, belirli bir hüküm taşıması mümkündür. Öyleyse “genel hüküm sabit ve kısıtlıdır; hükmün uygulanma yerleri ise sayısız ve değişkendir.”

Bir meselenin, bir zamanda, bir hükmün kapsamına girmesi ve başka zaman ve şartlar içerisinde de başka bir şekilde ortaya çıkması ve hükmünün değişmesi mümkün olabilir. O halde meseleler ve bu meselelerde meydana gelen değişiklikler farklı ve sayısızdır ama genel sıfatlar, sonsuz olmayıp sabittir. İnsan hayatının bir çok bölümünün bulunduğu ve günden güne bunların arttığı ve medeniyet ve sosyal hayatın gelişip ilerlemesiyle birlikte, ihtiyaçları giderebilmek için belirli kanunlara ihtiyacı olan daha yeni meselelerin ortaya çıktığı doğrudur, ama bütün bu değişken kanunların belirli ölçülerinin bulunması mümkündür ve bu ölçüleri sabit sıfatıyla tanıyan kimseler, genel kanunları yollamış olan ve bunların genel ölçülerini belirlemiş kimsenin izni çerçevesinde özel durumlara yönelik, belirgin kanunlar koyabilir.

İslami kanunların toplumda uygulanması gerektiğini söylediğimiz vakit, kastedilen sadece direkt bir şekilde Allah tarafından Kur'an'da buyurulan kanunlar değildir. Zira bu kanunlar, Kur'an'da genel ve mutlak bir şekilde zikredilmiştir. Kastedilen Peygamber, masum imam ve bu kanunların özüne aşına olanlar; bunlarla ilgili ölçüleri, genel kaideleri, bunlar arasındaki tezat noktaları ve bazılarının diğerlerine oranla ehemmiyetli oluşlarının tespitini yapabilen ve bu genel kanunların realitedeki durumlarını, uygulanma ve hakimiyet şekillerini belirleyebilenlerdir. Şüphesiz bu iş, ilahi genel kanunlar çerçevesince yapılmalıdır.

Onuncu Oturum

Kanun, Farklı Değerlendirmeler ve Kaynak Meselesi

1-Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı

İslam'ın siyaset ve devlet hakkındaki görüşünü açıklama düzleminde, geçen oturumda şunları söyledik: İslam'ın nazarında hem yasamanın ve hem de kanunu uygulayanın Allah'a bağlı olması gerekir. Yani kanun, ya direkt bir şekilde Allah tarafından vahiy yoluyla beyan edilmekte (Kur'an'daki toplumsal ayetler buna örnek niteliğindedir) ya da Kur'an'ı açıklarken ve tefsir ederken Hz. Peygamber (s.a.a) ve masum imamlar (a.s) tarafından vazedilmektedir ki bu sünnetin bir kısmını teşkil etmektedir. Bu kanunların bir kısmı, sabit ve değişmez kanunlardan ve bir kısmı da değişebilen kanunlardan oluşmaktadır. Değişebilen bu kanunlar, zaman ve mekanın şartlarına tabidir ve gaybet sırasında bunları tespit etme görevi, mektebi tanıma, takva, adalet ve toplumun saadetini bilme açılarından masum imama en yakın olan kimseye verilmiştir. Aynı şekilde kanunları icra etme hakkında, Allah'ın bizzat icra edici olmadığını ve bu işin kanunu, uygulama konusunda sorumlu bir şahıs tarafından yapılması gerektiğini ve bu şahsın birinci derecede Hz. Peygamber (s.a.a), sonra masum imam (a.s) ve bunların ardından da üçüncü derecede Peygamber veya imam tarafından genel veya özel atama yoluyla tayin edilen kişi olduğunu söyledik.

Geçen oturumda belirttiğimiz gibi, yukarıdaki düşünce bir dizi usul üzerine kurulmuştur. Bu usullerden birincisi toplum için kanunun gerekliliği, ikincisi de kanunun ilahi olması gereğidir. Bu iki merhaleden sonra kanunu icra edecek merci ile ilgili meseleye varılmaktadır. Yukarıdaki usulleri kabul eden, Müslüman olan ve İslam'ın asıllarına inanan kimseler için, şüphesiz bu düşüncenin ispatlanması dini ölçülere riayet edilmesi şartıyla zor bir mesele değildir. Ama bu usullere inanmayan veya muhaliflere cevap verme açısından meseleleri daha ince

bir şekilde incelemek isteyen kimseler için, bu usullerden her birinin daha geniş bir şekilde açıklanması gerekir.

2-Mevcut Şartlarda Kanun Hakkında Tartışmanın Zorunluluğu

Bu asırda siyasi meseleler alanında değişik yönelişlere şahit olmaktadır. Muhalif teoriler karşısında İslam'ın dünya görüşünü daha iyi ve kendinden emin bir şekilde ortaya koyabilmek için ve özellikle dünya emperyalizmi tarafından İslam'ın devlet hakkındaki görüşüne yönelik amansız şüphelerin ortaya atıldığı bu anda, devlet ve siyaset ile ilgili olarak düşünsel boyutta, İslam'ın görüşüne daha çok dikkat edilmelidir. Bununla beraber şu anda biz, devrimin hakimiyetinde ve devrimin nizamının belirginleştiği ve İslam'ın görüşlerinin mantıki ve bilimsel yollarla açıklanması gerektiği bir dönemde yaşamaktayız.

Ülkenin muhterem yöneticileri tarafından kanunlara bağlılık ve kanunlara saygılı olma söyleminin gündeme getirildiği de göz önünde bulundurulduğu taktirde, halkın daha fazla kanuna ve kanunun aslı, itibarı ve kapsamı meselesine dikkat etmesi gerekir. Halk, niçin ve ne ölçüde kanuna bağlı kalmamız gerektiğini bilmelidir. Bunlar günümüzde, İslam'ın devlet ve siyasi meseleleri hakkında inceleme yapılmasını gerekli kılan etkenlerdir; bundan dolayı bizim, konuyu belirli bir ölçüye kadar ilmi ve akademik bir şekilde ortaya koymamız lazımdır.

3-Kanunun Kapsamının Belirginleşmesinde İki Ayrı Görüş

Bugünkü insanlık toplumu kanunlardaki çeşitlilik ve çoklukla karşı karşıyadır. Elli yıl öncesinden bugüne dek, kanun hakkında yazılmış kitaplara baktığımız taktirde, bu kitapların artış hızının takriben geometrik dizi şeklinde olduğunu ve o zamandaki mevcut kanun sayısının, bugün var olan kanun sayısı ile kıyaslandığı vakit oldukça az olduğunu göreceğiz. Sonra özellikle uygulanma zorunluluğu olan ve idari genelge, yönetmelik ve kararnamelerin varlığıyla birlikte, kanunların sayısı her gün biraz daha artmaktadır; toplum, daha fazla bir şekilde yeni kanunlara ihtiyaç duymakta ve bu kanunları yapma ve uygulama makamında bulunan sorumlu kimseler de bütün güç ve emeklerini harcamaktadırlar. Burada şu soru sorulmaktadır: Acaba kanunların sayısının artması toplum açısından zorunlu mudur? Ve eğer bunun bir zorunluluğu yoksa, bir faydası var mıdır veya kanunların sayısının kısıtlı olması daha mı iyidir? Bu, ilk bakışta basit, önemsiz ve yerinde olmayan

bir soru olarak gözükmektedir zira toplum, her gün daha yeni meseleler ile karşılaşmakta ve bundan dolayı da çıkarılıp uygulanması için daha fazla bir şekilde yeni kanunlara ihtiyaç duymaktadır.

Ama dünya bilimsel arenasında şu soru çok ciddi bir şekilde sorulmaktadır: Toplumsal kanunların hazırlanmasında acaba minimum bir ölçü ve zaruret ile mi yetinilmeli yoksa toplumsal kanunların kapsamlı olması ve halkın hayatının bütün yönlerini kanuna bağımlı bir hale getirmesi mi gerekir? Bu konu, “Siyaset Felsefesi” ve “Hukuk Felsefesinde”, bilimsel alanlarda ve en yüksek seviyede tartışılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak birbirine zıt ve karşı karşıya olan iki düşünce mevcuttur.

Öte taraftan bir grup, halkın faaliyetlerinde özgür olmasına, yasama kurumunun mümkün olan en az derecede kanun yapmasına ve zaruret hali dışında halkın faaliyetlerine karışmamasına inanmaktadır. Bu, liberalist bir yöneliştir. Her fert toplumda istediği şekilde yaşamalıdır, sadece meydana gelen zorunluluklar oranında kanun konulmalıdır, ki fertlerin faaliyetleri zorunluluklar oranında kısıtlanabilsin, ondan fazla değil; yasama kurumu halkın iş ve hayatına sürekli müdahale edip, kanun hazırlamamalıdır. Bunlar bu düşüncenin özüdür. Bu düşüncenin karşısında, her şeyin kanuna bağlı olması gerektiğine ve insanın sosyal, siyasi, iktisadi ve diğer alanlardaki bütün davranışlarının düzenli ve belirli kanunlar çerçevesinde yapılması zorunluluğuna ve devletin de bunları icra etmesi gerekliliğine inanan bütüncül bir düşünce vardır. Yukarıdaki soru sade ve basit olmadığı, kanunun had ve sınırı hakkında sorulmuş çok önemli bir soru olduğu görülmektedir. Yani yasama sistemi, nicelik olarak hangi ölçü ve sınıra kadar halkın hayatını kanunun etkisi altına almalıdır?

4-Demokratik Düzenlerde Kanunun Kaynağı

Aslında bu soru kanunun kapsamı ve sınırı konusuyla ilgilidir. Yasamanın felsefesi hakkında, bugünkü mekteplerde kanun koyuculuğun kime ait olduğuyla ilgili ve onun açıklanması ve ölçüsüyle irtibatlı farklı görüş ve düşünceler bulunmaktadır. Bu konu hakkında varolan düşünceler arasında, yasama hakkının kime ait olduğuyla irtibatlı ve yasama hakkıyla ilgili ne gibi ölçülerin belirlenmesi gerektiğine dair, günümüzde kabul edilen meşhur görüş; halk için kanun koyabilecek kimselerin halk tarafından seçilmesidir. Öyleyse gerçekte yasama hakkı halkın kendisine dayanmakta ve halk kendisi için kanun koymaktadır. Bu düşünce uyarınca oluşturulan siyasi nizam, demokrasi olarak adlandırılmaktadır.

O halde demokratik düzenin ve kanun koyma hakkının ve kanun çıkarmanın halk tarafından seçilen temsilcilerin görevi olduğunu kabul ettikten sonra şu soru sorulmaktadır: Milletvekillerinin çoğunluğunun yani %50 +1 'in istek ve arzusunun doğrultusundaki her şey kanun olarak mı kabul edilir yoksa yasama için de başka kanunlara mı ihtiyaç duyulmaktadır ve önceden milletvekillerinin kanun çıkarma konusunda yetkilerini sınırlayan kanunlar mı hazırlanmalıdır? Cevap düzleminde. “Yasa hazırlayanların sınır ve haklarını anayasa belirler; yani anayasa normal ve konulmuş kanunlara hakim olup, yasamanın sınır ve çerçevesi hakkında yargıda bulunur,” denilebilir.

Burada başka bir soru sorulmaktadır. Bu soru şudur: Çeşitli devletlerin değişik anayasaları bulunmaktadır ve bunlar az çok da olsa değişmektedir. Bazen rejimin ve düzenin değişmesiyle anayasa da değişmekte ve bazen de anayasa için tamamlayıcı ve kamilleştirici düzenleme yapmak için kurucular meclisi teşkil edilmektedir. Her halükârda anayasada meydana gelen değişikliklere dikkat edilerek şöyle sorulmaktadır: Acaba anayasanın sınırını belirleyecek ondan daha yüksek bir kurum var mıdır? Yanıt şudur: Bazen kendisinden, tabii kanunlar ve insanların tabii hakları diye bahsedilen, anayasaya hakim konumda bulunan ve onun çerçevesini belirleyen İnsan Hakları Kurumu, anayasanın üzerinde yer almaktadır. Zira kurucular meclisi, kendi istediği doğrultuda her şeyi anayasaya koyamaz ve bu, normal kanunlar hakkında ise hiç düşünülemez.

5-İnsan Haklarının İtibarının Kaynağı

Bu sefer başka bir soru sorulmaktadır: Anayasaya hakim olan, onun sınır ve çerçevesini belirleyen ve kendisi esasınca anayasada değişiklik ve tasarrufun yapabildiği bu kanunu kim koymuştur? “İnsan hakları bildirgesi”nde veya hukuk felsefesiyle ilgili kitaplarda zikredilen insan hakları, kim tarafından belirlenmiştir ve itibarı nereden kaynaklanmaktadır? Cevap olarak şöyle söylenmektedir: Uluslararası adetler açısından bu kanunların itibarı, bu bildirgeyi imzalayanlardan kaynaklanmaktadır ve bu bildirge, dünyadaki bütün devletler tarafından tasvip edildiğinden dolayı muteberdir. Acaba bu bildirgeyi imzalamayan biri için bu kanunlar muteber midir yoksa değil midir? Eğer muteber değilse, hiç kimsenin bu bildirgeyi imzalamaması olanları ve bu bildirgeye uymayanları insan haklarına uymuyor diye kınamaya hakkı yoktur. Bir başka cevap da şudur: İnsan hakları bildirgesinde yer almış haklar ve kanunlar, hazırlandıktan sonra başkalarının imzalarıyla itibar kazanan

konulmuş kanunlar değildir Aksine bunlar, insanların aklının keşfettiği ve halkın kabul edip etmemesiyle alakalı olmayan realitedeki muteber kanunlardır. Bu zamanda, sadece azınlık bir kitle, bu düşünceyi savunmakta ve insan haklarının reel olduğunu ve nisbi olmadığını kabul etmektedir; hukuk ve siyaset filozoflarının geneli, kesinlikle böyle bir düşünce taşımamakta ve bu kanunların itibarının devletlerin temsilcilerinin imzaladıkları anlaşmalardan, bildirgelerden, genelgelerden kaynaklandığına ve devletlerin temsilcilerinin bunları imzaladıklarından dolayı dünya çapında itibar kazandığına inanmaktadırlar.

Sonuçta bütün devletlerin bu kanunları kabul etmesinin ne gibi bir zorunluluğu olduğuna ve bu bildirgeyi imzalamayanlar için nasıl bir önem taşıdığına dair bu ciddi soru ve sorun güncelliğini korumaktadır. Her halükârda sorunun temelindeki sorun hallolmamaktadır. Bundan dolayı, “Hukuk Felsefesi”nde kanunun itibarının nereye dayandığı meselesi tartışılmaktadır. Ama dine, İslam’a, Allah’a ve Kur’an’a inanan bizler için bunun sade bir yanıtı vardır. Zira kanunların Allah’ın hükümleri esasınca şekillendiğini söylediğimiz vakit, mesele tamamlanıp geriye sorulacak bir nokta kalmamaktadır. Ama bu yolu takip etmeyen ve her şeyi anlaşıyla belirlemek isteyen kimseler, sonuçta çıkmaza girmektedir; zira bunlar her kanunun itibarının kaynağı olarak insan haklarını bilmektedirler ki bunun da itibarının delilinin ne olduğu araştırılmalıdır. Bununla beraber, insan hakları bildirgesi neden yaklaşık olarak otuz maddeden oluşmuştur ve niçin bu maddeler bu sayıdan az veya çok değildir? Bunlar, en dakik hukuk filozoflarının gündeminde olan ciddi sorulardır ve henüz bu filozoflar tarafından bu sorulara tatmin edici bir cevap verilmemiştir.

Bu zikredilenler, bilimsel ve akademik konular olup, dünyanın seçkin düşünürleri tarafından tartışılmaktadır ve eğer toplumumuz, kendi genel kültür seviyesini artırmak istiyorsa, az-çok bu konu ve düşüncelerle tanışmalıdır. Kanunculuk ve kanuna bağlıyız, diye konuştuğumuz vakit, kanunun itibarının nereden kaynaklandığını, niçin ve ne ölçüde kanuna bağlı olmamız gerektiğini bilmemiz gerekir. Günümüzde bu alandaki birçok konu, konuşmalarda, basında ve gazetelerde tartışılmaktadır; toplumumuzun öğrenim görmüş tabakası, hususen üniversite kesimi, sosyal bilimler alanında öğretim ve öğrenim ile uğraşanlar ve özellikle de “Hukuk Felsefesi” ve “Siyaset Felsefesi” alanlarında görüş sahibi olan kimseler, bu sorularla karşı karşıyadır. Bundan dolayı toplumumuzun kültür seviyesini yükseltmek açısından, kısıtlı olarak bu alanda yapılmış araştırmaların sonucunu anlaşılır ve basit bir şekilde açıklamak zorundayız. Zira bu konuları dakik ve ayrıntılı bir şekilde açıklarsak, en

az dört sosyal bilimden ya da felsefenin dört alanından; yani sosyoloji felsefesi, hukuk felsefesi, ahlak felsefesi ve siyaset felsefesinden yardım almamız gerekecektir ve eğer bu konuyu takip etmek istiyorsak konunun, bütün bu felsefelerin annesi sayılan Epistemoloji'ye ulaşması için diğer felsefelere de değinmemiz zorunlu olacaktır. Bu bilimlerin gereklerine ve bu konularla bu bilimlerin arasındaki ilişkiye değinmek, öğrenim görmüş kesim ve devrimin kucağında ve onun kültüründe yetişmiş ferasetli halkımız için çok faydalıdır.

6-Gerçek ve Tekvini (Yaratılış) Kanunlar ve İnsan İradesinin Rolü

Kanun kelimesinin iki farklı kullanım alanının olduğunu belirtmek gerekir: Birincisi tecrübi ve dakik bilimler ile matematikte yaygındır. Bu bilimlerde kanundan kasıt, varlıklar arasındaki gerçek ilişkidir. Örneğin varlıkların gerçek kanunları, suyun hangi şartlarda buhara dönüşeceğini ve hangi derecede kaynadığını veya hangi şartlarda buzlaştığını veya demiri eritmenin nasıl olduğunu belirtmektedir. Öyleyse suyun sıfır derecede buzlaştığı veya yüz dereceye yaklaştığı zaman kaynadığı, tabii varlıklarda bulunan gerçeklerdir. Beşer, bu gerçekleri ve kimya ve diğer deneysel bilimlerde bulunan kanunları tanımak için çalışmalıdır.

Bu kanunlar sabit olup, sonsuzluğa doğru uzanmakta ve sayılamayacak bir nitelik arz etmektedir; insanlığın bilimsel gelişimi oranında, daha fazla kanun keşfedilmekte ve her bilimde yapılan yeni keşif ile birlikte, yüzlerce soru meydana gelmektedir. Bu soruları yanıtlamak için bu oranda da yeni kanunların keşfedilmesi lazımdır. Bu şekilde günden güne sorular artmaktadır ve insanlık bu soruları cevaplamak için daha yeni kanunlar keşfetmenin peşindedir. Başka bir ifadeyle, biz sayısız kanunların oluşturduğu bir bütünün içerisinde yer almaktayız: Moleküller, kimyasal tahliller, canlı varlıklar ve gökyüzüyle ilgili ve henüz aklımızın varlıklarından haberdar olmadığı başka şeyler ile ilgili kanunlar...

Şimdi şu soru akla gelmektedir: Eğer biz bu alemde böyle dar ve küçük bir alanda sayısız kanunlarla birlikte yaşıyorsak, o zaman bizim irade ve seçme rolümüz nedir? Bu soru ciddi bir şekilde sorulmaktadır. Bundan dolayı, felsefi manada insanı tanımada, insanın hakikatinin ne olduğu suali sorulmaktadır. Acaba insan yüzde yüz mecbur mudur yoksa tam anlamıyla özgür müdür veya özgürlük şartlı ve kısıtlı mıdır? Eğer insanın özgürlüğü kısıtlı ve şartlı ise, bunun sınırı nedir? Aynı şekilde dünyanın felsefi ortamlarında, kaza ve kader konusu, cebir ve

ihtiyar(irade) ve bunun gibi konular günümüzde de ciddi bir şekilde tartışılmaktadır. Bu konular hakkındaki tartışma halen sürmektedir. Bu arada, Egzistansiyalist eğilimi olan bir grup, insanın sınırsız bir özgürlüğe sahip olduğuna ve istediği her şeyi yapabileceğine inanmaktadır. Jan Paul Satre'nin dediği gibi "İrade edersem, Vietnam savaşı sona erer!" Yani beşer öyle bir kudrete sahiptir ki, bir fert irade ettiği takdirde, milyonlarca insanı perişan ve ortalığı darmadağın eden bir savaşı durdurmaya kadirdir. Bu mübalağalı bir sözdür, ancak insan için sınırsız bir irade ve kudreti öngören böyle bir düşünce mevcuttur.

Yukarıdaki düşüncenin karşısında, insan iradesini hiçe sayan, insanın bir dizi cebri kanunların çerçevesinde yaşadığına ve kendini irade sahibi olarak hayal ettiğine inanan başka bir grup yer almaktadır. Bu iki düşüncenin arasında; insan iradesinin varlığına ve bunun aleme hakim olan çeşitli kanunlar ile kısıtlanmış olduğuna inanan dini düşünce bulunmaktadır. Yani varlık düzenine hakim olan kanunlar bütünü belirlî daireler şeklinde düşünürsek, insanların iradesinin bu dairelerin sınır ve dahilinde geçerliliği olabilir ve bundan öteye geçemez.

Yaradılış kanunları açısından bizim bir dizi kanunların egemenliğinde yaşadığımız aydınlandıktan sonra, bizim bu kanunları etkisizleştirip bunlara karşı baş kaldıracak, tabiatı kendi etki alanımıza alıp onun kanun ve sınırlarını ortadan kaldıracak ve tabiat kanunlarının bize hakim olamayacağı bir şekilde yaşayabilecek bir kuvvetimiz var mıdır? diye bir soru akla gelmektedir. Cevap şudur: Yukarıdaki düşünce boş ve basit bir hayalden ibarettir. Zira tabiata hakim olabilmenin yolu, yine tabiatın kendisinde bulunan başka bir kanunu keşfetmekten geçmektedir. Örneğin eğer biz tıpta bir hastalığı kontrol altına alabilmeyi veya onu tamamen yok edebilmeyi başarabiliyorsak, bu başarımız tabiat kanunlarından bir başkasını keşfetme ve bunu uygulama sayesinde gerçekleşmektedir. Gerçekte biz tabiat kanunlarını etki alanımıza alamamış aksine tabiattan bir başka kanunu keşfetmiş ve ondan yararlanmış olmaktadır. O halde yaradılış kanunlarının sınırından çıkmak mümkün değildir. Yaşamak, yaradılış kanunlarını tanımak ve onlardan faydalanmaktır. Bu kanunlar Allah'ın kainata bırakmış olduğu kanunlardır. Onların etki alanından çıkmak insanın yaradılış kanunlarına boyun eğmemesi demektir. Söylediğimiz gibi insan, kısıtlı olarak yaratılış kanunlarının oluşturduğu daireler içerisinde hareket etme olanağına sahiptir; çeşitli bilimsel kanunlar ve yaratılış kanunları arasında insanın, hareketlerini seçerek ve kendi iradesiyle yapabileceği kısıtlı bir ortam mevcuttur. Bu vesileyle insan bir kanun karşısında kendi yararını

doğrultusunda bir başka kanundan yararlanabilmektedir ve bu, insan özgürlüğünün kısıtlı alanlarını teşkil etmektedir.

7-Teşrii ve İlahi Kanunlar İnsanın Saadet ve Kemalini Güvencesi

Acaba insan sahip olduğu seçme ve özgürlük kudreti alanında değersel olarak istediği şekilde hareket edebilir mi? Yoksa insan bazı ölçü ve sınırlara riayet mi etmelidir? Bu alanda da insanın uygulamakla yükümlü olduğu kanunların bulunmaktadır? Cevap şudur: Bu alanda da bazı kanunlar bulunmaktadır ama bu kanunlar yaradılış kanunları cinsinden değil teşrii, nisbi veya değersel kanunlar cinsindendir. Eskilerin binlerce yıl önce ortaya attığı tabir ile bunlar akl-ı ameli kapsamında yer alan kanunlar cinsindendir. (Akl-ı ameli kapsamında bulunan kanunlar, akl-ı nazari kapsamında bulunan realitedeki kanunların karşısında yer almaktadır.) Yani insanın ihtiyari davranışlarıyla irtibatlı olan şeylerde akl-ı ameli yargıda bulunmalıdır. Şüphesiz icrasının insanın inisiyatifine bırakıldığı teşrii kanunları uygulamak, nihai maksat ve hedefe ulaşmayı sağlamaktadır. Yani bu istenilen kemaldır. Bunlardan yüz çevirmek düşüşün, hatta insanın her canlıdan daha alçalmasının sebebi olmaktadır. Kur'an da böyle bir seyri teyit etmekte ve şöyle buyurmaktadır:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (4) ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ (5) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ¹

Doğrusu, biz insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra aşağıların aşağısına çevirdik. Ancak iman edip salih amellerde bulunanlar başka; onlar için kesintisi olmayan bir ecir vardır.

İnsan, taşıdığı kuvvet sayesinde ve Allah'ın kendisine verdiği sayısız becerilerle ilahi yakınlığa ve Allah'ın civarına ulaşabilir ve Allah'a komşu olabilir; öbür taraftan da ilahi kanunlara muhalefet ve isyan ederek her hayvandan daha aşağı bir derecede düşüş kaydedebilir. Öyleyse teşrii, itibari ve değersel kanunlara uymak ve dinin ifadesiyle, Allah'a itaat etmek ve aynı şekilde bu kanunlardan yüz çevirmek ve bu kanunlar ile mücadele etmek, insan iradesinin sınır ve çerçevesi dahilindedir. Eğer insan bu kanunları kabul edip onlara uyarsa yüceliğe, huzura, ruhi ve manevi bir selamete ulaşır; böyle olmadığı takdirde ise insan, hüsrana uğrar. Sağlık

¹ Tin/4-6

kanun ve kurallarında olduğu gibi... Tıp ilmi bize tavsiyede bulunmaktadır. Bu tavsiyelere uymak bizim sağlığını korumaktadır ve bu tavsiyelere uyulmaz ise hastalık oluşup, insanın sağlık ve canını tehlikeye düşürmektedir.

İnsanın bu temizlik ve sağlık kurallarına riayet edip etmeme noktasında özgür olduğuna dikkat edilecek olursa eğer insan, kendi sağlığını arzuluyorsa ve güçlü ve mutlu kalmak istiyorsa bu kurallara riayet etmelidir ve sağlam kalmayı istemiyor ve hastalığa riayet gösteriyorsa, bu kanunları dikkate almamalıdır. O halde sağlık kurallarına uymaksızın sağlıklı olmak mümkün değildir. Elbette bu cebri bir kural değildir Çünkü sağlık kurallarına uymak ve sağlıklı olmak veya bu kuralları hiçe saymak insanın iradesi dahilindedir ve insan kendi iradesiyle ya bu kanunlara uyup neticede sağlıklı kalır veya bu kanunlara uymayıp tehlike ve hastalığa mübtela olur.

Can ve beden hakkında söylenen şeyler, ruh hakkında da geçerlidir. Nasıl ki canın sağlıklı ve hasta olma durumu varsa, aynı şekilde ruhun da sağlıklı ya da hasta olma durumu vardır. Ruhun saadet ve selameti belirli kaide ve kanunlara riayet ileidir. Bu kanun ve manevi değerlere riayet etmek insan ruhunun huzur ve selamette olmasını sağlar; böyle olmadığı takdirde ise insan ruhu hastalanır. Allah-u Teala bunun hakkında şöyle buyuruyor:

فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا¹

Kalplerinde hastalık vardır. Allah da hastalıklarını artırmıştır.

Alçalmayla karşı karşıya bulunan insan, kendini kontrol edemeyeceği bir sürat ve hız ile koşarak neticede hüsrana uğrayıp canını kaybedebilir. İnsan sağlam kalmayı istiyorsa, ihtiyat ile hareket etmeli ve düşüşün olabileceği tehlikeli bir noktaya eriştiğinde durabileceği bir şekilde kendini kontrol edebilmelidir. Manevi meselelerde de kaide ve gerçek bağlantılar mevcuttur; insan, ilahi kanunlara riayet ışığında ruhun selametine ve ebedi saadete ulaşır. Bu gerçek kanunlara uymaksızın ebedi saadete ulaşamaz. Elbette insan özgürdür, ihtiyar sahibidir ve “Ben saadete ulaşmak istemiyorum ve cehenneme gitmek istiyorum” demekte hürdür. Hiç kimse bu durumda insana engel olmaz ve tekvini özgürlük insan için seçmeyi öngörmüştür. Lakin insan saadete ve Allah’a yakınlığa ulaşmak istiyorsa, Allah’ın hükmüne uymalı ve gönlünün istediği şekilde

¹ Bakara/10

davranmamalıdır. Çünkü gönlün ve nefsin isteklerine uymak haktan sapmanın ve delaletle gitmenin sebebi olur.

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ¹

Şimdi sen, kendi hevasını ilah edinen ve Allah'ın bir ilim üzere kendisini saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği ve gözü üstüne bir perde çektiği kimseyi gördün mü? Artık Allah'tan sonra ona kim hidayet verecektir? Siz yine de öğüt alıp-düşünmüyor musunuz?

Nefsin arzularına ve gönlün isteklerine tabi olan bir kimse, sağır ve kör olup gerçeği ve hakikati anlayamaz ve hatta büyük bir ilim kazansa bile, gözünün üzerine bir perde düşer ve bu perde gerçekleri ondan saklar. Bu konuda, kazandığı o ilmi makam ve kendi zamanında en yüksek ilmi derecede bulunması ve bilginlerin başı olmasıyla birlikte, delaletle ve kötü bir akıbetle ulaşması açısından Belam Baura'nın kıssası hepimiz için öğretici ve ibret vericidir. Allah-u Teala onun hakkında şöyle buyurmaktadır:

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ (175) وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثُ²

Onlara kendisine ayetlerimizi verdiğimiz kişinin haberini anlat. O, bundan sıyrılıp-uzaklaşmış, şeytan onu peşine takmıştı. O da sonunda azgınlardan olmuştu. Eğer biz dileseydik, onu bununla yükseltirdik. Ama o, yere saplandı, hevasına uydu. Onun durumu, üstüne varsan dilini sarkıtıp soluyan, kendi başına bıraksan dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir.

İnsan Allah'ın kendisine verdiği özgürlük sayesinde bu derece alçalabilmeye kadirdir. Ama insan saadeti istediği taktirde, bir dizi kanunlara uymalıdır. Bu kanunlar, bir alana mahsus değil birden fazla alan ile ilgilidir ve birkaç şekilde taksim edilebilmektedir. Bu esas uyarınca, İslam kültürüne aşına olanlar ve kendi kültür seviyesinin yükselmesini arzulayanlar için, hayatımızda kaç çeşit kanuna ihtiyacımızın olduğunu açıklamak gerekir.

¹ Casiye/23

² A'raf/175-176

8-Hukuki Kanunların Ahlaki Kanunlardan Farkı

Kanun adıyla aramızda bilinen şeyden kasıt hukuki kanunlardır. Bu kanunlar bir dizi kurallardan ibaret olup muteber bir kaynak tarafından konulmaktadır. Yürütme kurumu adındaki kuvvet (hükümet), bu kanunları uygulamayı üstlenmekte ve zorunluluk durumunda, silahlı kuvvetlere başvurmak suretiyle kanunları halka uygulamakta ve kanunlara uymayanların önünü almaktadır. Hukuki kanunlar, genel manasıyla hukuk biliminde açıklanan ceza kanunlarını da içermektedir. Eğer burada bir kimse, “Hükümetin vazifesi sadece kanunları halka tavsiye etmektir; hükümet halka hırsızlık yapmayınız ve kimsenin namusuna tecavüz etmeyiniz diyebilir, ama kanuna uymayanı cezalandıramaz. Zira bu insan özgürlüğüyle çelişir,” diye bir şey söylerse, bunu ondan kesinlikle kimse kabul etmeyecektir. “İnsan, hukuki kanunlara karşı çıkarsa, özgür olduğu için hiç kimse onu takip altına alamaz”, sözünün manası, hukuki kanunların var olup olmamasının fark etmediğidir. Oysa hukuki kanunların varlığının felsefesi, icra için bir güvence taşımasıdır ve başka farklara beraber hukuki kanunlar ile ahlaki kanunlar arasında bulunan önemli fark da budur.

Örneğin, ahlakta şöyle söylenir: “Emanete riayet edin ve ona hıyanet etmeyin.” Bu bir ahlaki kuraldır. Eğer bir kimse emanete hıyanet ederse, ahlak dışı davranmasından ötürü cezalandırılmamakta veya zindana atılmamaktadır ama hukuki kanuna muhalefet etmesi sebebiyle takip altına alınmakta ve cezaevine gönderilmektedir. Böyle birine, ceza kanunları göz önünde bulundurularak dolandırıcı sıfatıyla özel bir ceza uygulanır. Öyleyse kanunları çiğneyenlerden hesap sorabilmek ve böyle şahıslara güç kullanarak kanunları icra edebilmek için yasal güç var olmalıdır. Güç kullanmak hukuki kanunların bir gereğidir ve bunun olmaması durumunda hukuki kanunların varlığı manasızdır. Ama ahlaki kanunlar böyle değildir; onların hukuki boyutu olmazsa, yasal güce ihtiyaçları olmaz.

Şüphesiz dinde insanın Allah ile irtibatıyla ilgili bir dizi ilahi hükümler mevcuttur; namaz, oruç ve hac hükümleri vb... Bu hükümler yalnızca dinlerde mevcuttur. Burada şu soru sorulmaktadır: Acaba dinde hukuki kanunlar da bulunabilir mi veya din sadece insan ve Allah ilişkisini mi açıklamalıdır? Bu, günümüzde üniversitelerde ve başında üzerinde geniş bir şekilde tartışılan bir şüphe ve sualdir. İster bu meselelerle direkt bir şekilde içli dışlı olan üniversite kesimi olsun isterse onların baba, anne ve yakınları tüm dostların bu şüphelere dikkat etmeleri gerekir. Neticede bu tartışmalar üniversite öğrencileri ve öğrenim görmüş kesim kanalı ile

toplumun diğer katmanlarına ulaşmakta ve genel kültürümüzü kendi etkisi altında bırakmaktadır. Sonuç itibarı ile bir gün bu genç üniversite öğrencileri baba ve annelerin yerini alacak ve etkileyici kuvvetler sıfatıyla, toplumun asıl katmanını oluşturacaklardır. Eğer bu geniş kesimin kültürü değişirse, bir nesil sonra toplumumuzun kültürü tamamen değişecektir. Öyleyse biz uyanık olup, toplumda hangi kültürün oluştuğunu ve yayıldığını bilmeli ve dikkat etmeliyiz.

9-İslami Düşünce ile Liberalist Düşüncenin Farkı

Günümüzde gündemde olan meselelerden biri de; kanun koyma meselesinde minimum bir dereceyle yetinilmesi gereğidir. Bu, dünyada bugün gündemde olan ve hakkında bir çok tartışmaların yapıldığı ve bir çok kitapların yazıldığı liberalist bir düşüncedir. Bu liberalist esas uyarınca, bazıları kanun koyucunun ve devletin geniş bir şekilde halkın hayat ve işlerine müdahale etmemesi gerektiğine inanmaktadır. Çünkü devletin müdahalesi ne kadar az olursa, toplumun gelişmesi daha fazla olacaktır. Elbette bu düşüncenin toplumun diğer bölümlerine sirayet edecek bazı getirileri ve gerekleri de vardır.

Yukarıdaki düşünce, toplumu tanımayla ilişkilidir ve sosyolojide var olan iki görüşten birine dayanmaktadır. Birinci görüşe göre asıl olan toplumdur. Bu esasa göre, kanunların kapsamlı olması ve beşer hayatının bütün yönlerini içermesi ve ferdin özgürlüğünün minimum dereceye inmesi gerekmektedir. İkinci görüşe göre ise, asıl olan ferttir. Bu esasa göre de ferdin maksimum dereceli bir özgürlüğü bulunmalı ve insanı daha az kısıtlayabilmesi için toplumsal kanunlar minimum dereceli olmalıdır. Fert eksenli ve eğilimli bu yöneliş, günümüzde batı toplumunda hakimdir ve liberalizm de bundan ilham almıştır. Bu eğilim, kanunların minimum dereceye inmesini ve halkın maksimum dereceli bir özgürlüğe sahip olmasını ve istedikleri şekilde hareket etmelerini öngörmektedir. İslam'ın görüşünü ve bakışını açıklamadan önce şu noktanın zikredilmesini gerekli görmekteyim: Kanunun minimum ya da maksimum dereceli olmasıyla ilgili konunun Felsefi Sosyoloji (toplumun ya da ferdin asıl olması konusu), Ahlak Felsefesi, Hukuk Felsefesi ve Siyaset Felsefesi (değerlerin ölçüsünün anlaşılması, ahlak ve değerlerin mi kanunu belirlediğinin yoksa kanunun mu değerleri belirlediğinin açıklığa kavuşması için) gibi bazı sosyal bilimlerle irtibatlı bulunmaktadır.

İslam'ın nazarında insan hayatının bütün yönleri onun nihai akıbeti ile irtibatlıdır. Yani bu hayatta yapılan her hareketin bizim ebedi saadetimize ya da ebedi bedbahtlığımıza tesiri olacaktır. İslam'ın dünya

görüşü, “Dünya ahiretin tarlasıdır” sözünden ibarettir. Yani insan dünyada ne ekerse ve ne yaparsa, neticesi ahirette belli olacaktır; yapılanlar insanın ya saadetine vesilesi ya da bedbahtlığının ve alçalmasının sebebi olacaktır. Bu görüşü asıl olarak kabul ettiğimiz takdirde, insan hayatında kanuna muhtaç olmayan bir şey kalır mı? Burada kanuna ihtiyaç duyulmasının manası, kanunun insana hangi yol, seçim, metot ve tarz ile hedefe ulaşılacağını göstermesidir. Yani toplum emniyet istiyorsa, kimsenin halkın mal ve namusuna tecavüz etmemesi gerekir Aksi halde o kimsenin de mal ve namusuna tecavüz edilir.

Müslüman'ın malını çalarsın ama; senin malını çalarlarsa

Müslümanlık yok diye bağırıp feryat edersin

Çıkarıcı olmak, sadece kendi menfaatlerini düşünmek ve bu yolda hiçbir çabadan geri kalmamak, ama menfaati tehlikeye düştüğü vakit kanuna sarılmak insanın doğasıdır. Öyleyse çelişki ve zıtlıkların kaldırılması ayrıca işbirliği ve emniyetin toplumda tesis edilmesi için, kanunun mevcudiyeti gereklidir. Böylece kanun, bizi başkalarının tecavüz ve zulmünden korur, herkesin haklarını açıklar, onda adaletin ve zulmün ölçüsü belirlenir ve onun esasınca neyin zulüm olduğunu ve neyin de adalet ile uyduğunu halk anlar. Böyle olmadığı takdirde ise, herkes diğerlerinin haklarına ve diğerleri de onların haklarına tecavüz eder. Neticede ne emniyet, ne huzur, ne asayiş ve ne de uhrevi saadet kalır; hiç kimse fitri isteklerine kavuşamaz.

Bundan dolayı, İslam'ın dünya görüşünde ister ferdi ve ailevi hayat boyutunda, ister toplumsal hayat boyutunda ve isterse uluslararası ilişkiler boyutunda olsun bütün hareket ve durgunluğumuzun düzeni ve kuralı vardır. İslam, beşer hayatının bütün yönleri için kanun taşımaktadır, hukuki ve toplumsal kanunlar bunlardan bazılarıdır. İslam'da hatta zihni tehlikeler hakkında bile kanun mevcuttur. Bu konuda İslam şöyle söylemektedir: Her istediğin şeyi gönlünden geçirmeye ve her düşünceyle kafanı meşgul etmeye ve diğerleri hakkında kötü düşünmeye hakkın yoktur: “Zannın bir kısmı günahtır.¹” Fert ve toplumun hastalığa yakalanmasına ve tehlikeye düşmesine sebep olan sağlık kurallarına riayet etmeme ölçüsü oranında, İslami kurallara riayet etmemekten dolayı da toplum zarar görmektedir.

İnsan hayatının hiçbir bölümünün İslami kanunların kapsamının dışında olmadığına ve hatta insanın gönlünü, hayalini ve fikrini de kontrol etmesi gerektiğine dair söylenenler insan özgürlüğünün kabul edilmediği

¹ Hucurat/12

manasında değildir; bilakis bunlar, özgürlükten doğru bir şekilde yararlanmayı insanın kendi iradesine bırakmaktadır ve onun özgürlükten en güzel şekilde istifade edebilmesi için yolunun üzerindeki birer projektördür. Bu kanunlar insanın toplumsal hayatıyla irtibatlı olmadığı müddetçe, dünyevi bir yaptırım taşımamakta ve sadece uhrevi bir ceza taşımaktadır. Mümin bir kardeşine karşı suizan besleyen bir kimse, dünyada değil ahirette cezalandırılır. Ama eğer toplumsal kural ve kanunlara muhalefet edilirse ve toplumsal menfaat ayaklar altına alınır, dünyevi ceza öngörülür. Dünyevi ceza, gerçekte bütün hukuk kanunlarının gereğidir ve İslam hukuku kanunlarına özgü değildir. Her sistem, toplumsal düzen ve nizamın korunması için kanun koymak istediğinde, çaresiz olarak kanunsuzluklara ve düzensizliklere karşı ceza kanunları hazırlar. Netice olarak toplumsal hayat özgürlükleri kısıtlayan kanunlardan yoksun olarak düzenlenemez ve toplumsal ilişkiler geliştiği ve arttığı oranda, toplumsal kanunlara ve onların icra güvencesine ihtiyaç daha da fazlalaşacaktır.

Onbirinci Oturum

Kanunun İtibarının Ölçüsü

1-Önemli Siyasi Konuların Derin Şekilde İncelenmesinin Gereği

İslam'ın siyasi teorisini açıklama doğrultusunda geçen oturumlarda bazı konuları dile getirdik ve bu yönde konunun iki şekilde tartışılacağına değindik: Birinci usul, muhatapın Müslüman olmasına, İslam'a ve Şia'ya veya başka bir düşüncenin ve değerın esaslarına inanıyor olmasına bakılmaksızın, konunun ilk usul ve esaslarının taraflar tarafından onaylanmasını ve ana usuller sıfatıyla konunun ekseninin belirlenmesini öngören ve bu öncüllere dayanarak tartışmanın sonuna kadar devam ettiği cedel usulüdür. İkinci usul ise delilli yöntemdir; tartışma akli ve derin delillerin düzenlenmesi ve sunulmasıyla yapılır. Tartışmanın bütün yönleri hatta ana usuller bile araştırılır. Açık ve kesin doğrulara dayanılarak ortaya atılan iddialar için, akli ve şüphe götürmeyen deliller öne sürülür.

Gerçi delilli tartışma üslubu yorucu olup, özel muhatapları gerektirmekte ve bilimsel/akademik mekanlarla uyumaktadır. Ama şunu göz önünde bulundurmak gerekirkı toplumumuz kültürel gelişimini yükseltme ve bilgi kazanma yolunda büyük adımlar atmıştır ve bugün bir çok gencimizin özellikle dini ve siyasi alandaki bilgisi, geçmiş düşünürlerin bilgilerinden daha fazladır. Bu yüzden toplumumuzun özellikle nizamın aslı ve asil İslam akaidi ile irtibatlı konularda fikri ve kültürel seviyesini yükseltmesi, şüphelere yanıt verebilecek bir duruma gelebilmesi ve başkalarının tesiri altında kalmaması için, konuların delilli bir yöntemle ve derin bir şekilde incelenmesinin sürmesi lazımdır.

Burada biz tartışmanın ana usulleriyle ilgili konuları sade bir dil ve ağır bilimsel ve felsefi ıstılahlardan uzak bir şekilde anlatmaya çalışacağız.

Aynı şekilde şüpheler seli karşısında daha az zarar görmesi için, bu inançların akli kökenlerini zihinlerde güçlendirmeye çalışacağız.

Aslında bir devletin ve siyasi nizamın özel görevi, hukuk kanunlarını toplumda savunmak ve onları icra etmeyi sağlamaktır. Burada ahlaki kanunlar ile hukuki ve siyasi kanunların farkı aydınlanmaktadır. Ahlaki kanunların ahlaki olmasının sebebi, dışarıda icrayı sağlayacak bir güvencelerinin olmamasıdır; herkes kendi inanç ve manevi yönelişi esasınca bu kanunlara bağlıdır ve onlar ile amel etmektedir. Ama hukuki kanunların dışarıda desteği ve icra güvencesi vardır. Hukuki kanunların özelliği, toplum ve icra kurumu tarafından halka dayatılmasındadır ve hatta bir kimse bu kanunlara inanmasa bile onlara uymakla mükelleftir. Fertler yasalara uymaktan kaçındıkları zaman, devlet yasal güçten istifade etmek ve zorunluluk durumunda silahtan da yararlanmak suretiyle, o kanunları icra etmek ile görevlidir. Devrimden sonra özellikle de iç çatışmaların ve kör terörlerin ardından, nizamın mesullerinin sürekli kanunculuk sloganını ortaya atmalarına ve hatta devrimin ilk yıllarından birinin “Kanun Yılı” olarak adlandırılmasına ve şimdiye kadarki bütün hükümetlerin bu sloganı takip etmesine ve özellikle de mevcut hükümetin önemli ve değerli sloganlarından birinin tüm ülkede kanunu icra etmek ve kanunsuzlukların önünü almak olduğuna dikkat edilirse, her şeyden önce kanun ve onun itibarı hakkında tartışmak ve bu doğrultudaki şüphe ve sorulara tatmin edici yanıtlar vermek gerekir.

2-Kanunun İtibarının Kapsam ve Ölçüsü

Bir çok insanın aklına gelen şüphe ve sorulardan biri de şudur: Kanunun itibar derecesi ne kadardır ve bu, nereden kaynaklanmaktadır? Esasen fertlerin kanun karşısında teslim olma zorunlulukları nedir? Hangi kanun kendisine yüzde yüz uyulacak kadar itibar taşımaktadır? Konuya girmeden ve bu soruları cevaplamadan önce şu noktanın belirtilmesi gereklidir: İslam'a tabi olan, imam ve rehberin sözlerini kendileri için delil kabul eden biz Müslümanların nazarında, İslam hükümetinin bütün kararlarının; İslami Şura Meclisinin tasvip ettiği tasarıların, hükümet heyetinin onayladığı kararların ve hatta bakanlıklar tarafından idarelere gönderilen genelgelerin uygulanma zorunluluğu taşıması hakkında bir şüphe ve müphemlik yoktur. İmam Humeyni'nin (k.s) buyurduğu gibi İslam devletinin kanunlarına uymak farzdır ve biz bu kanunlara uymakla yükümlüyük. Biz şahsen kendi fıkhi görüşümüze ters olan durumlarda dahi, İslam devletinin en küçük kanun ve kararnamelerine harfiyen uymaya çalışmaktayız. İslam devletinin hüküm ve kanunlarına uymak ve

Veliyy-i Emr-i Müslimin'e itaat etmek farzdır ve bu alanda bizim hiçbir şüphemiz yoktur. Bundan dolayı eğer biz kanunun itibarının ölçüsü hakkında soru soruyorsak, devletin yasalarına itaat etme gerekliliği hakkında şüphe uyandırmak akla gelmemelidir.

Bizim hedefimiz, İslam devletine itaat etmenin gerekliliğinin fikri köken ve esaslarını kuvvetlendirmektir. Çabamız, İslam devletinin kanunlarına neden itaat etmemiz gerektiğini aydınlatmaktır. Kanunun itibarının kaynağının ne olduğu belirlenmelidir. Böylece halk, hükümet bir günü genel tatil ilan ettiği zaman ya da gelirlerden bir bölümünü mali kanun ve kararnamelerin içerdiği kimseler için tayin ettiği zaman veya normal şartlarda kararnameler yürürlüğe soktuğunda ve savaş şartlarında olduğu gibi özel durumlarda devlet genel seferberlik ilan ettiğinde ve özel kanunlar icraya sürdüğünde, bu kanun ve emirlere niçin uymaları gerektiğini bilecektir. Halkın kanunlara itaat edip uyması için herhangi bir kimsenin sadece emir vermesi yeterli değildir. Öte taraftan konumuz siyasi felsefe ile irtibatlıdır; kanun, onun itibarı ve ona itaat etmenin zorunluluğu konusu, bütün siyasi düzenlerin temel konularındandır. Bu, İslam düzenine özgü bir konu değildir. Siyaset ve hukuk felsefesi konularına aşina olanlar, bilgin ve uzmanların sosyal bilimlerle ilgili bu iki alanda konuyu açıklığa kavuşturma doğrultusunda çalışmalar yapmış olduklarını ve uygun delillerle birlikte değişik görüşler öne sürdüklerini bilmektedirler. Ama şimdiye kadar tam bir şekilde savunulacak delilli kesin bir görüşe ulaşmamışlardır. Kanunun itibarının ölçüsü hakkında uzmanların öne sürmüş oldukları en önemli görüş ve fikirleri üç bölüm halinde özetliyoruz.

A-Adalet Teorisi

Bazıları, kanunun itibar ölçüsünün adalet olduğuna inanmaktadır. Eğer bir kanun adalet esasınca ve halkın haklarına riayet edilerek hazırlanırsa, muteber olur ve halkın bu kanuna itaat etmesi gerekir. Ama kanun adalet esasınca ortaya konmaz ve adilane olmaz ise itibar taşımaz.

B-Toplumsal İhtiyaçlarının Temini

İkinci görüş şudur: Kanunun itibar ölçüsü toplumun ihtiyaçlarının temin edilmesidir. Toplum bireylerinin sosyal bir hayat yaşamaları sebebiyle ferdi ve şahsi yönleri bulunmayan özel ihtiyaçları bulunmaktadır. Gerçi tüm şahısların ferdi olarak bu ihtiyaçlarla yüz yüze gelmeleri mümkündür. Ancak bu ihtiyaçlar, gerçekte toplumsal ihtiyaçlardır ve toplumsal hayat şartlarında meydana gelmektedir. Örneğin genel sağlık kurallarına riayet etmek toplumsal bir ihtiyaçtır.

Gerçi herkes kendi şahsi hayatında ve ev ortamında istemesi durumunda şahsi sağlık kurallarına riayet etmektedir ama genel sağlık kurallarına riayet etmekle ilgili olarak ferdi tavsiyeler ve tek tek fertleri sağlık kurallarına uymaya mecbur kılmak zordur ve sorunla yüz yüze gelmek demektir. Bu tip genel ihtiyaçların karşılanması için, karar almanın ve ferdi girişimde bulunmanın ötesinde bir kurum ve kurumun varlığı zorunludur. Örneğin veba gibi bir hastalık toplum içerisinde yayıldığı zaman, bu hastalığı ortadan kaldırmak için, ferdi girişimler sonuçsuz kalacaktır. Bir devlet kurumunun bu hastalığı ortadan kaldırmak ve genel sağlığı sağlamak için aşı ve diğer yolları da kullanarak bu yönde çalışması lazımdır. Mevsimlik kararlar şeklinde olsa dahi devlet, bazı kararları yürürlüğe sokarak halkı belirli bir müddet içerisinde aşı olmaya zorlamalıdır. (Daha önce de söylediğimiz gibi, bizim kanundan maksadımız, onun genel anlamıdır; icra edilmesi gereken emirler, kararnameler ve genelgeler bu kapsama girmektedir.)

Genel sağlık toplumun bir ihtiyacıdır. ve ona riayet etmek toplumsal bir zorunluluktur. Bu ihtiyacın temin edilmesi için belirli kanunlar hazırlanmıştır. Herkes bu kanunlara uymakla mükelleftir. Aynı şekilde çevre sağlığının, düzeninin, güzelliğinin ve temizliğinin korunması ve genel ihtiyaçların karşılanması ile irtibatlı olarak, belirli kurumlar bu ihtiyaçları gidermek amacıyla devlet tarafından görevlendirilmiştir. Halk da bu kurumlardan gelen kanun ve kurallara uymakla yükümlüdür. O halde eğitim, öğretim ve sağlık kurumları, diğer bakanlıklar ve onların kanun, genelge ve kararnameleri gibi hükümet tarafından belirlenen kanun ve kurumlar, toplumun ihtiyaçlarını ve genel menfaatlerini karşılamak doğrultusunda olup, bu esas uyarınca meşruiyet kazanmaktadır.

C-Halkın İsteği

Bazıları, kanunun itibar ölçüsünün halkın isteği olduğuna inanmaktadır. Bunların görüşüne göre kanun, toplumun isteklerini temin etmek içindir. Bundan dolayı halk, hükümetten veya yasama kurumundan bir şey istediği zaman hükümet heyeti ve milletvekilleri, mecliste halkın isteği doğrultusunda bir kanunu tasvip ederler; kanun halkın isteği ölçü alınarak hazırlandığında muteber olur ve halk, bu kanunların uygulanmasında ve bunlara uymada çaba göstermelidir. Gerçekte halkın isteğinin gerçekleşmesinin yolu, onların istekleri doğrultusunda kanun hazırlayan milletvekillerinin seçilmesidir. Halkın seçtiği milletvekilleri kanun koyma hakkı taşımazsa, onların halk tarafından seçilmesi faydasız olacaktır ve eğer kanun koyma hakkını taşımakla birlikte, bu kimseler

tarafından hazırlanan kanunların uygulanma zorunluluğu bulunmazsa, kanun koyuculuk işlevsiz bir olaya dönüşecektir.

Bu söylenenler hukuk ve siyaset filozoflarının kanunun itibar kaynağı hakkındaki görüşlerinin özetidir. Tabii olarak Müslüman sıfatıyla bizler, kanunun itibar ölçüsünü Allah'ın isteği olarak bilmekte ve Allah-u Teala neyi emrederse, onun kanun olarak anlaşılacağına ve muteber olduğuna inanmaktayız. Elbette sonuncu görüş, dine ve Allah'a inanan kimseler için kabul edilir bir görüştür. Yukarıdaki görüşleri inceleme ve eleştirmede biz, geniş bilimsel tahlil, analiz ve akademik yöntemlerden yararlanmayıp, genelin anlayışına ve aklına uygun bir eleştiri ve inceleme yapmakla yetineceğiz.

3-Birinci Görüşün Eleştirisi

Birinci görüşte, kanunun itibar ölçüsünün adaletle riayet etmek olduğu beyan edildi. Burada, dünyanın bir çok bilginin de sorup, cevaplayabilmek ve incelemek için belirli kitaplar yazmış oldukları önemli bir soru akla gelmektedir. Gerçekte adalet nedir ve nasıl bir şekilde pratize edilebilir? Adalet mefhumunun herkese açık olmasıyla birlikte, bu soru geniş bir şekilde siyaset ve hukuk teorisyenlerinin önüne gelmiş ve onları kendisiyle meşgul etmiştir. Bu, adaletten elden edilen anlayışların farklı olmasından dolayıdır.

Eğer bütün halk bir oranda toplumun zenginliklerinden istifade ederse, adalet yerine gelecek midir yoksa gelmeyecek midir? Yani bir siyasi düzen, bir takım öncül ve hazırlıkları yerine getirir ve bütün halkın konutlardan, giyeceklerden ve nakliye araçlarından bir oranda yararlanmasını sağlarsa, adalet yerine gelmiş olacak mıdır ve bu suretin dışında zulüm mü hakim olacaktır? Böyle bir düşünce, Marksist ideolojide öne sürülmüş ve neticede Komünist düşüncenin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bu düşüncenin teorisyenleri, en azından sınıfsız toplumun şartlarını ve alt yapısını hazırlama çabasında olduklarını söylemlerinde belirttiler. O toplumda herkes gücü oranında çalışacak ve ihtiyacı oranında ücret alacaktır. Sonra pratikte bu isteklerine ulaşamayacaklarını anladılar. Çünkü yukarıdaki düşünce, bazı sorunlarla karşılaştı ve bu sorunlardan biri de, adaletin özgürlük ile çatışmasıydı. Bu yüzden onlar, kendi söylemlerini yeniden gözden geçirmek suretiyle sosyalist devlet modelini benimsediler. Gerçi bu halde de, komünist devlet modelini bir ülkü olarak ideallerinde taşımaya devam ettiler.

Marks, halkın çoğunluğuna özellikle de işçi ve çiftçi sınıfına zulüm yapıldığını görünce, "Bu adaletsizliklerin ve zulümlerin önü alınmalıdır.

Herkesin eşit ve aynı haklardan yararlanabileceği bir yöne doğru hareket etmeliyiz,” dedi. Yani sınıfsız toplum, yeni düzen ve tam eşitliğin kurulduğu ideal ve yeryüzü cenneti yönüne doğru hareket etmek. Sonra İslami ve sentezci eğilimleri bulunan kimseler, buna İslami bir kılıf uydurup, onu yeni tevhidi düzen olarak adlandırdılar. Oysa ki adaletin manasının bütün halkın bir ve eşit olması demek olup olmadığına dikkat etmek gerekir.

Bunun karşısında bazıları, adaletin herkesin kendi çabası oranında toplumun kazanımlarından yararlanması olduğuna inanmaktadır. Yani bir kimse bir iş yaparsa, yaptığı işin değeri oranında ücret almalıdır. Öyleyse bir şahıs tembellik eder ve bir iş yapmaz ise, diğerlerinin oranında ücret almamalı ve toplumun kazanımları onun inisiyatifine bırakılmamalıdır. Böylece tam bir eşitlik sağlanacaktır. Bu düşünceyle adalet yerine gelmiş olacaktır. Adalet, insanların bir iş yapıp, bunun karşılığında kendi ücretlerini aldıkları zaman tesis edilir ve eğer bir birey, kendi çaba ve üretimiyle daha fazla katkıda bulunur ve bunun neticesini almazsa, onun hakkında zulüm edilmiş olur.

4-İslam Kanunlarının Üstünlüğü

Adalet hakkında örnek maksadıyla sunulan yukarıdaki iki görüş, şüphesiz ki tam anlamıyla birbirlerine zıttırlar ve pratikte çelişki arz etmektedirler. Her halükarda, bu görüşler, ilahi ve tevhidi hüküm ve inançlar ile bağdaşmamakta ve onları içermemektedir. Örneğin İslam'da bir dizi hükümler bulunmaktadır ve bizim itikadi esaslarımıza göre, bunlar toplum için en iyi ve en faydalı hükümler olup, tam bir şekilde adaletle uyumaktadır. Ancak bu hükümler dünyadaki bir çok insanın nazarında kabul edilir değildir. Onlar, bu hükümleri adaletle uyuyan hükümler olarak kabul etmemektedirler. Örneğin İslami kanunlarda, bir çok konuda kadın ve erkeğin mirasıyla ilgili olarak fark konulmuştur. Gerçi bazı alanlarda da bu iki cinsin mirası eşittir. Kastedilen fark, Kur'an'ın açık hükmü uyarıncadır:

Ama (mirasçılar) erkekler ve kız kardeşler ise, bu durumda erkek için kızın iki payı vardır.¹

Bu hüküm uyarınca kadının mirası erkeğin aldığı yarısıdır. Şüphesiz İslam'ın fikri ve itikadi esaslarına aşına olmayan kimseler, böyle bir kanunu zalimane olarak değerlendirmektedir. Çünkü onlara göre

¹ Nisa/176

Allah, kadın ve erkek arasına ayrımcılık koymuştur. Öte taraftan müşterek evlilik hayatı ile irtibatlı olarak İslam erkeği, yiyecek, giyecek, kadının ve çocukların oturacakları ev de dahil olmak üzere aile hayatının bütün giderlerini temin etmekle görevlendirmiştir. İslami dünya görüşü esasınca kadın, bütün gelirini biriktirme hakkına sahiptir. Kadına kalan miras ve elde ettiği gelir, kendisine aittir; bunun az bir kısmını dahi bu hayatın giderlerine ayırması gerekmemektedir. Hatta kadın -elbise yıkamak, yemek yapmak ve çocuğa süt vermek gibi- evde yaptığı işler karşılığında ücret alma hakkına bile sahiptir. Elbette İslam'ı yakından tanımayanlar, böyle bir hükmü gördüklerinde, hatta insafıca yargıda bulunsalar dahi, İslam'ın adilce kanun koymadığını söylemektedirler.

İslami hükümler hakkındaki şüphelere cevap verilmesi İslami hükümlerin açıklanması ve bu tür kanunların adilce olup olmadığının ispatlanması doğrultusunda, bizim adalet hakkında ne gibi bir yorum ve tanım getirdiğimize dikkat edilmelidir. Eğer adalet eşitlik manasında olursa, bütün bu hükümler adaletten mahrum olacaktır. Çünkü bu hükümlerde eşitliğe riayet edilmemiştir. Eğer adalet başka bir yorum taşıyorsa, onun ne olduğuna bakılmalıdır. Adaletin mahiyetini ve uygulanma yolunu tanımakda kolaylıkla mümkün değildir. Bundan dolayı büyük filozoflar, adalet hakkında geniş çaplı araştırmalar yapmışlardır ve bu araştırmaların bazılarında adaletin özgürlük ve kanun ile olan ilişkisi araştırılmıştır.

Özetlersek: Eğer biz kanunun itibar ölçüsünü adalet olarak kabul edersek, sorun çözülmemektedir ve bu alanda önümüze gelecek olan ilk soru şudur: Hangi yorumdaki adalet kastedilmektedir? Çünkü herkes, adaleti değişik bir şekilde yorumlamakta ve onun esasınca bir kanunu adil ve muteber bilmekte ve ona uymayı zorunlu görmektedir. Bunun karşısında bir başkası da, adalet hakkındaki kendi yorumu esasınca, söz konusu kanunu adaletsiz ve itibarsız olarak kabul etmektedir.

5-İkinci Görüşün İşlevsizliği

Kanunun muteber oluşu hakkındaki ikinci ölçü, toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasıdır ve bu, biraz daha açık ve kabul edilir bir ölçüdür. Çünkü özellikle sürekli bizim içinde yaşadığımız ve bizden önce de geçmiş neslin içinde yaşamış olduğu toplumda, ihtiyaçları anlamak ve toplumun ihtiyaçlarını nasıl bir şekilde temin etmek gerektiğiyle ilgili olarak, bir kanunun ve yöneticinin olduğuna dikkat edilirse, herkesin az veya çok toplumsal ihtiyaçları anladığına ve toplumun hangi şeylere ihtiyacının olduğunu bildiğine ulaşılabacaktır.

Bu görüşün önünde bulunan soru ve eleştiriler şunlardır: Toplumun ihtiyaçlarının değişik şekillerde temin edilmesi mümkündür ve bu mesele, kanunun düzenlenmesinde farklı bir değerlendirmeye sebep olmaktadır. Örneğin bir şehrin güzelleştirilmesi ve temizlenmesi toplumsal ve yerine getirilmesi gerekli bir ihtiyaçtır. Ama bunun bütçesi nereden karşılanmalıdır? Acaba her aile bireyine bir hesap açarak mı bu bütçe karşılanmalıdır? Yani her aile, şehrin temizlenmesi ve güzelleştirilmesiyle ilgili masrafın bir bölümünü karşılamakla görevlendirilmeli midir. Bir başka görüşe göre ise, şehrin yapılan masraflarını genel bütçeden temin etmek gerekir. Yani genel olarak vergilerden oluşturulan, büyük ölçüde de zenginlerden toplanan şehrin gecekondulu mahallerinde yaşayan ve mütevazı evlerde oturan halkın muaf olduğu bu vergiden karşılanan bütçeden. Üçüncü görüş ise şudur: Hükümet petrol, bakır ve demir gibi yeraltı kaynaklarını çıkarmak ve bunları satmak suretiyle toplumun ihtiyaçlarını karşılamakla görevlidir.

Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, kanunun itibar ölçüsü olarak kabul edilmekle birlikte, yukarıdaki her yöntem ve görüş toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere öne sürülmüştür. Bunlardan hangisinin uygulanması lazımdır? Bunlardan hangisi muteber bir kanun olarak kabul edilebilir? Halk, bunlardan hangisini en iyi ve en adaletli olarak bilmektedir? O halde bu ölçü de kendi başına kanunun itibarını tespit etmede yeterli değildir.

6-Üçüncü Görüşün Eksiklikleri ve İslam'ın Nazarında İhtiyaçların Kapsamı

Üçüncü ölçü esasınca, sadece halkın isteği itibar taşımaktadır. Halk neyi isterse onun kanun haline getirilip icra edilmesi gerekir. Burada sorulan soru şudur: Buradaki ölçü, acaba halkın hepsinin yani tamamının mı bir şeyi istemesidir? Muhakkak ki böyle bir şeyin dünyada gerçekleşmesi mümkün değildir. Milyonlarca kanunun içerisinde, bütün halkın yüzde yüz olarak kabul ettiği bir kanun yoktur; bir kanun her ne kadar genel bir şekilde kabul edilse dahi, en azından yüzde birlik veya ikilik bir halk kitlesi ona muhalefet edecektir. Buna göre kanunun itibarı ölçüsü, muhalifler açısından nedir? Bir diğer noktada şudur: Eğer halkın istediği şey adalet ölçülerine uymaz ise, bu durumda bu istenilen şey, muteber olacak mıdır yoksa olmayacak mı? Aynı şekilde eğer halkın istediği şey, ikinci ölçüyle çelişirse yani halkın tercih ettiği şey, toplumun ihtiyaçlarının karşılanması yönünde olmaz ise, aynı şekilde yine muteber midir? Bir kanun halktan belirli bir miktarda bir para alınmasını

gerektirirse, bu durumda belki de halkın büyük çoğunluğu bu kanuna muhalefet edecektir. Yeni vergiler belirlendiği vakit, halkın bunu zorla kabul etmesinde bu durum görülmektedir. Genel olarak, vergi kanunu hiçbir yerde, ekseriyetçe kabul edilmemektedir ve hükümet, toplumun ihtiyaçlarını temin etmek için, halktan vergi almak istediğinde, onlar bunu zorluk ile kabul etmektedir. Bu durumda eğer halkın isteğine göre davranırsak, toplumun ihtiyaçları karşılanmayacaktır; oysa kanunun itibar ölçülerinden biri de halkın ihtiyaçlarının giderilmesiydi. Halkın tercihinin toplumun ihtiyaçlarının temin edilmesiyle çelişkiye düştüğü durumda, toplumun menfaatleri mi düşünülmeli yoksa halkın çoğunluğunun isteği mi düşünülmelidir? Şüphesiz yasama kurumu üyeleri ve toplumun ihtiyaçlarının temininden sorumlu kimseler yani hükümet, böyle durumlarda halkın çoğunluğunun görüşüne göre davranıldığında işin yürümeyeceğini pratikte tecrübe etmektedir. (Elbette bu mesele, başka bir oturumda tartışılması gereken demokrasi modelleri konusuna dönmektedir.)

Neticede bu tür ifadeler, kanunun itibarının ölçüleriyle ilgili olarak öne sürülmüş eleştirilerdir. Bizim açımızdan en önemli ve en esaslı eleştiri, bahsedilen menfaat ve ihtiyaçların sadece maddi ihtiyaçlar ile sınırlanması ve genelin anlayışı esasınca, sadece bahsedilen insan ihtiyaçlarının toplumda temin edilmesidir. Acaba devlet sadece halkın maddi ve dünyevi işleriyle ilgili şeyleri temin etmek ile mi görevlidir? Yoksa bunun dışında devletin başka görevleri de bulunmakta mıdır? Daha açık bir ifadeyle biz Müslümanlar ve ilahi dinlerin herhangi birine inanan herkes, insanın biri beden ve diğeri ruh olmak üzere iki unsurdan oluştuğuna inanmaktayız. Bununla beraber genelin veya bütün dinlerin nazarı, ruhun bedenden üstün olduğu ve bedenin ruhun hizmetinde bulunduğuudur. Bu dinlerin mensuplarına göre, nasıl bedenin temizliğe ihtiyacı var ise ve onun hastalanmasının önünü almak gerekiyorsa ve hasta olması halinde tedavi edilmesi lazım ise, insan ruhu da temizliğe ihtiyaç duymakta ve hastalanmasının önünün alınması gerekmektedir ve eğer insan ruhu hastalanır ise onun tedavi edilmesi lazımdır. Eğer biz maddi ihtiyaçları manevi ihtiyaçlar ile kıyaslarsak, ruhi ve manevi ihtiyaçların daha önemli olduğunu anlayacağız. Bedenin hastalanmasının tehlike ve önemi, ruhun hastalanmasından daha azdır Çünkü insaniyetin ve insanın ayrıcalık ve özelliği ruh iledir ve eğer insan ruhu hastalanırsa, insaniyet yok olacaktır.

Bütün hayvanlar bedensel açıdan sağlıklı olup, maddi ve cismani lezzetleri tatma peşindedir. İnsana özgü olan ve onun cevherini teşkil

eden şey, onun insani ruhudur. Eğer insanîyetin ölçüsü olan bir şey böyle bir tehlike ile karşı karşıya kalır ise, insan gerçek ölüm ile karşılaşmış olacaktır. Allah-u Teala buyuruyor ki:

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ¹

Ölü iken kendisini dirilttiğimiz ve insanlar içinde yürümesi için kendisine bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, karanlıklarda kalıp oradan bir çıkış bulamayanın durumu gibi midir? İşte, kafirlere yapmakta oldukları böyle 'süslü ve çekici' gösterilmiştir.

Bu konu göz önünde bulundurularak toplumun menfaatlerini temin etme yolunda olan devletin halkın manevi ve ruhi sorunlarına dikkat etmesi gerekmez mi? Acaba devlet sadece halkın maddi ihtiyaçlarını temin etmekle mi görevlidir? Yoksa manevi ihtiyaçları da temin etmek devletin görev alanına girmekte midir? Devletin bunlara özen göstermesi ve bunları temin etme peşinde olması gerekmekte midir?

7-İslam Devrimi ve Manevi Maslahatların Üstün Yeri

Tartışılmakta olan konulardan biri de şudur: Eğer bazı durumlarda maddi gelişim manevi ilerleme ile çelişki arz ederse, hangisine öncelik vermek gerekir? Belirli bir zaman ve mekana özgü şartlar gereğince, toplumun maddi kalkınması, manevi ihtiyaçları kenara bırakmayı gerektirirse, maddi ve insani gelişim ile manevi ihtiyaçların temini arasında çelişki meydana gelirse, bu durumda devlet, toplumun manevi çıkarlarını korumak için, maddi gelişimi kısıtlamakla sorumlu mudur? Yoksa manevi ihtiyaçların karşılanması yönetim ve devlet ile irtibatı bulunmamakta mıdır? Devletin görevi, sadece maddi ihtiyaçları mı temin etmektir? Maneviyatın ve manevi ihtiyaçların temini halkın kendi görevi midir?

Bu çok önemli bir mesele olup, toplumsal hayatımızda pratik sonuçları bulunmaktadır. Bugün bu mesele basında ve kitle iletişim araçlarında geniş bir şekilde yer almakta, bunun üzerine tahliller ve tartışmalar yapılmaktadır. Bazı kimseler, devletin vazifesinin siyasi, iktisadi ve kültürel kalkınmayı sağlamak olduğunu söylemektedir. Dünyada gündemde olan kalkınma mefhumunun manası esasınca,

¹ En'am/122

kültürel gelişimden kastedilen şeyler, bizim manevi ihtiyaçlar hususunda bahsettiğimiz şeylerden farklılık arz etmektedir. Bunlardan kastedilen şeyler milli mirasın korunması, sporun ve müziğin geliştirilmesidir.

İslam'a inanan ve İslam devriminin taraftarı olan kimseler, şüphesiz ki manevi ihtiyaçların özel bir önem olduğunu düşünmektedirler. Biz de devrimin yapılmasının asıl sebebinin dini değerleri korumak olduğuna inanmaktayız. Biz İslam'ın sayesinde maddi ihtiyaçların da uzun vadede de olsa temin edileceğine inanmaktayız. Ama kısa vadede bazen maddi çıkarların zarar görmesi mümkündür. Bununla beraber milletimiz, manevi ve ilahi değerlere sağlam bir şekilde inanma doğrultusunda ve manevi değerleri koruma uğrunda iktisadi boykota, enflasyona ve tüketim mallarının azlığına tahammül etmeye hazır olduğunu tecrübeyle kanıtlamıştır. Milletimiz İslam'ın yaşaması ve manevi değerlerin hakim olması için azizlerini cephelerde kurban etmeye, kadınlar kocasız kalmaya ve çocuklar babasız kalmaya hazırdır. Şehitlerin vasiyetnamelerinde görüldüğü gibi, onların hedefi İslam'ın korunması ve manevi değerlerin hakimiyetinin sürmesi idi.

Bu belirtilenlere dikkat edilirse bizim için maddi ihtiyaçların karşılanmasının dışında başka bir ölçü de bulunmaktadır ki bu, manevi ihtiyaçların temin edilmesidir. Eğer toplumun ihtiyaçlarının temin edilmesini kanunun itibar ölçülerinden biri olarak kabul edersek, bizim nazarımızda ihtiyaçlar maddi ve manevi olmak üzere iki kısım olacaktır.

Elbette toplumun ihtiyaçlarının araştırılması ve bundan kastedilen şeylerin belirtilmesi derin ve köklü bir konu olup, siyaset ve hukuk felsefesinde işlenmekte olan mevzudan daha geniş ve köklüdür. O konu şununla ilgilidir: Acaba insanın gerçekte maddi konuların dışında, başka gerçek maslahatları da var mıdır? Yoksa insanın maslahatları sadece maddi maslahatlar mıdır? Bunların dışında insanın bazen değişen bir dizi örf ve adetleri mevcuttur. Acaba manevi ve değersel ihtiyaçlar şeklinde başka maslahatlar yok mudur? Gerçek menfaat ve ihtiyaçlar, bilimsel deneyler alanına sığdırılan ve maddi ölçülerle teşhis edilen sağlık, iktisat, sanayi ve teknoloji alanındaki ilerlemeler gibi maddi konulardan mı ibarettir? Yoksa bunlardan öte, hissi tecrübeler ile ispatlanamayan ruhi ve manevi maslahatlar da mevcut mudur?

Bizler insanın gerçek ihtiyaçlarının metafizik ile irtibatlı olan, deyim yerindeyse bilimsel meselelerin bir parçası olmayan ve bilimsel yollar ile ispatlanamayan -ki bu yollar deneysel metottan ibarettir- manevi ve ruhi ihtiyaçlar olduğunada inanmaktayız. Öyleyse biz toplumda manevi ihtiyaçların temin edilmesi gerektiğini ve devletin bunları temin etmekle

mükellef olduğunu söylemeden önce konuyu delilli bir yöntem ile sunmak istersek, öncelikle ş u konuya değ inmeliyiz: Gerçekte maddi maslahatların dışında başka maslahatlarımız da var mıdır yoksa yok mudur?

Onikinci Oturum

İslam'ın ve Batı'nın Değerlere Bakış Farkı

1-Önceki Konunun Kısa Bir Özeti

Bahsimizin konusu bazı öncülleri bulunan İslam'ın siyasi teorisinin açıklanması idi. Bu teorinin akli bir şekilde açıklanması için, bahsedilen öncüllere dikkat edilmeli ve bunlarla ilgili analiz yapılmalıdır. Önceden belirtildiği gibi, İslam'ın siyasi düzeninde Allah'ın kanununu icra edenin ve hakimiyeti elinde bulunduranın Allah tarafından atanmış olması lazımdır. Yukarıdaki teorinin birinci öncülü kanunun toplum için zorunluluk sayılmasıdır. İkinci öncül ise, kanunların Allah tarafından konulması gereğidir. Bu kanunların uygulanma zorunluluğu taşıdığı ve bunları uygulayacak olan mercinin İslam devleti ve hükümeti olduğu da üçüncü öncülü teşkil etmektedir. (Belirttiğimiz öncüllere dikkat edildiği takdirde, Müslüman olan kimselerin yukarıdaki teoriyi kabul etme noktasında bir şüpheleri olmayacaktır. Ama konunun kapsamlı olması ve başkalarının da bu teoriyi doğru bir şekilde tanıması için bu öncüllerin akli deliller ile kanıtlanması gerekmektedir.)

Toplumda kanunun var olması gereği hakkında, bizim bildiğimiz kadarıyla, yaklaşık olarak hiç kimsenin bir kuşkusu yoktur. Bu alanda araştırma yapan kimselerin, insanlığın kendi toplumsal hayatı için kanuna ihtiyacının olduğu noktasında bir kuşkuları yoktur. Ama toplumda hangi kanunun geçerli olması hakkında bir çok ihtilaf bulunmaktadır. Bundan dolayı hukuk filozofları ve hukukçular, kanunun itibarının ölçüsünün ne olduğunu bulmak için bu meseleyi araştırmışlardır. Hangi ölçüler ile en iyi ve en güzel kanunları diğer kanunlardan ayırabiliriz? Biz, bu konuyla ilgili olarak geçen oturumda, kanunun ölçüsünün açıklanması hakkında üç önemli görüşe değindik. Bu meseleyle ilgili yeterli öneme haiz olmadıklarından dolayı kendilerinden bahsedilmeyen başka görüşler de mevcuttur.

Birinci görüş, kanunun ölçüsünün adalet olması ve adalet usulleri ile uyumluluk arz etmesi idi. En adaletli kanun hangisiyse, toplumda o icra edilmelidir.

İkinci görüşe göre, toplumda düzeni ve emniyeti sağlayan kanun en iyi ve en güzel kanundu.

Üçüncü görüşe göre ise, halkın hayatının tüm ihtiyaçlarını temin eden kanun, en iyi ve en güzel kanundu. Bu üç görüş, iyi kanunu kötü kanundan veya en iyi kanunu en kötü kanundan ayırabilecek asli bir ölçünün yokluğuna ve ölçünün/referansın yalnız halk olduğuna inanan kimselerin görüşünün karşısında yer almaktadır. Yani toplum her neyi kabul eder ise o en güzel olandır. Kanun bu esas uyarınca düzenlenmelidir. Bu, pozitivist bir görüş olup, bizim nazarıımızda tamamen batıldır. Zira her zaman diliminde, her kimsenin gönlünün istediği şeyin, en iyi kanun olması doğru değildir. Konu üzerinde tartışılabilmesi ve mantıklı bir sonuca ulaşılabilmesi için akli bir ölçü bulunmalıdır.

2-İslam Nazarında En İyi Kanun; ve Sentez Tehlikesi

İslam dünya görüşünde en iyi ve en güzel kanun, insanın maddi ve manevi gelişimine altyapı oluşturan ve onun ışıığında insanın maddi ve manevi ihtiyaçlarını en güzel ve en kapsamlı şekilde temin eden kanundur. Bu görüşün diğer görüşlerden farkı, manevi ihtiyaçlara değinmesi ve bunun üzerinde fazla durmasıdır. Üzülerek söylemek gerekir ki Rönesans'tan sonra Hümanist eğilimler güçlendi, Allah'a, maneviyata ve ahirete ilgi zayıfladı. Bunlar insanın düşünce ve bilimsel görüşleri alanından çıkıp, neticede unutulmaya yüz tuttu. Gerçi köşesinden-kıyısından da olsa sınırlı bir seviyede manevi ihtiyaçlara değinilmektedir. Ama dünyadaki felsefi ve hukuki muhitlerde asıl söz ve hakim olan görüş, kanunun insanların maddi ve toplumsal ihtiyaçlarını temin etmesi gerektiği ve manevi meseleler ile bir işinin olmadığıdır. Bizce kanunun manevi meseleler ile de ilgilenme gereği tam bir şekilde açıktır. Zira insan vücudunun en önemli ve en asli yönü ruhi, manevi ve ilahi yöndür. Bu esas uyarınca, bizim bu yüce yönü, ona dayalı manevi ihtiyaçları görmememiz, bu ihtiyaçları temin etmek için ve bunları tehlikelere karşı korumak için kanunda bir destek oluşturmamamız mümkün değildir. Kanun, manevi ihtiyaçlar ile de ilgilenmeli midir yoksa ilgilenmemeli midir? Bahsimiz bununla ilgilidir.

Bu meselenin üzerinde durmanın ve bu konu hakkında analiz yapmanın sebebi, fikri sentez sonucu bugün halkın değişik kesimlerinde

oluşan sapmalardır. Daha fazla açıklamak istersek, örneğin fizik bilimi alanında bir bilim adamı bir teori ortaya attığı zaman, bu bilim dalında Einstein gibi yüksek dereceli ihtisas sahipleri, o teori hakkında görüş belirtebilmektedir. Ama bu bilim adamı, hakkında ihtisası olmadığı psikoloji gibi bir bilimde, ortaya atılan bir teori ile ilgili görüş belirtmemektedir. Eğer bu bilim adamı, ortaya atılan bu teoriyi reddetmek ya da kabul etmek isterse, bir psikologtan yardım istemektedir. Çünkü bu bilim, onun ihtisas alanına girmemektedir. Aynı şekilde diğer bilimler alanında ihtisası olmayan kimseler de, bir bilim alanında görüş sahibi olan uzmanların kabul etmeleri doğrultusunda, herhangi bir teoriyi kabul etmekte ve onaylamaktadır. Ama bazen bir şahıs, değişik bilim dallarındaki uzmanların görüşlerini okuyup, bir takım düşünce ve görüşleri kabul etmekte ve bunlara eğilim göstermektedir. Oysa ki bu şahsın o görüşleri birbirleriyle kıyaslayacak ve onların birbirleriyle uyumlu olup olmadığını anlayacak bir fırsatı bulunmamaktadır. Acaba bu görüş ve düşünceler, düzenli bir bütün olarak insani bir bakış açısını teşkil etmekte midir yoksa etmemekte midir? Bu şahıs, hiçbir zaman bunu düşünmemiş ve bunu düşünmeye de bir ilgisi olmamıştır. Söz konusu şahıs sadece şöyle söylemektedir: “Benim inancıma göre filan psikolog yahut sosyolog ya da hukukçu en iyi görüşü taşımaktadır.” İşte bu tavır fikri sentezciliğe yol açmaktadır.

Düşünce ve araştırma ehli olan kimseler ise, bütün görüşleri bir araya toplayıp, bunların birbirleriyle uyuşup uyuşmadığına dikkat etmektedir. Bu kimseler eğer bir psikologun görüşünü kabul etmek isterlerse, bu görüşü sosyolojide var olan bir başka görüş ile karşılaştırırlar ve böylece bu iki görüşün birbirleriyle uyuşup uyuşmadığını anlarlar ve aynı şekilde bu karşılaştırmayı değişik sahalardaki düşüncelerde ve diğer konularda da uygularlar.

O halde düşünce ve araştırma ehli olan kimselerden ziyade, bilimsel seviyesi düşük kimselerde sentezciliğin daha fazla bir alt yapısı bulunmaktadır. Eline geçen her bilimsel kitabı okuyan ve kitabın yazarının muteber olup olmadığını ve fikirlerinin diğer konulardaki fikir ve görüşlerle uyuşup uyuşmadığını araştırmayan kimseler, bu okunan kitabın etkisi altında kalmakta ve neticede fikri sentezciliğe yakalanmaktadırlar. Bundan dolayı bir kitap ve görüşü araştırıp incelerken onun yazarının muteber olup olmadığına, fikirlerinin ve düşüncelerinin diğer sahalardaki fikirler ve diğer konular ile uyumlu olup olmadığına dikkat etmek gerekir.

3-Dini Düşünce Alanındaki Fikri Sentezcilik

Üzülerek söylemek gerekir ki İslami toplumumuzda özellikle de son elli yılda bir çok sentezci düşünce meydana gelmiştir. Hayatlarının bir bölümünde kendi baba ve annelerinin, çevre ve dini önderlerinin vasıtasıyla İslam akaidini benimseyip kabul eden bazı bireyler, hayatlarının ileriki bölümlerinde lise ve üniversite ortamlarına girmeleriyle birlikte, değişik bilim ve konularla ilgili başka düşünce ve inançlar ile karşılaşmakta ve muhtelif bilim ve şahıslardan alınmış görüş ve düşüncelerin birbirleriyle uyuşup uyuşmadığına dikkat etmeksizin bunları kabul etmektedirler.

Örneğin felsefede kabul edilen bir görüş biyolojideki, fizikteki, matematikteki veya dini bir düşüncedeki görüş ile uyuşmakta mıdır yoksa uyuşmamakta mıdır? Buna dikkat ettiğimiz takdirde, bazı alanlarda bunların birbirleriyle uyuşmadığını ve düzenli bir bütün teşkil etmediklerini anlayacağız. Bu şekildeki düşünceye sentezci düşünce denmektedir.

Bugün dini toplumumuzda fertler, geniş çaplı olarak sentezci düşünceye bulaşmış durumdadırlar. Çünkü bu fertler, bir taraftan kaybetmek istemedikleri geleneksel ve ailevi bir itikada sahiptirler. Öte taraftan da bunlara sosyal bilimlerin alanında bazı görüşler sunulmakta ve onlar da bunu aynı şekilde kabul edip, dini inançlarına katmaktadırlar. Bu değişik görüş ve düşüncelerin birbirleriyle uyuşmadığını ve bizim, ya dini inançları ya da din ile uyuşmayan bu görüşleri kabul etmemiz gerektiğini bu fertler bilmemektedir.

Bundan dolayı eğer biz sosyolojide, hukukta, siyasette ve diğer alanlarda bazı düşünce ve görüşleri kabul etmek istiyorsak, bunun dini düşüncemiz ile uyuşması zorunludur. Tercüme edilmiş yabancı kitapların veya başkalarının propagandası vasıtasıyla bize sunulan görüşleri kenara bırakıp, sosyal bilimlerin alanında, hem bilimsel olarak ve hem de esas ve usul olarak dini inançlarımız ile çelişmeyen görüşler oluşturmalıyız. Bu suretin dışında ya dini inançlarımızdan el çekmeli ya da dini inançlarımız ile uyuşmayan o görüş ve düşünceleri kenara bırakmalıyız. Şuandaki anın hem gündüz ve hem de gece olduğunun kabul edilememesi gibi, bu ikisini bir araya getirmek de mümkün değildir.

O halde zikrettiğimiz önemli noktaya dikkat etmeksizin, bütün düşünce ve görüşe kapılmamalı ve her birisinden belirli bir yönü seçmek suretiyle fikri ve dini sentezciliğe yol açılmamalıdır. Böyle olduğu takdirde tanıma konusunda aşırı bir şekilde plüralist bir eğilim meydana gelecektir. Bunun manası ise şudur: Herkes ne söylerse doğrudur, yüzde yüz batıl

diye bir şey yoktur, herkes hakikatin bir bölümünü dile getirmektedir ve her düşünce haktan bir bölümü teşkil etmektedir. Bu görüş, felsefedeki şüphecilik akımının desteği ile (Bu akım, günümüzde de batıdaki felsefi ortamlarda gündemdedir) Scepticism¹ ile sonuçlanmaktadır. Bu düşünce şu esasa göre şekillenmektedir: Genel olarak bilimlerdeki görüşler değişiktir bunların her birisi hakikatin bir bölümünü oluşturmaktadır ve biz bir şeye kesin ve kati bir şekilde inanamayız. O halde en iyisi, hiçbir şeye kati ve kesin bir inancımızın olmamasıdır. Buna göre bir görüşün doğruluğu veya yanlışlığı hakkında ihtimalle yetinmeliyiz. Din konusunda da dini plüralizmi kabul etmeliyiz.

Bu esas uyarınca, hem Allah'ın bir olduğuna ve bir başkasının değişik bir inanç taşıdığı takdirde ebedi azaba müstahak olacağına inanan Müslümanların görüşünü kabul edip doğru bilmemiz, hem üç ilaha inanan Hristiyanların ve hem de hayır ve şer diye iki ilahın olduğuna inanan başkalarının inançlarını doğru bilmemiz gerekecektir. Çünkü bu inançlardan hiç birisi kesin ve kati değildir. Bu inançlardan her birisinin doğru veya yanlış olma ihtimali vardır ve bizim bu inançlardan hiç birine karşı tavır alma durumumuz yoktur. Çünkü bunların hepsinin iyi ve doğru olması mümkündür.

Bütün farklı/zıt inanç ve görüşlere tahammül etmek, hem kuşkuculuğun / Scepticismin (hiç kimsenin kesin ve kati itikadının olması mümkün değildir) ve hem de plüralizmin gereğidir. Taassupsuzluğa, tarafsızlığa ve şiddetsizliğe dayanan toplumsal hoşgörü ve tolerans uyarınca, günümüzde bir kimsenin bir şey üzerinde taassup taşıması ve her kesin söylediği her şey hakkında doğru olma ihtimalinin düşünülmesi gereği yaygınlaşmaktadır. Gerçekte bu inanç, fertte dini, felsefi ve bilimsel inanca yönelik bir aldırılmazlık oluşturmaktadır.

Bugün bu hakim düşünce batı dünyasında bulunup, oradan bize bir hediye olarak gelmiştir. Toplumumuz dini, bilimsel ve felsefi inançlara yönelik tutucu olmayacak, hassasiyet göstermeyecek ve her düşünce ve görüş ile ilgili olarak "Bunun da doğru olma ihtimali vardır, diğer bir düşüncenin de doğru olma ihtimali vardır," diyebilecek bir duruma getirilmeye çalışılmaktadır. Bazen de aynı şekilde kendi bulgularımızı kesin olarak kabul etmememiz ve "Yüzde yüz bu doğrudur ve bunun dışında başka bir şey doğru değildir," demememiz gerektiği söylenilmektedir. Bizim böyle tutucu olmamamız gerekir; biz, kendi akidemizi taşımalı ve ona saygı göstermeliyiz, aynı şekilde başkaları da

¹ Kuşkusalılık

kendi akidelerini taşımalıdır. Bu günümüzde batı dünyasının kendisi için seçmiş olduğu kültürdür. Batı dünyası bütün dünyayı bu kültür altına girmeye zorlamaktadır. Yani kesin bir itikat taşımanın, hak mezhebin ve hak görüşün bir olduğunu söylemek doğru değildir. Hak düşüncenin birden fazla olabileceği ve insanın bir şeye kesin bir şekilde inanmaması gerektiği öne sürülmektedir. Tartışma esnasında taassup taşınmamalı, dini gayret ve taassup dinde yok olmalı, halkı bir dine ve bir mezhebe veya bir düşünceye yöneltmek ortadan kalkmalıdır. Böylece herkes, beraberce yaşayacak ve bundan böyle dini meseleler hakkında ihtilaf taşımayacaktır. Çünkü bu dini ihtilaflar savaş ve katliamlara yol açmıştır. Şimdi barışın, uzlaşmanın ve hoş görünün oluşması için bütün mezhep, din ve fikirlerin doğru ve hak olduğunu kabul etmek gereklidir.

4-Dini Plüralizmin Anlamı

Gerçi biz özel bir şekilde plüralizm konusunu açıklamak niyetinde değiliz. Ama genel bir şekilde bu konuya değineceğiz. Biz, pratik alanda muhtelif dinlerin mensuplarına karşı ve değişik felsefe ve bilimler alanındaki görüş sahiplerine yönelik metin, hedefli ve uygun bir tavır ile yaklaşılmasını, onlara kendi fikirlerini beyan etmeleri, onu savunmaları, değişik alanlarda tartışıp konuşma ve araştırma yapmaları için izin verilmesi gerektiğini söylemekteyiz. Günümüz dünyasında bizler, bir şehirde bir Hristiyan'ın, Zerdüşt'ün ve Yahudi'nin dostça birlikte yaşadıklarına ve artık aralarında çekişmenin, ihtilafın, iç ve dış düşmanlıkların olmadığına tanıklık etmekteyiz. Bu genel olarak, İslam kadar üzerinde hiçbir dinin ve siyasi nizamın durmadığı bir şeydir ve (başka din ve düşüncelerde) bu derecede diğer dinlerin mensuplarıyla iyi geçinilmemiştir. İslam'da inançların asıl ve önemli merkezini tevhidin oluşturmasıyla ve tevhidin yaygınlaştırılması ve ispat edilmesi için teslis ve şirk ile mücadelenin bir zorunluluk kabul edilmesiyle birlikte, bizler Hristiyanlığın ve Yahudiliğin iki resmi din sıfatıyla İslam tarafından tanındığını, bu iki dinin mensuplarının İslam'ın himayesinde olduklarını, canlarının, mallarının, namuslarının korunduğunu ve hiç kimsenin bunlara en küçük bir haksızlık ve hakaret yapma hakkının olmadığını görmekteyiz.

Diğer dinlerin mensuplarına gösterilen bu tarz tavır ve tolerans, Hz. Ali (a.s) gibi din büyüklerinin hayat şekillerinden ilham almıştır. Hz. Ali (a.s) Nehc'ül-Belağ'a'da hutbelerinin birinde buyuruyor ki: "Duydum ki Irak'ın şehirlerinden birinde bir zımmi kızın ayağından halhalını çıkarmışlar. Bu cinayet yüzünden bir Müslüman'ın can vermesi

normaldir. (Başka bir ifadeyle öfkelenip ölmesi yeridir.) Çünkü bir İslam ülkesinin ve devletinin himayesinde bulunan gayri Müslim bir kız, zulme uğramıştır. Diğer dinlerin mensuplarına yönelik bu şekil davranışlar İslam'ın ayırıcı ve iftihar edici özelliklerinden olup Kur'an'ın açık hükümlerinden alınmıştır.

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ ¹

De ki: “Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda müşterek (olan) bir kelimeye (tevhide) gelin, Allah’tan başkasına kulluk etmeyelim.

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ²

Kitap ehliyle en güzel olan bir tarzın dışında tartışmayın.

Eğer plüralizmin böyle bir manası varsa, bunun İslam'ın iftiharlarından olduğunu söylememiz gerekir. Ama eğer plüralizmin manası, kalpte Hıristiyanlık'ın ve İslam'ın bir olduğunu, Musevilik ve İslam'ın aynı olduğunu ve Yahudi olmak ile Müslüman olmak arasında bir farkın olmadığını, zira her ikisinin de hakikatten bir parça taşıdığını ve ne İslam'ın mutlak hak olduğunu ve ne de Musevilğin mutlak hak olduğunu söylemek ise, veya her ikisinin de hak olduğunu ve hangisinden gidilirse gidilsin hedefe ulaşılacağı şeklinde her ikisinin de bir hedefe varan iki yol olduğunu söylersek, şüphesiz ki böyle bir anlayış ve düşünce, hiçbir dinin ruhuyla ve hiçbir şekilde akıl ile uyumlayacaktır. Tevhide inanmak ile teslise inanmanın bir olduğunu söylemek mümkün müdür? Yani Allah'ın vahdaniyetine inanmak ile teslis ve birkaç ilaha inanmak arasında bir fark yok mudur? Acaba şöyle buyuran dine göre de mi fark yoktur?

وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً انْتَهُوا خَيْرًا لَّكُمْ ³

Allah’a ve elçisine inananınız; “üçtür” demeyiniz. (Bundan) kaçınınız, sizin için hayırlıdır.

¹ Al-i İmran/64

² Ankebut/46

³ Nisa/171

تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَنْفَطَرْنَ مِنْهُ وَتَتَشَقَّقُ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا¹

Neredeyse bundan dolayı, gökler paramparça olacak, yer çatlayacak ve dağlar yıkılıp göçüverecekti.

İslam'ın şirke bulaşmış inançlar karşısında böyle kati bir tavır takınmasıyla birlikte, biz nasıl “İster Müslüman ister putperest ol, bu iki din arasında fark yoktur, bunlar doğru yollardan ibaret olup, bir hedefe doğru gitmektedirler,” diyebiliriz! Akıllı, kasıtsız ve batıl hedefler taşımayan bir ferdin böyle konuşmasını ve böyle bir şeyi kabul etmesini uzak görmekteyim. Her halükarda, sentezci ve karma düşünce asrımızın afet ve sorunlarından biridir; buna dikkat etmek, fikirleri düzeltmenin yollarını bulmak, gerçek ve asıl düşünceye ulaşmayı tanıtmak ve vurgulamak gerekir.

5-Allah’a Kulluk Etmenin Azameti ve Bunun Mutlak Özgürlük ile Çatışması

Konumuzla irtibatlı olan düşünce ve görüşlerden biri de şudur: Bazıları, batı kültüründen ilham alarak, özgürlüğü en büyük insani değer sıfatıyla, mutlak bir şekilde kabul etmekte ve insan için en büyük değer in özgürlük olduğunu düşünmektedirler. Bunlar kendilerini İslam’a, hükümlere ve İslami kullara bağlı bilmelerine ve dindarlık iddiasında bulunmalarına karşın, ısrarlı bir şekilde bu batısal değeri savunmakta ve onlardan öne geçmektedirler. Bu, kuşkusuz bir şekil sentezciliktir. Eğer bu kesim ile mantıksal olarak tartışmamız icap ederse, onlara İslam’ın esasının Allah’a tapınmak olduğunu söylememiz gerekecektir.

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ²

Andolsun, biz her ümmete: “Allah’a kulluk edin ve tağuttan kaçının” (diye tebliğ etmesi için) bir elçi gönderdik.

Sadece İslam’ın değil; her ilahi dinin esası, Allah’a halis bir şekilde kulluk etmektir. Bir din mensubunun bir Müslüman’ın veya bir Yahudi’nin yahut bir Hristiyan’ın, ilahi dinden bundan başka bir anlayışının olması düşünülebilir mi? Biz, zaman ve mekanın gerekleri uyarınca gelen hükümler dışında, İslam ile diğer tevhidi dinlerin genelde ve itikadi usullerde bir olduğuna inanmaktayız. Eğer bu alanda bir ihtilaf

¹ Meryem/90

² Nahl/36

görülyorsa, bu bazı ilahi dinlerde yapılmış olan tahriften kaynaklanmaktadır. O halde İslam'da en büyük değer, insanın Allah'ın halis kulu olmasıdır. Bu bir hakikat olup Allah-u Teala tarafından Kur'an'da bir çok ayette beyan edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ¹

Oysa onlar, dini yalnızca O'na halis kılan hanifler (Allah'ı birleyenler) olarak sadece Allah'a kulluk etmek, namazı dosdoğru kılmak ve zekatı vermekten başkasıyla emrolunmadılar. İşte en doğru din budur.

إِلَّا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ²

Haberin olsun; halis (katıksız) olan din yalnızca Allah'ındır.

وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى³

Kim ihsanda bulunan (biri) olarak yüzünü (kendini) Allah'a teslim ederse, artık gerçekten o kopmayan bir kulpa yapışmıştır.

İnsan, kendini Allah'ın kulu bildiği, Allah'ın kulu olmayı en büyük değer saydığı ve kendisini tam bir şekilde O'nun inisiyatifine bıraktığı zaman, mutlak özgürlüğe inanabilir mi? Gönlünün istediği her şeyi değer olarak kabul edebilir mi? Bu ikisi birbirleriyle uyuşup bir araya gelebilir mi? Eğer ben gerçekten İslam'ın hak ve ilahi bir din olduğuna ve onu kabul etmek gerektiğine inanıyorsam ve bir Allah'ın olduğuna, O'na tapmanın, her şeyi O'nun inisiyatifine bırakmanın gereğine ve O'nun iradesine tabi olmanın zorunluluğuna inancım varsa, mutlak bir şekilde özgür olmam ve istediğim şekilde yaşamam gerektiğine nasıl inanabilirim? Bu iki anlayış birbirleriyle nasıl uyuşabilir? Böyle bir iddiası olanlar, ya bilmeyerek sentezciliğe yakalanmakta, ya kalpten İslam'a inanmamakta, ya diğerlerini kandırmak için bunu söylemekte, yahut da bu iki anlayışın gerçekte birbirleriyle uyuşmadığına dikkat etmemektedir. Böyle olmaksızın insan, nasıl bir şekilde bir taraftan "Ben tam olarak ve bütün

¹ Beyyine/5

² Zümer/3

³ Lokman/22

varlığımla Allah'ın iradesine tabiyim" ve öte taraftan da kendisi için mutlak özgürlüğe inanıp "Gönlüm neyi isterse onu yaparım" diyebilir?

Bu anlayış yani insanın mutlak özgürlüğüne inanmak batı düşüncesinin bir ürünüdür. Batıda Hristiyanlığa inanan bir grup, kendi dinlerine inanmakla birlikte, -ki belki de fitri yönelişlerinden veya ortam ve dini terbiye şeklinin tesirinden dolayı dinlerini bırakamamışlardır- belirli deliller veya bazı şüpheler sonucunda insanın mutlak özgürlüğü gibi bir takım düşüncelere yöneliş kaydetmişlerdir. Böyle bir iddiada bulunan bir kişi, şüphesiz ki delil getirmeden ve hiçbir açıklama yapmadan konuşmaktadır. Aksine başkaları için ilgi çekici ve kabul edilir bir şekilde sözüne başlayıp konuşmaktadır. Örneğin "Bir güvercini bir kafesin içine koyup, o kafesi de demir bir kafesin içine bırıksalar mı daha iyidir yoksa güvercinin uçabilmesi ve istediği yere gidebilmesi için kafesin ağzını açmaları mı daha iyidir? En iyi ve istenilenin, güvercinin özgür olup uçuşması olduğu açıktır. Neticede bizim üzerinde konuştuğumuz özgürlük bu özgürlüktür," demektedirler.

Öncelikle bizim toplumumuzda din ölçü alınarak hazırlanmış bir kamil kanunlar çerçevesi bulunmaktadır. Sonra bunun içine Velayet-i Fakih ile irtibatlı kanunlar konulmuştur. Bunun içinde İslami Şura Meclisi'nin tasvip etmiş olduğu kanunlar bulunmakta ve aynı şekilde Düzenin Maslahatını Teşhis etme kurulu yerini almakta ve nihayet Koruyucular Konseyi tasvip edilmiş kanunları gözden geçirmektedir. Böyle bir yapılanma gerçekte kafes içine kafes koymaktır! En iyi kanun, insanlara istedikleri gibi davranmaya, istedikleri şeyi söylemeye ve genel olarak mutlak özgürlüğe sahip olmalarına izin veren kanundur. Tabii olarak birinci kanun kafes ve ikinci kanun da özgürlüktür. Bizim üzerinde durduğumuz şey, diğer kültürlerden aldığımız inanç, fikir ve görüşlerle karşılaşma durumunda, ilk önce bunların kökenlerini bulmak için çalışmamız, sonra da bunların İslami düşünceyle uyuşup uyuşmadığına bakmamızdır. Eğer uyuşurlarsa iyidirler, uyuşmadıkları taktirde ise, bunları kenara bırakmalı ve kendi dini esaslarımıza yönelmeli ve onları kültürümüzün, fikirlerimizin ve inançlarımızın temeli ve esası kılmamalıyız.

6- Batı; ve Bilim-Din Çatışmasının Kaldırılması

Batılı dindarlar, bilim ile din çatışmasını önlemek amacıyla, dinin kapsama alanında kuşku uyandırarak bir çözüm yolu öne sürmüş ve aslında din sahasıyla bilim ve felsefe sahasının ayrı olduğu şüphesini ortaya atmışlardır. Biz, "Şu felsefi veya ahlaki yahut insani değer ile din uyumaktadır ya da uyumamaktadır," dediğimiz zaman, bu iki unsurun

bir noktada buluşmasını tasavvur ederek konuşmaktayız. Çünkü birbirlerine yönelik iki çizgiyi düşünür isek, belirli bir noktada bu iki çizgi birbirleriyle kesişecektir. Ama iki çizgi birbirinin paralelinde olursa, hiçbir zaman birbirleriyle kesişmeyecek ve bir çatışma arz etmeyecektir. Çünkü bu çizgilerden her biri birbirlerinden ayrı bir şekilde ayrı bir hedefe uzanmaktadır.

Bilim ve din arasındaki ilişkiyi açıklamak ve anlaşılır kılmak için din ile bilim, din ile felsefe, din ile akıl ve din ile ahlaki değerler arasında bir uzlaşma sağlanması gerektiğini söylemişlerdir. Yani dinin sahası diğer bilimlerin sahasından ayrıdır. Dinin sahası, Allah ile irtibatlı olup, bu irtibattan kaynaklanan yakarma namaz, dua ve başkalarıyla hiçbir ilişkisi olmayan bir takım şahsi konular ile bağlantılıdır. Bu sahaya ne bilim, ne felsefe ve ne de diğer hiçbir unsurun bir müdahalesi yoktur. Burası sadece gönül ile ilişkilidir. Eğer bu alanda başka bir şey din ile bir araya gelebilirse, o da irfandır. Çünkü din ve irfan bir söylemden ibaret olup, aşağı yukarı bir kaynaktan beslenmektedirler. Öyleyse bilim, felsefe ve düşüncenin dini sahaya hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Bu üç unsurun alanı da birbirlerinden ayrılmakta ve her birinin kendine has bir yöntemi bulunmaktadır.

Ama ahlak alanında Allah ile irtibatlı değerler, yapılması ve yapılmaması gerekenler; namaz kılmalı mı yoksa kılmamalı mı gibi konular din ile irtibatlıdır. Bu alanda bilim ile çatışma yoktur. Ama eğer yapılması ve yapılmaması gerekenler, toplumsal hayat ile irtibatlı olursa bu değişir. Örneğin hırsıza nasıl davranmak gerektiği hakkında söylenenler gibi; hırsız cezalandırılmalı mı yoksa cezalandırmamalı mı? Caniyi ve cinayet işleyen herkesi cezalandırılmalı mı yoksa cezalandırmamalı mı? Bu hususta şöyle söylemekteler: Bir suç veya cinayet işleyen kimse hastadır ve tedavi edilmelidir. Yumuşaklık ve ilgiyle uygun bir yerde bu insan tedavi ve bir cinayet işlememesi için korunup muhafaza edilmelidir.

Biz, dünyanın hiçbir yerinde ve hiçbir ülkesinde canı ve suçluya hasta gibi davranıldığını ve cezalandırılmadığını görmemekteyiz. Ama ortaya teori atmaya gelince şöyle demekteler: Caniyi cezalandırmamak gerekir; aslında ceza, insan ve insanlık onuru ile uyusmamaktadır. Asli bir kaide olarak, insan en kötü cinayetleri işlese bile, cezalandırılmamalıdır. Zira insanı cezalandırmak, onun mertebe ve şanına yakışmamaktadır. Bu eğilimin karşısında biz Müslümanlar dinin, hayatın bütün yön ve kısımlarına müdahale ettiğine ve kanun sunduğuna inanmaktayız. Örneğin dinimiz hırsız hakkında şöyle buyurmaktadır:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا¹

Hırsız erkek ve hırsız kadının ellerini kesin.

Toplumsal meseleleri dinin kapsama alanından çıkaran kimseler, dinin bu alana müdahale hakkının olmadığını savunmaktadırlar. Din, yalnızca namaz kılabilceğimizi veya Allah'a nasıl dua edebileceğimizi söyleyebilir. Ama bir katile nasıl davranmak gerektiği, din ile ilişkili değildir. Bu alanlarda deneysel bilimlerin de bir müdahalesi yoktur. Çünkü deneysel bilimlerin kazanımları, bir takım nitelemelerden ibaret olup, varlıklar arasındaki somut ilişkileri beyan etmektedir. Başka bir ifade ile deneysel bilimler, var olanları açıklamaktadır. Deneysel bilimler, yapılması ve yapılmaması gerekenleri tayin edemez. Değersel hükümler, bilimden kaynaklanmamaktadır. Öyleyse ahlaki ve toplumsal değerler bölgesine; genel olarak da hukuki, medeni ve cezai kanunlar, sahasına ve değersel olarak yapılması ve yapılmaması gerekenlerin belirtildiği özel ahlaki konular alanına ne din ve ne de deneysel bilimler manasında bilim müdahale edebilir.

7-Liberalist ve İslami Düşüncede Halkın Tercihinin Yeri

Din ve bilim, ahlaki ve değersel konular alanına, yapılması ve yapılmaması gerekenlere müdahale etmediği vakit, akla şu soru gelmektedir: Bu alanlara hangi merci müdahale etmelidir? Bugün batı dünyasına hakim genel kültürün kabul ettiği ve verdiği cevap şudur: Değerler ve yapılması ve yapılmaması gerekenler, göreceli/nispi şeyler olup, fazla bir önem taşımamaktadır. Bunlar hakkında halkın ne dediğine bakılmalıdır. Öyleyse onların görüşüne göre, değersel yapılması ve yapılmaması gerekenler, göreceli/nispi mefhumlardır; yani bunlar somut/nesnel hakikatlere dayanmayıp, zati değildir ve yalnızca halkın isteklerine tabidir. O halde, neyi yapmak ve neyi yapmamak gerektiğini anlayabilmemiz için ne dine, ne bilime ve ne de felsefeye müracaat etmeli; sadece halka müracaat edip, onların ne istediklerine bakmalıyız.

Batı demokrasisinin yasama alanındaki esası, kendisinin vasıtasıyla yapılması ve yapılmaması gerekenleri keşfedeceği halkın tercihindendir ayrı bir gerçeğin olmadığıdır. Maddi alanlardaki yapılması ve yapılmaması gerekenler, deney ile ilgili olup, deneysel bilimlerle bağlantılıdır ve laboratuvarlarda tespit edilmelidir. Ama Allah ile irtibatlı yapılmaması ve

¹ Maide/38

yapılması gerekenler dinin sahası ile ilişkilidir, dinin her söylediği yapılmalıdır ve bunun bilim ile bir bağı yoktur. Ancak toplumsal hayat ile irtibatlı olan yapılması ve yapılmaması gerekenler, halka bağlıdır. Bu alana ne Allah müdahale edebilir ve ne de bilim yapılmaması veya yapılmaması gereken bir şeyi tayin edebilir.

Eğer batı kültüründe halkın tercihin ve kamuoyuna dayanıldığını görüyorsanız, bu orada bulunan özel kültürden kaynaklanmaktadır. Dinin hayatın bütün alanlarını kapsadığına, toplumsal davranışlarımız ile ilgili yapılması ve yapılmaması gerekenleri Allah'tan almamız gerektiğine ve bu alanda halkın isteğine uyulamayacağına inanıldığı zaman, Allah-u Teala'nın bir şeyi yapmayı zorunlu kıldığı ve yapılmasını emrettiği ve halkın da başka bir şey yapmak istediği durumda bu iki şeyden hangisi itibar taşır? Az veya çok bütün toplumlar da halkın tercihi ile dinin söylediği şey arasında bu çelişki mevcuttur. Bizim tahrif olmuş diğer dinler ile bir işimiz yoktur. Konumuz ekseriyeti Müslüman olan, bireysel ve sosyal hayatın tüm alanlarında, eş seçimi, çocuk yetiştirme gibi ailevi konularda, toplumsal ve uluslararası meseleler ile ilgili açık ve ayrı hükümler taşıyan bir dini kabul eden bir ülke hakkındadır. Bu hükümler, Kur'an'ın büyük bir kısmında, Allah Resulü'nün sünnetinde, Ehli Beyt'ten gelen hadislerde ve onların hayatlarında belirtilmiştir.

Anlayış sahibi olan, körü körüne taklitçi olmayan ve bilerek seçmek isteyen kimseler, insan hayatının bütün alanları ile ilgili programı olduğunu, medeni, hukuki ve uluslararası kanunlar taşıdığını iddia eden böyle bir din karşısında kendi durumlarını açıklığa kavuşturmalıdırlar; bu durumda, bir taraftan "Biz bu dini kabul ettik" deyip diğer taraftan da, "Kanunun itibar ölçüsü, halkın oyudur," diye bir iddiada bulunabilirler mi? Her ikisini, en azından birbirleriyle çeliştikleri bir durumda bile kabul edebilirler mi? Batıda yaygın olan şeyler, maalesef bizim yayın organlarımızda bugün yaygınlaşmaktadır. Bir din, homoseksüelliği en kötü ve en çirkin bir davranış olarak bilirken - Allah göstermesin halkın - homoseksüelliğin serbest olmasına oy vermesi halinde, onların isteğinin dinden öncelikli olduğu kabul edilebilir mi? Bu ikisi bir araya gelebilir mi? Batı dünyası bu gibi meseleleri ve din ile halk arasında meydana gelen çelişkileri ortadan kaldırmış, dinin bu meselelere müdahale edemeyeceği ve halkın isteğini görmezlikten gelemeyeceği inancına ulaşmıştır. Din kilise ile irtibatlıdır. Orada günahları itiraf etme ve bir takım ayinler ile fertlerin günahları bağışlanmakta ve sonra da kilise bu fertleri cennete göndermektedir! Ama din; sosyal alanlardaki meselelerde bir misyon ve görev taşımamaktadır. Bu alanlarda halkın oy ve isteği belirleyicidir.

Kanada'da bir televizyon programında yeni bir fırka oluşturmuş bir rahipten "Sizin fırkanızın homoseksüellik hakkındaki görüşü nedir," diye sorduklarında kendisi "Şimdilik kesin bir görüş belirtmem mümkün değildir. Ancak size şunu söyleyeyim ki, İncil'i yeniden yorumlamak gerekir," diye yanıt vermektedir.

8-İslam ve Batıda Yasama Kurumu ve Demokrasi

Batının, dini alanı sosyal meseleler ile ilgili alandan ayırarak, kendince beğendiği bir çözüme ulaştığı, din ve halkın tercihi arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırdığı müşahade edildi. Acaba İslam'a inanan bizler de böyle bir çözümün mü peşindeyiz? Bu, "Sekularizm" diye bilinen düşüncenin ta kendisidir ki dinin sosyal, hukuki, siyasi ve ailevi alanları da kapsayacak şekilde hayat alanlarından ayırt edilmesi anlamına gelmektedir. Bu alanda bazıları, dini alanın siyasal, toplumsal, hukuki ve iktisadi meselelerden ayrı olduğunu ispatlama doğrultusunda "İran kültürüne hizmet" amacıyla bir çok konuşma yapmış ve makale yazmıştır. Bunlar, bu hedef doğrultusunda gece-gündüz çalışmakta ve fedakarlık yapmaktadır. Acaba bu inancı biz de taşımakta mıyız? Eğer böyle bir inancımız yoksa, aldatılmamak ve onların söylediği şey ile bizim inandığımız değerlerin bağdaşmadığını bilmemiz için, uyanık olmalıyız. Allah'ın isteği ile halkın isteği arasında bir zıtlık meydana gelirse, Allah'ın dininin getirdiği şeyin peşinden gitmek ve başka bir ifade ile Allah'ın isteğine öncelik vermek konusunda dikkatli olmalıyız.

Burada, özgürlüğe muhalefet anlayışını ortaya çıkarabilecek, bir yükümlülük tayin etme kastında değilim. Halk, kendi tercihinde özgürdür, ama halkın anlayarak, özgürce ve neyi seçtiklerini bilerek seçim yapması noktasında dikkatli olması gerekir. Bugün "Yasamada Demokrasi" adıyla söylenen şeyin, halkın isteğinin Allah'ın isteğinin önüne geçirilmesi yani dinin ve Allah'ın isteğinin kenara bırakılması anlamına geldiğini halk bilmelidir. Eğer halk bir seçim yapma durumunda olursa aldatılmamaya ve topluma hakim olan bir takım kanun ve kurallar sıfatıyla İslam'ı kabul etmenin, yasamada demokrasiyi kabul etmeyle hiçbir şekilde bağdaşmadığına dikkat etmelidir. Halkı aldatma peşinde olan, toplumda sentezcilik yaymak ve meseleleri karıştırmak ile meşgul bulunan kimseler, benim konuştuklarımdan ve verdiğim örneklerden öfkelenmekteler. Çünkü bu kimselerin niyet ve oyunları deşifre olduğundan endişelenmekte ve rahatsız olmaktadır. Elbette bazıları da siyasi ve partisel sebeplerden dolayı bu konuşmalardan hoşlanmamaktalar. Ancak çirkin olsun, güzel olsun ben dini açıklama ve kamilliğini savunmada son

nefesimi verinceye kadar çalışmaya ve bunun kötü sonuçlarına katlanmaya hazırım. Bu anlamda hiçbir tehditten korkmadığımı gibi hiç bir oyun ve düzenbazlığa da gelmeyeceğim.

Biz, burada hükümlere katıyet ve kesinlik verme niyetinde değiliz ama uyanık olmaları, kendi akl-ı selimlerinden gerçeklere ulaşmak için yararlanmaları ve dinlerini kaybetmemeleri için kavramlara ve batı kökenli aldatıcı söylemlere kanmamaları noktasında halkı uyarmaktayız. Halk, ortaya atılan teorilerin fikri temellerini tanımalıdır. Örneğin kanunun itibar ölçüsünün halkın olduğu görüşü ve “Yasamada Demokrasi” ilkesi öne sürüldüğünde toplum düşünmelidir ki: Acaba insan, batıda kabul edildiği gibi, yasama hakkının sadece halkın hakkı olduğu sonucunun ortaya çıkacağı, yalnız bu beden ve bir maddi hayattan ve de birtakım hayvani isteklerden oluşmuş bir varlık mıdır? Yoksa İslami düşüncede belirtildiği gibi, maddi yöne ilaveten insanın yüce, değerli, ruhani ve manevi bir yönü de bulunmakta mıdır? Buna binaen yasamada maddi ihtiyaçlara, toplumsal düzene ve emniyete riayet etmenin yanı sıra manevi ihtiyaçlara da riayet etmek gerekmektedir. Bu durumda insan Allah'ın iradesine tabi olmalıdır ve kanunun ölçüsü Allah'ın isteğidir.

Öyleyse daha önce kendisine değinilen şu varsayım gündeme gelmektedir: Acaba insanın manevi, madde ötesi ve metafizik bir yapısı var mıdır yoksa yok mudur? İnsanın maddi yönünün ve hayvani özelliklerinin dışında kendisi esasınca Allah ile irtibatını sağlayacak başka bir yönü de mevcut mudur? Gerçekte insan için ölümden sonra bir hayat var mıdır? Gerçekte bu maddi hayat ile ölüm sonrasındaki hayat arasında bir irtibat bulunmakta mıdır? Bu soruların cevabı, Müslüman ve dindar insanlar için açıktır. Lakin siyasi ve toplumsal eğilimlerimizin inançlarımızla uyuşmasına fikir, düşünce ve davranışlarımızda sentezciliğin meydana gelmemesine yönelik dikkatli olmalıyız. Eğer gerçekten de Allah'ın kıyametin, hesabın ve kitabın olduğuna inanıyorsak, ilahi olmayan kanunlara göre amel etmenin (halkın isteğinin kanunun ölçüsü oluşu) ebedi hayatımıza menfi yönde tesir edip etmeyeceğini belirlememiz ve kesin bir neticeye ulaşmamamız gereklidir. Bu soru, kesin ve kati bir cevap istemektedir; şüphe ve kuşku ile sorun hallolmamaktadır. Şüphenin bu alanda bulunması mantıklı değildir.

Maddi alemin dışındaki manevi bir alemi kabul etmemekle ya da fikir ve düşünceleri şüphe ve ihtimal düzeyine indirgemekle ve aslında değerlerin ve yapılması ve yapılmaması gerekenlerin somut ve gerçek hakikatlere dayanmadığı, bundan dolayı kesin bir şekilde bunlara

inanılmayacağı ve bunların halkın isteklerine göre şekillenen ve din ile bir ilişkisi bulunmayan bir dizi konsensüs ve anlaşmalardan oluştuğu görüşünün yayılması suretiyle batıda bu sorun halledilmiştir.

İşte böyle bir durumda batı hayranı aydınlarımız, bu düşünceyi kendi kitaplarında yazıyor ve aziz gençlerimize sunuyorlar. Sonra ise mesele şüpheliğin kutsanması ve bununla iftihar edilir hale gelmesiyle sonuçlanıyor! Ama bu, dinin nazarında böyle değildir. Bizim şüpheden, kuşkudan ve şaşkınlıktan kurtulup, bilerek ve yakın ile sadece bir tercih ve seçimde bulunmamız gereklidir. Kur'an'ın başlangıçta "Yakin" üzerine vurguda bulunması ve ¹هُم يُوَفُّونَ buyurması gibi Allah-u Teala, Muttakiler ancak ahiret alemine yakini olan kimselerdir, diye buyurmaktadır, "şüphesi olan kimseler" diye buyurmamaktadır. Öyleyse Kur'an'dan yararlanmak isteyen bir kimsenin, ahiret alemine yakini olması gerekmektedir. Allah-u Teala başka bir yerde de şöyle buyurmaktadır:

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ²

Yeryüzünde Yakinle (kesin bir bilgiyle) inanacak olanlar için ayetler vardır.

Öte taraftan hiçbir mesele hakkında özellikle de madde ötesi ile irtibatlı olarak, insanın kesin bir yakini olamayacağını söyleyen batı kültürünün tesiri altında kalmış kimselerin karşısında Kur'an, insan için en kötü düşüş ve alçalma halini, şüphe ve kuşku hali olarak nitelemektedir.

نَمَّا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ³

Senden, yalnızca Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri kuşkuyla kapılıp, kuşkularında kararsızlığa düşenler izin ister.

Aynı şekilde Kur'an şöyle buyurmaktadır:

أَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِن بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّنْ ذِكْرِي...⁴

"Zikir (Kur'an), içimizden ona mı indirildi?" Hayır, onlar benim zikrimden bir kuşku içindedirler.

¹ Bakara/4

² Zariyat/20

³ Tevbe/45

⁴ Sad/8

Kur'an bizden, öncelikle dinin usullerinde yani Allah, nübüvvet ve kıyamet hakkında yakın ehli olmamızı istemektedir. Biz, bu iki şıkkın birini tercih etmeliyiz: Ya insanın gerçekte yakine ulaşamayacağını, her zaman şüphe ve kuşku içerisinde kalacağını söyleyen düşünceyi, ya da bizi bilerek ve yakın ile seçim yapmaya davet eden ve ehli yakın olmadığımız sürece kitaptan yararlanamayacağımızı belirten düşünceyi kabul etmeliyiz. Bu iki kültürün arasındaki fark öyle büyüktür ki bunlardan biri, insanın en kötü halini şüphe, kuşku, şaşkınlık hali olarak değerlendirmekte, şüpheye ve kuşkuya müptela olmuş insanı dehşetli bir çölde yer almış ve herkes tarafından ayrı bir tarafa çağırıldığı bir durumda ne yapacağını bilmez ve şaşkınlık bir vaziyette hangi yolu seçeceğini bilmeyen bir insana benzetmektedir. Bunun karşısında, batı kültürü şüphe ve kuşku en büyük değer olarak görmekte, insanın şüphe ve şaşkınlık hali taşımaksızın, insan olamayacağına inanmaktadır. Öyleyse bu iki düşünceden birini; ya İslam'ı ya da şüphe ve kuşku en önemli değer kabul eden dünya görüşünü seçmeliyiz. Şu anda hem gecenin hem de gündüzün olduğunu ve Tevhit ve Teslis'in bir düşüncede bir araya gelemeyeceğini kabul edemeyeceğimiz gibi, bu iki düşünceyi de birlikte kabul etmek mümkün değildir.

9-Gençlere Bir Tavsiye

Ben, bilimsel bir inanç bulma, aydın fikirli olma ve taklitçi olmama çabasında olan değerli gençlere öncelikle şüphe ehli mi yoksa yakın ehli mi olmalı gibi, önemli konuları halletmeleri tavsiyesinde bulunuyorum. Yani şüphe ehli mi yoksa yakın ehli mi olmalı, meselesini değerli gençlerimiz araştırmalıdır. Dinin taraftarı mı yoksa Sekülerizm'in taraftarı mı olmalı, Allah'a mı tapınmalı yoksa Allah da dahil olmak üzere her şeye kulluk etmek kaydından mı kurtulmalı? Bizim bu iki taraftan birini seçmemiz lazımdır. Bazen bu tarafta ve bazen de diğer tarafta bulunamayız. Bazen birinin ve bazen de diğerinin sözlerini kabul etmek, çok tehlikeli bir durumdur. Bu, bizim küfre gitmemiz ve cehennem ile ebedi azaba müptela olmamıza sebep olur.

Eğer Kur'an'ın hakkaniyetine inanıyor isek, neden kayıtsız özgürlüğü kabul ediyoruz, neden hem dine ve hem de Liberalizm ve Sekülerizm'e inanıyoruz? Bu temelde ve esasta mümkün değildir. Bizim bu alandaki tercihimiz, haklarında tartışmamız gereken bir dizi varsayımlara dayanmaktadır. Örneğin biz insanı maddi bir varlık olarak mı bilmeliyiz? Onun saadetini yalnızca hayvani lezzetlerde mi aramalıyız? Özgürlüğü sadece nefsanî isteklerle mi yorumlamalıyız? Yoksa onun insaniyeti

madde ötesiyle ilişkili bir cevher ve ilahi bir ruh mudur, beden ruhun yücelmesi için sadece bir vasıta ve bizim gerçek hayatımız da, ebedi hayatımız mıdır?

وَأِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ¹

Gerçekten ahiret yurdu ise, asıl hayat odur.

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ²

Dünya hayatı, aldatıcı bir metadan başka bir şey değildir.

Eğer asıl ve gerçek hayatımız ahiret aleminde ise, o zaman bütün dikkat ve çabamızı, bizi o büyük saadete ulaştıracak bir şeye harcamamız gerekir. Ahiret saadetine ve dünyanın bir arada olamayacağına ve ahiret saadeti istendiği takdirde, dünyada bir kenara çekilmek, inzivayı seçmek ve dünyadan en az bir şekilde yararlanmak gerektiğine inanan düşüncelerin aksine, sevinçle söylemek gerekir ki İslam, dünya ve ahiret saadetini birlikte mümkün görmekte ve insanın özellikle sosyal alanda, hem dünya saadetine ve refahına ve hem de ebedi ahiret saadetine ulaşabileceğine inanmaktadır.

¹ Ankebut/64

² Al-i İmran/185

Onüçüncü Oturum

İslam'ın ve Batının Kanuna Bakıştaki Köklü İhtilafları

1-Önceki Oturumun Özeti

Geçen oturumda açıklandığı gibi, bahsin konusu İslam'ın siyasi teorisinin açıklanmasıdır. Bu teorisin açıklanması bir takım ana usul ve varsayımlara dayalı olup, bunlar esasınca konuyu aydınlığa kavuşturmalıyız. Üzerinde durmamız gereken ve böylece konuyu açıklığa kavuşturabileceğimiz en önemli varsayımlardan üç tanesi önemli bir yere sahiptir. Birinci varsayım şudur: İnsanın toplumsal hayatı, kanun olmadan devam etmemekte, düzenli bir hale gelmemektedir. Başka bir ifade ile kanun, insanın toplumsal hayatı için zorunluluk arz etmektedir. İkinci varsayım: Uygun kanunlar konulabilmesi ve kanunun hedefinin gerçekleştirilebilmesi için, yasaların yasama kurumuna ihtiyacı vardır. Üçüncü varsayım: Kanunun çıkarıldıktan sonra, toplumda onu pratiğe geçirebilecek ve kanuna aykırı davranma niyetinde olan kimseler bulunması halinde onları yasal kuvvet ile kanunu kabul etmeye mecbur kılacak bir uygulayıcıya ihtiyacı vardır.

Birinci varsayım olan kanunun toplum için zorunluluk taşıdığıyla ilgili, tarih boyunca yaklaşık bütün insanların bu gerçeği kabul etmiş oldukları ve İslami düşünürler içerisinde kanunun toplum için zorunluluk taşımadığını söyleyebilecek çok az kimsenin olabileceği beyan edildi. Ahlaki değerlerin varlığının, toplumu hukuki kanunlardan arındırdığına inanan bir grupta bulunmaktadır elbet.

Ancak bu, bir ülkü ve idealdir. Tarih boyunca bütün insanların ahlaki ölçülere riayet etmiş olması, vuku bulmamıştır Aynı şekilde gelecekte de bütün insanların hukuki kanunlara ihtiyaçlarının kalmayacağı bir ölçüde ahlaki değerlere riayet edecekleri bir zamanı tahmin etmek mümkün değildir. Bundan dolayı biz, İslam'ın siyasi teorisini belirleme ile ilgili söz

söylemek isteyen bütün düşüncelerin, kanunun zorunluluğu ilkesini kabul ettiklerini farz ediyoruz. Bu alanda bir uzlaşmaya varabilmemiz için, üzerinde tartışmamız gereken konu, iyi kanunun özelliklerinin ne olduğudur.

Yani kanunun zorunluluğu ilkesini kabul etmiş bulunuyoruz. Ama toplumda uygulanan her kanun iyi midir, toplumu barış ve saadete ulaştırmakta mıdır yoksa ulaştırmamakta mıdır? İyi kanunun kendine has bazı özellikleri bulunmalı mıdır? Bu konuyla ilgili değişik dünya görüşlerinin değişik değerlendirmelerin olduğuna değinmiştik: Bazıları, kanunun adil olması gerektiğini, dolayısıyla iyi kanunun özelliğinin adalet esaslarına dayalı olması olduğunu söylemiştir. Başka bir grup, kanunun toplumsal ihtiyaçları temin etmesi gerektiğini belirtmiş ve diğer bir grup ise, kanunun yalnızca düzen ve emniyeti sağlamak için olduğunu dile getirmiştir. Bu üç görüş, batı dünyasında bulunan en meşhur teorilerdir. Bunların karşısında ise, dindarların özellikle de İslam yanlılarının görüşleri bulunmaktadır. Bunlara göre ise kanun, insanların dünyevi ve uhrevi çıkarlarını kapsamalı ve sadece halkın isteklerini, düzeni ve emniyeti sağlamakla yetinmeyip, insanların dünyevi ve uhrevi saadetlerini de dikkate almalıdır. Öyleyse kanun toplumun menfaatlerinin; gerek maddi ve manevi olsun gerekse de dünyevi ve uhrevi olsun tehlikeye girmeyeceği bir şekilde olmalıdır. Eğer bir kanun bu öğelerden birinin ihlaline sebep oluyorsa, o kanun iyi bir kanun olamaz, toplumun ve insanların ihtiyaçlarını karşılayamaz. Bu konu hakkında belirli bir miktarda açıklama yapıldı, ancak uzman ve görüş sahibi kimselerin arasında bulunan bazıların aklında bir takım şüpheler kaldığından, bu hususta daha fazla açıklama yapma gereği vardır.

2-Kanunun Ferdi Özgürlükler İle İrtibatı

Bugün kitle iletişim araçlarında ve söyleşilerde şu noktanın üzerinde önemle durulmaktadır: Ferdi özgürlükler, hiç bir kanunun kısıtlamayacağı kadar saygındır ve hiç kimsenin bu özgürlüklerin önünü almaya hakkı yoktur Yani ferdi özgürlükler kanun üzeri bir statüye sahiptir. Eğer bir kanun ferdi özgürlüklere zarar veriyorsa, böyle bir kanunun itibarı yoktur. Bu görüşün temeli araştırılmalıdır. Böylece daha sağlıklı bir yaklaşım ile mantıklı ve bilimsel bir değerlendirme ve neticeye ulaşmak mümkün olacaktır. Gerçekte bu yaklaşım tarzı, batı kültürünün bir ürünüdür. Bizler bu kültürü kabul etmemekte ve ondan kaçınmaktayız. Devlet yetkilileri, bu kültürün unsurlarının topluma sirayetini engellemek için halkı defalarca uyarmıştır. Mevzunun daha fazla

açıklığa kavuşması için, konunun aslına yönelik bazı öncüller sıfatıyla bir takım meselelere değineceğiz. Böylece İslam'ın gerçek görüşüne daha rahat bir şekilde ulaşılmış olacaktır.

Batı kültürü, bir takım unsurlara dayanmaktadır. Bu unsurların ilki ve asıl önemli olanı ve bu kültürün asıl ögesi denilebilecek eğilim, insan eksenli düşünce olarak adlandırılmaktadır. Hümanizm düşüncesi, Avrupa'da orta çağın sonlarında İtalyalı Dante gibi o zamanın meşhur yazar ve edebiyatçılarınca ortaya atıldı. Bu gerçekte Hristiyanlık öncesi döneme bir dönüştü. Bildiğiniz gibi Hristiyanlık, doğuda yani Filistin'de doğmuştur. Doğudan Avrupa'ya geçmeden önce, Avrupa toplumu putperest idi. O dönemin en önemli imparatorluğu, Doğu Roma (bugünkü Türkiye) ve Batı Roma (İtalya)'yı kapsayan Rum İmparatorluğu'du. Yahudiler dışında bu topluluğun hepsi putperest idi. Hristiyanlığın bu topluma girmesinden ve hakim olmasından sonra, onda bazı tahrifler oluştu ve bir takım putperest unsurlar bu dine karıştı. Avrupa toplumu böyle bir Hristiyanlığı kabul etti. Teslis inancı ve sonra Hz. Meryem ve meleklerin heykellerinin kiliselere konması bu tahriflerden bazılarıdır. Bundan dolayı bu kiliseler, önceki puthanelere çok benzemektedir.

O halde Batı dünyasındaki Hristiyanlık, tahrif olmuş ve şirkin yerini almış bir Hristiyanlık'tır. Buna dayalı devlet, gerçekte dünyevi ve manevi değerlerden yoksun bir devlettir. Bu din Allah'ın devletine, göğe ve melekuta davet sloganıyla Avrupa'ya hakim olmuş ve Hristiyanlık adı altında, gök ve melekut söylemleriyle birçok cinayet işlemiştir. Öyle ki halk, tedrici bir şekilde bu zulüm ve cinayetler karşısında dayanamadı ve Hristiyanlık öncesi hayata dönüş yaptı.

Hümanist düşünce, gerçekte Allah yerine insana, gök yerine yeryüzüne ve ahiret yerine de dünyaya dönüşü temsil etmektedir. Bu, insanı Allah'ın yerine koyalım diyen Hümanist düşüncenin özüdür. Bu eğilim tedrici olarak, o dönemin yaygın edebiyatının etkin hale gelmesi ve İtalyalı meşhur şair ve yazar Dante gibi öncü yazarların çabaları ile, bütün batı coğrafyasında gelişti ve çeşitli yön ve kısımları olan bir mihver sıfatıyla gündeme girmiş oldu. Bundan dolayı Hümanizm bir bütün olarak batı kültürünü oluşturan diğer düşüncelerin anası konumundadır. Burada batı kültürü dediğimiz zaman, kastımız sadece ne batı coğrafyası ve ne de batı coğrafyasında yaşayan toplumdur; zira orada da başka görüşlere sahip kimseler bulunmaktadır. Yani orada da ideal ilahi düşünceye ve diğer dünya görüşlerine bağlı kimseler mevcuttur. Bizim batı kültürü olarak adlandırdığımız şey, ilahi değerlerin aksi

doğrultusunda ateist düşünce yönünde adımlar atan toplumların kültürüdür. Bundan dolayı, Japonya gibi bazı doğu ülkelerinde de bu kültürün hakim olması mümkündür. O halde gördüğünüz gibi, biz batı coğrafyası üzerinde durmamaktayız.

3-Hümanist ve Liberalist Düşüncede Kanun

Batı kültürünün kökünün ateizm ve küfür olduğu ve bu düşüncede Allah'ın, insanın fikrinden kaldırılıp yerine insanın geçtiği ve bütün değerlerin mihveri konumuna gelmiş olduğu neticesine ulaştık. Bu düşünce uyarınca, değerleri insanın kendisi yaratmaktadır. Bu değerler, insanların düşüncelerinin ötesinde olan gerçekler değildir. Kanun, insanın vazettiği ve başkasının tayin etmeye hakkının olmadığı şeydir. İnsanların kaderlerini Allah değil, bizzat kendileri tayin etmektedir. Bunlar Hümanist düşüncenin asıl unsurlarıdır. Bu düşüncenin ardından başka eğilimler de ortaya çıkmış ve tedrici olarak, zaman süreci içerisinde bu kökten yeşermiştir. Bu kökten yeşermiş çok önemli iki düşünce, (Bugün batı kültüründe İslam kültürünün karşısında yer almakla gündemdedir) Sekülerizm ve Liberalizm'dir. Allah, insan hayatının dışına itildiği zaman, doğal olarak din ciddi meselelerde bir role sahip olmayacaktır. Bundan dolayı din toplumsal sahadan, siyasi ve hukuki konular alanından dışlanmalıdır. Bu fikir uyarınca, eğer bazı kimseler din adına bazı değerleri söz konusu etme niyetinde olurlarsa, bu değerleri sadece mabetler ve kendi ferdi hayatlarıyla sınırlamalıdır. Yani gerçekte bu değerlerin yeri, insanın ferdi ve özel hayatı olup, toplumsal hayat değildir. Bu, Sekülerizm diye adlandırılan, dinin siyasetten ve toplumsal hayatın ciddi simgelerinden ayrılmasını öngören düşüncedir. Batı kültürünün diğer bir semeresi de Liberalizm'dir.

Bütün değerlerin ekseninin insan olduğu ve onun dışında kendi kaderine kimsenin hakim olmadığı bir durumda, insanın gönlünün istediği her şeyi yapması gerektiğini söylemek gerekir. Bu, mutlak özgürlük veya Liberalizm'in ta kendisidir. Ancak hayatta her fert, tam bir şekilde özgür olmak istediği takdirde, kargaşalık çıkacağından, kanunun bir fonksiyonu kalmayacağından ve böyle bir ortama dayanılmayacağından, toplumda kanuna, görünür bir şekilde ihtiyaç duyulmaktadır. Bundan dolayı isteklerden doğan aşırı davranışların getirdiği kaosu önlemek amacıyla, toplumun kanuna ihtiyaç duyduğunu bu kimseler kabul etmektedir. Düzenin sağlanmasının ve kaosun yok olmasının ardından, kanunun var olma zorunluluğu ortadan

kaybolmaktadır ve her fert artık gönlü neyi istiyorsa onu özgürce yapabilir.

4-Batı Kültürünün Dinamikleri ve Onun İslam Kültüründeki Karşılığı

Hümanist düşüncenin sonuçta Sekülerizm ve Liberalizm ile neticelendiği ve bu iki düşüncenin batı kültürünün asli unsurlarını teşkil ettiği anlaşılmış oldu. “Batı kültürünün hücum edip, sizin kültürünüzü yağmalaması için uyanık olunuz,” diye uyarı yapıldığında kastedilen, getirisi Liberalizm ile Sekülerizm olan kültürdür. Bu kültür batı coğrafyasında doğdu, sanayileşme ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler ile birlikte, değişik toplumlar arasında geniş bir ilgi uyandırdı. Diğer ülkelerde de aynı şekilde az veya çok bu kültürün tesiri altında kaldılar. Zira sosyologların da inandıkları gibi, batı teknolojisinin ihracıyla birlikte batı kültürü de ihraç edilmiş oldu. Bu, büyüme ve gelişme halinde olan ülkelerin, gerekli ve yeterli bir oranda dikkatlerini kendisine yöneltmeleri gereken bir realitedir.

Burada şu soru akla gelmektedir: Kültürü kabul etmeden teknolojiyi almak mümkün müdür? Elbette bu konu hakkında tartışmak başka bir fırsatı istemektedir, ama genel olarak şunu söylemek gerekir ki; bugüne kadar batı teknolojisinin ihracıyla birlikte, batı kültürü de diğer ülkelere ihraç edilmiştir ve az veya çok İslami toplumumuz ve İslam ülkeleri de dahil olmak üzere bütün insanlık camiası bu kültürden etkilenmiştir. (Bu iki şey arasındaki bağlantı, temel İslami değerlerin korunmasındaki ilgisizlikten kaynaklanmıştır. Bunların birbirlerinden ayıramayacağı diye bir şey de söz konusu değildir.)

Bugün maalesef İslam kültürünün batı kültürüyle karışmasına zemin hazırlamış olan aydınların, değişik derecelerdeki sentezciliğine tanıklık etmekteyiz. Ancak bu sentezleşmelerin dereceleri değişiktir: Bazı alanlarda hakim kültür, batı kültürüdür ve İslam etkisizdir. Bazı alanlarda ise İslam öncü ve daha fazla fonksiyonerdir. Ama batı kültürünün, tozlu ve sisli bir kültür havası oluşturduğunu ve asıl İslam'ın kültürel şeffaf görüntüsünün dünyanın hiçbir yerinde açıkça görünmediğini üzümlere söylemek gerekir.

Bizim inancımıza göre, İslam kültürünü şeffaflaştırabilecek ve yabancı kültürlerin toz ve dumanlarını onun üzerinden atabilecek en önemli ortam, İran İslam Cumhuriyeti'nin kültürel konumudur. Bu düzende böyle bir güç bulunduğu ve halk, İslam ve İslam kültürü için her zaman fedakarlık yaptığından dolayı İslam devrimi, batı kültürü

için en büyük tehlike sıfatıyla anılmaktadır. Bir müddet önce, Vashington Yakın Doğu Siyasetleri Araştırma Merkezi'nin başkanı şöyle bir demeç verdi: "İran İslam Cumhuriyeti şahsına münhasır ideolojik ve bölgesel bir tehlikedir." Açıkça görüldüğü gibi, onların korktuğu ve kendileri için ciddi bir tehlike telakki ettikleri şey, iktisadi tehlike değildir. Çünkü onların iktisadi bizim iktisadımızdan güçlüdür. Aynı şekilde bu, askeri bir tehlike de değildir. Çünkü onların elinde başka ülkelerde numunesi bulunmayan öldürücü silahlar mevcuttur. Onların sahip oldukları askeri gücün benzerine nitelik ve nicelik açısından diğer ülkeler sahip değildir. Bunların aksine onlar, İran İslam Cumhuriyetinin fikri, inançsal ve kültürel gücünden korkmaktadırlar. Bundan dolayı, açıkça İran İslam Cumhuriyeti şahsına münhasır bölgesel ve sınırsız bir tehlikedir, diye demeç vermektedirler. Bu batı toplumu için tehlike oluşturan şeyin ta kendisidir. Bundan dolayı bu nizamı zayıflatmak için durmaksızın çalışmakta ve açıkça şunu söylemektedirler: Velayet-i Fakih, yönetimin mihreri olan velayet ortadan kaldırılmaksızın, kendisine sızılmasının mümkün olmadığı bir nizamdır.

5-İslam Kültürünün Yapılanma Unsurları ve Ruhaniyet

İslam kültürünün özünü teşkil eden şey, insan eksenli olmanın karşısında bulunan Allah eksenli olmaktır. Bu esas uyarınca burada şu konu tartışılmaktadır: Allah'ı mı yoksa insanların isteklerini mi değerlerin ölçüsü bilmeli? Gerçek hakimiyet Allah'ın mıdır yoksa insanların mı? Fikrin, düşüncenin, siyasetin, hukukun ve diğer yaşam alanlarımızın asli konumu Allah ile mi yoksa İnsanların hevesleriyle mi ilişkilidir?

Gerçi bu konuyu beyan etmenin benim için tatsız bir takım olumsuzluklar getireceğini biliyorum, ama bu sırada ruhaniyet sınıfının en büyük misyonu, halkın yayımlanan kitap ve yayınlardaki değişik görüşleri inceleyerek, İslami olan ve İslami kaynaklardan alınmış bir görüşü, diğer insanların görüşlerinden ayırabilmesini sağlaması ve bu vesileyle küfür ve şirk ile İslam'ın sınırlarının belirlenebilmesi ve maddeci ve sentezci düşünce sahiplerinin İslami düşüncelerden ayırt edilebilmesi için, İslam düşüncesinin temellerini açıklayarak mevcut sisli havayı şeffaflaştırmaktır. Ruhaniyetin asıl ve temel görevi budur. Kur'an'ı Kerim şöyle buyurmaktadır: "Kitap ve ilim ehli olan kimseler, bidatları ortaya çıkarmaz ve hakikatleri aydınlatmazlarsa Allah'ın, meleklerin ve bütün mahlukların lanetine müstahak olacaklardır."

أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ¹

Öyleyse bizim asıl görevimiz, kavramların ve sonuçta İslam ile küfür arasındaki sınırın belirlenmesi ve hangi düşüncelerde sentezleşmenin bulunduğu tespit edilmesi için ortamı aydınlatmaktır. Çünkü hak ile batıl arasındaki bu sentezleşme ve karışma, acı Aşura hadisesine ve ondan önce de Hz. Ali'nin (a.s) Müslümanlar ile çatışması ve savaşı gibi olaylara vesile olmuştur. Gerçekte tarih boyunca bu sentezleşmeler, karışmalar ve müphemlikler, İslam toplumu için bir çok kargaşaların kaynağı olmuştur. Sonuçta Ehl-i Beyte mensup bir yiğit kıyam etti ve birçok İslami meseleleri açıklığa kavuşturdu Halk da onu kabul edip feryadına lebbeyk dedi ve İran'da büyük İslam Devrimi'ni gerçekleştirdi.

Her şeyini İslam için feda etmiş ve eden gayretli gençler olduğu müddetçe, İslami ülkelere en küçük bir zararın gelmesine hiç bir zaman izin verilmeyecektir. Allah'a hamd olsun ki, Müslüman halkımız yüksek bir siyasi ve sosyal bilince sahip olup, kendi vazifesinin farkında bulunmakta ve nasıl hareket edeceğini bilmektedir. Biz, onlar için fiili vazifeler tayin etmeye gelmedik. Bizim vazifemiz sadece düşünsel ve inançsal havayı aydınlatmaktır. Biz, sadece İslam'ın teorik ve pratik temellerinin ne olduğunu açıklamak istiyoruz. İslam kültürünün ne olduğunu, neyin batı ve maddecî kültür olduğunu söylemek istiyoruz. Biz, halka Hümanizm, Sekülerizm ve Liberalizm'in küfür ve maddecî kültürün asli unsurları olduğunu ve bunun karşısında da Allah eksenliliğin, dinin asliliğinin, Velayet-i Fakih'in ve insan faaliyetlerinin kanuni olarak bir olan Allah'a itaat etme çerçevesinde kısıtlanmasının İslam düşüncesinin temel unsurları sıfatıyla yer aldığını söylemek istiyoruz.

Bu iki kültür birbirlerinin karşısında bulunmaktadır. Birinci kültür, Allah'a itaat etmek de dahil olmak üzere, insanı her şey konusunda mutlak bir özgürlüğe davet etmektedir. İkinci kültür ise, bizi Allah'a mutlak olarak itaat etmeye davet etmektedir. Birinci kültür, insanın düşünce ve hayatından Allah'ı silmeyi kendine hedefi edinmiştir. İkinci kültür ise, tevhit sancağını dalgalandırmaya ve insan hayatında tevhit inancını korumaya çalışmaktadır. İşte bu kültür, bizim düşünce ve devrimimizin mihveridir.

¹ Bakara/159

6-Kanunun Mahiyeti ve İslam İle Liberalizmdeki Özel Fonksiyonu

Geçen oturumlarda beyan edildiği gibi, İslam'ın nazarında kanun, insanların manevi ihtiyaç ve çıkarlarını da temin edebilecek bir şekilde olmalıdır. Kanunun özel fonksiyonu, sadece toplumsal düzen ve emniyeti sağlamak değildir. Liberalizm açısından, dünyadan lezzet almanın dışında bir hedef olmadığından, lezzet ortamını sağlamanın dışında kanunun bir misyonu yoktur. İnsanların hayatlarında zevk almalarına ve kendi imkanlarından yararlanmalarına engel olan bir şey, başkaları için rahatsızlık oluşturmak manasını taşır. Bundan dolayı güç ve lezzetlerden yararlanmak başkalarının özgürlüğünü tehlikeye düşürmez bir boyutta olursa, kanunun herhangi bir fonksiyonu olmayacaktır. Öyleyse kanunun felsefesi, sadece insanların özgürlüğünü korumak ve halkın kendi isteklerini yerine getirmelerini ve heveslerine ulaşma imkanını sağlamaktır. Bu, batı hümanist ve liberalist düşüncesindeki kanunun hedefidir. Bu esas uyarınca kanunun kapsamı, oldukça kısıtlı olacak ve devletin minimum derecede halkın hayatına müdahale etmesi gerekecektir. Çünkü halkın özgür oluşu ve gönüllerinin istediği her şeyi yapabilmeleri asıl ilkedir. Bu ilke esasınca, “özgürlüklerin korunması kanun üstüdür.” Cümlesi mana kazanmaktadır.

Ama İslam'ın görüşüne göre kanun, insanların hayatının doğru yolunu belirlemek ve toplumu maddi ve manevi çıkarlarına doğru yöneltmek içindir. İslami manada yönetici de, bunları toplumda uygulayan ve bu çıkarları tehdit eden her şeyin önünü pratik yöntemler ile alan kimsedir. Bunun için İslami bir yöneticinin vazifesi ile demokrat ve liberal bir yöneticinin vazifesi arasında büyük farklar vardır. Zira liberalist bir yönetici halkın kendi istek ve heveslerini gerçekleştirebilmesi için, ortamın müsait bir hale gelmesine yönelik gerekli izni vermeli, sadece düzensizliğin ve karmaşalığın önünü almalı ve başka hiçbir engel oluşturmamalıdır. Özgürlüğün kanun üstü olduğunu söyleyen özellikle de bilim, öğrenim ve araştırma ile meşgul olan ve kendilerini görüş sahibi olarak kabul eden kimselerin daha fazla dikkatli olup, konuları inceliklerle araştırmaları ve incelemeleri gerekmektedir.

Kanunun asıl mahiyeti, biri için bir hakkı ve diğerleri için de bir ödevi tayin eden bir önermeden ibarettir. Kanun, özgürlüklerin önünü alan bir araçtır. Eğer herkesin istediği şeyi yapması öngörülürse, o zaman kanuna bir ihtiyaç kalmayacaktır. Kanun, halkın kendi bazı isteklerinden vazgeçtikleri yerde gündeme gelir. Aksi halde kanunun başka hangi rolü olabilir? Eğer herkesin istediği her şeyi yapması düşünülürse, kanuna ne

gibi bir ihtiyacımız olacaktır? O halde kanun, bir kimse için bir hakkı ve diğerleri için de bir ödevi tayin eden bir önermedir. Eğer bütün insanlar için bir hakkı tayin eden bir kanun var olursa, bu yine bir ödevi peşinden getirecektir. Örneğin her insanın dünyada, istediği her yerde kendisi için bir iskan yeri seçme hakkına ve özgürlüğüne sahip olduğuna dair uluslararası bir kanunun olduğunu varsayalım. Bu kanun bütün insanlar için bir hakkı ifade etmektedir. Ama başkaları için bir ödev tayin edilmeksizin, bu hak ispat edilemez. Zira böyle bir kanunun manası, herkesin her yeri iskan edinme hakkına sahip olduğu ve diğerlerinin de bu hakka saygı göstermeleri ve engel çıkarmamaları gereğidir. Öyleyse kanun, direkt veya indirekt bir şekilde yapılması ve yapılmaması gerekeni içermektedir. Hatta kanun, bir fert için bir hakkı öngördüğü vakit, diğerlerinin bu hakka riayet etmesi ve saygı duymaları manasını taşır.

Bu şekilde hareket etmeliyiz diyen bir kanun, bu şeklin dışında hareket edilmemesi gerektiği, özgürlüğün sınırlanması ve yapılması ve yapılmaması gerekilenin belirtilmesi manasındadır. Bu anlamda hiçbir özgürlüğün kısıtlanmamasını belirten kanun, çelişki taşır. Çünkü kanun, özgürlüğü kısıtlama manasından ibarettir. Bundan dolayı bizim kanun üstü bir özgürlük anlayışımız olmayacaktır. Ama özel bazı özgürlükleri tanımlamak istediğimiz bir durum olursa, bu surette bu özgürlüklere riayet edilmesi gerektiğini belirteceğiz; bunun kendisi diğer bazı kanunların üstünde yer almış bir kanun olacaktır. Ama bir kanun özgürlük için hiçbir kısıtlılığın olmaması gerektiğini ifade etmek isterse, o kanun geçersiz olur, çelişki arz eder ve hiçbir akıllı kimsenin de bu sözü söylemesi mümkün değildir. Kanunun asıl fonksiyonu, özgürlükleri kısıtlamaktır. Öyleyse söz konusu kimselerin, kanunun özgürlükleri sınırlama hakkının olmadığına dair attıkları slogandan kastettikleri şey kayıtsız özgürlük ise, bu bir çelişkidir. Ama kastettikleri şeyin meşru özgürlükler olduğunu söylüyorlarsa, o zaman bizler “Meşru olan özgürlükler nelerdir?” diye soruyoruz. Hangi özgürlüğün meşru ve hangi özgürlüğün meşru olmadığını kim tayin etmelidir?

7-Meşru Özgürlüğün Nisbi Oluşu

Her düzen, kendi özel kültürü esasınca, başkaları meşru bilmese dahi bazı şeyleri meşru ve makul olarak kabul eder. Bu anlamda mutlak özgürlük bir mana ifade etmemektedir ve hiç bir kanunun, mutlak özgürlüğü sağlaması mümkün değildir. Bir kanun metninde kanunun meşru özgürlükleri temin etmesi gereği vurgulanırsa, o zaman meşru özgürlüklerin neler olduğunu belirtebilecek bir merciyi tayin etmek

gerekir. Meşru, makul ve faydalı özgürlükleri tayin eden şey nedir? Burada meşru özgürlükleri tayin etmenin kanuna ait bir vazife olduğu söylenmektedir.

Her halükarda şu asla dönmekteyiz: Eğer biri her türlü özgürlüğün toplumda serbest olduğunu söylerse, bunun manası, toplum için hiçbir kanunun gerekmediğidir. Söylediği sözün manasını bilmiyor ve gereğini anlamıyor olması dışında, hiçbir akıllı kimsenin böyle bir şeyi söylemesi mümkün değildir. O zaman özgürlükten bahseden herkesin kastettiği, kesinlikle kayıtlı özgürlüktür. Burada özgürlüğün sınırını kimin ve hangi ölçüye göre kısıtlayabileceği sorusu ortaya çıkmış oluyor. Eğer özgürlüğün sınırlanması fertlerin isteklerine göre olursa, bu durumda yine karmaşa çıkacaktır. Zira herkes kendi menfaatlerinin temin edilmesini istemektedir. Bundan dolayı özgürlüklerin sınırını tayin edecek bir mercinin olması lazımdır. Mecbur olarak yasama kurumu bir kanun belirlemelidir. Eğer yasama kurumunun kararı, halkın tercihi esasınca belirlenir, kanunun ölçüsü ve referansının kaynağı halkın isteği olursa, hevesperestlerin galip olacağı açıktır. Yani hümanist ve liberalist düşüncenin asıl mihveri olan şey gündeme gelmiş olacaktır. Zira bu düşüncede kanunun, karmaşalığın önünü almaktan ve halkın isteklerinin temin edilmesine önem vermekten fazla bir fonksiyonu yoktur. Ama İslam'ın dünya görüşünde bu kabul edilir değildir. Zira köklü eksiklikler taşımaktadır.

8-İslam İle Liberalizm Arasındaki Tezat

Biz hem İslam'ı, hem liberalizmi kabul edemeyiz. Kanunu insanların yararına olan şeyleri temin eden bir unsur olarak kabul ediyorsak, her insanın gönlünün istediği her şeyi yapabileceğini artık söyleyemeyiz. Çünkü bu iki anlayış yekdiğeriyle uyuşmamaktadır. Ya Allah'ın ya da insanın ölçü olması gerekir. Başka bir ifadeyle ya Allah'ın taraftarı ya da Hümanizmin taraftarı olmalıyız. Hem insan eksenli hem Allah eksenli olmak mümkün değildir. Bu iki anlayışı birlikte kabul etmenin sonucu uyumsuzluk ve çatışma olup; bu aynı zamanda bir şirktir. Eğer Allah alternatifi ortadan kaldırılırsa, bunun kendisi de küfür ve ateizm olacaktır. Bu yüzden biz, Hümanist batı kültürünün ateist bir kültür olduğunu söylemekteyiz. Zira İslam ile küfür ve ateizm arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Bunlar, birbirleriyle esaslı ve köklü bir savaş halindedirler. Bundan dolayı Amerikalı siyasetçiler, İran'da İslam nizamı hakim olduğu müddetçe, İran ile uzlaşamayacaklarına inanmaktadırlar. Çünkü bu iki görüş ve nizam birbirleriyle çelişmekte ve bağdaşmamaktadır.

Asıl mesele, değişik düşüncelerde iyi kanunun özelliğinin ne olduğu sorunudur. Kanun, sadece toplumda düzeni sağlayıp, başkalarının özgürlüklerinin çiğnenmeyeceği bir ölçüde, ferdi istek ve özgürlükleri mi yoksa halkın çoğunluğunun isteyip istememesine bakmaksızın insanların gerçek çıkarlarını mı temin etmelidir? Halk kabul ederse, icra edilip uygulanacak ve eğer kabul etmezse, yazıldığı yerde kalacaktır. Halk icra konusunda asli faktördür ama kanunun meşruiyetinin ne olduğuna bakılmalıdır. İyi kanun, sadece halkın gönlünce olan ve onların isteklerini yerine getiren kanun mudur yoksa halkın maslahatını temin eden kanun mudur? Bu iki görüş birbiriyle uzlaşmaz; bunları birbiriyle sentezleştirmek, dumanlı bir kültür havası oluşturarak, böylece kötü niyetli kimselerin bulanık suda balık avlamasını sağlamaktır. Neyin İslam ve neyin de küfür olduğunun belirginleşip, her şahsın istediği şeyi seçmesini sağlamak için, bizlerin bu havayı şeffaflaştırması gerekmektedir.

فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ¹

Dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin.

Küfür ve din metası müşterisiz değil.

Bir grup bunu, bir grup onu kabul eder.

Her halükarda birini seçmek için, halkın neyin din metası ve neyin de küfür metası olduğunu bilmesi lazımdır. Halkın bilerek bir tercihte bulunabilmesi için, bu kavramları açıklamak ve bu tozları bu sisli kültür havasından kaldırmak bizim görevimizdir. Bazıları böyle bir ortam oluşturmuşlardır. Onlar, demokrasi ve özgürlüğü dinin yerine hakim kılmak istemektedirler. Bizlerin ne söylediğimiz ve ne yaptığımız konusunda uyanık ve tam bir şekilde dikkatli olmamız lazımdır.

9-İslam ve Demokraside Yasama

Geçen oturumda İslam ve Demokrasi arasında yasama ile ilgili bir uzlaşmanın olmayacağına değindik. Demokrasi halkçılık veya halkın devleti; başka bir ifadeyle halkın görüş ve tercihinine itibar vermek manasına gelmektedir. Acaba bu itibar sınırlı mıdır yoksa sınırsız mı? Ölçünün halkın oyuna ve meşruiyetin halkın tercihinine bağlı olduğunu söyledığımız zaman, bu şey Allah'ın isteğine muhalif olduğu taktirde de geçerli midir yoksa halkın tercihinin itibarı, Allah'ın hükmüne ve

¹ Kehf/29

iradesine ters düşmemek kaydıyla mı sınırlanmıştır? Batıda bu mefhum ve kavramdan kastedilen, asıl ölçünün halkın görüşü olduğu, gök ve yeryüzünde başka hiç bir kuvvetin halkın kaderine ve yasamaya müdahale hakkının olmadığı ve kanunun yalnızca halkın istediği şey olduğudur.

Burada şu soru akla gelmektedir: Kanunun itibar ölçüsü, bütün halkın ortak görüşü müdür yoksa çoğunluk yeterli midir? Pratikte bütün halkın ittifak etmesi mümkün değildir ve halkın çoğunluğu yeterli ise, geriye kalan halk kesiminin durumu ne olacaktır ve ekseriyetin tercihinin onlar için ne itibarı vardır? Gerçekte bugünkü demokrasi, demokrasi ve seçilmişliğin bileşkesinden ibarettir Yani halk, kanun hazırlaması için bazı elitleri seçmektedir. Halkın ekseriyetinin görüşü, milletvekillerinin görüşü ile uyumadığı zaman, hangi tarafın görüşü itibar taşıyacaktır? Elbette milletvekilleri, genellikle halkın isteği doğrultusunda kanun koymaktadırlar. Zira böyle olmadığı takdirde bir dahaki seçimlerde seçilemeyeceklerdir. Halkın tercihinin uymak için, halkın istediği şeyi kabullenmektedirler. Ancak bazı durumlarda da halkın görüşü ile milletvekillerinin ekseriyetinin görüşü arasında fark bulunmaktadır. Bazıları, direkt bir şekilde hedeflerinin Ruhani-Velayet-i Fakih ve İslam devleti modeli yerine, İran'da demokratik bir devletin kurulması olduğunu söylemişlerdir. Demokratik olmanın manası, kanunun vazedilmesinde halkın isteğinin dışında, hiçbir kimsenin müdahalesinin olmamasıdır. Müslümanlar bunu kabul edebilirler mi?

İslam'ın Demokrasi ile uyumunu iddia eden kimseler hakkında da şu soru sorulmaktadır: Halkın oyu, Allah'ın kesin bir hükmünün aleyhinde dahi olsa yine muteber midir yoksa değil mi? Eğer muteber olmazsa, demokrasi uygulanmamış olacaktır ve eğer Allah'ın kesin bir hükmünün aleyhinde dahi olsa ölçü, halkın tercihiyse, o zaman demokrasi, İslam ile bağdaşmayacaktır. Gerçekte Allah'a ve Resulüne itaat etmemiz gereği dışında İslam'ın başka ne manası vardır? Başka bir İslam var mıdır? Günümüzde İslam'dan alınan bir çok anlayışların bulunduğu söylenmektedir, ama bu devrimin üzerine kurulduğu anlayış, Allah'ın hükümlerinin ve ilahi değerlerin toplumda hakim olması gereğidir. Bu devrimi yapan ve kanlarının son damlasına kadar onu savunmuş olan ve gelecekte de savunacak olan kimselerin anlayışı bunun dışında başka bir şey değildir.

O halde yasama bağlamında demokrasi insanların tercihinin öncelik tanıma manasındaysa ve kanunlar Allah'ın hükmü aleyhinde dahi olsa geçerliyse, böyle bir demokrasi İslam ve Müslümanların nazarında kabul

edilir değildir. Ama demokrasi başka bir mana taşıyorsa, yani İslami temeller, usuller ve değerlerin korunmasıyla birlikte, halkın kendi vekillerini seçerek toplumun kanuni ve toplumsal meselelerine müdahale edebilmesi ve bazı milletvekillerini seçmek suretiyle, özel zaman ve mekan şartlarına has kanunlar vazedebilmesi söylenmek isteniyorsa bu, bizim ülkemizde mevcuttur. Yani halk, meclis üyelerini seçmekte, milletvekilleri de bir tasarı hakkında kendi aralarında istişare ve tartışma yaparak o tasarımı tasvip etmektedir. Ancak meclisin tasvip ettiği kanunların meşruiyeti, İslam hükümlerine muhalif olmama şartına bağlıdır.

Neticede, belirli zaman ve mekan şartlarında, değişken kanunlar vazetmek için halkın birtakım milletvekillerini seçmesi, ülkemizde var olan bir uygulamadır ve bu metot İmam Humeyni ve Anayasa tarafından onaylanmıştır. Yasamadaki demokrasi bu manadaysa, böyle bir demokrasi mevcuttur ve kimse buna muhalif değildir.

10-İslam Devleti'nde Muteber Kanun

Önemle üzerinde durulması gereken konu şudur: İslami Şura Meclisinde, milletvekilleri bir kanunu tasvip ettikleri zaman, bu kanunun itibarı, milletvekillerinin oy vermesinden ve temelde halkın milletvekillerini bu iş için seçmesinden mi kaynaklanmaktadır, yoksa bir şekilde Veliyy-i Fakih'in onayından geçmesinden mi? Düşünce olarak bizler, hayatta öncelikli olarak insanın riayet etmesi gereken hakkın Allah'ın hakkı olduğuna inanmaktayız. Bizim birtakım haklara riayet etmemiz öngörülüyorsa, Allah'ın hakkı önceliklidir ve Allah'ın insanlara olan en büyük hakkı, rububiyet hakkıdır. Bu da iki kısma ayrılmaktadır: Rububiyet-i tekvini ve Rububiyet-i teşrii. Rububiyet-i teşrii'nin manası, Allah'ın verdiği her emrin insan için uygulanma zorunluluğu taşımasıdır. Öyleyse Allah bir şeyi yasaklarsa, onu yapmamak gerekir; ilahi hüküm ve kanunlardan yüz çevirmek, ilahi Rububiyet hakkını zedeler. Onu inkar edip, muteber bilmemek bir çeşit şirktir. Bu esas uyarınca, İslam toplumunda Allah'ın razı olduğu kanun itibar taşıyacaktır. Eğer Allah bir kanunu nehyederse, o kanunun bir itibarı yoktur. Çünkü bu durumda Allah'ın hakkı zayi olmuş olur ve Allah'ın hakkının zayi olmasıyla, insanların hakları da zayi olur. Acaba Allah, kanun koyma noktasında kendine faydalı bir uygulamada mı bulunmaktadır? Öyleyse bir meselede Allah'ın hükmünün aleyhine davranılırsa, gerçekte insanların çıkarlarının aleyhine hareket edilmiş olur.

Neticede kanunun itibarının asli unsuru olan insanların çıkarlarının korunması tehlikeye düşmekte, hem Allah'ın hakkı zayi olmakta ve hem de insanların çıkarları tehlikeyle karşı karşıya kalmaktadır. Bundan dolayı böyle bir kanunun itibarı olmayacaktır. Kanunun milletvekilleri tarafından tasvip edilmesinden sonra, başka bir süzgeçten geçirilmesi bu esas uyarıncadır. Bu süzgeç, hukukçuların ve din alimlerinin söz konusu kanunu şeriat ile karşılaştırıp, Allah'ın hükmüne aykırı olup olmadığını tespit etmeleridir. Bu Koruyucular Konseyi'nin görevidir.

Eğer kanunun itibarı konusunda sadece halkın oyu baz alınsa idi, Koruyucular Konseyinin fakihleri ne yapmalıydılar? Halk oy vermiş ve onların vekilleri de kendilerini seçenlerin istedikleri kanunu tasvip etmiş ve yürürlüğe koymuş ve o kanun muteber olmuştur! Bundan dolayı İslam Cumhuriyeti nizamında Koruyucular Konseyinin görevi, ilk olarak bizzat meclisin tasvip etmiş olduğu kanunları; yani halkın kendi vekilleri aracılığıyla benimsedikleri şeyi, Allah'ın hükümlerine muhalif olmaması amacıyla şeriat hükümleriyle karşılaştırmaktır. (Koruyucular Konseyinin başka görevleri de bulunmaktadır.) Bugün gördüğünüz batı hayranlarının ve düşmanlarımızın değirmenine su akıtan kimselerin, Koruyucular Konseyi'nin kaldırılmasından dem vurmalarının bir sebebi de, kanunları İslam ile karşılaştıracak bir kurum ve organın olmamasını istemeleridir. Ben bugün bilgileneniz amacıyla söylüyorum ki –belki de sizler inanmayacaksınız ve bunun gerçekleşeceği gün İnşallah gelmeyecektir- batı hayranları ve liberaller, İslam ve Velayet-i Fakih'i anayasadan silme amacındadırlar. Allah böyle bir fırsatı İslam ve İslam nizamı düşmanlarına vermesin.

Ondördüncü Oturum

Batının Kanuna Maddi Bakışı

1-Önceki Konunun Özeti

Önceden belirtildiği gibi, İslam'ın nazarında toplumun kanuna ihtiyacı vardır ve bu da insanların dünya ve ahiret saadetini temin edebilecek kanundur. Kanunu icra edecek kimsenin de tam anlamıyla şuurlu, şefkatli, takvalı, adaletli olması ve kanunu kendi yerinde ve özel durumlarda uygulama konusunda yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Zira bu yöneticiliğin gereklerindendir. Bu, devlet konusunda İslam'ın siyasi teorisinin aslıdır ve toplumumuz, bunu Velayet-i Fakih düşüncesi olarak tanımaktadır. Bu düşünceyi açıklama doğrultusunda, insanın yalnız olarak orman ve mağarada yaşamasının mümkün olabileceği, ancak insanlığın maddi ve manevi gelişimlerinin, toplumsal yaşamın çatısı altında olmaksızın hiçbir zaman gerçekleşemeyeceği beyan edildi. Bilim, teknik ve teknoloji alanındaki bütün gelişmeler toplumsal hayatın ürünüdür. Kendini yetiştirme, ahlakını ıslah etme uğraşında olan, seyr-i sülûk ve irfan aşamalarından geçen kimseler bile, toplumsal hayatın çatısı altında, ahlak üstatlarından ve yetiştiricilerinden yararlanarak bu makamlara ulaşmışlardır. O halde, insanlar arasında bu irtibat olmasaydı, hiçbir zaman maddi ve manevi bir ilerleme olmayacaktı. Bundan dolayı, toplumsal hayat insan için zorunluluk taşımaktadır. Fertlerin bu ilahi nimetten istifade edebilmeleri için, bir takım kanunların kendi toplumsal hayatlarına hakim olması gerekmektedir.

Kanunlar olmaksızın karmaşanın, kaosun ve düzensizliğin toplumda meydana geleceği ve insan hayatının hayvan hayatına dönüşeceği açıktır. Bazıları, insanların zaten birbirlerine karşı kurt gibi olduklarını ve zor kuvvetiyle onları normalleştirmek gerektiğini düşünmektedirler, ama insana yönelik böyle bir yakıştırma aşırıdır. Ancak neticede insanda bir

takım eğilimler bulunmaktadır ve eğer bunlarda düzen sağlanmazsa ve kanun yoluyla kontrol altına alınmazsa, toplum fesada yönelmiş olacaktır.

Sonra bu kanunların, insanlık camiasını dünya ve ahiret saadetine yöneltebilmesi için nasıl ve ne gibi özellikler taşıyan kanunlar olması gerektiği soruldu. Genel olarak bazılarının kanunun, toplumda sadece düzeni ve emniyeti sağlaması gerektiğine ve bazılarının da düzen ve emniyete ek olarak toplumda adaleti de sağlaması zorunluluğuna inandıkları belirtildi. Bundan dolayı, kanunun tanımı noktasında değişik görüşler bulunmaktadır. Bunlar yüzeysel olarak açıklandı. Bu doğrultuda bazı kimseler, insanların tabii hukukuna aykırı kanunların, toplumda uygulanmaması gerektiğini belirttiler. Gazetelerde, dergilerde ve konuşmalarda ve değişik niyetler ile bazı kimseler, bu düşüncenin taraftarlığını yaptılar. Bu kimseler, ifade özgürlüğünün insanların tabii haklarından olduğuna ve hiçbir kanunun da bu tabii hakkı insanlardan alamayacağına inanmaktadırlar.

Bu düşüncelerin değişik şahıslar tarafından, değişik amaçlar ile gündeme getirildiğini söylemiştik. Bu konuları ortaya atanların hangi gruptan olduğu, ne gibi amaçlar taşıdıkları ve niçin bu konuları gündeme getirdikleri noktasında benim hiçbir görüşüm bulunmamaktadır. Ben, dini ilimler ile elli yıllık uğraşısı olan bir öğrenci sıfatıyla, yalnız İslam'ın nazarında hukuk felsefesi ve siyaset felsefesi ile ilgili analiz yapmaya ve görüş belirtmeye kadirim. Benim hiçbir gruba, partiye, teşkilata, fraksiyona bağlı olmadığımı ve sadece şeri görev hükmünce bir takım konuları açıkladığımı halkın çoğunluğu bilmektedir. Eğer bazıları bozuk bir ortam oluşturmak ve doğru olmayan tefsirler yapmak veya bazı meseleleri tahrif etmek ve bir cümlenin başından ve sonundan bazı kelimeleri silerek bir şahıstan alıntı yapmak suretiyle onu mercek altına koyup suistimal etmek istiyorlarsa, bizim bu insanlarla bir işimiz yoktur. Toplumda her zaman böyle insanlar olmuştur ve gelecekte de olacaktır. Bazen bir düşüncüyü öne sürmek, o düşüncüyü benimseyenleri ve benimsemeyenleride ortaya çıkarmaktadır ve bu doğaldır.

Eğer hatırlarsanız ben bazen manası açık ve belirgin olmayan ve herkesin kendisinden bir başka şeyi anladığı birtakım kavramları kullandığımı ve bunun hataya yol açtığını, dinleyicinin doğru bir şekilde; konuşanın maksudını anlamamasına ve bazı zamanlarda da safsataya neden olduğunu bundan önce defalarca söylemiştim. Bu şekilde, bir safсата bazen bilmeyerek ve bazen de birinin bilerek yapmasıyla meydana gelmektedir. Söz konusu ve burada üzerinde durulan kavramlardan biri de

“Tabii Hak” kavramıdır ve prensip olarak “hakkın” ne olduğu ve onun tabii olmasının ne manaya geldiği açıklanmalıdır.

2-Tabii Hukuk Okulu

Hukuk Felsefesine aşina olanlar, hukuk felsefesi okullarından birinin de “Tabii Hukuk Okulu” olduğunu bilirler. Uzak dönemlerde, tarih felsefesinin şekillendiği zamandan itibaren, bir grup bu konu hakkında görüş belirtmiştir.

Bazı eski Yunan filozofları, insanların kendilerine tabiat tarafından verilmiş bir takım hakları olduğuna, hiç kimsenin bu hakları alamayacağına, zira insan tabiatının fertlere bu hakları zorunlu kıldığına inanmakta ve bundan bazı neticeler çıkarmaktadırlar. Bu neticelerin kendileri zahirde birbirleriyle uyuşmamaktadır. İşte burada hukuk ve ahlak felsefesi ile ilgili “Tabiatçı Safsata” adıyla bilinen, meşhur safsatalardan biri ortaya çıkmıştır. Bazıları da, insanların birkaç çeşit tabiatının olduğunu söylemişlerdir. Örneğin beyaz derili insanlar bir tabiat; siyah derili insanlar ise başka bir tabiat taşımaktadır. Siyah derili insanlar, bedensel olarak beyaz derili insanlardan daha güçlüdür ve düşünsel olarak ise onlardan daha zayıftırlar. Bu düşüncenin benzeri Aristo’dan nakledilmiştir. (Yanlış anlaşılmasın, ben bu düşüncüyü kabul etmiyorum, fakat nakilde bulunuyorum.) Öyleyse siyah derili insanlar, bedensel açıdan daha güçlü olduklarından ötürü, yalnız bedensel iş yapmalıdırlar! Ve beyaz insanlar, düşünsel olarak daha güçlü olduklarından, toplumun yönetim işleri onlara verilmelidir. Netice olarak bazı insanlar, diğerlerine hizmet için yaratılmıştır. Bundan dolayı kölelik tabii bir kanundur. Şimdilik biz, siyah insanların tabiatının, böyle bir gereği olup olmadığı hakkındaki konuya girmeyeceğiz. Zira bunun kendisi geniş bir mevzu olup, daha fazla bir zamanı talep etmektedir.

Her halükarda, tabii hukuk hakkında tarih boyunca en akıllıca, mutedilce ve sağlıklı söylenmiş olan söz, eğer bir şey insanların genel tabiatının gereğiye, onun gerçekleşmesi gerektiği sözüdür. İnsan, kendi genel tabiatının gereği olan bir şeyden mahrum edilmemelidir. Buraya kadarki söylenenler kabul edilir şeylerdir, ancak bunların kesin bir şekilde ispatlanabilmesi için delile ihtiyaç vardır. Yani niçin insan tabiatının gereği olan bir ihtiyacı karşılamak gereklidir ve insanı niçin ondan mahrum kılmamak lazımdır? Her haliyle, bu konunun aslı kabul edilir olup, ortak bir usul sıfatıyla benimsenmiştir.

Aynı şekilde biz de, insan tabiatının gereği ve doğal olarak bütün insanlar arasında ortak olan bir ihtiyaçtan insanı mahrum etmemek

gerektiğine inanmaktayız. Bu belirtilenleri teyit mahiyetinde şimdilik beyan etme durumunda olmadığımız bazı akli deliller de vardır. Ama sorulan soru, bu ihtiyacın ne olduğudur. İnsan tabiatının yiyeceğe ihtiyacı vardır, bütün insanlar yemek yemeğe muhtaçlardır. Bundan dolayı, hiçbir insanı yemek yemekten mahrum kılmamalı veya konuşmaktan men etmemeli, yani bir insanı konuşmaktan alıkoymak amacıyla dilini kesmemeli veya bir ilaç vermemeli...

3-İnsan Haklarının Batıdaki Sınırı

Bildiğiniz gibi, son asırda “Dünya İnsan Hakları Bildirgesi” adıyla bir konu gündeme gelmiştir. Bu bildirme ilkönce kırk altı devletin temsilcileri tarafından imzalanmış, sonra da zamanın geçmesiyle başka ülkeler de bunlara katılmıştır ve netice itibarıyla bu bildirme, dünya bildirgesi suretini almıştır. Bu bildirgede insanlara yönelik bazı haklar zikredilmiştir. İfade özgürlüğü, mesken seçme özgürlüğü, iş seçme özgürlüğü, din seçme ve eş seçme özgürlüğü bu haklardan bazılarıdır. Bu hakların –ki bildirgede bunların ispatlanması için delil getirilmemiştir- nereden alındığının ve nasıl bir şekilde bütün insanların hakları sıfatıyla ön görüldüğünün uzun bir tarihçesi vardır.

Bu bildirme hakkında, hukuk felsefesini bilen hukukçular tarafından (özellikle de Müslüman hukukçular tarafından) bazı sualler sorulmuştur ki bunların bir kaçı şunlardır: İnsan hakları unvanıyla ortaya koyduğunuz, mutlak bildiğiniz ve hiç kimsenin onları kısıtlamaması gerektiğine inandığınız ilkelerin felsefi kökeni nedir? Ve bunlara yönelik ne gibi delilleriniz vardır? Bunların belirgin bir sınırı/kapsamı var mıdır yoksa yok mudur? Bu haklar mutlak bir şekilde kanunun üzerinde midir ve hiçbir kanunun bu hakları kısıtlama hakkı yok mudur? İfade özgürlüğünün sınırını belirlemeye hiçbir kanunun hakkı yok mudur? Eş seçimini kısıtlamaya yetkisi olacak hiçbir kanun mevcut değil midir? Hiçbir kanunun size “Belirli bir çerçeve dışında mesken seçme hakkınız bulunmamaktadır,” demeye yetkisi yok mudur? Kanunun bu haklar için belirgin bir sınır tayin etme yetkisi yok mudur?

Bir şeyin tabii bir hak ve insan tabiatının gereği olduğunu söylediğimiz ve buna yönelik mantıklı delillerimizin olduğunu varsaydığımız zaman, acaba bunun manası, bu hakkın bir haddinin/sınırının olmadığı mıdır? Eğer bunun bir haddi varsa, kim bu haddi/sınırı belirlemektedir? Hakikat şudur ki, bu bildirgeyi hazırlayan ve onu açıklayan kimseler, genel anlamda –bildiğim kadarıyla- bu sorulara doğru yanıtlar vermekten kaçınmışlardır.

Sonuç itibariyle, özgürlüğün kanun üstü olmasından kastedilen nedir? Hiçbir kanunun kısıtlamaya yetkisinin olmadığı özgürlükler var mıdır? Bu özgürlüklerin sonunun nereye kadar olduğunu sormamalı mıyız? Acaba ifade özgürlüğü, herkesin gönlünün istediği şeyi söylemesi midir?! Hiçbir ülkede böyle bir şeye izin verilmediğini ve ifade özgürlüğüne yönelik bir hadde/sınıra inanıldığını bilmekteyiz. Örneğin fertlerin şahsiyetine hakarette bulunmak, dünyanın hiçbir yerinde kabul edilmemiştir.

4-Özgürlüğün Sınırlarında İhtilafın Ortaya Çıkması

Özgürlüklerin haddinin/sınırının nereye kadar olduğu ve bunu kimin belirlediği sorusunun genel bir cevabı bulunmaktadır: Özgürlüğün kanun üstü olduğu ve kısıtlanmaması gerektiği söylendiği zaman kastedilen şey, meşru özgürlüklerdir. Bazıları da bundan kastedilenin, meşru ve makul özgürlükler olduğunu söylemişler ve başkaları ise değişik bazı şeyleri bunlara eklemişlerdir. Aynı şekilde “İnsan Hakları Bildirgesinin” bazı bölümlerinde, “ahlaki” tabiri kullanılmış ve haklara riayet etmek ahlaki ölçülerle birlikte anılmıştır. Bunun kendisi az veya çok müphem kavramlar içermektedir. Meşruluktan kasıtlarının, İslam gibi bir şeriatın bunu caiz görmesi olmadığı açıktır. Sözlük bağlamında meşrunun ve şeriatın köklerinin bir olduğu doğrudur, ama hukuk ve siyaset alanında meşru, devletin muteber bildiği herhangi bir şey ve kanun manasındadır, şeriatın kesin izin vermesi manasında değil. Meşru haklar veya meşru özgürlükler diye bir şey söylediğimiz zaman, kastettiğimiz şey, İslam şeriatının belirledikleridir. Onların meşruiyetten kastettikleri şey ise, muteber ve kanuni olan haklardır ve meşru olmayan da başkalarının haklarına tecavüz etmektir.

Ama hangi hakların meşru ve makul olduğu ve hangilerinin de meşru ve makul olmadığı suali akla gelmektedir. “Çaresiz olarak, özgürlükler ile ilgili ayrıntı ve sınırları kanun belirlemektedir,” diye bir cevap vermektedirler. Burada ilk çelişki ve ihtilaf ortaya çıkmaktadır: Bir taraftan bu hak ve özgürlüklerin kanun üstü olduğunu ve kısıtlanmaması gerektiğini söylemekte, ama özgürlüğün sınırlı mı yoksa sınırsız mı olduğunu sorduğumuzda ise, özgürlüğün sınırsız olmadığını belirtmekte; doğru bir cevap veremediklerinden ötürü, “Bizim kastımız meşru özgürlüklerdir,” demekteler. Meşruiyet nedir, diye sorduğumuzda; “Kanunun tasvip ettiği şeydir,” diye cevap vermekteler; özgürlüğün sınırını kanun belirler. Hani siz bu özgürlüklerin kanun üstü olduğunu söylüyordunuz?! Cevap olarak meşru ve makul özgürlükleri bütün insanların ve akıllı kimselerin bildiğini söyleyebilirsiniz. Biz de bunlara

diyoruz ki Eğer bir meseleyi bütün insanlar ve akıllı kimseler biliyorsa, artık onun tartışılması yersizdir. Çünkü biz ve bütün Müslümanlar, bunların bir parçasıyız ve dünya nüfusunun bir milyar küsürünü oluşturan dünya Müslümanları, akıllı kimselerin bir bölümünü teşkil etmeleri hasebiyle, İslam'da ne tür özgürlüklerin kabul edildiğini, kendilerinin hangi özgürlükleri kabul ettiklerini ve hangilerini ise kabul etmediklerini söyleyebilirler. Sonuç itibarıyla, bildiğim ve araştırdığım kadarıyla bu soru, henüz cevapsız kalmıştır ve hukuk filozoflarının hangi şeyin özgürlükleri kısıtladığına dair, kesin bir cevapları yoktur.

5-İnsan Hakları Bildirgesinde Özgürlüğün Kapsamı

Özgürlüğün sınırı hakkında, hukuk felsefesi kitaplarında İnsan Hakları Bildirgesi'nin tefsircileri ve hukuk filozofları tarafından yazılanlar, birkaç kısımdan oluşmaktadır: Şahsi özgürlükleri kısıtlama sıfatıyla ilk olarak öne sürülmüş olan şey, başkalarının özgürlükleridir; yani her fert, başkalarının özgürlüklerine engel teşkil etmeyecek ve haklarına tecavüzde bulunmayacak ölçüde özgürdür. Bu, hukuk filozoflarının söyledikleri ve üzerinde direttikleri en önemli mevzudur ve gerçekte başkalarının özgürlüğüne zarar vermeme ölçüsünde herkesin özgür olduğu, batılı hukuk filozoflarının İncil'i mahiyetindeki İnsan Hakları Bildirgesi'nde vurgulanmıştır. Ferdi özgürlük, başkaları için rahatsızlık oluşturursa, insan bu özgürlükten mahrum kalır ve özgürlüğün kısıtlandığı yer burasıdır.

Burada birçok soru sorulmaktadır: Başkalarının özgürlüğüne engel teşkil etmeyi, hangi konu ve alanlarda tasavvur ediyorsunuz? Bu engeller, yalnızca maddi meseleleri mi kapsamaktadır, yoksa manevi meseleleri de içermekte midir? Halkın mukaddes saydığı şeylere karşı çıkmak, onların özgürlüklerine muhalefet etmek midir yoksa değil midir? Batılı liberalist düşünce diyor ki "Özgürlüklerin kapsamı, manevi konuları içermemektedir ve manevi meselelere muhalefet etmek özgürlüğü kısıtlamamaktadır." Bundan dolayı "İslam, Allah'a, Peygambere ve dinin mukaddesatlarına hakaret eden mürtet olarak değerlendirir ve Selman Rüşdi örneğindeki gibi İslami mukaddes olan şeylere hakaret ettiğinden dolayı onun katlini caiz bilir," denildiği vakit, bunu kabul etmemekte ve ifade özgürlüğünün olduğunu söylemektedirler. O, yazardır ve istediği her şeyi yazabilir, sizler de istediğiniz her şeyi yazınız! Bizim sorumuz, bu kitaptaki yazılanların başkalarının mukaddes saydığı şeylere hakaret edip etmediğidir. Etmediğini kesinlikle söyleyemezsiniz.

İfade özgürlüğü, dünyanın öbür tarafından birinin kalkıp, Peygamberlerini canlarından çok seven ve yüzlerce azizlerini onun için feda etmeye hazır olan bir milyardan fazla Müslüman'ın mukaddes saydığı değerlere hakaret edebileceği kadar geniş midir? Bu işe ifade özgürlüğü mü diyorlar?! Bu, bütün insanların anladığı o (açık) konu mudur? Hangi akıl, mantık, delil ve şeriat bir ferdin, bir milyar insanın mukaddes saydığı değerlere hakaret etmesine izin veriyor?! İnsan hakları bildirgesinde, ifade özgürlüğünden kastedilen böyle bir şey ise, bizler rahat ve gözü kapak bir şekilde bu bildirgeyi kabul etmiyoruz.

6-Batıdaki Özgürlük Normunun Eksiklikleri

Bu bildirgeyi muteber bilen ve onu İncil seviyesinde saygın kabul eden kimselerden bizler şu asli suali soruyoruz: Bu bildirge itibarını nereden almıştır? Bunun akli delili var mıdır? Bu takdirde, bunu akli olarak da kanıtlamalıyız. Gelişigüzel bir şekilde, “Özgürlük kanunüstüdür ve kısıtlanamaz” diye söylemek olmaz. Eğer bu bildirgenin onu imzalamış ülkelerden itibarını aldığını söylerseniz, o zaman bu bildirgenin itibarının imzaya dayandığı anlaşılacaktır. Bu bildirgeyi imzalamayan veya şartlı bir şekilde imzalayan kimselerin durumu ne olacaktır? Bu kimselerin de kayıtsız ve şartsız olarak bu bildirgeye uymaları gerekiyor mu?

Her toplumun özel kültür, mukaddes saydığı değerleri ve özel hükümleri vardır ve İnsan Hakları Bildirgesi'nin bölümlerinin birinde herkesin din seçiminde özgür olduğu belirtilmiştir. İnsan da bir dini seçtiği zaman, o dinin kurallarına uymalıdır. Din seçmenin manası, bunu sadece ifade etmek değildir, aksine uygulamada da özgür olmak ve kendi dininin esaslarıncı özgürce yaşamaktır. Örneğin biz İslam'ı özgürce seçmiş bulunmaktayız. İslam da Allah'ın velilerine hakaret eden bir kimsenin cezasının ölüm olduğunu söylemektedir. Batı kültürü, bu hükmün insan haklarına ve insanların tabii hukukuna aykırı olduğunu; çünkü her insanın tabiatının gereği doğrultusunda, istediği her şeyi söyleyebileceğini söylemektedir. Öyleyse, İnsan Hakları Bildirgesi'nde belirtilen bu iki konu, birbiriyle uyuşmamaktadır. Birinci meseleye dönüyor ve soruyoruz: Herkesin istediği her şeyi söyleme hakkının olduğuna dair ne gibi bir delil mevcuttur? O halde sizler, kendi ülkelerinizde herkesin istediği her şeyi söylemesine neden izin vermemektesiniz?! Eğer bir kimse bir hakarete bulunursa, mahkemede ondan şikayetçi oluyorsunuz. Kendisinden şikayetçi olunan kimse, “ifade özgürlüğü bulunmaktadır ve ben de istediğim herhangi bir şeyi ifade

ettim derse,” hangi delile dayanarak ona “bu sözü söyleme” diyorsunuz? Öyleyse, ifade özgürlüğünün kayıtsız olmadığı ve bazı şeylerin söylenilmemesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Özgürlüğün sınırsız olmadığını dünyadaki bütün insanlar kabul etmektedir. Böyle olmadığı takdirde, kanunun hakim olduğu ve haklara riayet edildiği bir insaniyet ve toplum baki kalmayacaktır. Hiç kimse özgürlüğün kayıtsız olduğunu kabul etmemektedir, ama sorun bunun sınırının nereye kadar olduğundandır. Bir numune olarak ifade özgürlüğüne değindik ve bunun sınırsız olduğunun söylenemeyeceğini, hiçbir kimsenin ve hiçbir devletin pratikte töhmeti, iftirayı, başkalarının yoldan sapmasını ve milli düzenin zararına sebep olsa dahi, herkesin istediği şeyi söyleyip yazmasını kabul edemeyeceğini belirttik. Ama bazen dil ile, konuşma esnasında bunu söylemektedirler; bunun da tartışılması lazımdır.

Eğer konuşmak serbest ise, biz de konuşuyor ve izin verilirse kendilerinden sual soruyoruz İnsan Hakları Bildirgesi'nin yazarlarının önünde saygıyla eğiliyor ve sualimizi sormak için izin istiyoruz. Sualimiz şudur: İnsanın istediği her şeyi söyleyebilecek kadar özgür oluşunun delili nedir? Eğer özgürlük sınırsız ise, neden kendiniz kabul etmemektesiniz? Töhmette bulunma, iftira atma ve hakaret etme hakkında, özgürlüğün kayıtsız olduğunu kabul ediyor musunuz? Öyleyse özgürlüğün sınırlı olduğunu kabul ediyorsunuz. O zaman bunun sınırı nereye kadardır? Sizin canınızın istediği yere kadar mıdır? Başkalarının özgürlüğüne engel olunmaması gerektiğini söylediğiniz vakit, bizler soruyoruz: Sizler başkalarının özgürlüğünü ne derecede muteber biliyorsunuz? Sizler, özgürlüğün haddini sadece başkalarının mal, can ve haysiyetine bir zararın gelmemesi ölçüsünce mi sınırılıyorsunuz? İnsanların ruhuna, manevi hayatına, ideallerine ve mukaddes ülkülerine zarar verilmesi, yasak mıdır yoksa değil midir? Eğer bu yasaksa, bizim aramızda bir ihtilaf yoktur. Biz de ifade özgürlüğünün sınırlı olduğunu söylemekteyiz. Mukaddesatlara hakaret edilmemelidir. Çünkü bu, başkalarının haklarına tecavüzdür.

7-İslam Kanunlarının Manevi ve Maddi İhtiyaçlara Gösterdiği Önem

Bu konunun devamı niteliğinde, şu soru akla gelmektedir: İslami dünya görüşüne göre, özgürlük nedir ve onun haddi/sınırı ve kapsamı ne kadardır? Kanuna yönelik önceden belirtilen özelliklere dikkat edildiği takdirde, toplumda sosyal hayatın hedeflerine ulaşmanın ve insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamanın, kanunun varoluş sebebi

olduğu aydınlanacaktır. Toplumsal hayat olmazsa, fertlerin maddi ve manevi ihtiyaçları temin edilmez. Toplumsal hayatın ışığında, insanın hem Allah'ın verdiği maddi nimetlerden; bilimden, teknolojiye ve sanattan yararlanması ve hem de üstat ve eğitimcilerin kontrolünde, ruhi olarak gelişmesi ve kemale ermesi mümkündür.

Bu yüceliklere ulaşmak ve bilimleri öğrenmek, sadece toplumsal hayatta mümkündür. Neticede kanunun maddi ve manevi açıdan insanın gelişimini sağlaması lazımdır. Bu anlamda, kanunun sadece toplum düzenini sağlaması yeterli değildir. Örneğin eğer iki insan başkalarına bir zarar vermeksizin ve toplumun düzenini bozmaksızın, birbirlerini öldürmek üzere anlaşır, doğru bir iş yapmış olurlar mı? Hatırlarsanız bir süre önce, Amerika'nın şehirlerinin birinde, bir grup insan yandı ve sonra bu insanların bir dini fırkanın üyeleri oldukları ve kendi törelerinde intihar, kemal gördükleri ilan edildi! Elbette bu olay müphem olup, şüphe taşımaktadır ve Amerikan hükümetindeki sorumluların, bu grubu kendi düzenlerinin muhalifi görmelerinden ötürü, ortadan kaldırmış olmaları da mümkündür. Farz edin ki bu grup, kabul ettikleri kendi dini inançları esasınca bu işi yaptı. Acaba yaptıkları bu şey doğru mudur?

“Başkalarına bir zarar verilmemiştir. Bu insanlar kendi aralarında anlaşmış ve birbirlerini öldürmüşlerdir. Dolayısıyla doğru bir iş yapmışlardır,” diye bir şey söylenebilir mi? Devlet böyle bir şeye izin vermeli midir? Kanun bu izni vermeli midir yoksa vermeli midir? Ölçü, yalnız düzene ve emniyete riayet etmek olursa, bu düzen ve emniyet, toplu intihar ile de yerinde durmaktadır! Kanunun da başka bir vazifesi bulunmamaktadır.

Liberalist düşünce ve eğilimde, devletin vazifesi sadece düzeni sağlamaktır ve kanun, yalnızca karmaşalığın önünü almak içindir, başka bir şey için değil. Bu zihniyetin neticesi, az veya çok batı ülkelerinde görülmektedir. Ahlaki, cinsi ve toplumsal yozlaşma ve diğer bozukluklar bu zihniyetin neticeleridir. Bütün bu yozlaşmalar, “devletin fertlerin hukukuna ve hayatına müdahale hakkı yoktur ve devlet, sadece düzeni sağlamalıdır” diye konuşmalarının neticesidir. Devlet ve polis, liselerin içinde sadece öğrencilerin birbirlerini veya öğretmenlerini öldürmemeleri için bulunmalıdır; düzen ve emniyet, Amerika'da bu boyuttadır. Kanunun vazifesi yalnızca bu mudur? İnsanların gelişmesi ve ilerlemesine altyapı hazırlamak gibi, diğer vazifeler de kanuna ait midir? Kanunun ahlaki yozlaşmanın da önüne geçmesi lazım mıdır?

Söylediğimiz şeyler ve taşıdığımız düşünce esasınca, kanunun manevi ihtiyaçları da gözönünde bulundurması gerektiği neticesini alıyoruz.

Bundan dolayı insanların manevi ihtiyaçlarına, şahsiyete, ilahi ruha, Halifetullah makamına ve insaniyete engel oluşturan şeyler ve aynı şekilde insanların maddi gereksinimlerine, sağlığına ve emniyetine zarar veren unsurlar yasaktır. Bir araya gelmek, insanın insani olarak gelişmesi ve sadece hayvani hedeflere ulaşmakla kalmayıp, insani hedeflere de ulaşması için şekillenmemiş midir? Öyleyse kanun maddi ve manevi gereksinimlerin güvencesi olmalıdır. Halkın haysiyetine, saygınlığına ve dini kutsal değerlerine saldırmak, insanların ruhi ve manevi açılarından gelişmelerini ve yücelmelerini önlediği için yasaktır.

Uyuşturucu ve zehirli maddeler kullanmak, insanı hasta ettiği, varlığını ortadan kaldırdığı ve onun maddi boyutuna zarar getirdiği için yasaktır. Eğer bir kimse uyuşturucu madde bağımlısı olduğu halde, fiziki olarak kendisine bir şey olmaz ve görünüşte sağlıklı bulunur, ama bilinç ve şuuru kaybederse, bu durumda bu uyuşturucu madde yasal olur mu? Başka bir tür zehirli madde kullanılır ve bu, insanın manevi sağlığını ve imanını yitirmesine yol açarsa, bunu yapmak yasak olmaz mı? Bu, insanın insanlığına zarar vermek değil midir? Toplumda halkı dindard olmaktan uzaklaştırmak için zemin hazırlamış olan kimseler serbest olmalı mıdır?

صَدَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفِّرَ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ¹

Allah katında, Allah'ın yolundan alıkoymak, onu inkar etmek, Mescid-i Haram'a engel olmak ve halkını oradan çıkarmak daha büyük (bir günahıdır).

İnsanların gelişme, ilerleme ve dini hakikatlere ulaşma yolunu kapatan ve gençlere dini kötü göstermeye neden olan şeyin yasaktır. Çünkü bu, insanın insanlığına zarar vermektedir. Nasıl oluyor da bir şey, insanın hayvani boyutuna zarar verdiğinde yasak, ama insani boyutuna zarar verdiğinde ise serbest olması gerekiyor?! Dünya buna evet demekte, ama İslam hayır demektedir. Biz, toplumda uygulanmakta olan kanunların, insanların manevi çıkarlarına riayet etmesi gerektiğine ve manevi çıkarların maddi çıkarlardan daha önemli olduğuna inanmaktayız. (Şuna dikkat etmeliyiz ki söylediklerimiz ilmi nitelik taşımaktadır ve realitede örneğinin olmaması mümkündür. Dolayısıyla benim görüşümün, ekonomiyi göz ardı etmek gerektiği olduğu anlaşılmalıdır.)

¹ Bakara/217

8-Dini ve Manevi Çıkarların Maddi Çıkarlara Önceliği

Şartlar bizi bir duruma getirir ve ekonomik kalkınmayla dinimiz zarar görürse veya dini bakımdan gelişmeyle birlikte ekonomimiz az da olsa zarar görürse, bu iki şıktan hangisini seçmeliyiz? Bizler İslami olarak gelişimin, ekonomik büyümeyi de getireceğine inanmaktayız. Ama bu uzun vadeli bir programda, tam anlamıyla icra edilme şartıyla mümkündür. Ancak bazen, kısa vadede, ekonomik çıkarlara zarar gelmesi ve bazı kimselerin zor duruma düşmesi ihtimal dahilindedir. Ama durum bu şekle dönüşürse, söylenenlere ve delillere dikkat ile, dini çıkarlar mı önceliklidir yoksa dünyevi çıkarlar mı? Hz. Ali'nin (a.s) buyurduğu gibi: "Eğer canın tehlikeye düşerse, malını canına feda et; tehlike mal ile can arasında olursa malı cana feda et. Ama eğer tehlike can ve din arasındaysa; küfür ile hayatta kalmak ya da iman ile öldürülmek söz konusu olursa, canı ve malı dine siper etmek gerekir¹". Zira burada insan öldürülürse zarar etmez.

قُلْ هَلْ تَرَبُّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ²

De ki: "Siz bizim için iki güzellikten (şehitlik veya zaferden) birinin dışında başkasını mı bekliyorsunuz?"

Dini uğrunda öldürülen bir kimsenin ne zararı vardır?! O dosdoğru cennete gitmektedir. Ama farz edin ki yüzyıl daha dinsiz olarak hayatta kalırsa, günden güne azabının artması dışında ne yararı vardır! O halde, İslam'ın nazarında dini ve manevi çıkarlar, maddi çıkarlardan daha önemlidir. Bundan dolayı kanunun manevi çıkarlara riayet etmesi gereğiyle birlikte, önceliği de manevi çıkarlara vermelidir. Bahsimiz delillidir ve biz, delillerimizi kimseye dayatmıyoruz; isteyenler kabul etsin ve istemeyenler de reddetsin. Bu deliller uyarınca bizler, mantıklı olmayan bir şey söylemedik.

9-Özgürlüğün Kapsam ve Normlarında İslam ile Liberalizm Arasındaki Fark

Dünyadaki bütün akıllı insanlarla birlikte, bizim görüşümüze göre de özgürlük sınırlıdır. Bizimle onlar arasındaki fark şudur: Onlar, özgürlüğün sınırının başkalarının özgürlüğüne tecavüz etmek olduğunu

¹ Nehc-ül Belağa Şerhi, İbn-i Ebil Hedid, Cilt/8, Sayfa/250

² Tevbe/52

söylemektedir. Biz ise, özgürlüğün sınırının herhangi bir toplumsal çıkara tecavüz etmek olduğunu söylemekteyiz. İnsanlar hayatta, konuşmada, yemede, çalışmada, ticaret yapmada, ekonomi ile uğraşmada, tartışmada, seyahat etmede, anlaşma yapmada ve özetle her işi yapmada özgürdürler ama nereye kadar? Toplumun maddi ve manevi çıkarlarına zarar vermeme ölçüsünce. Özgürlük, maddi açıdan toplumun maddi çıkarlarına zarar getirdiği yerde yasaktır ve aynı şekilde, özgürlüklerden istifade etmek, toplumun manevi çıkarlarıyla çakışıyorsa orada da yasaktır. Bu, bizim delil ve mantığımızdır. Bizden daha iyi mantığı olanlar varsa, istifade etmek için onları dinlemeye hazırız. Hukuk felsefesi uzmanlarından daha fazla ilgi göstermeleri için ricada bulunuyorum.

Bizim bildiğimiz kadarıyla, şimdiye kadar hiçbir hukuk ve siyaset filozofu, özgürlüğün sınırının nereye kadar olduğu sorusuna kesin bir cevap vermemiştir. Anayasamızda veya normal kanunlarda ya da dünya büyüklerinin sözlerinde yahutta İmam Humeyni'nin (k.s) sözlerinde benzer tabirler var ise, ehil olan kimselere, onları tefsir etmeleri için müracaat edilmelidir. Bizler de kanunun icra edilmesinden yanayız. İslami ülkemizde bizim kanuna karşı olan bağlılığımız başkalarinkinden daha fazladır. Bizim farkımız kanunları Veliyy-i Fakih'in imzalamasından dolayı muteber bilmemizdir. Çünkü İmam Humeyni (k.s), "İslam devletine itaat etmek farzdır" diye buyurmaktadır. Bazıları ise (itibar olarak) halkın oyunu baz almaktadır. Hangi mantık daha güçlüdür? Hangisinin etkisi ve tesiri daha fazladır?

Birine; "Halk oy verdiği için dolayı bu kanunlara uyma zorunluluğun var" dediklerinde, o kimsenin "ben bu milletvekiline oy vermemişim veya ben bu kanundan razı değilim" demesi ihtimal dahilindedir! Ama İmam, "Eğer İslam devleti bir emir verirse, İslami Şura Meclisi bir şeyi tasvip ederse, şeri bir vazife olarak ona itaat etmek gerekir" dediğinde, o zaman nasıl bir desteğin ortaya çıktığını görebilirsiniz. Bu temelde, bizler mi kanuna daha bağlıyız yoksa onlar mı? Kanunda bir müphemlik varsa, onu tefsir etmesi için ehil olan merciye müracaat edilmelidir. Anayasada bile bir müphemlik bulunursa, onu tefsir etmesi için salahiyyet sahibi merciye müracaat edilmelidir, başkasına değil. Bütün milletler ve akıllı insanlar arasında özgürlüğün sınırlı oluşu ve İslam nazarında da bu sınırın toplumun maddi ve manevi çıkarları olduğu neticesini almış oluyoruz. Bütün insanlar, toplumun maddi ve manevi çıkarlarına bir zarar vermeme ölçüsünce özgürdürler.

Onbeşinci Oturum

İslam Devleti, Kültürel Komplolar

1-Önceki Konunun Özeti

Bildiğiniz gibi bahsimizin konusu İslam'ın siyasi teorisinin açıklanmasıdır. Geçen oturumlarda bununla ilgili bazı konular gündeme getirildi. Bunların genel eksenini İslam açısından siyasetin dinden ayrılamayacağını ispatı konusu oluşturmaktaydı. Bu doğrultuda şunları söyledik: İslam'ın nazarında toplumda muteber olan kanun, ya direkt bir şekilde Kur'an'ı Kerim'de Allah-u Teala tarafından beyan edilmeli ya da Hz. Peygamber (s.a.a) ve masum imamlar (a.s) veya masum imamlar tarafından atanmış biri tarafından konulmalıdır. Her halükarda, kanunun Allah'ın rızasına uygun ve İslami esaslar ile mutabık olması gereklidir. Bu alanda birçok tartışma vardır. Toplumda dini hükümlerin hakim olması ve icra edilmesiyle ilgili düşünceye muhalif olanların üç gruba ayrıldıklarını belirttik:

1-Bu kimseler esasta dini kabul etmemektedirler. Tabii olarak böyle kimseler, belirli bir dinin hükümlerinin ülkede uygulanmasından yana değildirler. Ama Allah'a hamdolsun ki böyle şahıslar toplumumuzda çok nadir bulunmaktadır.

2-Dinin aslını kabul eden, ancak batı kültürünün etkisinde kalan ve din alanının toplum ve siyaset alanından ayrı olduğuna inanan kimseler. Bunlar, dinin çerçevesini şahsi işler ve insan-Allah ilişkisiyle sınırlamakta ve toplumsal hayat meselelerinin din ile irtibatı olmadığını söylemektedirler. Bu eğilim, genel anlamıyla sekülerizm veya dinin hayat meselelerinden ayırt edilmesi olarak adlandırılır.

3-Üçüncü grubu ise, İslam'da toplumsal ve siyasi hükümlerin varlığına gerçekten inanan, ancak farkında olmaksızın sentezciliğin ve batı kültürünün etkisinde kalmaktan kurtulamamış ve bazen İslam ile uyuşmayan açıklamalar yapan kimseler oluşturmaktadır.

2-Ulema ve Bilinçlendirmenin Ağır Yükümlülüğü

Bizler, Allah-u Teala'nın tayin ettiği vazife uyarınca, İslam'ın tavrını ortaya koymak ve fikri, itikadi ve dini sapmaların önünü almak için müyesser olma ölçüsünce, bu gerçeklere değinmekle yükümlüyüz. Bazı dostlar, hassas olan mevcut sosyal, siyasi şartlarda bu konuları gündeme getirmenin bir gereği olmadığını ve belki de bazıları bunun zararının bile olacağını düşünmekte. Zira bu, fikir ve inançların ayrılmasına yol açmaktadır. Onlar, bizlerin fikri ve itikadi vahdeti oluşturmak için ne kadar daha fazla çalışırsak ve ihtilafa sebep olan meseleleri gündeme taşımazsak, bunun toplumun faydasına olacağını düşünmekte. Bazıları da faydalı olacağı düşüncesiyle “Siz bu tür konuları gözardı etmek suretiyle, toplumda daha iyi işler yapabilir ve bir takım makamlara ulaşıp, topluma hizmet ederek hem kendinize ve hem de topluma faydalı olabilirsiniz,” demekteler.

Büyük çoğunluğunu hayrı ve iyiliği isteyenlerin oluşturduğu bu azizlere şunu söylüyorum: Biz de rahatlık yolunu ve yağcılık yapan kimseleri elde etme usulünü iyi bilmekteyiz. Bizim sorunumuz Allah-u Teala'nın üzerimize yüklediği şeri yükümlülüktür. Bu, birinci derecede peygamberlere (a.s) ve masum imamlara (a.s) ve sonra da ulemanın üzerine yüklenmiştir. Bu, çok zahmetli ve çok tehlikeli bir yol olup, övme yerine genellikle hakaret, töhmet, iftira sövme ve bazen de sürgün, zindan, işkence, şahsiyeti terör etme ve bazen de fiziki terör ile birliktedir. Bu yol tarih boyunca nebilerin ve masum imamların karşılaştıkları zorluklarla doludur ve dostlar bizi azarlasa ve serzenişte bulunsada çaresiz olarak biz de bu yolu katetmek zorundayız. Çünkü Allah-u Teala buyuruyor ki:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ¹

Gerçekten, apaçık belgelerden indirdiklerimizi ve insanlar için Kitapta açıkladığımız hidayeti gizlemekte olanlar; işte onlara, hem Allah lanet eder, hem de (bütün) lanet ediciler.

Yani dinin hakikatlerini bilen kimseler, onu şahsi menfaatlerinden dolayı, ya da kendi grubunun çıkarlarından dolayı gizlerse Allah'ın, meleklerin ve Allah'ın velilerinin lanetine uğrarlar.

¹ Bakara/159

Yine bir hadisi şerifte buyurduğu gibi:“Dinde bidat ve yenilik ortaya çıktığı vakit, alime kendi ilmini ortaya koyması ve sapmaların önünü alması farzdır. Yoksa Allah’ın lanetine müstahak olur.¹” Bu esas gereğince bizim önümüzde iki yol vardır: Ya dostların azarlamalarına ve serzenişlerine ve de düşmanların töhmetlerine tahammül etmeli ve bunun karşılığında Allah’ın rızasını kazanmalıyız ya da halktan bazılarının övgüsünü tercih etmeli ve bunun karşısında da Allah’ın lanetini satın almalıyız. Biz, kötü sözlere razı olmayı ve Allah’ın lanetine uğramamayı tercih ediyoruz. Bu anlamda, bu vazife, bizim üzerimize bırakılmıştır ve bu konularla ilgilenmek, bizim gibiler için her şeyden daha farzdır.

Bugün sınırlarımızda sorunlarımız olduğu ve gelecekte bunun askeri tehlikeler oluşturabileceği doğrudur. Konsolosluk personelinin ve otuz beş şoförümüzün Afganistan’da, sapık ve mürteci Taliban grubu tarafından esir edildiği, bunun milletin ve devletin üzülmüne, gösterilere, toplu itirazlara ve uluslararası kuruluşlara müracaat etmeye sebep olduğu doğrudur ama bizim görüşümüze göre, kırk veya elli İran’lının düşmanların elinde esir olma tehlikesi, üniversitelerde binlerce Müslüman gencimizin Amerika’nın elinde esir olma tehlikesinden fazla değildir. Gençlerimizin batı kültürü taraftarlarının ve yandaşlarının elinde esir olmaları, bir grup İran vatandaşının sapık bir grubun elinde esir olmasından çok daha tehlikelidir. Her ne kadar onlar sorunlar ve zorluklarla yüz yüze olsalar da, sevapları Allah’ın yanında mahfuzdur. Ancak üniversitelerde aziz gençlerimiz özellikle de şehit ve gazi evlatları, fikri ve dini sapma durumuyla karşılaştıkları vakit, hangi şey bunu telafi edebilir? Fikri esaretin tehlikesi daha fazla değil midir? Bu alanda kimsenin sorumluluk hissetmesi ve çalışması gerekmiyor mu? (Bazı kimselerin bizi hatalı bulmaları ve “sizler kötü düşünüyorsunuz” demeleri mümkündür. İnsan fikrini söylemede özgür ise, bizim de en azından elli yıldan fazla İslami ilimler ile uğraşan kimseler olarak, şahsi görüşümüzü belirtmeye hakkımız vardır.)

Konumuz ilahi ve İslami kanunların toplumda uygulanması gerektiğine dayalı iddiamızın karşısında, ortaya atılan bazı şüpheler ve bu konuya geçmiş tahlillerde işaret etmemizdi. Bazıları, İslam hükümlerini toplumda zorunlu olarak uygulamanın, insanın tabii hakkı ile uyuşmadığını söylemekte. İnsanın tabii haklarından birisi özgürlüktür ve bu fikir din, siyaset ve ifade özgürlüğünde tecelli etmektedir. Her insanın tabii bir şekilde, istediği dini seçmeye veya dinini değiştirmeye ve

¹ Bihar’ul-Envar, c. 58, s. 234

taşıdığı inanç ve düşünceyi ifade etmeye ve yaymaya hakkı vardır. Eğer siz “İslami kanunlar bu ülkede hakim olmalıdır diyorsanız,” bu kanunları istemeyen kimseler de mevcuttur; onların düşüncelerini söylemeye ve oy verip “bu kanunları istemiyoruz” demeye hakları vardır. Bunların, dini kökten kabul etmeyen kimselerce söylenmesi şaşılacak bir şey değildir ama üzülerken söylemeli ki bazen bu sözler, dindarlık iddiasında bulunan ve bazen kendilerine İslami bir dayanak oluşturan veya kendilerini İmam'ın hattında olanlar olarak tanıtan kimselerden işitilmektedir.

3-Ülke Basınında Batının Yıkıcı Özgürlüğünün Propagandası

Mesele öyle bir noktaya geldi ki örneğin, gazetelerde –bazen ciddi ve bazen şaka yoluyla, bazen bir yazardan aktarma suretiyle, bazen de bir bayan veya erkekten nakletme yoluyla- şunlar söylenmektedir: Neden erkek birden fazla kadın alabilmekte, ancak kadın alamamaktadır? Ya da ortak cinsel hayatın teşkil edilmesini ve birden fazla erkeğin bir kadınla ortak yaşamasını önermektedir! Görüldüğü gibi bunlar, Komünist ülkelerin basınında yer almamaktadır; İslam Cumhuriyetinin gazetelerinde böyle konuları yazmaktadırlar! Bunlar, bazen İslami bir üniversitede kendilerini İslami bir organa nisbet etmek suretiyle konuşma yapmakta ve “bugün halk istediği takdirde, rehberliğe, peygambere muhalefet bir yana, Allah'ın aleyhine bile gösteri yaparsa, hiçbir kanunun onların önünü almaya hakkı yoktur!” demekteler.

Bu sözler, eğer İslami olmayan bir ülkede veya kafir ve müşrik olan bir kimse tarafından gündeme getirilseydi şaşılmazdı ancak İslam Cumhuriyeti'nde, İslam'ın ve Velayet-i Fakih'in hakimiyetinde, üniversitelerde bunlar söylenmekte ve hem de hiç kimse bunlara karışmamaktadır. Bazen bir üniversite öğrencisi itirazda bulunmakta, ama sözü etkili olmamaktadır. Bundan dolayı biz sorumluluk hissediyor ve diyoruz ki; “bu sözler tehlikeli bidatlardır ve İslam'ın esası ile bağdaşmamaktadır. Her kim konuşmasında bu konulara yer vermek istiyorsa, en azından bu sözleri İslam adına söylemesin ki İslam'ın ve küfrün ne olduğu belli olsun. Bu şekilde herkes hangisini istiyorsa seçsin.” Bu din hürriyeti ve ifade özgürlüğü, batı kültürünün meyvesidir. Bu dışardan ithal edilmiş görünüşü güzel ve aldatıcı, içi ise zehirli olan bir meyvedir. Bu, batı kültürünün ağacı ile uyumlu bir meyvedir, ama bizim İslam kültürümüz ile bu şekilde ve bu genişlikte bağdaşmamaktadır.

Batı kültürünün bu alandaki yapısının ne şekilde olduğunu anlamamız için, bugün batı ülkelerinde ve batı dünyasında dinin partisel eğilimlere

benzer bir hobi olduğunu belirtmeliyim. Örneğin bir ülkede belirli sayıda parti kurulmuş olsa ve yarın başka bir parti kurulur ve mevcudiyetini ilan ederse ve bir kimse bir partiden başka bir partiye geçerse, bu bizim için şaşılacak bir şey değildir. Bu meselenin aynısı din ile irtibatlı olarak batıda özellikle de Amerika'da bulunmaktadır. Her gün yeni bir din ve mezhep kurulmaktadır. Bu olay bizim açımızdan acayip karşılanmaktadır. Yüzyıl önce "Bab" adında biri ortaya çıkarak, "Ben yeni bir İslam getirdim ve Şiilerin İmam-ı zamanı zuhur etti," dedi. Bu olay herkesi şaşırtmıştı; nasıl oluyordu da yeni bir din getirdiğini iddia eden biri ortaya çıkmıştı? (Elbette İran dışında özellikle de Amerika'da bu kötü hareketi yeni İslam adıyla yaymaktalar. Zira orada bu acayip karşılanmamaktadır.) Her yıl, birçok dini fırka Kanada'da, Amerika'da ve Avrupa ülkelerinde kurulmaktadır. Örneğin Hristiyanlığın asıl mezhepleri Ortodoksluk, Katoliklik ve Protestanlık olmakla birlikte, sadece Protestanlığa bağlı batı ülkelerinde resmi olarak kayıtlı beş yüzden fazla fırka bulunmaktadır.

Geçen yıl, Latin Amerika ülkelerine seyahat ettiğim zaman, birçok yeni mezhebin Amerika'da kurulmuş olduğunu ve üyelerinin propaganda çalışması yaptıklarını gördüm. Orada bu konular çok normaldir. Bir gazetede, yeni bir mezhebin kurulduğu, bir Keşişin yeni bir din, fırka ve mezhep ortaya çıkardığı ve Kilise kurduğu ilan edilince, hiç acayip karşılanmamaktadır. Halk çok rahat bir şekilde bir fırkadan başka bir fırkaya geçmektedir; buna "din özgürlüğü" demekteler.

4-İslami Protestanlık, İslam Aleyhine Komplolar

İran İslam Cumhuriyeti'nde de bir grup, din özgürlüğünün (batısal anlamıyla) sağlanmasını arzulamaktadır. Çünkü bir müddet önce, bir İslami Protestan mezhebin oluşturulmasını önermişlerdir. Bildiğim kadarıyla, ilk olarak Fetih Ali Ahondzade (Ahondof) İslam'da da aynı şekilde bir Protestan mezhebinin kurulması fikrini önermişti. Ondan sonra başka aydınlar, bu konuya konuşmalarında ve kitaplarında yer verip, İslami bir Protestan mezhebin kurulmasını önerdiler. Bugün Amerika'da da aynı şekilde, İran'da yeni bir "Martin Luther" in ortaya çıkıp, modern şartlara uygun yeni bir Protestan mezhep ve yeni bir İslam oluşturması gereği ve bin dört yüz yıl önce ortaya çıkmış olan bu İslam'ın bugünün hayatına bir faydası olmadığı düşüncesi yayılmaktadır.

Amerika'nın böyle bir önerisi varsa, acayip karşılamıyoruz. Zira onların hedefi İslam'ı ortadan kaldırmaktır. Bu iş için plan yaptıklarını, bütçe ayırdıklarını kendileri söylemiş ve bu asırda asıl düşmanlarının İslam olduğunu defalarca itiraf etmişlerdir. Ama işin hayret edilecek yönü

yavaş yavaş bu propagandaların ülkemizin içine de sızması ve bazıları'nın ortaya çıkıp, gazete ve dergilerde İslam'ın kesin ve zorunlu hükümlerini açık bir şekilde sorgulamalarıdır. Örnek olarak söylemek gerekirse erkek ve kadının eşit miras almaması veya kadının neden birden fazla erkek ile evlenme hakkının olmadığı gibi konuları sorgulamakta ve bazen de İslam'ın zorunlu hükümlerinden alaylı bir eda ile bahsetmektedirler. Hatırlarsanız, devrimin ilk yıllarında, kısas tasarısı gündeme geldiğinde, bazıları kısas tasarısı insani değildir," dediler. Bunun üzerine İmam (k.s) şöyle buyurdu: "Eğer bir kimse bilerek bu sözü söylerse, Müslüman eşi kendisine haram olur, malı Müslüman varisine geçer ve canı da artık haram olmayacaktır." Elbette irtidat hükümleri, sadece kısası ve hükümlerini inkar edene has değildir. Bilakis her zaruri hükmü inkar etmek, irtidada sebep olmaktadır. Ama İslam Cumhuriyeti'nin gazete ve dergilerinde ve bazen de Müslümanların Beyt'ül-Mal'ının yardımıyla tesis edilmiş gazetelerde, açık bir şekilde ve hiçbir utanma ve haya olmaksızın bazı şahıslar bu konuları yazmakta ve İslam'ın zorunlu hükümlerini inkar etmektedirler. Bazıların, İmam'ın kısası inkar edenler hakkında verdiği fetvanın, sadece kısas konusuna özgü olmadığı hakkında bu fertleri uyarması gerekmektedir.

Bazen Şii ve Sünni fakihlerinin üzerinde ittifak ettikleri ve Sünnilerin arasında dahi muhalifinin olmadığı hükümlerin sorgulandığı ve bazen de alaya alındığı görülmektedir! Acaba sorumlu mercilerin bu meseleleri araştırması gerekmiyor mu? En azından buradan, böyle tehlikelerin gençlerimizin geleceğini tehdit ettiği uyarısını yapmak gerekmiyor mu? İmam'ın konuşmasını duymamış ve derslerinden istifade etmemiş kimselerin, İslam Cumhuriyetinin gazetelerinde yazılan konuların tesiri altında kalmaları ve İslam düzeninin/devletinin de bu fikirleri kabul ettiğini ve bunların İslami olduğunu düşünmeleri tehlikesi yok mudur? Bu fikirlerin İslam ile bir ilgisinin olmadığı en azından bir yerde söylenmelidir.

Her haliyle, dinin bir hobi meselesi olduğu, insanın sevdiği her dini seçebileceği ve sonra da istemediği takdirde dinini değiştirebileceği fikri tehlikelidir. Batı ülkelerinde bazen bir genç, arkadaşıyla birlikte liseye gitmekte, arkadaşının "ben filan kiliseyi daha çok seviyorum" deyip neticede mezhebini değiştirmesi üzerine, o genç de etki altında kalıp, arkadaşını takip ederek kendisi de mezhebini değiştirmektedir.

Dinin, bugün giyecekleri veya giymeyecekleri ya da modelini değiştirecekleri bir elbise gibi olduğunu sanıyorlar. İslam, dinin bir hobi meselesi olduğu neticesinin alınacağı, saadet ve bedbahtlıkların çeşitli

yollar vasıtasıyla halkın isteğine göre tayin edileceği görüşüne dayanmamaktadır. Bazen bu din, bazen o din, bazen bu mezhep ve bazen de o mezhep. Hangisini beğenirsen onu seç! Devlet de insanların tabii bir hakkı unvanıyla bu özgürlüğü sağlamalıdır. İslam, dini insan hayatının en önemli meselesi olarak bilmekte, dünya ve ahiretin saadet ve bedbahtlığını doğru dini seçmeye bağlamaktadır. Bu anlamda, bu konuların gündeme getirilmesinin sebebi, hissettiğimiz, kokusunu aldığımız ve bazen gözlerimizle gördüğümüz bu tür tehlikelerdir. Bazı şahıslar maalesef gaflette bulunmakta veya bunlara göz yummaktadır. Bu konuları gündeme getirmemizin sebebi, sapmalar ile mücadele etmek ve kendi görevimizi yerine getirmektir.

5-Tabii Hakkın Gerçek Mefhumu

Söz konusu meselelerden biri de tabii hakkın gerçekte ne anlama geldiği ve özgürlüğün hangi manada insanların tabii hakkı olduğuydu. Tabii hak ile ilgili en iyi tanım şudur: İnsan tabiatının gereği olan ve hiç kimsenin reddetmemesi gereken ihtiyaca tabii hak denir. O zaman, konuşmak ve görüş belirtmek, insan doğasının gereğidir ve kimse bunların önünü almamalıdır. Daha önce söylediğimiz gibi, yeme ve içme de insan doğasının gereğidir. Belki de her insanın en tabii hakkı, yemek yemesidir ancak sadece yemek yemenin insan doğasının bir gereği olmasından ötürü, insanın başkalarının olan her şeyi yemeye hakkı var mıdır? Neyin helal veya neyin haram olduğunu ve insanın kimlerin malını yemeye hakkının olmadığını belirtmeye hiçbir kanunun yetkisi yok mudur? İnsanın gönlünün istediği her şeyi, her nerede ve kimde olursa alıp yiyebileceği noktasında özgür olduğunu, hangi mantıklı insan kabul etmektedir? Konuşma da insanın tabii bir hakkıdır, ama her yerde ve her hedef doğrultusunda beyan edilen sözler değil. Kanunun neyi yiyebileceğimizi ve neyi yiyemeyeceğimizi söylemeye nasıl hakkı vardır? Yeme ve içme, insanın doğal bir hakkı olduğu halde, dinin domuz eti yemeyiniz ve alkollü içecekleri içmeyiniz, deme yetkisi nasıl bulunur? Bu görüş ifade özgürlüğü hakkında da geçerlidir. Konuşma şekli, zamanı, mekanı ve onun sınırı kanun tarafından belirlenmektedir. Az veya çok bütün dünya bunu kabullenmiştir. Ancak batılılar din hakkında şunu söylemektedir: Din ile ilgili olarak her istediğinizi söyleyebilirsiniz. Çünkü din bir hobi olup, şahsi bir konudur, hayatın önemli meseleleriyle bir irtibatı yoktur ve en fazla, insan Allah ilişkisiyle bağlantılıdır. Bu bağlantının değişik şekillerde gerçekleşmesi mümkündür. Bu şekillerden istediğini seçebilirsin; bu din bir doğru yol ve diğer bir din de başka bir

doğru yoldur. Putperestlik de doğru yoldur, İslam da doğru yoldur! Ama İslam'ın söylediği bunun dışında bir şeydir. Elbette kastımız, bin dört yüz yıl evvel Hz. Muhammed'in (s.a.a) getirdiği İslam'dır, "Bab'ların" ve "Martin Luther'lerin" getirdikleri değil. Bizler, Hz. Muhammet bin. Abdullah (s.a.a)'in getirdiği İslam hakkında konuşmaktayız.

6-Sünnete Dayalı Anlayış, İslam'dan Algılanan Tek Asıl Anlayış

"Evet, biz de bu İslam'ı kabul etmekteyiz, ama bu İslam'dan alınan değişik anlayışlar bulunmaktadır," demekteler. Siz, bir anlayışı beyan etmektesiniz ve mevcut diğer şahısların da başka anlayış ve kavrayışları vardır. Bu da batı kültürünün meyvelerinden biri olup, dini metinler için değişik anlayış ve kavrayışların caiz olduğunu belirtmektedir. Daha önce söylediğim gibi, bir süre önce Kanada'da yeni bir Hristiyanlık fırkası kuruldu. O fırkayı kuran papazdan "Sizin homoseksüellik hakkında görüşünüz nedir?" diye bir soru sorduklarında kendisi, "ben şimdilik bir görüş belirtmiyorum, ancak size şunu söylemeliyim ki İncil'i yeniden yorumlamak gereklidir," demiştir! Çünkü İslam'da olduğu gibi, Tevrat ve İncil'de de bu mesele açıkça kınanmıştır. Kendisinden, "Siz mukaddes kitaba (İncil) saygı duymaktasınız bu konudaki görüşünüz nedir" diye soru sordukları vakit, homoseksüelliği benimsediğinden ötürü açıkça görüşünü söylemek istememiş, "İncil'i yeniden yorumlamalı" demiştir! Bu beyefendiler de İslam ve Kur'an'ı yeniden anlamak/yorumlamak gerektiğini söylemekte. Biz, bin dört yüz senelik Şia ve Sünni ulemasının anlayışını muteber bilmekteyiz bizim kendisinden bahsettiğimiz İslam, masum imamların (a.s) ve onlardan sonra da on dört asır boyunca İslam ulemasının yorumlamış/tefsir etmiş oldukları İslam'dır. Biz, bu anlayışı ölçü almaktayız. Eğer yeni anlayışlar çıkar ve onların esasınca bütün İslam ve hükümlerini değiştirmek ve yeni bir İslam oluşturmak gerekirse, bizim o İslam ile bir işimiz yoktur, onu kabul etmiyoruz. Müslüman halkın da "Bab'ların" ve Luther'lerin" getirdiği bu tür yeni İslamları benimseyeceğini düşünmüyoruz.

Bizim elimizde olan ve kendisinden bahsettiğimiz ve kendisini savunduğumuz İslam'ın kaynağı, Kur'an, Peygamber ve masum İmamların sünnetidir; Şii ve Sünni alimler onun zorunlu ve kesin hükümlerini beyan etmişlerdir; bunlar özellikle de Şii ve Sünniler arasında hiçbir ihtilafın bulunmadığı hükümlerdir. Bu İslam bize yeme ve içmede ölçü ve kurallara uymamız gerektiğini söylediği gibi, konuşmada da ölçü ve kurallara uymamız gerektiğini söylemektedir. Din, bugün giyeceğiniz

ve yarın değiştireceğiniz bir elbise değildir; araştırma yapmak ve hak dini kabul etmek gereklidir. Dar'ul İslam'da, araştırmada tembellik yapmanın dışında, kimsenin, “Bana mesele yanlış yansıdı veya ben hakkı tespit edemedim” diyemeyeceği kadar İslam'ın hakkaniyetini ispatlayacak deliller mevcuttur. Kutup adalarının birinde yaşayan biri, “ben İslam'ın hakkaniyetini bilemedim” derse, ondan kabullenilebilir ama bin dört yüz yıl boyunca en büyük İslam alimleri tarafından en değerli ve en güzel kitapların yazıldığı Dar'ul-İslam'da eğer bir kimse “Ben hakkı tespit edemedim” derse, bunun ondan kabullenilebileceğini ben düşünmüyorum.

Her haliyle, bizim elimizde bulunan İslam, “Size yemede ve içmede sınır vardır, sohbet etmede de sınır bulunmaktadır ve her istediğinizi söylemeye hakkınız yoktur,” demektedir. İslami kurallara uymak zorundasınız, eğer İslami kuralların dışında hareket ederseniz, İslam toplumunun zararına olur. Bildiğiniz gibi, ilmiyelerde belirtilen haramlardan biri de, zararlı ve saptırıcı kitapların satılması ve alınmasıdır. İslam herkese, özellikle de hakkı ve batılı tespit etme gücüne sahip olmayan kimselere, her şeye bakma, her konuşmayı dinleme ve her yazılanı okuma iznini vermemektedir. Ayet-i Şerife'nin buyurduğu gibi:

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ¹

Ayetlerimiz konusunda ‘alaylı tartışmalara dalanlar.’ –onlar bir başka söze geçinceye kadar- onlardan yüz çevir.

Kur'an müminler hakkında şöyle buyurmaktadır: Eğer dini alaya alan kimseleri görürseniz, onlar ile birlikte olmayın ve oturmayın.

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مَثَلْتُمْ² إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا²

O, size Kitapta: “Allah'ın ayetlerinin inkar edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğinizde, onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturmayın, yoksa sizde onlar gibi olursunuz” diye indirdi. Doğrusu Allah, münafıkların ve kafirlerin tümünü cehennemde toplayacak olandır.

¹ En'am/68

² Nisa/140

Öyleyse İslam'dan bahseden ama İslam düşmanlarıyla ilişki kuran ve İslam düşmanlarının sözlerini yayan kimseler, yerleri kafirler gibi cehennem olan münafıklardır.

Bir daha vurguluyorum ki İslam şöyle söylemektedir: Gidiniz hakikati tanıyınız ve İslam'ın sizlere öğrettiği gerçekler ile düşmanlarla tartışınız ve böylece onları yeneceksiniz. Ama inanç ve değerlerinizi savunacak derecede kuvvetiniz olmaksızın, sapmışlar ve beşeri şeytanlar ile beraber ve birlikte olmayınız; nasıl ki bir sporcuya ilk önce idman yapması ve sonra güreş minderinde hazır olması ve güreş yapması söyleniyorsa, bu da böyledir. Henüz idman yapmamış bir gencin, bir pehlivan ile güreşmemesi gerekir; çünkü yere yığılır ve beli kırılır. Bu, özgürlük ile mücadele anlamına gelmemektedir; bu gidip İslam ilimlerini öğrenip ondan sonra düşmanlarla tartışacak gençlere bir nasihattir.

Netice olarak, bizim bildiğimiz İslam'ın özgürlükleri sınırlıdır ve bu İslam, "Konuşmak insan tabiatının bir gereğidir, dolayısıyla bu serbest olmalıdır," diye bir delili doğru bulmamaktadır. İnsanda başka güdüler de mevcuttur ve bunlar da insanın tabii hakları sayılmaktadır; cinsel güdü, yeme ve içme güdüsü buna birer örnektir, bunlar giderilmelidir. O zaman bunlar için de hiçbir sınır olmamalıdır! Yemenin sınırsız olmasını ve her şeyin yenilebileceğini nasıl hiçbir akıllı insan kabul etmiyorsa, konuşmak da böyledir. O halde, konuşmanın fitratın gereği olması, hiçbir sınır ve haddinin olmamasına delil teşkil etmez. Akıl ve din, belirli bir sınır tayin etmelidir ve bu sınır, dinin belirlediği ve tanıttığı toplumun maddi ve manevi çıkarlarıdır.

7-Meşru Özgürlük

İhtimalen gazetelerde benim söylediklerime itiraz eden kimselerin "Filan şahıs safsata yapıyor. Biz özgürlüğün sınırsız olduğunu söylemiyoruz, bizim sözümüz meşru özgürlüklerin bulunma gereğidir," dediklerini okumuşsunuzdur. Ben de soruyorum: Meşru özgürlüklerden neyi kastediyorsunuz? Acaba kastınız şeriatın kabul ettiği şey midir? Sözlükte meşru kelimesinin iki manası vardır. Birincisi: Şeriatın caiz gördüğü şeydir. (Elbette kastettiklerinin bu olması uzak bir ihtimaldir. Çünkü bu konuyla uğraşan şahıslar, o kadar da şeriat aşığı değildirler.) Her haliyle eğer meşru, şeriatın kabullendiği şey manasındaysa, bu bizim söylediğimiz şeyin ta kendisidir. Çünkü bizler özgürlüklerin şeriatın izin verdiği bir çerçevede olması gerektiğini söylüyoruz. Meşru kelimesinin diğer anlamı ise, kanuni iştir. Aynen bu mana uyarınca da, İran İslam Cumhuriyeti'nde anayasanın belirttiği gibi, kanun İslam ile mutabık

olmalıdır. Anayasamız bir bütün olarak, bütün kanun ve hükümlerin İslam ile mutabık olmasına işaret etmektedir ve esasen anayasada Koruyucular Konseyi fakihlerinin mevcudiyet felsefesi, İslam ile mutabıklığı olup olmadığı düzleminde, İslami Şura Meclisinin tasvip etmiş olduğu kanunları araştırmaktır. Varsayalım ki, bütün halk ve milletvekilleri (hakları korunan azınlık temsilcileri dışında) Müslüman, dindar ve samimidir ama bunların bazen gaflet etmeleri ve İslam'ın aleyhine olan bir tasarıya oy vermeleri mümkündür. Anayasaya göre, meclisin tasvip etmiş olduğu tasarılar, Koruyucular Konseyinde anayasa ve İslam ile mutabık mıdır, değil midir diye araştırılmalıdır. Koruyucular Konseyi fakihleri, meclis tasarılarının İslamiliğini ve Koruyucular Konseyinin hukukçuları da onların anayasa ile mutabık olduğunu onaylamaktadır.

Eğer anayasamız kanunların İslami olmasını gerekli görmüyorsa, o zaman Koruyucular Konseyinin mevcudiyet felsefesi nedir? Anayasanın usullerinde yer almış olan, İslam'ın ve mutlak anlamda Velayet-i Fakih'in hakimiyetine bu kadar vurguda bulunma ne içindir? O zaman bazıların hukukçu sıfatıyla "Anayasa, özgürlüklere riayet edilmelidir dediğinden dolayı, hiçbir din ve kanunun bu özgürlükleri kısıtlamaya hakkı yoktur!" demeleri hayret uyandırıcı değil midir? Anayasa, özgürlüklerin meşru olmasını mı yoksa meşru olmamasını mı öngörmektedir? Siz kendiniz, "meşru özgürlükler," demektesiniz. Meşru özgürlükler ne anlama gelmektedir? Eğer meşru kelimesi, şeriatın alınmış olursa, şeriatın teyit ettiği özgürlükler manası ortaya çıkar Eğer meşru kavramı kanunilik manasındaysa, anayasaya göre meşru özgürlükler, şeriatın ve kanunun onayladığı özgürlüklerdir.

8-Dinin ve Kanunun Özgürlüğü Kısıtlaması

Özgürlük, kanun üstü olamaz Özgürlüğün din ve kanun üstü olduğunu söyleyenlerin, esasen dinin ve kanunun ne için olduğuna cevap vermeleri gerekir. Kanunun mahiyeti nedir? Kanun, bir programı belirli bir çerçevede yapınız ve şu işi yapınız ya da yapmayınız diye emir vermekten başka bir şey midir? Zorunlu olarak geçmiş bazı konuları hatırlatmam gerekiyor: Her kanun, direkt veya dolaylı bir şekilde, hareketlerin sınırlı olması ve belirli bir çerçevede yapılması gereğini söylemektedir. O halde özgürlüğü kısıtlamak, kanunun asıl özelliğidir. Eğer kanun ve din, özgürlüğü sınırlama yetkisine sahip olmazsa, ortadan kalkar. Din, sosyal ve siyasi kanunlar içerdiğinden, insanın sosyal ve siyasi davranışlarını kanalize etmekte, sınırlamakta ve o davranışların kendi özel

çerçevesinde yapılmasını emretmektedir. Eğer dinin manası bunun dışındaysa, varlığı ne içindir? Din, herkesin istediği şekilde hareket etmesi için gelmişse, o zaman dinin özelliği nedir ve yeri neresidir? Dinin ve kanunun mevcudiyetinin, insan özgürlüklerini kısıtlamanın dışında başka bir manası yoktur. Bu anlamda özgürlüğün, din ve kanun üstü olduğunun söylenmesi saçma bir sözdür. Bazılarının din adıyla, halkın meşru özgürlüklerini engellemek isteyebilecekleri ve Allah'ın helal ettiği şeyleri, hurafeler ve kavimsel adetler vesilesiyle haram edebilecekleri mümkündür. Ülkemizin bazı bölgelerinde henüz de olduğu gibi bazı kavim ve aşiretler, Allah'ın helallerinin bazılarını haram etmektedirler. Henüz bugünkü toplumumuzun kültüründe dahi, Allah'ın bazı helalleri, çirkin karşılanmaktadır. Eğer böyle olmasaydı, toplumda birçok cinsel fesadın önü alınmış olurdu. Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

Eğer İbni Hattab (Ömer) mutayı yasaklayıp önünü almasaydı, azgının insan dışında kimse zina etmezdi.¹

Birçok sorunun çözümünde kilit niteliğindeki Allah'ın bu helali, maalesef halen kültürümüzde çirkin karşılanmaktadır. Evet, eğer din adına bir takım kimseler, Allah'ın haramlarını helal ederlerse, bu da kötü bir iş olup, haram ve bir çeşit bidattir. Bunun aksinin böyle olduğu gibi; helalleri haram kılmak da bidattir.

“Allah, farzları yapmalarında ve haramlardan kaçınmalarında olduğu gibi, insanların mubah ve helallerden istifade etmelerini de sevmektedir.”²

Bu anlamda, din ve kavmiyetçilik ismiyle ve bölgesel, kavimsel ve aşiretsel gelenekler adına, Allah'ın bazı helallerini haram etmeye kimsenin hakkı yoktur. Özgürlükleri bu şekilde kısıtlamak haram ve bidattir. Kimse bunu savunmamaktadır. Ama eğer özgürlüklerden kastedilen, meşru olmayan özgürlüklerse, tabii olarak, dinin meşru olmayan özgürlüklere muhalefet etmeme beklentisi kimsede yoktur! Özetle söylemek gerekirse, özgürlükler iki durumun dışında değildirler: Ya meşrudurlar ya da meşru değildirler. Eğer meşru olurlarsa, din ve kanun onları caiz görmüştür, onlara muhalefet edilmemektedir. Artık burada din ve kanunun meşru özgürlükleri toplumdan almaya hakkı bulunmamaktadır, diye bir şey söylenmesinin anlamı yoktur. Eğer bir din bir şeye izin vermiş olursa, sonradan nasıl, benim izin vermiş olduğum işi yapmayınız diyebilir? Bu, bir çeşit çelişkidir. Ama meşru olmayan bir özgürlük söz konusu olursa

¹ İbni Ebi'l-Hadid, Şerhi Nehcul Belağa, c.12 , s.153

² Bihar-ul Envar c 69; s 36

ve din onu yasaklamışsa, dinin onu yasaklama hakkının olmaması manasızdır; bunun kendisi de başka tür bir çelişkidir.

9-Özgürlüğü Kısıtlamanın Zorunluluğu

Öyleyse konunun neticesi şudur: Biz de özgürlüğü çok değerli ve Allah vergisi bir unsur ve insanın maddi ve manevi açılardan olgunlaşması, yücelmesi ve gelişmesi için bir şart olarak bilmekteyiz. Biz, insanın özgürlük nimetine sahip olmaması halinde, dini bilerek seçemeyeceğine ve ona göre davranamayacağına bu surette de bu itikadın bir değerinin olmayacağına inanmaktayız. İnsanın olgunlaşması ve ilerlemesi, bir dini bilerek seçmesine bağlıdır ve “dinde zorlama yoktur”¹ ayetinin içeriği de budur. Biz, özgürlüğün Allah’ın en büyük vergilerinden biri olduğuna inanmaktayız ama her nimetten faydalanmanın belirli bir sınırı bulunmaktadır ve Allah’ın nimetlerinden yararlanmanın da sınırı vardır.

وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ²

Kim Allah’ın sınırlarına tecavüz ederse, onlar zalimlerin ta kendileridir.

İlahi hadlere riayet etmemek, bedbahtlığa ve ilahi nimeti kaybetmeye neden olur. İnsanın saadetine vesile olan şeyin kendisi, sınır ve haddini aştığı zaman bedbahtlığa sebep olur. İnsan, yemede haddi aştığı zaman, hasta olmakta ve bazen de ölümüne yol açmaktadır. İlahi bir nimet olan cinsel güdüden istifade etmek haddini aştığı zaman, toplumsal bozukluklar oluşturmakta ve bazen de toplumun yok olmasına ve tehlikeli hastalıklara müptela olmasına yol açmaktadır. Konuşma ve yazma da bu şekildedir: Tabiatımız gerektirdiği bahanesiyle, her istediğimizi söylemeye hakkımız yoktur; bilakis hadlere riayet etmeliyiz. İslam devletinin, halka meşru özgürlükleri temin etme gereği doğrudur ama İslam devletinin meşru olmayan özgürlüklerin de önünü alması lazımdır.

Gazetelerde yer alan şüphelerden biri de şudur: Bu konuları gündeme getirmekle ben, anayasadaki milli hakimiyet ilkesini ortadan kaldırmayı istiyordum. Anayasaya göre, insanlar kendi kaderlerine hakimdirler. Öyleyse insanlar yalnızca dine riayet etmek zorunda

¹ Bakara/265

² Bakara/229

kalırlarsa, artık kendi kaderlerine hakim olmayacaklardır! Bu çok aldatıcı bir şüphedir. Onlara soruyorum: Anayasamızda sadece bu konuya mı değinilmiştir? Bu anayasada hakimiyetin Allah-u Teala'nın olduğu yazılmamış mıdır? Acaba bu anayasa “Ülkede uygulanan kanunlar İslam ile mutabık olmalıdır” demiyor mu? Bu maddeler anayasada yok mudur? Anayasada sadece halk kendi kaderine hakim olmalıdır ilkesi mi bulunmaktadır? Anayasanın bu iki ilkesinin birbiriyle uyuşmadığı, açıklama ve çözüme ihtiyaçlarının olduğu söylenebilir. Ama iyice dikkat ettiğimizde, bu iki ilkenin manasını anlayabiliriz: Birinci ilkede hakimiyetin Allah'ın olduğu belirtilmekte ve sonra halkın kendi kaderine hakim olduğu söylenmektedir; bunun manası, halkın Allah'ın hakimiyetinin gölgesinde kendi kaderine hakim olduğudur. Öyleyse İslam toplumunun ve bu ülke halkının dışındaki kimselerin düşünce, yöneliş, din ve kanunlarını bize dayatmaya hakları yoktur. Yani Amerika'nın bize kanununu dayatmaya hakkı bulunmamaktadır. Halk, kendi isteği ile kanuna oy vermelidir ve halk İslami kanuna oy vermiştir.

Ahvaz Üniversitesi'nde bir şahıs yapmış olduğu konuşmasında “Eğer halk Allah'ın aleyhine bile gösteri yapmayı isterse, kanun bunun önünü almamalıdır!” demektedir. Halkın hakimiyetinin anlamı bu mudur? Anayasa bunu mu söylemektedir?! Eğer anayasayı bilmeyen şahıslar bu sözü söyleseydi, enteresan olmazdı, Enteresanı bazılarının kendilerini kanuncu bilmeleri ve böyle bir şeyi söylemeleridir. Biz, anayasanın manasının sizin söylediğiniz şey olduğunu kabul etmiyoruz, diyebilirler. Cevap şudur: Kanunda bir müphemlik varsa, onun açıklayıcısı Koruyucular Konseyidir. Eğer bu anayasayı kabul ediyorsanız, size tefsir etme izni vermediğini, çelişki ve kapalılığı ortadan kaldırma yolunu kendisinin belirlediğini göreceksiniz. Eğer bu kanuna inanıyorsanız, tefsirini Koruyucular Konseyinden istemelisiniz. İslam ve anayasanın muhafızları olan ve İslami hükümleri korumak ve muhafaza etmek için, Müslüman fakihlerden oluşmuş Koruyucular Konseyinden talep etmelisiniz. O zaman sizin görüşünüz teyit edilirse, İslam'ı ayaklar altına almaya hakkınız vardır!

Bu zikredilenler, etkiel değeri olmayan şüphelerin bir kısmıdır ve İslam karşıtlarının bu asılsız şüpheler dışında başka dayanakları bulunmamaktadır; bundan dolayı bu basit sözlere sarılmaktadırlar.

Onaltıncı Oturum

Kanun ve Özgürlük Alanında İlahi ve Ateist Olan İki Kültürün Farkı

1-Seçimin, Bilincin ve Kanunlara Uymanın Hedefe Varmadaki Rolü

İslam'ın siyasi teorisinin dizi tahlillerinde, ana ilkeleri ve bu teorinin açıklanmasının öncülleri hakkında bir takım konuları açıkladık. Bu bağlamda öne sürülen şüphelere yanıt verdik. Şimdi geçen bahislerin devamı niteliğinde, zikredilmiş konuların genel bir değerlendirmesini yapıyoruz

İslam'ın nazarında insan, hareketli bir varlık ya da başka bir tabirle bir misafir olup, bir başlangıçtan bir hedefe doğru hareket etmektedir. (Bu hedef, insanın nihai kemal ve saadetidir.) Hayatın uzunluğu ve genişliği, hedefe ulaşma açısından katedilmesi gereken bir yol hükmündedir. Bu kanunun gençlerimizin zihnine daha iyi yerleşmesi için bir örnek veriyorum. Farz ediniz ki bir şoför, Tahran gibi bir şehirden hareket edip, Meşhed'e gitmek istemektedir. Eğer bu şoförün el ve ayakları felçli olursa, doğal olarak şoförlük yapamayacaktır. O, organlarının sağlam olması, irade ve seçme gücüne sahip bulunması halinde ve istediği zaman sağa veya sola dönebileceği, gaz ve frene basabileceği bir durumda şoförlük yapabilir. İnsan, kendi tekamül seyrinde hürriyete, özgürce seçim yapabilmeye ve irade gücüne sahip olmalıdır. Böyle olmazsa insan, tekamüle giden bu yolu katedemez. Bundan dolayı Allah-u Teala, insana "seçim ve irade" vasıtasıyla bu yolda hareket edip, hedefe ulaşması için seçme ve irade gücü vermiştir; böyle olmaksızın insan o hedefe ulaşamayacaktır. Dolayısıyla bir şahıs, cebri bir şekilde bu tekamül yolunu katedeceğini ve hedefe ulaşacağını zannediyorsa hata yapmaktadır. İnsanın bu yolu katedebilmesi için özgürlüğe ve seçebilme gücüne sahip olması gereklidir.

İnsan her ne kadar kendi seçiminde özgür olursa, işi daha değerli olacaktır ama şoförün yalnızca cismi olarak sağlıklı olması, hedefe ulaşmayı garantileyemez. Zira isyan etmekten, heva ve hevesten dolayı yanlış bir yolu seçmesi ve hiçbir zorlama olmaksızın, direksiyonu kırması ve gaza basarak uçuruma yuvarlanması ve ölmesi ihtimal dahilindedir. Öyleyse seçebilmeye ve iradeye sahip olmak, yalnız başına insanı saadete ulaştırılmaz. Bu, tam nedenin oluşabilmesi için gerekli bir şarttır ve deyim yerindeyse, saadete ulaşabilmenin tam anlamdaki şartı insanın trafik işaretlerine riayet etmesi ve şoförlüğün esas ve şartlarına doğru bir şekilde uymasındır. Böylece insan hedefe ulaşabilir. İnsan, “Ben güçlü ve seçebilen bir varlığım; canım trafik kanun ve kurallarının aleyhine hareket etmeyi istiyor, kimse de benim hareketime engel olmamalı” derse, yolunun sonunda uçuruma yuvarlanarak öleceğini bilmelidir.

O halde insan, cismi olarak sağlıklı bir güce sahip olmakla beraber yolu da bilmeli ve kurallara da uymalıdır. Trafik kuralları iki kısma ayrılmaktadır: Birinci kısımda, kendisine riayet edilmediği takdirde, zararın şoförün şahsına geleceği kanunlar vardır. Örneğin şoför caddeden sapsa, uçuruma yuvarlanabilir ya da köprünün üzerinden düşerse, zarar sadece şoförün kendisine ve arabaya gelir. Böyle tehlikeleri önlemek ve şoförün trafik kanunlarının tersine hareket etmemesi ve tedbirli davranıp sağlam kalabilmesi için, tablolara tehlikeli viraj, sağdan hareket ediniz ve süratinizi azaltınız gibi uyarıcı yazılar/işaretler yazılmaktadır. Ancak ikinci kısımda, trafik ve şoförlük kurallarına uymamak sadece şoförün canının tehlikeye düşmesine sebep olmamaktadır. Aksine başkaları da tehlikeye girmektedir ve meydana gelen trafik kazalarında, bazen yüzlerce insanın canı tehlikeye düşmektedir.

Bazen bazı büyük caddeler ve otobanlarda özellikle de fazla süratin yasak olduğu bazı ülkelerde, kurallara uymama sonucu yüzlerce otomobilin birbiriyle çarpıştıkları ve neticede birçok insanın canının tehlikeye girdiği görülmektedir. Bazen gazetelerde Almanya’da olduğu gibi, yüz elli arabanın birbiriyle çarpıştıkları yazılmaktadır. Tabii olarak, bu gibi durumlarda sadece uyarma ve tedbirli olmayı tavsiye etmekle yetinilmemektedir. Trafik ışıkları ve daha etkili uyarıcı işaretlerden yararlanılmakta; elektronik gözcüler, otomatik fotoğraf makineleri kullanılmakta ve polis görevlendirilmektedir. Böylece uygunsuz hareket eden şoför, takip altına alınmakta ve ceza kesilmektedir. Kurallara uymama birinci durumda, arabanın caddeden çıkmasına, devrilmesine ve şoförün el ve ayaklarının kırılmasına sebep olmaktadır. Bu durumda artık şoför cezalandırılmamaktadır. Zira o kendine zarar vermiştir. Ancak

ikinci durumda, kurallara uymama, başkalarının da tehlikeye düşmelerine neden olmaktadır ve bu yüzden polis, suçluyu takip etmekte ve cezalandırmaktadır.

2-Ahlaki Kanunların Hukuki Kanunlardan Farkı

İnsanın hayat yolculuğunda iki kısım tehlike bulunmaktadır: Birinci kısım tehlikeler sadece bizim şahsımızla irtibatlıdır. Kanun ve kurallara riayet etmediğimizde, kendimize zarar vermiş olmaktadır. Gerçekte, o kurallara uymamanın getirdiği zarar ve ziyan, ferdi ve şahsidir. Bu durumlarda, bazı hükümler belirtilmekte ve bunlara riayet etme gereği vurgulanmaktadır; bunlar deyim olarak ahlaki kaide ve kanunlar olarak adlandırılmaktadır. Bir şahsın namaz kılmadığını farz ediniz ya da Allah korusun yalnızken hiç kimsenin anlayamayacağı bir durumda, başka bir günah işlediğini varsayınız. Bu şahıs, kendine zarar vermiş ve kötülük etmiştir. Kimse, onu takip etmemekte ve “Neden yalnızken böyle bir günah işledin” diye onu sorgulamamaktadır. Kimsenin araştırmaya dahi hakkı yoktur. Çünkü fertlerin yalnızken yaptıkları şeyler ferdi meseleler olduğu için, bunlar hakkında araştırma yapmak haramdır. Gerçi yalnızken dahi insanın günah işlememesini ve günah işlemeyi düşünmemesini söyleyen ahlaki tavsiyeler mevcuttur ama bu tavsiyeler yollara yerleştirilen uyarıcı işaretler gibidir; yavaş hareket etmeyi tavsiye etmek buna bir örnektir; buna riayet etmeme ve aşırı sürat ile sağ taraftan sol tarafa sapma durumunda insan kendine zarar vermiş olacaktır ve polis artık onu takip etmeyecektir. Ama ikinci kısım hatalar, sadece insan ile bağlantılı değildir ve deyimse manada hukuki olarak adlandırılan bu kanun ve kurallara uymama durumunda, hem insanın kendi şahsına ve hem de topluma zarar gelmektedir. Neticede bu kanunların uygulanma güvencesi bulunmakta ve onlara uymama, kanuni soruşturmayı gerektirmektedir. Bir trafik uygunsuzluğunun kazaya ve çarpışmaya yol açıp, başkalarının canının tehlikeye girmesine sebep olması ve bu yüzden polisin suçluyu takip etmesi ve cezalandırması hadisesinde olduğu gibi. Ceza ve yaptırım içeren hukuki kanunların ahlaki kanunlardan ayrıldığı yer burasıdır. Yani bu alan, hukuk bilimi ve yasama kurumunun koymuş olduğu ve hükümetin de icra mükellefiyetinde bulunduğu kanunlar ile ilişkilidir.

Öyleyse ahlaki kaideler ile hukuki kaideler arasındaki önemli fark şudur: Ahlaki kaidelerde eğer bir kimse yanlış yaparsa onu cezalandırmak için o kaideleri icra etmekle yükümlü bir merci bulunmamaktadır. Eğer bir şahıs takip altına alınırsa bu, ahlaki yönden değildir, tersine kanunlarla bağlantılı olan ve hükümetin uygulama yükümlülüğü taşıdığı hukuki yön

açısından ve hususi davacı bulunması halinde bu, özel manadaki hukuktur . Yoksa yaptırımsal ve cezaidir.

Nasıl ki bir şoför hem kendi canını ve hem de yolcuların canını korumalı ve onları tehlikelere karşı muhafaza etmeliyse, insan da bir yolcu gibi bir başlangıç noktasından hareket etmekte ve hedefe ulaşma yolunda tehlikeler ile karşılaşmaktadır. Bu tehlikeler bazen şahsın kendisiyle alakalı olup, ferdi hükümler içermektedir. Bunlara yönelik ahlaki tavsiyeler bulunmaktadır. Ancak başkaları için tehlike oluşabileceği, diğer bireylerin ahlaklarının bozulabileceği, mallarına, canlarına ve namuslarına tecavüz edilme tehlikesinin olabileceği durumlarda hukuki kanunlar (ahlaki kanunların mukabilinde) devreye girer hükümetin bu kanunları icra etmesi lazımdır.

Şoförlük kanunu hakkında verdiğim örnekte eğer mağrur bir şoför “ben özgürüm ve kurallar aleyhine hareket etmek istiyorum” derse, zarar kendisiyle sınırlı kalana dek, sadece kendisine nasihat edilir ve ona “dikkatli ve tedbirli ol yoksa canın tehlikeye düşer” derler ama başkalarına tehlike oluşturduğu taktirde önü alınır. Polis radar, elektronik gözcüler, otomatik fotoğraf makineleri ve diğer değişik cihazlarla onu takip eder ve cezalandırır. Burada hiç kimse “polisin takipte bulunması insan özgürlüğü ile uyumsuzdur” diye bir şey söylememektedir. Bütün insanlar, dünyanın bütün akıllı insanları, bir insanın hareketinin başkaları için tehlike oluşturması durumunda, hilaf olan bu özgürlüğün önünün alınması için bir takım kanunların olması gerektiğini kabul etmektedir. Çünkü bu özgürlük meşru ve kanuni değildir. Akıl onu kabul etmemektedir. Çünkü başkalarına tehlike yaratmaya sebep olmaktadır. Bu konuyu bütün akıllı kimseler kabul etmektedir. Biz, bilerek ve şuurluca, insanın hayatta kendi şahsına zarar vermesiyle beraber, başkalarının da can, mal ve namusuna zarar vermeyle sonuçlansa dahi, istediği her şeyi yapması gerektiğini söyleyebilecek akıllı birini tanımıyoruz; bu sözü hiç kimse teyit etmez ve buna izin vermez.

Öyleyse kanunların var olması, toplumun bu kanunları kabul etmesi ve fertlerin onayını alması gereğinde bir ihtilaf bulunmamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi ihtilaf şundan kaynaklanmaktadır: Acaba ahlaki kaideler yeterli midir yoksa devletsel kanunlar da gerekli midir? Acaba bizim somut bir icra güvencesine yani devlete ihtiyacımız var mıdır yoksa yok mudur, sadece söz konusu ahlaki tavsiyeler ile yetinilebilir mi? Cevap noktasında, devletin lazım olmadığını, insanların ahlaki tavsiyeler ile terbiye edilebileceğini ve artık devletsel kanunlara bir ihtiyacın olmayacağını söyleyenlerin karşısında, bu metodun yanlış olduğunu ve

insanlığın tarihi tecrübesinin, hiçbir toplumun salt ahlaki tavsiyeler ile hedefe ulaşamayacağını ve devletin/somut icrai güvencenin var olmasının zorunluluğunu ispatladığını belirttik.

3-İlahi Kültür, Ateist Kültür ve Bunların Kanuna Bakışındaki Farklılıklar

Kanunların var olması zorunluluğunda bir ihtilafın olmadığı aydınlanmış oldu. İhtilafın başladığı yer, özgürlükleri kısıtlayan, kanalize eden ve “sağ taraftan hareket et, soldan değil ve yavaş git” diyen kanunun hangi ölçüde insanın özgürlüğünü kısıtlamaya hakkının olduğu konusudur. Herkes, başkalarının canına ve malına tecavüz edilmesi ve hareketinin başkalarının canını tehlikeye düşürmesi durumunda kanunun, insanın fiillerini kısıtladığını kabul etmektedir. Örneğin kanun bir şahsın başka bir şahsa silah çekmesine ve onu öldürmesine izin vermez. Kanunun bir şahsa, başka bir şahsı delilsiz öldürme hakkı vermesi mümkün değildir! Kanunun, başkalarını rahatsız edici zararlı özgürlükleri kısıtlayabileceğini kabul ettikten sonra, şu soru akla gelmektedir: Acaba yasama kurumu insan özgürlüğünü sadece başka insanların maddi çıkarlarına zarar getirdiği ve maddi zararların meydana geldiği zaman mı kısıtlamaktadır yoksa yasama insanların ruhsal, manevi ve ahirete yönelik çıkarlarını da göz önünde bulundurmalı mıdır? Asıl ihtilaf bu konudadır.

Kültürleri iki bölüme ayırabiliriz: Birincisi ilahi kültürlerdir ki aşıkâr örneği bizim bağılı olduğumuz İslam kültürüdür. Ve biz, ilahi kültürün İslam dinine has olmadığına inanmaktayız. Aksine her ne kadar kendilerinde bazı tahrif ve sapmalar meydana gelmişse de diğer ilahi dinlerde de bu kültür mevcuttur. Bu kültürün karşısında, ateist (veya ilahi olmayan) kültür sıfatıyla batı dünyasının bugün sembolü olmuş başka bir kültür yer almaktadır. Kastımızın coğrafi açıdan batı olmadığına dikkat edilmelidir. Bu kültürü batı kültürü olarak adlandırmamızın sebebi, Avrupa ve Amerika’da bulunmasından, devletlerin bu kültürü savunmalarından ve başka ülkelere bu kültürü ihraç etmeye çalışmalarından dolayıdır. Bu şekilde, anlamada kolaylık olması açısından, kültürlerin ikili bir taksimini sunuyoruz: Birincisi ilahi kültür ve ikincisi batı (ateist) kültürü. Bu iki kültür arasında bazı önemli ihtilaflar bulunmaktadır ve biz onlara değineceğiz.

4-Batı Kültürünün Üç Esası

Batı kültürünün üç esastan oluştuğu söylenebilir. Bu kültürün başka öge ve unsurları da bulunmaktadır ama en önemli ögeleri şu üç şeydir: Bu kültürün birinci esası, “Hümanizm”dir. Yani insan için asıl olan rahat, hoş ve güzel bir şekilde yaşamaktır ve başka bir şeyin insan için değeri yoktur. Hümanizm düşüncesi, Allah’a ve dine olan eğilimin karşısında öne sürülmektedir. Bu kelimeye yönelik, bizim ilgilenmediğimiz başka tanımlar da yapmışlardır. Bu kavramın meşhur manası, “insan eksenli olma” sıdır. Yani insanın kendi, lezzet, zevk ve rahatını düşünmesidir. Ama Allah’ın veya meleğin varlığının, bizimle bir ilişkisi yoktur. Bu düşünce, orta çağ Avrupasında ve ondan önce de doğu ülkelerinde bulunan asli yönelişin Allah’a ve maneviyata olduğu düşüncenin karşısında yer almaktadır.

Bu düşünce sahipleri şöyle diyor: Bu konuları kenara bırakmalıyız; biz artık bu ortaçağ meselelerinden usandık ve bu konular yerine, insanlığın aslına dönmeyi istiyor, artık insan ve tabiat ötesi özellikle de Allah ile ilgili tartışmayı istemiyoruz. Elbette bunları inkar etmemiz gerekmiyor, ama bunlar ile de bir işimiz yoktur ve bizim ölçümüz insandır.

Bu esas, ölçünün “Allah” olduğunu, bütün düşüncelerimizin Allah mefhumu üzerinde odaklaşması, bütün dikkatlerimizin O’na yönelmesi, kendi saadet ve üstünlüğümüzü O’na yakınlıkta ve O’nunla irtibatta aramamız gerektiğini söyleyen ilahi kültürün karşısındadır. Çünkü Allah, bütün güzelliklerin, mutlulukların, esasların ve üstünlüklerin kaynağıdır; o halde mihver “Allah” dır. Eğer “izm” ekini eklememize çok önem veriyorsanız, biz de bu düşünceye “Allahizm” diyoruz. Yani bu insanı eksen almanın mukabilinde, Allah’ı eksen alma düşüncesidir. Bu, ilahi kültür ile ateist kültür arasındaki ilk önemli çarpışma ve tezat noktasıdır. (Elbette batıda da istisnalar bulunmaktadır, orada da az veya çok ilahi ve manevi eğilimler mevcuttur. Benim kastettiğim bugün batı kültürü olarak adlandırılan yaygın eğilimdir.)

Batı kültürünün ikinci esası “Sekularizm”dir. Batılılar, insanı eksen olarak kabul ettiklerinden dolayı bir insan, dini eğilimler taşırsa o, kendisine engel olunmayan şair veya ressam olmak isteyen biri gibi telakki edilir. Bazı insanların ressamlık veya heykeltıraşlık gibi sanat dallarından birini beğenmelerinde olduğu gibi, bazı insanlar da Müslüman yahut Hıristiyan olmak istemektedir. Onların önlerinde bir engel bulunmamaktadır. Çünkü insanların isteklerine saygı gösterilmelidir. Kendi hayat alanlarında bir dini seçmek isteyen kimseler, bir edebiyat

dalını, şiiri yahut bir başka sanatı seçmek isteyen kimseler gibidir ve onların seçimlerine saygı gösterilmektedir ama onlar, dinin hayatın önemli meseleleriyle irtibatlı olmadığına ve onun hayatın asli yörüngesi haline dönüşmemesine dikkat etmelidirler. Şiir ve edebiyatın konumu insan düzleminde olduğu gibi, dinin konumu da insan düzleminde. Bir grup sanatçıyı ve bunların bir sergi açarak kendi tablolarını sergilediklerini varsayınız. Biz de onlara saygı göstereceğiz, ama bu, siyasetin, iktisadın ve uluslararası meselelerin mihverinin ressamlık olacağı manasına gelmez. O halde ressamlık özel bir meseledir. Onların görüşüne göre, din de böyle bir konuma sahiptir. Eğer bir insan Allah'a dua etmek istiyorsa, mabede gitmelidir ve bir şairin şiir söylemesi gibi, Allah'a münacaat etmelidir. Biz bunlara karışmayız; ama toplumda hangi kanunun geçerli olacağı, ekonomik ve siyasi düzenin nasıl olması gerektiği konularında dinin de müdahale yetkisi yoktur. Dinin yeri mabet, mescit, kilise ve puthanedir. Hayatın önemli meseleleri, bilim ile ilgilidir ve din; hayat meselelerine müdahale etmemelidir.

Genel anlamıyla bu eğilim ve düşünce tarzı “Sekularizm” olarak adlandırılır. Yani dinin hayat meselelerinden ayrılması veya dünyasalılık ve başka bir ifadeyle dinin öngördüğü “ilahi düşünme”nin yerine “dünyasal düşünme” şekli. Bu düşünce sahipleri, meleklerin Peygamberin (s.a.a) yanına geldikleri veya insanın ahiret aleminde yüceliğe ulaştığı vb gibi sözleri kenara bırakmayı ve dünyasal düşünmeyi söylemekte ve şöyle demektedirler: “Yemek, elbise, sanat, dans, müzik ve bunlar gibi hayata yarayacak ve dini alan ile bir ilişkisi olmayan şeylerden bahsedin. İnsan hayatının önemli meseleleri özellikle ekonomi, siyaset ve hukuk, bilim ile irtibatlıdır. Din, bunlara müdahale etmemelidir.” Bu, batı kültürünün ikinci esasıdır.

Batı kültürünün üçüncü esası ise “Liberalizm” dir. Yani asıl olan insan olduğuna göre, zorunluluk haddi dışında insan tam olarak özgür olmalıdır ve insan hayatına yönelik hiçbir kayıt ve şartın olmaması gerekir. Kısıtlamaları daha da azaltmak ve değerleri daha da sınırlamak için çabalamak lazımdır. Herkesin ve her toplumun bir takım değerleri olduğu doğrudur ama bunları tartışmasız değerler olarak değerlendirmemek gerekir. Herkes, bir takım ferdi adet ve geleneklere bağlı kalmakta özgürdür, ama bir tarzın toplumsal bir değer olarak anlaşılmasına ve siyasete, hukuka ve ekonomiye müdahale etmesine izin verilmemelidir. İnsan istediği şekilde çalışmada ve istediğini üretmede hürdür. İnsan her türlü işçilikten istediği şekilde yararlanabilmeli ve mümkün olduğu ölçüde ekonomide, özgür olmalıdır. Faizli veya faizsiz;

kar getirici ticari faaliyetler asla kısıtlanmamalıdır. Karlı ticaret seçiminde bir kısıtlılık olmamalıdır; onda ister faiz olsun isterse olmasın. İşçinin iş gücü alabildiğine kullanılmalı ve çalışma saati belirlenmemelidir. Böylece daha fazla gelir sermaye sahibine dönecektir.

İşçi ücreti ne kadar az olursa daha iyidir ve aslında insaf, mertlik ve adalet Liberalizm ile uyusmamaktadır. Liberalist insan, ekonomik çıkarlarının çoğalmasında düşüncesinde olmalıdır. Gerçi bazen zorunluluklar, isyan ve grev olmasın diye bir kanuna uymalarını gerektirmektedir. Ama asıl olan, insanın gönlünün istediği şekilde hareket etmesidir. İnsan, elbise seçiminde de özgürdür ve hatta istediği takdirde çıplak bile olabilir; bunun hiçbir ayıbı yoktur. Hiç kimse bunu engellememelidir. Gerçi bazen özel toplumsal şartlar, fertleri öyle bir duruma sokmaktadır ki, tam bir şekilde çıplak olmayı istediklerinde halk, onlara sövmekte ve onları kınamaktadır ve onlar da buna tahammül edememektedir. Bu başka bir konudur. Yoksa hiçbir kanun nasıl elbise giyileceği, elbisenin kısa olması veya uzun olması, az olması yahut çok olması ya da erkeğin veya kadının çıplak olması hakkında insanı kısıtlamamalıdır. Halk özgür, kadın ve erkek ilişkileri de olabildiğine serbest olmalıdır; yalnızca toplumda karışıklığa sebep olan istisnai durumlarda, biraz kontrol edilmelidir! Özgürlüğün haddi ve nihyeti burasıdır. Zaruret hali olmaksızın, erkek ve kadın gönüllerinin istediği şekilde ve istedikleri yer ve tarzda ilişki kurmada özgürdürler. Siyasi meseleler ve diğer konuların hepsi de bu şekildedir. Asıl olan, zaruretlar dışında hiçbir kayıt ve şartın insanı kısıtlamamasıdır. Bu, Liberalizmin esasıdır ve söylediğimiz gibi “Hümanizm, Sekularizm ve Liberalizm”den oluşan üç esas, batının kültür üçgenini oluşturmakta ve yaşamada önemli rol oynamaktadır.

5-Batı Kültürünün Temelleri İle İslam Kültürünün Temelleri Arasındaki Çatışma

Birinci konu, Allah'ın asıl olmasının karşısında yer alan Hümanizm'dir. Bu düşünceyi kabul eden kimseler, kanun koymaya; Allah'a inanan bir Müslüman gibi bakmamakta; yalnızca ekonomik çıkarlarını, refahlarını, düzenlerini ve zevklerini düşünmektedirler. Batı düşüncelerinde az veya çok ihtilaflar da bulunmaktadır. Asıl olanın ferdi lezzet ve menfaat mi yoksa toplumsal lezzet ve menfaat mi olduğu konusu buna bir örnektir. Ama bütün bu düşünceler, bir ilkede anlaşılmaktadır; o da imkanlar elverdiği ölçüde sınırlamaların azaltılmasından ibarettir. Bu ateist düşüncenin karşısında asıl olanın insan değil, Allah olduğunu söyleyen ilahi düşünce mektebi ve ilahi kültür yer

almaktadır. Bütün değerlerin, güzelliklerin, saadetlerin ve üstünlüklerin kaynağı O'dur. O, mutlak anlamda haktır, insanlar için en büyük hakkı olan O'dur ve biz, O'nunla irtibat sağlayacak şekilde hareket etmeliyiz. Allah'ı hayatta görmezlikten gelmek mümkün değildir. Aksi halde insan, insanlıktan çıkar. İnsaniyetin özü Allah'a tapınmadadır. Fıtri olarak insan Allah'a yöneliş taşımaktadır. Eğer biz bu yöneliş görmezlikten gelirsek, insanı kendi insanlığından çıkarmış oluruz. Her haliyle düşünce, fikir ve değerlerde asli mihver yalnızca Allah'tır ve bu "insan mihverliliğin" karşısı noktasındadır.

İkinci konu, dinin asıl oluşunun karşısında yer alan Sekularizm'dir. Bir mümin insan için en zorunlu ve en önemli konu, din seçimidir. O, suyunun ve ekmeğinin derdine düşmeden önce, kabul edeceği din hakkında hak mı yoksa batıl mı, doğru mu yoksa yanlış mı diye araştırma yapar. Acaba bir olan Allah'a inanmak doğru mudur yoksa yanlış mı? Allah'ı düşünmek mi daha iyidir yoksa Allahsızlık mı? Bir olan Allah'a inanmak mı doğrudur yahut üç tane veya daha fazla ilaha inanmak mı? Bunun için insan, sorumlu olduğu andan itibaren Allah'ı, vahyi ve kıyameti kabul edip etmediğini ve Kur'an'ın hak ya da batıl olduğunu belirlemelidir. İnsan bir işi, eşi ve okuyacağı bölümü seçmeden önce, öncelikle bir din; seçmelidir. Çünkü dinin bütün hayat alanlarına müdahalesi vardır. O halde ilahi kültürün ikinci esası dindarlıktır ve dini, hayatın yanında önemsiz bir unsur olarak gören, dinin asli konulara müdahale etmemesi, en önemli mesele sıfatıyla gündeme getirilmemesi ve hayatın bütün yönlerini etkisi altında bırakmaması gerektiğini söyleyen Sekularizm'in karşısında İslam; hiçbir mevzunun dini değerler, helal ve haram dairesinin dışında kalmadığını; helal veya haram olan her şeyi dinin belirlediğini söylemektedir. Bu düşünce, Sekularizm'in karşısındaki noktadır.

Üçüncü konu Liberalizmdir. Yani kayıtsız özgürlüğün, hevesçiliğin ve gönlün isteğinin asıl olması esası. Liberalizmin özgürlük gibi, bazı alanlarda birbirleriyle müşterek olan bir takım tanımları yapılmıştır. Bunları "insanın, canının istediği her şeyi yapabilmesi ve bunun esas kabul edilmesi" şeklinde özetleyebiliriz. Liberalizm'in karşısında hakkın ve adaletin asıl oluşu yer almaktadır. Liberalizm, "istediğin şekilde hareket edebilirsin" demektedir. İlahi düşünce ve kültür ise, hak ve adalet dairesine göre hareket etmeyi, adaletten öteye geçmemeyi ve adaletle aykırı davranmamayı gerekli görmektedir. Bu ikisi birbiriyle irtibatlıdır. Çünkü hakkı genel manasıyla göz önünde bulundurursak, adaleti de içerir. "Adalet, her hak sahibine hakkının verilmesidir". O halde hak

meffumu, adalet meffumunun içindedir, ancak bir yanlışlık olmaması için bu iki ilkeyi beraber zikrediyoruz. Dolayısıyla Liberalizm gönlün isteğinin asıl oluşuna inanmaktadır ve bunun karşısında da din, hakkın ve adaletin asıl oluşuna inanmaktadır. Başka bir ifadeyle, gerçekte hak ve batıl mevcuttur ve istediğimiz her şeyin peşinden gitmek doğru değildir. Neyin hak ve neyin de batıl olduğunu bilmemiz lazımdır. Hangi şey adalet ve hangi şey zulümdür? Ben, başkalarına zulmetmeyi sevsem bile, kimseye zulmetmemeliyim.

Bizim hak ve adalete saygımız, kendilerine muhalefet edilmesinden dolayı, toplumda kaosu çıkması olgusuyla orantılıdır, ama bunlara uyulmaması kaos çıkmasına neden olmazsa, o zaman herkes kendi menfaatini düşünmede serbesttir. Bunlar Liberalizmin gerekleridir ve: Mertlik ve insaf, zaafıtan dolayı beşerin kendilerine yönelmiş olduğu kavramlardır diye bir yorum da yapmaktadırlar. Eğer gücün var ise istediğin her işi yap, ama bu özgürlüğün toplumsal buhrana neden olacağını hissediyorsan bunun afetinin seni de etkileyeceğinden dolayı onun kısıtlanması lazımdır. Bunlar da Liberalistlerin sözlerindendir. O halde ilahi ve İslami kültürde üçüncü esas, gönlün isteğinin asıl oluşunun mukabilinde yer alan hakkın ve adaletin asıl oluşudur.

Bu üç esas dışında, batı kültürünün başka unsurları da vardır. Bunlar ya genellik ya da aslilik ifade etmemektedir. Bunların en önemlisi “Ahlaki Pozitivizm”dir. Bu ahlaki değerlerin, insanların istek ve zevkine tabi olduğu, bunların gerçeklikleri olmadığı manasına gelmektedir. Eğer bugün bir şeyi beğenirlerse, o şey hoşlarına giderse ve onu onaylarsa, o şey değerselleşmektedir. Ama yarın o şeyi istemezlerse ve reddederlerse, o şey artık değer karşısı olur -Camiamızın fertlerinin taşıdıkları zihni sefadan dolayı, batı kültürünün ne derece kokuşmuş olduğunu anlayamadıklarını defalarca söylemişimdir.- Örneğin bir süre önce en kötü davranışın homoseksüellik olduğu bir toplumda, bugün bu davranış değerselleşmektedir; bunun hakkında etkileyici bir felsefe ve edebiyat sunulmakta ve bakan ve milletvekilleri gibi ülkenin önemli şahsiyetlerinin üyesi olduğu, resmi dernekler kurulmaktadır! Bunu savunmak için yapılan gösteri, her siyasi gösteriden daha kalabalık olmaktadır, neden? Çünkü halkın zevkleri değişmiş bulunmaktadır. Düne kadar onların zevki, karşı cins ile yaşamaktı, ama şimdi zevkler değişmiş bulunmakta ve artık kendi cinsleriyle yaşamayı istemektedirler! “Erkeğin erkek ile” ve “kadının kadın ile” evliliği, resmi olarak belediye merkezinde kayıtlara işlenmektedir!

Bu düşünce şekli, “Ahlaki Pozitivizm” olarak adlandırılmaktadır. Buna göre ahlaki değerler, akli gerçeklik taşımayıp, insanların istek, zevk ve onaylarına tabidir. Ölçü, halkın oyudur. Halk, bugün neye iyi derse, o iyi olmakta ve yarın neye kötü derse, o, kötü olmaktadır. Halkın isteğinin dışında, değerlerin gerçek ölçüsü olabilecek başka bir şey yoktur. Bu bir düşüncedir ve ayrıntılarına girmek istemediğim başka konular da mevcuttur. Söylediğim gibi, batı kültüründe üç önemli esas bulunmaktadır. Bunlar, yaşamaya etki eden Hümanizm, Sekularizm ve Liberalizm’dir.

6-İslam ve Batının Özgürlüğün Kapsamını Belirlemedeki Farklı Bakışları

Dünyanın bütün akıllı insanların kayıtsız özgürlüğü reddettiğini beyan ettik. Biz, herkesin istediği her mekanda, istediği davranışı yapabileceğini söyleyen akıllı bir insan tanımıyoruz. Kayıtsız ve sınırsız özgürlüğü reddettikten sonra, konu özgürlüğün haddinin nereye kadar olduğundadır. Meşhur olan cevap özgürlüğün haddini kanunun belirlediğidir. O zaman kanunun ne miktarda özgürlükleri kısıtlayabileceği sorusu sorulmaktadır. Önceki konularda bir grubun, hiçbir kanunun kısıtlamayacağı bir dizi özgürlüğün var olduğunu, zira bunların kanun üstü olduklarını söylediklerini, belirtmiştik. Geçen oturumlarda kanunun özelliğinin özgürlükleri kısıtlamak olduğunu ve yasama kurumunun belirli bir hadde kadar fertlerin özgürlüklerini kısıtlayabileceğini ve aslında kanunun manasının bu olduğunu söyledim. Sorun, kanunun nereye kadar öne çıkabileceği ve ne ölçüye kadar özgürlükleri kısıtlayabileceğindedir. İlahi kültür ve batı kültürü esasınca, iki farklı cevap vardır. Batı kültürüne göre, insanların maddi çıkarlarının tehlikeye düştüğü yerde, özgürlük kısıtlanır. İnsanların hayatında herhangi bir tehlike insanların yaşamını, sağlığını ve mallarını tehdit ederse, kanun onun önünü alır. Bundan dolayı bir kanun, “temizliğe riayet etmek zorunludur ve içilecek suyu zehirlemeyiniz” derse, –halkın canlarının tehlikeye düşmesinden dolayı- bu şekil özgürlükleri kısıtlamak makbuldür..Çünkü fertlerin sağlığının korunması için, bu özgürlükler kısıtlanmalıdır. Bu kanun, kuşkusuz herkes tarafından kabullenilmektedir, ama yapılan bir fiil, halkın namusunun ve insanların ebedi saadet ve manevi değerlerinin tehlikeye düşmesine ve insaniyet ruhunun kirlenmesine neden oluyorsa, bu durumda kanun bunun önünü almalı mıdır yoksa almamalı mı? İlahi kültür ile batı kültürü arasında ihtilafın çıktığı yer burasıdır.

İlahi düşünce uyarınca insan, ilahi ve ebedi kemal yönüne doğru hareket halindedir ve kanun, bu yolculuktaki yolu elverişli bir duruma getirmeli ve de bu yolculuktaki engelleri ortadan kaldırmalıdır. (Burada üzerinde durulan kanun, hükümetin icra mükellefiyetinde olduğu hukuki ve devletsel kanundur, fert ile irtibatlı olan; yani ahlaki meseleler konumuzun dışındadır.) Kanun, insanların manevi çıkarlarını da göz önünde bulundurmalı mıdır, insanların ebedi hayatlarını tehlikeye düşüren şeylerin önünü almalı mıdır? İlahi kültürün bu sorulara yönelik cevabı, kanunun bunların önünü alması gereğinden ibarettir, ama ateist batı kültürünün bu noktadaki cevabı menfidir. Başlangıçtan buraya kadarki bütün bahislerimiz bu konunun aydınlatılması içindi. Eğer biz Müslümansak ve Allah'ı, Kur'an'ı, Hz. Muhammed'i (s.a.a), Hz. Ali'yi (a.s) ve İmam Mehdi'yi (a.s) kabul ediyorsak manevi, ebedi ve uhrevi değerlere saygı göstermeliyiz.

Yasama kurumumuz, manevi ve ilahi çıkarlara riayet etmelidir; İslam devleti insanların maneviyatlarına zararlı olan şeylerin de önünü almalıdır. Aksi halde batı kültürüne tabi olmuş olacağız. Kanun, sadece beden sağlığını, insanların sağlıklı yaşamasını ve maddi refah gereçlerini sağlamakla ve toplumda kaosa ve buhrana neden olan şeylerin ve halkın menfaatlerini ve iktisadi emniyetini tehlikeye düşüren hareketlerin önünü almakla sorumlu değildir. Buna ilaveten kanun maneviyatı da göz önünde bulundurmalıdır. Bizim önümüzde iki seçenek bulunmaktadır. Ya İslam kanunlarını ya da batı kanunlarını kabul etmeliyiz. Elbette bu iki seçenek içerisinde bazı karışım ve sentezler bulunmaktadır, bunlara geçmiş kanunlarda değinmiştik.

Bazıları birazcık bundan ve birazcık ondan almakta, böylece birbirlerine katmakta ve karıştırmaktadırlar.¹

İlahi kültürden bir bölüm ve batı kültüründen de bir bölüm alıyor ve uygunsuz bir bütün oluşturuyorlar. İslam'ın böyle bir tarzı kabul etmediği kesindir.

Kur'an bunu kınayarak şöyle buyurmaktadır:

¹ Nehc-ul Belağa

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (150) أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا¹

Allah'ı ve elçilerini (tanımayıp) inkar eden, Allah ile elçilerinin arasını ayırmak isteyen, “Bazısına inanırız, bazısını tanımayız” diyen ve bu ikisi arasında bir yol tutturmak isteyenler. İşte bunlar, gerçekten kafir olanlardır.

Aynı şekilde bugün de bazı şahıslar, İslam'ın ve batı kültürünün bazı yönlerini birbiriyle karıştırmak ve onu yeni İslam adıyla camiaya sunmak istemektedirler! Bu insanlar, İslam'a inanmamaktadırlar. Eğer İslam'a inanmış olsalardı, İslam'ın, zorunluluklarının kesin olarak kabul edilmesi gereken bir bütün olduğunu bilirlerdi. “İslam'ı kabul ediyorum, ama onun bazı gereklerini kabul etmiyorum,” demek doğru değildir. Bizim yasama ve özgürlüğü kısıtlama konusundaki durumumuz birini seçmemiz gereken şu iki sık arasındadır: Ya özgürlüğü kısıtlamanın ölçüsünü, maddi ve dünyevi tehlikeler karar kılmalıyız ya da ölçü olarak maddi ve manevi tehlikeleri karar kılmalıyız. Eğer birinci şıkkı kabul edersek, batı kültürünü kabul etmiş oluruz, ama ikinci şıkkı kabul edersek, ilahi ve İslami kültürü kabul etmiş oluruz. Birinci şıkka yaklaştığımız oranda, ateist kültüre daha bir yaklaşmış olacağız ve ikinci şıkka yaklaştığımız oranda da, İslam'a yaklaştığımız olacağız. Her haliyle, bu iki kutup birbirleriyle asla uyuşmamaktadır. Zira maddi çıkarlarla ilgili bölüme kadar, hem İslam ve hem de ateist batı kültürü bunun temin edilmesi gerektiğini söylemektedir. Örneğin her iki kutup da “sağlık kurallarına uymak gerekir,” demektedir. Ama manevi meselelerle ilgili şeyler söz konusu olduğu vakit, ihtilaf ortaya çıkmaktadır.

Sadece maddi çıkarlar göz önünde bulundurulduğu zaman, insan özgürlüğünün karşısında kısıtlamalardan oluşan küçük bir daire yer almaktadır, ama buna manevi değerleri de eklediğimiz vakit, birinci daireye başka bir daire eklenmiş ve birbirine geçmiş iki daire ortaya çıkmış olacaktır. Neticede kısıtlamalar daha çok ve özgürlükler ise daha az olmaktadır. Eğer biz dinde kabul edilmiş olan özgürlüğün batı özgürlüğü gibi olmadığını söylüyorsak, bu manayı taşımaktadır. Yani bizlerin manevi çıkarlara riayet etme zorunluluğumuzdan ötürü, batılılar gibi kayıtsız/ölçüsüz olmamız mümkün değildir. Ruh, gerçek insanîyet ve insanın ebedi hayatı ile ilgili bir dizi değerlere riayet etmek zorundayız.

¹ Nisa/150-151

Batı kültürü ise, bu değerlerin toplumsal kanunlar ile bir irtibatının olmadığını, devlet ile hükümet kanunlarının yalnızca toplumun maddi meselelerine yönelik olduğunu ve bunun ötesinin ise devlet ile bir ilişkisinin olmadığını, ahlak ile irtibatlı olduğunu söylemektedir. Dinin kutsal saydığı değerler tehlikede olduğu söylendiği vakit devlet yetkilisi, “beni ilgilendirmez! Benim görevim sadece halkın maddi çıkarlarını temin etmektir. Din, din adamlarıyla irtibatlıdır, onlar gidip onu korumalıdır; devletin bu meseleler ile bir irtibatı yoktur,” demektedir. Ama devlet, İslam devleti olursa, önce dinin sonra dünyanın geldiğini söyler.

Bundan dolayı bizler, bu iki kültürü irdeleme noktasında çok dikkatli olmalıyız; dini değerler konusunda ayağımızın sürçtüğünü gördüğümüz ve kendimizde gevşeklik hissettiğimiz yerde, bunun materyalist kültüre daha yakınlaştığımızdan ve İslam'ın gerçekliğini unuttuğumuzdan kaynaklandığını bilmeliyiz. Bu devrim, sadece maddi ihtiyaçları temin etmek için yapılmadı, gerçekte İslam'ın ihya edilmesi için yapıldı. Şehitlerin bütün bu fedakarlıkları, kan vermeleri, İslam'ın hayatta kalması içindi; yalnızca maddi refahın, iktisadi ve siyasi gelişmenin olması için değil. Bu şehitler, İslam kültürünün gelişmesi için canlarını verdiler. İslam devleti için, her şeyden önce İslam'a ve İslami değerlere özen göstermek öncelikli olmalıdır. Bazıları, dini metinleri kötü tefsir ediyorlarsa, kelimeleri birbirinden ayırıp parçalıyorlarsa ve çeşitli hedeflerden ötürü gerçekleri tahrif ediyorlarsa, bizim onlarla bir işimiz yoktur. Biz, aziz Müslümanlardan dinin kapsamının ne ölçüde olduğuna, dini değerlerin ne kadar önemli olduğuna ve bunların korunması için hangi miktara kadar fedakarlık yapmak gerektiğine dikkat etmelerini istemekteyiz. Halkımız bu konuları bilmektedir, ancak bir alim; toplumda manevi bir hastalığın yayılmakta olduğunu hissettiği an feryad etmeli ve uyarıda bulunmalıdır.

Onyedinci Oturum

Teşrii Rububiyetin Hakimiyet ve Yasama İle İrtibatı

1-Önceki Konunun Özeti

Bir düzenin İslami olması, o düzenin İslami hedefler doğrultusunda ve İslam'ın belirlediği metot ile hareket etmesine bağlıdır. Bundan dolayı yasama, yargı ve yürütme organlarının İslami bir çizgide olduğu ve başka bir deyişle, ilahi ve İslami bir renk taşıdığı devlet, İslam devletidir. kurumların ilahi ve İslami olmasının ne anlama geldiği kısa bir şekilde söylenmişti.

Yasaların öncelikle İslami hedefler doğrultusunda olması ve Allah tarafından direkt olarak ya da peygamber vasıtasıyla veya onun masum halifeleri yoluyla konulmuş kanunlar ile çelişmemesi gerektiği, ikinci olarak da genel manasıyla yargı kurumumu da kapsayan kanunu uygulayan şahıs veya kurumum, ilahi düzen yoluyla tayin edilmesi; ya Peygamber örneğindeki gibi Allah tarafından direkt olarak atanması ya da Allah tarafından Peygamber veya masum imam vasıtasıyla atanmış olması veyahut daha önce genel olarak ve zamanın tanıdığı fırsat kadarıyla kendisine değinilen Velayet-i Fakih nazariyesindeki genel atama yoluyla atanmış olması gerekmektedir. Bunlar İslam'ın siyasi teorisinin açıklandığı oturumlarda söylendi.

2-Ana Usullerin Belirlenme Zorunluluğu

“Doğru ve sağlam bir toplumsal düzen, yukarıdaki yönetim tasviriyle uyusmalıdır,” iddiasını kanıtlamak için daha önce şöyle söylemiştik: Bu meseleyi bizim fıkhi ve itikadi temellerimize inanan kimselere kanıtlamak istediğimiz zaman, şeri deliller ile ve bunların hepsinin başında da Kur'an-ı Kerim'in ayetleriyle bunu yapmalıyız. Ancak İslam dininin hakkaniyetini veya bu nazariye uyarınca var olan temel usulleri kabul etmeyen bazı kimselerin varlığından ötürü, böyle şahıslara bu nazariyeyi

kanıtlamak istediğimiz taktirde, doğal olarak öncelikle bu konunun ana usullerine değinmeli ve ilk önce onları ispatlamalıyız. Ana usullerden kasıt ilk açık gerçeklerden başlayıp, bu nazariye ile sonuçlanan bir dizi ilkedir.

Delilli muhasebe yönetimine veya matematik önermelerini ispat metoduna aşına olanlar, matematik konularının şu örnekteki gibi işlendiğini bilmektedirler: İlk önce asıl mevzu sıfatıyla bir önerme açıklanır ve onun esasınca ikinci önerme ispat edilir ve ikinci önerme, üçüncü önerme karşısında yine bu hali alır. Böylece üçüncü ve dördüncü önermeler ile aşamalı olarak ileriye gidilir. Yirminci önermenin ispatlanması isteniyorsa, ondan önce on dokuzuncu önermenin ispatlanmış olması gerekir ve aynı şekilde on dokuzuncu önermenin ispatı için önceki önermenin ispatına ihtiyaç vardır. Bizim muhatabımız olan ve kendisine bir matematik önermesini ispatlamak istediğimiz bir şahsın, önceki önermeyi ne ölçüde kabul ettiğine bakmalıyız. Böylelikle onları ana usuller ve kanunun temelleri olarak belirleyebiliriz. Aksi halde eğer her önermeyi ispatlamak için, önceki önermeleri tekrar etmek istersek ve iki nokta arasındaki en az mesafenin, doğru çizginin tanımını olduğunu veya iki paralel çizginin tanımının, her ne kadar uzasalar dahi kesişmeyen iki çizgi olduğunu her önermede açıklarsak, yeni konulara ve daha fazla araştırmaya sıra gelmez ve önceki konuları sürekli tekrar etmemiz gerekir.

Bunun için akli bir önermeyi ispatlamak istediğimiz zaman, onun ana usullerine değinmemiz gereklidir ve bu ana usuller, daha önce başka bir bilim veya başka bir konuda ispatlanmış olmalıdır. Örneğin kanunun Allah'a dayalı olması gerektiğini söylediğimiz zaman, önceden Allah'ın varlığının ispatlanmış olması lazımdır. Bundan dolayı bir kimse Allah'ın varlığı ilkesini ben kabul etmiyorum derse, onunla kelam ilmi çerçevesinde tartışmalı ve ona Allah'ın mevcut ve bir olduğunu ve O'nun rububiyet hakkının bulunduğunu ispatlamalıyız. Böylece devlet bahsinde, devletin Allah-u Teala'ya istinat edilmesinin zorunluluğunu ispat edebilmeliyiz. Bundan dolayı eğer ilk usullerden başlamak istersek, konular tekrarlı ve usandırıcı olacaktır. Zorunlu olarak, kabul edilen en yakın usulü belirtmekle yetinmeli ve uzak konuları kendileriyle irtibatlı bilimlere bırakmalıyız. Elbette bu, matematik önermesindeki onuncu asıldan başladığımız zaman, önceki önermeleri ispatlayamayacağımız manasında değildir; bilakis daha önce onlar ispat edilmiştir ve ispat edilen o usuller uyarınca sonraki neticeye ulaşmaktayız. Bu noktanın beyan edilmesinin sebebi bazen kıyı ve köşede bir takım şahısların, "siz bu konuları kendi esaslarınız uyarınca söylemektесiniz ve başkaları bunları

kabul etmemektedir,” demeleri hasebiyledir. Bundan dolayı, muhatabımızın kesin olarak kaç ilke ve önermede bizim ile uyuşması gerektiği belirtilmelidir ki böylece onların esasınca başka önermelerin ispatlanması mümkün olur. Eğer ilk usulleri kabul etmiyorlarsa, dönmeli ve başka bir bilimde o öncülleri ispatlamalıyız.

Bir konuşmamızda, batı ülkelerinde de Allah’a inanan kimselerin çok olmasına rağmen batı kültürünün Hümanizm ve Liberalizm’e dayandığını söylememiz ve onu ateist bir kültür olarak değerlendirmemiz, bazılarıncı eleştirilmiş. Ben, defalarca batı kültürü sözünü kullananların coğrafi olarak batıyı kastetmediklerini ve batıda yaşayan herkesin bu şekilde düşündüğünün ima edilmediğini söylemiş bulunmaktayım. Orada da dindar, Allah’a inanan ve ahlaki değerlere bağlı kimseler mevcuttur ve biz onlara saygı duymaktayız. Ancak batı toplumlarında pratikte yaygın olan şey, bu usullere dayalıdır. Bazen bilinçli olarak, kendi kültürlerini bu usullere dayandırmamaktadırlar. Yani kendileri de hangi mantık uyarınca konuştuklarını bilmemektedirler. Tahlil ve analiz ehli olan kimseler, bu düşünce tarzının alt yapısının ne olduğunu sezmektedirler. Aynı şekilde geçen oturumlarda, sentezcilik konusu hakkında, bazılarıncı değişik mekteplerden bir takım konuları aldıkları ve birbirine geçirdikleri ve bunu yaparken de bunların temellerini önceden ispatlamayı ve bu konuların birbirleriyle uyumadıklarını ve bağdaşmadıklarını göz önünde bulundurmadıkları söylenmiş idi. Genel olarak, bu konuyu belirtmeyi gerekli görüyorum; eğer bir kimse bizim açıklamalarımıza bir bütün olarak dikkat ederse, bu eleştirilere takılmayacaktır.

Netice itibarıyla, İslam’ın önerdiği bu siyasi düzenin akla ve hikmete en uygun düzen olduğuna dair deliller getirmekteyiz. Burada tabii olarak Allah’ın varlığı ilkesini ve ilahi sıfatları kesin olarak kabul etmekte ve sonra bunlar uyarınca bu konuyu ispatlamaktayız. Eğer Allah’ın mevcudiyetini veya onun sıfatlarından bazılarıncı kabul etmeyen kimseler varsa, kelam ilmine müracaat etmelidirler. Çünkü mevcut bahsimiz kelami bir bahis değildir; bilakis siyasi felsefe ile irtibatlıdır ve doğal olarak burada kelami konuları dile getiremeyiz.

3-Allah’ın Hakimiyeti ve Teşrii Rububiyet

İslam devletinin siyasi düzeninin Allah-u Teala’nın hakimiyeti temeline dayandığına ve gerçekte bu bakışın Allah-u Teala’nın teşrii rububiyetine uymaktan kaynaklandığına değinmiş idik. Bu konunun açıklanması doğrultusunda, şüphesiz sadece İslam’ın değil, aksine bütün ilahi dinlerin sloganının tevhid olduğunu hatırlatıyorum. “La ilahe

illallah” kelimesi Peygamberin asli sloganıydı. Diğer bütün dinlerde de her ne kadar bazı tahrifler olsa da bu slogan dile getirilmiştir. Bu doğrultuda şu sorulmaktadır: La ilahe illallah'ın manası nedir? Bazıları, tevhidin manasının, insanın bu cihanı yaratanın bir olduğuna inanması anlamında olduğunu düşünmektedir. Gerçekten tevhidin yegane manası bu mudur? Yani Allah'ın dışında hiçbir yaratıcı yoktur. İslam'daki tevhitte ölçü, sadece yaratmadaki teklik midir? Yıllar önce “İslam'ın inançsal ve değersel düzeninde tevhid” adıyla bu mekanda yapmış olduğumuz bir dizi konuşmalarda, tevhidin dairesinin, insanın sadece alemin yaratıcısının birliğine inanmasıyla sınırlı olmadığını söylemiştik. İslam'da kabul edilmiş olan tevhidin manası bununla sınırlı değildir. Mekke müşrikleri de yaratmadaki tevhide inanmaktaydılar. Allah-u Teala bu konu hakkında buyuruyor ki:

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ¹

“Gökleri ve yeri kim yarattı ?” diye soracak olsan, tartışmasız “Allah” diyeceklerdir.

Aynı şekilde Allah'ın varlığına inandığı ve yaratmadaki tevhide kabul ettiği halde, yine de Allah, şeytanı kafirler zümresinden saymaktadır², İblis'in Allah ile Kur'an-ı Kerim'de beyan edilen konuşmasından onun hem yaratmadaki tevhide, tekvini rububiyete; hem de mead ve kıyamete inandığı anlaşılmaktadır.

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (36) قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ (37) إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (38)
قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَرْبِيَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ³

Dedi ki: “Rabbim! Öyleyse onların dirileceği güne kadar bana süre tanı.” Dedi ki: “Öyleyse, sen (kendisine) süre tanınlardan.” “Bilinen günün vaktine kadar.” Dedi ki: Rabbim. Beni kışkırttığın şeye karşılık, andolsun, ben de yeryüzünde onlara, (sana başkaldırmayı ve dünya tutkularını) süsleyip-çekici göstereceğim ve onların tümünü mutlaka kışkırtıp-saptıracağım.”

Bu anlamda, şeytan da yaradılıştaki tevhide ve Allah-u Teala'nın tekvini rububiyetine ve meada inanmaktaydı. O zaman hangi etkenin onun küfre girmesine sebep olduğu görülmelidir. Şeytanın küfre girme

¹ Lokman/25

² Bakara/34

³ Hicr/36-39

sebebini öğrenebilmemiz için, ilk önce İslam'da tevhidin kapsamını, yani İslam'ın nazarında bir insanın muvahhid sıfatıyla kabul edilmesi konusunu öğrenmeliyiz. Bu yaratıcının, tekvini rabbin, teşrii rabbin ve mabudun birliğine inanmaktan ibarettir. Yani insan hem yaratıcıyı bir bilmeli ve hem de onu dünyanın halikı ve onda tasarruf sahibi ve de kanun koyucu bilmelidir. Buna ilave olarak insan, uluhiyet ve ubudiyette tevhide inanmalı ve sadece Allah'ı tapınmaya layık görmelidir. Tevhidin kapsama alanının tanınmasıyla, şeytanın küfre girme sebebinin tekvini rububiyeti inkar etmek olmadığı, teşrii rububiyeti inkar etmesi olduğu aydınlanmış olmaktadır.

Aynı şekilde Allah-u Teala, Resulüne ehli kitap ile konuştuğu vakit, onları kendisi ve onlar arasındaki ortak inanca yani Allah'ın vahdaniyetine ve O'nun eşsiz zatına tapınmaya çağırmasını emretmekte ve ardından Allah, başka bir cümle buyurmaktadır. O cümlelerin içeriği, Allah'ın dışındaki başka bir teşrii rububiyete ehli kitabın inanmasının yasaklanmasıdır ve gerçekte bu inançları, onların küfre girmelerine yol açmıştır.

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا
يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ¹

De ki: “Ey Kitap Ehli! Bizimle sizin aranızda müşterek (olan) bir kelimeye (tevhide) gelin. Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp bir kısmımız (diğer) bir kısmımızı rabler edinmeyelim.”

Yukarıdaki ayetin tefsiri hakkında gelen bazı hadislerde, ehl-i kitabın kendileri, gibi bir takım insanları kendi yaratıcıları bilmedikleri, ancak alim ve rahiplerini kendi teşrii rableri seviyesine çıkarttıkları ve onların hükmünü Allah'ın hükmü olarak bildikleri belirtilmiştir. Kur'an, kayıtsız ve şartsız olarak alim ve rahiplere itaat etmeyi, onları Rab edinme olarak değerlendirmektedir. Yani kayıtsız ve şartsız olarak büyüklerinize itaat etmeyiniz. Çünkü bu bir çeşit şirktir. Ama bu şirk yaratış ve rububiyetteki şirk cinsinden değildir. Aynı şekilde bu, uluhiyet ve ubudiyetteki şirk de değildir. Çünkü onlar alim ve rahiplerine ibadet etmiyorlardı. Bu şirk, teşrii rububiyettir. Yani onlar Allah'ın yanında, başka kanun koyuculara da inanmaktaydılar. Onlar, “kendimiz gibi başka fertler de kanun koyma hakkına sahiptir,” demektedirler. Yani sadece Allah'ın kanununun

¹ Al-i İmran/64

muteber olması ve onun her söylediğine itaat edilmesi diye bir şey yoktur. Şeytan'ın "ben ondan daha hayırlıyım ben Adem'e secde etmemeliyim" deyip, teşrii rububiyeti inkar etmesinde olduğu gibi... Allah'ın "Adem'e secde et" demesiyle beraber o, "ben Adem'e secde etmiyorum, çünkü ondan (insandan) daha iyiyim," demiştir. Yani Allah'ın bu hüküm ve emri şeytan tarafından kabul edilmemiştir. Başka bir ifadeyle şeytan, hakimiyet hakkını Allah'a özgü bilmemiştir. İşte bu olay İblis'in küfre girmesine sebep olmuştur ve bunun haricinde söylediğimiz gibi o, Allah'ı, rububiyeti ve ahireti inkar etmiyordu. İblis'in küfre girmesinin nedeni, Allah'ın mutlak hakimiyetini inkar etmesiydi. İslam'ın ehl-i kitaptan bazılarına isnat ettiği ve onu terk ederek tevhide dönmelerini istediği küfür, teşrii şirktir. Allah-u Teala'nın buyurduğu gibi:

اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا
وَاحِدًا¹

Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rabler (ilahlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih'i de Oysa onlar, tek olan bir ilah'a ibadet etmekten başka bir şeyle emrolunmadılar.

Onlar, (ehl-i kitap) hiçbir zaman büyüklerinin karşısında yere kapanmadılar, onlara secde ve ibadet etmediler. Bilgin ve rahiplerini rab edinmelerinden kasıt, onlara körü-körüne, kayıtsız ve şartsız olarak itaat etmeleri ve gerçekte, kanun koymayı Allah'a özgü bilmemeleridir.

4-Arı Tevhid Mefhumu

Bundan dolayı arı tevhid, bu şirklere bulaşmamış ve karışmamış olan tevhitir. Ne İblis'in şirkine ve ne de ehl-i kitabın şirkine bulaşmış olmamalıdır. İslam'da tevhid yaratıcının, tekvini rabbin ve mabudun birliğine inanmayı kapsamakla birlikte, teşrii rabbin birliğine inanmayı da kapsamaktadır. Bu dört unsur, İslami tevhidin temelleri sayılmaktadır. Bunlardan biri zedelenirse, gerçek tevhid oluşmayacaktır. Eğer bir insan, Allah ile birlikte başka bir yaratıcının veya başka bir tekvini rabbin varlığına ve onun kendisinin alemini idare ettiğine ya da hakimiyet veya ibadet hakkının olduğuna inanırsa, İslami tevhitte çıkmış olur.

Öyleyse teşrii rububiyetteki tevhid, İslami tevhidin temellerinden biridir ve teşrii rububiyetteki tevhide inanmaksızın, İslami tevhid

¹ Tevbe/31

oluşmaz. Bir şahıs görünüşte Allah'ı ve Peygamberi kabul edebilir ve hatta onun İslami hükümler uyarınca, tahir olduğuna da hüküm edilebilir, ama bu hükümler zahiridir ve yalnızca bu dünyada Müslümanlar zümresinden sayılması ölçüsünce etkisi vardır.

Eğer ilmi halde bir şahıs kelime-i şهادetini getirirse Müslüman olduğu, taharetine hüküm edildiği, onun ile evlenmenin caiz olduğu ve onun kestiği hayvanın da helal olduğu yazılıyor, ancak, bu kelime-i şهادetini söyleyen herkesin kesinlikle cennetlik olduğu ve cehennem azabından kurtulduğu manasında değildir, bilakis buna ek olarak dinin zorunluluklarını kabul etmesi ve onlara uyması gerekmektedir. Yoksa Allah ve Peygambere şهادet getirmeyle mesele kapanmamaktadır. Bir şahıs ahireti inkar ederse Müslüman olur mu? Veya namazı ve zekatı inkar ederse Müslüman olabilir mi? O halde Allah'a ve Peygambere şهادet getirmek, yalnızca Allah'tan gelenlere inanmanın ve zahirde Müslüman olmanın gösterge ve alametidir. Ama insan kalpten Allah'a inanmıyorsa yahut ahireti kabul etmiyorsa ya da İslam'ın gereklerini kalben kabul etmiyorsa, zahirde Müslüman olsa ve İslam hükümleri ona uygulansa da o, batında kafirdir.

Öyleyse zahiri anlamdaki İslam ayrı bir konu ve uhrevi azaptan kurtulmanın vesilesi olan gerçek iman ise bir başka konudur. Tevhidin ölçülerinden birinin teşrii rububiyetteki tevhid olduğu söylendiği vakit, bundan kastedilen uhrevi saadetin kaynağı ve ebedi azaptan kurtulmanın vesilesi olan tevhitir. Aksi halde zahiri hükümlerin ispatlanması için şهادeteyni (Allah'a ve peygambere şهادet getirmeyi) söylemek yeterlidir.

5-İslam'da Hakimiyyet ve Yetkili Kanun Koyucu Merciler

İslami bakış ve teşrii rububiyet uyarınca, kanun koyucunun Allah olması gerektiği ve Allah'ın yanında başka bir kimsenin kanun koyma hakkına sahip olmadığı söylenmelidir. Burada şu soru akla gelmektedir: Acaba başka hiçbir çeşit kanun koyuculuk meşru değil midir? Bunun cevabına daha önce değinilmiş idi; Allah'ın kanun koyuculuğunun karşısında olmaması ve onun doğrultusunda olması halinde, Allah'ın izni ile bazı kimselerin kanun koyma hakları vardır ve bu kanun Allah'ın izni bulunması nedeniyle muteber olup, icra edilme zorunluluğuna sahiptir.

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ السِّتُّكُمْ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ¹

Dillerinizin yalan yere nitelendirmesi dolayısıyla şuna helal, buna haram demeyin. Çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Şüphesiz Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa ermezler.

Öyleyse kendiliğimizden filan şeyin helal ve filan şeyin de haram olduğunu söylememeliyiz; helal ve haram sizin görüş ve zevkinize tabi değildir. Bu bir çeşit şirktir; Allah'ın ne dediğine bakmak gereklidir. Allah-u Teala şöyle buyuruyor:

قُلْ اللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ²

De ki: “Allah mı size izin verdi, yoksa Allah hakkında yalan uydurup iftira mı ediyorsunuz?”

Allah Peygamberine kanun koyma, halka emir ve nehiye bulunma iznini vermiştir.

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ³

Allah'a itaat edin; elçiye itaat edin...

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ⁴

Kim Resule itaat ederse, gerçekte Allah'a itaat etmiş olur.

Elbette Allah Resülü de gönlüne göre hareket etmemekteydi. Bilakis onun hareketi ilahi ilham ve vahiy esasınca idi. Ayetin nazil olmadığı bazı zamanlarda Allah Resülü, ilahi ilham ve Kur'an dışındaki vahiy vasıtasıyla Allah'ın teşrii iradesine ulaşmaktaydı.

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (3) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

O hevedan (kendi istek, düşünce ve tutkularına göre) konuşmaz. O, (söyledikleri), yalnızca vahyolunmakta olan bir vahiydir.⁵

¹ Nahl/116

² Yunus/59

³ Nisa/59

⁴ Nisa/80

⁵ Necm/3-4

Bundan dolayı eğer bir şahıs Allah tarafından izinli olarak kanun koyarsa, onun koyduğu kanun saygındır ve uygulanma zorunluluğu vardır. Şii Müslümanlar, Hz. Peygamber'e (s.a.a) verilmiş olan böyle bir iznin, masum imamlara (a.s) da verildiğine inanmaktadırlar. Kalam ilminde bu konunun ispatlanmasına yönelik açık deliller getirilmiştir. Bunlardan bir tanesi de masum imamları Kur'an'ın ortağı sayan Sakaleyn hadisidir: "Ben size iki emanet bırakıyorum. Eğer onlara bağlı kalırsanız, benden sonra sapıklığa düşmezsiniz; onlar Allah'ın kitabı (Kur'an) ve Ehli Beytimdir."¹

Biz burada Şia inancını açıklama ve ispatlama amacını gütmüyoruz; sadece değinme amacıyla belirtiyorum: Şia düşüncesinde kabul edilmiş bu usule inanan kimseler, Hz. Peygamberin dışında masum imamların da böyle bir izne sahip olduklarını kabul etmektedirler. Bunun mukabilinde ise, bazı kimseler de sadece Allah Resulünü masum ve itaatini farz kabul etmektedirler. Ama bu düşünce farklılığı bizim konumuz için önemli bir değişiklik oluşturmamaktadır. Allah Resulünün kendi zamanında olduğumuzu ve onun bir valiyi bir şehre tayin ettiğini ve ona itaat edilmesini emir ettiğini farz edelim. Peygambere itaat etme bağlamında o valiye itaat etmek farz olur muydu, olmaz mıydı? Ona itaat etmenin Peygambere, Allah'a ve Allah'ın hakimiyetine itaat etmeyle bir farklılığı var mıdır? Cevap, farkın olmadığıdır. Çünkü o şahıs Allah tarafından tayin edilmiş bir Peygamberin elçisidir. Bizim inancımıza göre, masum imamlar da bu yetkiyi taşımaktadırlar ve onlar şimdiki zaman için de – şahsi olmayıp- Prensipten bazı kimseleri atamışlardır; masumlara en fazla benzeyen ve fertler içinde en layık olan kimse hakimiyette onlar tarafından yetkilidir. Bu inanç, ister Ömer b. Hanzala'nın makbulesi² veya Ebu Hatice'nin merfuesi³ ve diğer hadisler ile ispatlansın, isterse akli deliller ile fakihler değişik beyanlar ile bunu kanıtlamışlardır.

O halde teorinin aslı şundan ibarettir: Nasıl Hz. Peygamber (s.a.a), kendi hayatı zamanında, İslam ülkelerinin bir bölgesine, orayı imar etmesi ve orada yöneticilik yapması amacıyla bir şahsı tayin ediyor ve ona itaat etmek o bölge halkı için farz oluyor idiyse veya Hz. Ali (a.s) kendi hilafeti döneminde yönetici ve vali sıfatıyla Bahreyn, Ahvaz, Mısır ve diğer İslami bölgelere bazı şahısları tayin ediyor ve o şahıslara itaat etmek farz oluyor idiyse gaybet zamanında da fıkıh ve siyasette Malik-i Eşter gibi kimselerin

¹ Sakaleyn Hadisi

² Makbule: Senedi olmayan, ama ulema tarafında kabul edilen hadis çeşidi.

³ Merfue: Direkt bir şekilde Masuma isnat edilen hadis çeşidi.

yönetici olma ve İslam toplumunu yönetmesi için salâhiyet, liyakat ve kapasite sahibi olması gerekir. Bu kimseler, Velayet-i Fakih delilleri esasınca, hükümet konusunda yetki sahibidirler ve onlara itaat etmek bize farzdır.

Bunun Allah'ın teşrii rububiyeti ile bir uyumsuzluğu yoktur; bilakis onların hakimiyetleri ilâhi rububiyetin yönlerinden biridir. Çünkü Allah, Peygamberine emirde bulunmuş ve Peygamber de o valiye emirde bulunmuştur veya masum imam, kendi özel veya genel halifesine bu izni vermektedir, onlara itaat etmek bize farzdır. Başka bir deyişle, valiye itaat etmek demek, Peygambere ve Allah'a itaat etmek demektir, o valiye muhalefet etmek de Peygambere muhalefet etmektir ve Peygambere muhalefet etmek, Allah'a muhalefet etmek demektir. Aynı şekilde Veliyy-i Fakihe itaat etmek masum imama, Peygambere ve neticede Allah'a itaat etmektir ve ona muhalefet etmek, masuma ve Allah'a muhalefet etmek demektir. Bu mana, Ömer bin Hanzala'nın makbulesinde açıkça beyan edilmiştir. İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

Aranızda bizim rivayetlerimizi nakleden, helal ve harama dikkat eden ve bizim hükümlerimizi bilen kimseye bakınız; onun hükmüne uyunuz; ben onu size hakim tayin ettim. O halde eğer o bizim hükmümüze göre hareket eder de biri onu kabul etmezse, Allah'ın hükmünü hafife almış ve bizi reddetmiştir ve her kim de bizi reddederse, Allah'ı reddetmiştir ve bu, Allah'a şirk koşma derecesindedir.¹

İmam Cafer (a.s)'ın "şirk derecesindedir" diye buyurmasının sebebi şudur: Şirk tevhidin karşısında yer almaktadır ve tevhidin usullerinden biri de, teşrii rububiyetteki tevhitir. Bu anlamda biz, Allah'ın hakimiyetini ve onun hakimiyetinin doğrultusunda Peygamberin, masum imamın ve Allah tarafından veya masum imam tarafından atanmış kimselerin hakimiyetini kabul edersek, teşrii rububiyetteki tevhid kabul etmişiz demektir ve eğer onları reddedersek, teşrii rububiyette şirke düşer olmuş oluruz. O halde yukarıdaki hadiste "bizi reddetmiştir"den kasıt şudur: Eğer bir kimse halkı yönetmek için atanmış fakihleri (alimleri) reddederse, imamları reddetmiş gibidir. Yani bir şahıs "ben Velayet-i Fakih'i kabul etmiyorum" derse, o şahıs "ben masum imamı kabul etmiyorum" demiş gibi olur ve eğer bir fert masum imamı kabul etmezse, Allah'a bir çeşit şirk koşmuş olur. Çünkü o Allah'ın teşrii rububiyetinin bir yönünü inkar etmiştir. Elbette bu şirk, manevi ve batiniidir ve de söz konusu ferdin necasetine neden olmamaktadır. Bir şahıs, hakimiyetin asıl

¹ Kafi, c 1, s 68

olarak Allah'a özgü olduğunu kabul ederse, ikinci merhalede Allah Resulüne özgü olduğunu da kabullenmelidir. Allah'ın hakimiyeti doğrultusunda Allah Resulünün, masum imamların ve onların halifelerinin hakimiyetleri meşruiyet kazanmaktadır.

Bu silsile yoluyla bu konu ispatlanmış olmaktadır. Eğer biz hakimiyetin meşruiyetini başka bir yolla temin etmeyi düşünürsek, gerçekte hakimiyet konusunda bir çeşit şirke inanmış oluruz. Bundan dolayı İslam düzeninin, ilahi kanunlar esasınca ve Allah tarafından yetki verilmiş bir önder aracılığıyla yönetilmesi gereğine yönelik getirilen akli delil, ilahi teşrii rububiyettir. Tevhidi doğru anladığımız takdirde, bu neticeye ulaşmış olacağız. Eğer bazıları bu neticeyi inkar ederlerse, gerçekte onların inançlarında sorun vardır, tevhid inançları arı değildir, şirk ile karışmıştır. Biri çıkpda toplumun kanunlarının ilahi kanunlar olması gereğindeki sır nedir? diye sorabilir. Bazı şahıslar, Allah'ı ve O'nun kanununu kabul etmez, kendileri kanun koyar ve icra ederlerse toplum ıslah olmaz mı? Öyleyse dünyadaki toplumlar, Allah'ın kanunlarına bağlanmaksızın kendi hayatlarını nasıl düzene sokuyorlar? Bu, birçok aydının ortaya attığı ve kanunun Allah tarafından olmasının ne lüzumu var dediği bir şüphedir. Onlar, halkın kendi akılları ile kanun koyup ona göre hareket edebileceklerine ve hiçbir sorunun da meydana gelmeyeceğine inanmaktadırlar.

6-Kanun Koyuculuğun Allah'a Özgü Olmasının Delilleri

Bu şüphenin cevabının verilmesi açısından insanın bir varlık olduğuna, ancak çeşitli organ, uzuv ve yönler sahip bulunduğuna ve bu yönlerin de birbirleriyle bağlantılı ve irtibatlı olduğuna dikkat etmek gerekir. İnsanın yalnızca iktisadi boyutu yoktur. Dolayısıyla insan ekonomiye yönelik bir kanun koyduğu ve toplumunun ekonomik boyutunu düşündüğü zaman, işi düzenlenmiş sayılmaz.

Toplumun ekonomisinin siyasetiyle, siyasetinin toplumsal ve medeni kanunlarıyla, medeni kanunlarının ceza kanunlarıyla, bunların hepsinin de uluslararası kanunlarla ve bir bütün olarak bunların insanın manevi, ruhi ve ahlaki boyutuyla sağlam bir irtibatı vardır. İnsan on varlık değildir ve on ruh da taşımamaktadır; insanın çeşitli yönleri ve değişik boyutları olan bir ruhu vardır; bunların da birbirleri ile bağları vardır. Öyleyse bir boyutta bir eksiklik bulunursa, sırasıyla diğer boyutları da etkileyecektir. İnsanı yaratan Allah, toplumsal hayatı ona kaçınılmaz kılmış ve toplumsal hayatın gerçekleşebilmesi için insan fıtratında bir takım etkenlere yer vermiştir. Böylece insanın tabii ve fitri bir şekilde toplumsal hayata

yönelmesi mümkün olmaktadır. Bundan dolayı, Allah'ın insanı yaratmasında bir hedefi bulunmaktadır ve o hedef, insanın toplumsal hayatın çatısı altında insani yüceliğe erişmesi, ruhi ve manevi boyutunun hizmetinde olan vücudunun bütün boyutlarını tekamüle erişmesi doğrultusunda geliştirmesi ve sonuçta istenilen kemal derecesine ulaşmasıdır.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

Ben, cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım¹.

Bu söylenenler, tevhid ve rububiyet ile ayrılmaz bir bağı bulunan ibadetin gölgesinde gerçekleşmelidir; aksi halde insani yüceliğe ulaşılmaz. Elbette bu suretin dışında görünüşte toplumda irdelenmesi gereken bir düzen oluşabilir. Sembollerinin Amerika olduğu ülkelerdeki düzen buna bir örnek teşkil etmektedir. Dünyanın medeni devletlerinin numunesi olan Amerika'da, bütün liselerde silahlı polis vardır ve polisin orda olmasına karşın her gün o liselerde cinayet işlenmesi dikkate değerdir. Bu beşerin sağladığı düzenin ta kendisidir ve aynı şekilde tesiri daha fazla olan bozukluk ve cinayetler de vardır.

Hatta eğer ilahi kanunlar uygulanmaksızın ve insanın manevi boyutuna ehemmiyet vermeksizin bir toplumda zahiri ve medeni bir düzen oluşursa, yine de insan hayatı nihai hedefine ulaşmamış olur. İnsan hayatı, karıncanın hayatı gibi midir? Bu düzen, emniyet, ilerleme, kalkınma, bilim, sanayi ve teknolojilerin hepsi, insan ruhunun yücelmesi ve Allah'a yaklaşması için bir vasıta. Bu ilişkileri kim iyi bir şekilde anlayabilir? İnsanın hangi çeşit yemeği yediği ve nasıl bir şekilde yaşadığı takdirde Allah'a yaklaşımda tesirli olacağını kim söyleyebilir? Domuz eti yemenin ve şarap içmenin bizim saadetimize etki yapıp yapmayacağını kim belirleyebilir? Dünya doktorları her ne kadar tıpta ilerlemiş olsalar da fazla alkol kullanmanın sadece beyin hücrelerine zarar verebileceği neticesine ulaşmışlardır. Ama onlar, alkolün insanın nihai saadetine zarar verip vermediğini bilmemektedirler. Zira bu alanda tecrübeleri yoktur ve aslında bu mesele tecrübe edilir değildir. İnsanın hayat kanunları, onun hayatının bütün yönlerini gözetecek, onun sadece bedensel sağlığı, ekonomik ve siyasi durumunun iyileşmesi ile yetinmeyecek, bunları diğer insan boyutlarından ayrı gözetmeyecek, bütün boyutların irtibatını beraberce düzenli ve uyumlu bir düzende sağlayacak şekilde düzen

¹ Zariyat/56

lemelidir. Bu boyutlar arasında irtibat sağlamak ve onları nihai yücelme yönüne sevk etmek için gerekli yüce ilim, yaratıcı olan Allah'tan başka kimsede yoktur. Bu yüzden kanunu Allah'ın koymasına lazımdır. Buna ek olarak, hangi kanun koyucu, kanun koyma esnasında kendisini şahsi menfaatlerine yönelmekten alıkoymabilmektedir? Gücü ele geçiren her grubun, kendi çıkarlarına uygun kanun koydukları ve uyguladıkları aşıkardır. Örneğin gördüğümüz şu İslam ülkelerinde, bir hükümet yönetime gelir gelmez yeni kararname ve genelgeler koymaktadır ve bu, genellikle iş başına gelen grubun lehine olmaktadır. Bunların sol veya sağ olması fark etmiyor; bu insan doğasının özelliğidir ve her halükarda bütün insanlar masum değildirler.

Bu meselelerin kendisi için bir fayda taşımadığı, ferdi ve grupsal yönelişlerden yoksun olabilen biri vardır ve o da Allah'tır. O'ndan başka her kim bir kanun koyarsa o kanunun, kendi faydasına veya zararına olma ihtimali vardır ama Allah'ın kanunlarının kendisi için yarar ve zarar yoktur. O, sadece insanların fayda ve zararını gözetmektedir. Öyleyse bir yandan, Allah'ın ilmi sonsuzdur ve öbür yandan O, kanun koymaktan dolayı bir fayda elde etmemektedir. Buna ilave olarak O'nun insanlara yönelik rububiyet hakkı bulunmaktadır ve eğer insan kemale ulaşmak istiyorsa, ilahi rububiyet hakkını eda etmelidir. Elbette bu başka bir konudur. Daha fazla açıklama gerektirmektedir ve bu kısa sürede bunu inceleme imkanı yoktur.

İnsanların birbirlerinin üzerinde belirli hakları vardır ve insanlar karşılıklı haklarını bilmektedirler. Örneğin çiftçi işçisinin üzerindeki hakkını ve işçi de çiftçi üzerindeki hakkını, yönetici halkın üzerindeki hakkını ve halk da onun üzerindeki hakkını bilmektedir. Halk, bu hakları bilmektedir ama Allah'ın insanlar üzerinde bulunan hakkını ve o hakkı eda etmeyi de bilmekte midirler? İslami düşüncenin aslı bütün hakların üzerinde Allah'ın hakkının geldiğidir. Bundan dolayı, ilk önce O'nun hakkı eda edilmelidir ve böylece Allah'ın hakkının gölgesinde insanların hakları eda edilecektir.

Öyleyse konulan kanunlarda insanların haklarını gözetmemiz ama Allah'ın hakkını göz ardı etmemiz mümkün müdür? Esasen Allah'ın hakkı gözetilmediği takdirde, O'nun haklarına yönelik zulüm ve haksızlık yapılmış olmaz mı? Ve bu şükürsüzlük ile insani yüceliğe ulaşılabilir mi? Hangi şükürsüzlük, Kur'an ayetinin belirttiği Allah'a yönelik şükürsüzlükten daha büyüktür.

إِنَّ الشُّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ¹

Şüphesiz şirk, gerçekten büyük bir zulümdür.

Zulümlerin en büyüğü, ilahi rububiyet dergahına yapılmış zulümdür. Bundan dolayı eğer ilahi hakkı gözetmezsek, büyük bir zulme mürtekip olmuş oluruz. O zaman başkalarına yönelik olarak adaletli olmamız nasıl mümkün olur? İnsan kendi yaratıcısına zulüm ettiği bir durumda nasıl adil olabilir? Ve söylediğimiz gibi, şirklerden biri de Allah'ın dışında başkalarının kanun koyuculuğuna inanmaktır.

Öyleyse, hem Allah'ın bizim bütün çıkarlarımıza yönelik ilminden ve hem O'nun kanun koymada çıkarı bulunmamasından ve hem de insana teşrii rububiyet hakkı olmasından ötürü, birinci aşamada Allah'ın kanununa, ondan sonra da Allah tarafından yetkilendirilmiş kimselerin koyduğu kanunlara riayet edilmelidir. Bu da aşağıdaki ayetin kapsamına girmek için, O'nun verdiği izin çerçevesinde olmalıdır.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ اللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ²

De ki: “Allah'ın sizin için indirdiği sizin bir kısmını haram ve helal kıldığınıız rızıktan, haber var mı? De ki: “Allah mı size izin verdi, yoksa Allah hakkında yalan uydurup iftira mı ediyorsunuz?”

Ve başka bir ayette Allah-u Teala şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ السِّتُّكُمْ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ³

Dillerinizin yalan yere nitelendirmesi dolayısıyla şuna helal, buna haram demeyin. Çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Şüphesiz Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa ermezler.

Bundan dolayı, ilahi teşrii rububiyet hakkını eda etmek için ilk önce Allah'ın kanununa müracaat edilmeli, sonra onun kanun koymak için kime izin vermiş olduğu veya kimin kanunları icra etme yetkisinin olduğu araştırılmalıdır. Çünkü o kanunların uygulanışı da O'nun emriyle olmazsa, yine Allah'ın kullarının, kendi sahiplerinin izni olmaksızın tasarrufları

¹ Lokman/13

² Yunus/59

³ Nahl/116

gerçekleşmiş olacaktır. İlahi düşüncede, Allah rızasının hilafına olduğu takdirde, kendi vücudumuz üzerinde bile tasarruf etmek caiz değildir. Bu anlamda başkaları üzerinde tasarruf nasıl gerçekleşebilir? Bu yüzden insanın intihar etme hakkı yoktur. Liberal düşünce, “insan kendisinin sahibi olduğundan intihar etme hakkına sahiptir” diyebilir, ama ilahi düşünce böyle değildir. İnsan kendinin sahibi değildir. Bilakis Allah’ın mülküdür; öyleyse insanın intihar etme hakkı yoktur. Zira Allah, ona böyle bir izinin vermemiştir. Allah-u Teala’nın insana emanet ettiği ruh ve hayatın inisiyatifi bir başkasının elinde değil, Allah’ın elindedir. Öyleyse kendi canını telef etmeye hakkı bulunmayan bir kimse, bir başkasına kendi canını alması için nasıl izin verebilir?

Sahibinin Allah olmasından ve O’nun böyle bir izini vermemesinden dolayı kendi elini kesemeyen veya kendi gözünü kör edemeyen bir kimse, hırsızın elini kesmesi veya bir şahsı cezaevine atması için, başka birisine nasıl izin verebilir? Hiç kimsenin böyle bir hakkı yoktur. Zira insanlar Allah’ın kullarıdır ve Allah’ın izni olmaksızın onlar üzerinde tasarrufta bulunulamaz. Öyleyse kanun koyuculukta ve aynı şekilde kanunu uygulamada, Allah’ın izni muteberdir. Özet olarak İslam’ın bu alandaki siyasi teorisi, ilahi teşrii rububiyetin, tevhidin usulü olduğu esasına dayalıdır ve eğer biri bu usule uymazsa, şeytanın küfre girmesi gibi küfre girecektir.

Onsekizinci Oturum

Yasamanın İslam'daki Şartları ve Konumu

1-Önceki Konunun Özeti

Geçen oturumlarda İslam'ın siyasi teorisi konusunda iki soruya cevap vermek gerektiği belirtildi. Birinci soru, toplumu yönetmek için kanunun ne gibi bir zorunluluk oluşturduğuydu. İkinci soru ise, iyi kanunun nasıl bir kanun olduğu ve toplumda kanun koymanın ve onu uygulamanın hedefinin ne olduğu idi. Birinci sorunun cevabında, toplum için ahlaki kanunların yanı sıra, devletsel kanunların da gerekli olduğunun, takriben dünyadaki bütün akıllı kimselerin görüşü olduğu beyan edildi. Ama ikinci soru ve kanunun hedefi hakkında, farklı görüşler öne sürülmüştür. Bazılarının görüşüne göre kanun, toplumda düzeni sağlamak içindir. Bir diğer görüşe göre ise kanun, sosyal adaletin korunması ve sağlanması içindir. Son olarak liberalizm düşüncesi, kanunun ferdi özgürlükleri korumak için olduğunu belirtmektedir. Yani insanların hayatında asıl olan, herkesin istediği her şeyi yapmasıdır. Ancak pratikte rahatsızlık meydana geldiğinden ve bazı fertlerin, başkalarının kendi özgürlüklerinden yararlanmalarına engel teşkil etmesinden dolayı kanunun fonksiyonu, fertlerin özgürlüklerini güvence altına almak ve rahatsızlıklara engel olmaktır.

Yukarıdaki ölçüler ile ilgili olarak konu boyunca, İslam'ın siyasi teorisinde, düzeni ve emniyeti korumanın ve aynı şekilde adaleti sağlamanın ve bunun gibi şeylerin normal hedefler olduğu, İslam'daki yaşamada bu hedeflerden daha büyük bir hedefin göz önünde bulundurulduğu açıklandı. Bir cümleyle açıklamak gerekirse kanunun hedefi, insanların maddi ve manevi çıkarlarını korumaktır. Şüphesiz; manevi çıkarların önemi maddi çıkarlardan daha fazladır. Kanun, Allah'a yaklaşmada özetle insanların tekamülünü sağlayacak ve onların Allah'a yönelik hareketlerine engel olacak şeyleri toplumdan kaldıracak şekilde

olmalıdır. Genel anlamıyla hedef, bütün insanların maddi ve manevi çıkarlarının korunmasıdır. Bunun ardından kimin kanun koyucu olması gerektiği düzleminde bir başka konu beyan edildi. Bu alanda da değişik görüşler mevcuttur. Genel olarak siyaset ve hukuk filozofları arasında iki şartın muteber oluşu müsterektir: Birincisi, kanun koyucunun kanunun hedefini iyi bilen bir kimse olması ve ikincisi ise bu kimsenin kendi şahsi çıkarlarını toplumun çıkarlarına tercih etmemesidir. Bu iki şartı herkes, az veya çok kabul etmektedir. Her ne kadar kanun için değişik hedefler öngörüyorlarsa da herkes, kanun için öngördüğü hedefe yönelik, kanun koyucunun bu hedefleri iyi tanıyan ve onlara ulaşmanın yolunu bilen bir şahıs olmasını gerekli görmektedir. Böylece o şahsın koyduğu kanun vasıtasıyla bu hedeflere ulaşmak mümkün olur. Buna ek olarak kanun koyucunun ilmi, kanunun hedefine ulaşma yolunu bilebilecek ve bu esas uyarınca kanunları vazedebilecek nitelikte olmalıdır. Kanun koyucu, kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarına tercih etmemesi için ahlaki liyakat de taşımalıdır.

2-Yasama Şartlarının Allah'a Özgü Oluşu

Burada İslam, yukarıdaki iki şartı tam anlamıyla göz önünde bulundurmakla birlikte, kanun koyucunun kesinlikle insanın maddi ve manevi çıkarlarını bilmesini, ferdi ve grupsal çıkarları camianın çıkarlarına tercih etmemesini gerekli görmektedir. Aynı şekilde İslam, aslında kanun koyuculuğun insanlara emirde ve nehiyde bulunabilecek bir kimsenin hakkı olduğu şartını da öngörmektedir. Toplumun çıkarlarını bilen ve gerçekten de ferdi ve grupsal çıkarların yanında camianın çıkarlarına öncelik verebilen kimseler mevcut olsa bile, yine de böyle kimselerin kanun koyma hakları yoktur. Çünkü her bir kanun ister istemez emir ve nehiy taşımaktadır. Hak ve ödev ilişkisi hakkında konuştuğumuz oturumda her kanunun ya direkt olarak ya da dolaylı veyahut içerik olarak emir ve nehy taşıdığını açıklamıştık. “Halkın malına tecavüz etmeyin” dedikleri zaman, bu direkt olarak menetmeyi içermektedir veya “başkalarının mallarına saygı gösteriniz” dedikleri zaman, burada bir emir bulunmaktadır.

Bazen kanunun dili, emir ve men etme değildir. Örneğin “şu vasıftaki kimsenin bu hakkı vardır” denilmektedir. Bir kimsenin bir hakka sahip olmasının manası, diğer kimselerin bu hakka riayet etmeleridir. Bu, kanunun güvence altına aldığı bir emirdir. Aynı şekilde başkaları bu hakka tecavüz etmemelidir. Bu da kanunun güvence altına aldığı bir menetmedir. Öyleyse kanun koyucunun başkalarına emirde ve nehiyde

bulunma hakkının olması gerekir ve bu hak esasen Allah'ındır. Birinci şart, kanun koyucunun insanların çıkarlarını en iyi şekilde bilmesi gereğinden ibaretti ve bu en kapsamlı şekilde Allah'ta bulunmaktadır. Çünkü O, herkesten daha çok kendi kullarının çıkarlarını bilmektedir. Aynı şekilde ikinci şart da, kanun koyucunun ferdi çıkarları toplumsal çıkara öncelikli kılmaması gereğinden oluşmaktaydı ve bu da en güzel şekilde yalnızca Allah'ta vardır. Çünkü Allah'ın kullarının davranışlarından hiçbir çıkarı yoktur. Eğer bütün insanlar mümin olurlarsa, bunun Allah'a hiçbir faydası olmaz ve yine bütün insanlar kafir olurlarsa, bunun Allah'a hiçbir zararı dokunmaz. Bütün insanlar kanunlara riayet ederlerse, bunun Allah'a bir faydası olmaz ve eğer insanların tamamı kanuna uymazlarsa, yine Allah'a hiç bir zarar dokunmaz.

Ama üçüncü şarta gelince, Allah'ın dışında hiçbir şahsın zati olarak bu hakkı yoktur. Çünkü emirde ve nehyde bulunan kimsenin başkalarında hakkı olması gerekir. İnsanların diğer insanlara yönelik ne gibi bir hakkı vardır? Bütün insanlar, ilahi dergahta eşittirler. Allah, bütün insanların sahibidir, insanlar bütün varlıklarıyla O'na aittirler ve bütün insanlara emir ve nehyde bulunma hakkına O sahiptir. Başka bir ifadeyle, insanlar Allah'ı rablik ile tanımalı ve O'nun rablik hakkını eda etmelidirler. Bu rububiyet iki alanda tecelli etmektedir: Bunlardan ilki, tekvin alanıdır. Yani insan, dünyanın idaresini zati olarak Allah'tan bilmeli ve yaratılış kanunlarını alemde Allah'ın karar kıldığına inanmalıdır. Ay ve güneş onun direktif ve emriyle dönmektedir ve kainattaki gelişmeler onun iradesi çerçevesinde gerçekleşmektedir. Öyleyse alemin tekvini rabbi, emir sahibi, alemin yönetici ve yaratıcısı O'dur. İnsan, aynı şekilde Allah'ın teşrii rububiyeti olduğuna da inanmalıdır. Geçen oturumda bu konu hakkında açıklamada bulunmuştuk Teşrii rububiyet Allah'a aittir ve teşrii rububiyetteki tevhid, insanın hüküm ve kanunları yalnızca Allah'tan almasını ve kanunun uygulayıcısının da Allah'ın izni ile yasaları toplumda icra etmesini gerektirmektedir.

3-Kanunsal Mercilerin Çokluğunun Gerekliliği Şüphesi

Burada bazı şüpheler beyan edilmektedir: (Önceki oturumlarda bu şüphelere değinildi. Ancak başında ve yeni bazı konuşma ve seminerlerde bu konular ile ilgili bir takım noktalar dile getirilmektedir ve bu, bazılarının bu konulara ya dikkat etmediklerini ya da bu konuları iyice anlamadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu alanda daha fazla açıklama yapılması gerekmektedir.)

Şüphelerden biri şudur: Sizler kanunu Allah'ın koymasını gerektiğini ve bunun teşrii rububiyetteki tevhidin gereği olduğunu söylemektесiniz, ama biz toplumda Allah'ın koymadığı bir takım kanunlara ihtiyacımızın olduğunu ve halkın kendilerinin bu kanunları vazetmiş olduklarını ve vazetmedikleri halde de toplumun karışacağını görmekteyiz. Örneğin İslami olan camiamızda bir çok kanun, İslami şura Meclisi tarafından konulmamıştır. Toplumun ihtiyaç duyduğu bu kanunlar, Allah ve Peygamber tarafından vazedilmemiştir. Bunun en bariz numunesi, herkesin irtibatla olduğu trafik ve şoförlük kurallarıdır. Bu kurallar olmadığı takdirde, dünyada kazalar fazlalaşacak, insanların canı tehlikeye düşecek ve malları yok olacaktır.

O halde bir toplumun böyle kanunlara ihtiyacı bulunmakla birlikte Allah, bu alanda kanun koymamıştır. Trafik ve şoförlük hakkında bir kanun, ne Kur'an'da ve ne de Peygamber ve İmamların hadislerinde mevcuttur. Öyleyse kanunların ilahi ve Allah'tan olması ve Allah'ın bu kanunları koymasını gereğine siz nasıl uyuyorsunuz? İnsan olan kanun koyucular tarafından konulan normal kanunlar da muteber ise, yasanada iki mercinin olması gereği ortaya çıkar: Biri Allah ve ötekisi de sizin açıklamanıza göre teşride şirke yol açan halktır. Bu değişik şekillerde beyan edilmiş üzerinde durulması gereken bir şüphe dir. Elbette bunun cevabı verilmiştir, ama maalesef gereken ölçüde anlaşılma mış ve kavranmamıştır.

4-Belirtilen Şüphenin Cevabı

Yukarıdaki şüpheyi cevaplar ken iki noktaya dikkat etmeliyiz. Birinci nokta, kanunun bir çok manasının olduğunu: Bazen sadece genel kaidelere kanun denmekte ve bu, cüzi kanunları, icrai genel geleri ve kararnemeleri içermemektedir. Bazen de kanun kelimesi, bir idarenin müdürünün yönetimi altındaki memurlarına yönelik belirttiği kuralları bile kapsayacak derecede genişletilmektedir ki bu tanım da yanlış değildir. Başka bir ifadeyle, kanunun bir genel manası ve bir de özel manası vardır ve her ikisi de doğrudur. İslam'da hiçbir şartta değişmeyen, bütün insanlar ve bütün zamanlar için geçerli olan bir dizi sabit kanunlar ve bir de zaman ve mekanın şartlarına tabi olan bir dizi değişken kanunlar mevcuttur. Müçtehit, din alimleri ve fakihlerin İslam'da açıklanmış olan genel usullere dikkat ederek, bu değişken kanunları vazetmeleri gerekir. Bu da ikinci noktadır.

Bizim üzerinde durduğumuz şey, sabit kanunların Allah tarafından olması ve değişken kanunlar için de genel çerçevelerin tayin edilmesidir.

Böyle olmadığı takdirde ise, bütün sabit ve değişken kanunların, kanun koyucu aracılığıyla toptan ve bir bütün olarak konulması ve insanlara sunulması mümkün değildir. Bütün zamanlar ve mekanlar için gerekli olan değişken kanunların sonu yoktur ve bunun için bir sınır ve kapsam bulunmamaktadır. İnsanın zihinsel ve düşünsel kapasitesi, dünyanın başlangıcından sonuna kadar gerekli değişken kanunları barındıracak nitelikte değildir. Sonuç olarak bu kanunların her bir bölümü kendine özel zamanda konulmalıdır. İslam'ın başlangıcında otomobil ve taksiden hiçbir eser olmadığı halde, otomobil şoförleri sağdan hareket etmelidirler diye bir şey söyleselerdi insanlar, bu kanundan bir şey anlar mıydı ve bu kanunun mefhumunu derk edebilir miydi? Bunun için bu kanunlar, her zamanın özel gerek ve şartlarına göre vazedilmelidir. Bununla beraber, bu kanunların önceden Allah tarafından konulmuş çerçeveleri bulunmaktadır. Bu kanunları hazırlayan kimselerin, bu çerçevelere riayet etmeleri ve mevcut olan bazı değerleri de göz ardı etmemeleri gerekmektedir. Kuşkusuz bu sabit kanunları ve değişken olgular için beyan edilmiş çerçeveleri başkalarından daha iyi bilen kimseler, bu önemli vazifenin üstesinden gelebilirler. Öyleyse birinci olarak, kanunların ilahi ve Allah tarafından olması gerektiğini söylediğimiz vakit, kastettiğimiz sabit ve her zamanki kanunlardır. İkinci olarak, değişken kanunlar için Allah-u Teala tarafından belirli çerçeveler tayin edilmiştir ve bunlar, değişken kanunların salâhiyetlerini tesbit etmek için ölçüdür. Bunun hakkında Kur'an'ın yüce bir tabiri vardır:

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ (7) أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ¹

Gökyüzü, onu da yükseltti ve mizanı koydu. Sakın mizanda haksızlık ve taşkınlık yapmayın.

İlahi ve tevhidi düşüncenin üzerinde durduğu ve gerektirdiği şey, kanunun hazırlanması konusunda açıkladığımız üçüncü noktadır ve o şundan ibarettir: Kanun emir ve menetmeyi içerdiğinden dolayı insanlara yönelik emirde ve nehiyde bulunmaya hakkı olan bir kimse kanun koyabilir ve bu Allah'tan başkası olamaz. İnsanların zati olarak birbirlerine yönelik emirde ve nehiyde bulunma hakları yoktur. Dolayısıyla onlar, bir kanun koyamaz ve onu icra edemezler. Bunun için değişken kanunların zamansal ve mekansal şartlara uygun olarak konulması ve koyma izninin de Allah tarafından verilmiş olması şarttır

¹ Rahman/7-8

Çünkü zati olarak emir ve nehyde bulunmaya O'nun hakkı vardır ve başkalarının koyduğu kanunların itibar kazanması için, onlara da bu hakkı O tanınmalıdır.

5-İkinci Şüphe, Yasamada Allah'ın İzninin Tesirinin Olmaması

Öne sürülen şüphelerden bir diğeri de şudur: Yasamada Allah'ın iznini muteber bilmenin sözden öteye bir tesiri yoktur. Bu şart ile, realitede ve kanun koyuculukta değişme olmamakta ve sadece demagoji yapılmaktadır.

Örneğin bu zamanda, herhangi bir değişken sosyal mesele hakkında, uygun kanunun hazırlanması amacıyla İslami Şura Meclisinde bir grup toplanmakta, birbirlerine danışmakta ve neticede belirli bir kanunu koymaktadırlar. Burada, "Allah izin vermiştir veya vermemiştir," dememiz arasında ne fark vardır? Bu sadece kullandığımız bir sözdür ve ondan öteye etkisi bulunmamaktadır. Öyleyse kanunun itibarının ölçüsü, bir grup uzmanın fayda ve zararları araştırmaları ve faydaları tesbit ettikten sonra kanun koymalarıdır. Bu anlamda bu kanunun, tabiri caiz ise, kanun koymaya izni olan kimseler tarafından ya da diğer uzmanlar tarafından konulması arasında ne fark vardır?

6-İkinci Şüphenin Cevabı

Her ne kadar bizim muteber bildiğimiz izin, deyim yerindeyse, farazi bir olgu olsa da ve bir şahsın başka bir şahsa bir işi yapması için izin vermesiyle o işin gerçekliği değişmese de insanın toplumsal yaşantısı bu farazi olgular olmaksızın düzenlenebilir mi? Farz edin ki bir şahıs otomobilini park etmiş ve sizin de bir işiniz çıkmıştır. O arabaya binip-gitmeye, işinizi halletmeye ve geri dönmeye ihtiyacınız vardır. Acaba siz izinsiz olarak o arabaya binebilir ve işinizi halletmeye gidebilir misiniz? Eğer araba sahibine söylerseniz ve o da izin verirse ne ala ama onun iznini almamış olarak sizin o arabanın koltuğuna oturmaya hakkınız var mıdır? İzin verdiği takdirde şüphesiz ki onu kullanma hakkınız mevcuttur ama o izin vermeksizin ona binerseniz kanunun aleyhine hareket etmiş olursunuz. Bu durumda o, sizi şikayet edebilir. Mahkeme kurulup, sizi mahkum edebilirler. Çünkü o, size izin vermemiştir.

Başka bir örnek: Evlenmek isteyen bir erkek ve kadını göz önünde bulundurunuz. Bunlar yıllardır birbirlerini tanımaktadırlar. Örneğin bir idarede yıllarca beraberce çalışıp, birbirlerinin ahlaklarını bilmekte,

ailelerini tanımakta ve aynı zamanda dindar olmakta ve bütün evlilik hazırlıklarını yapmış bulunmaktalar. Ancak nikah akdi okunmayınca ve her gelenekte muteber olan gerekli merasim yapılmayınca dek, onların ilişkileri meşru olmayacaktır. Nikah akdinin iki tarafın rızasıyla söylenen bir söz dışında bir şey olmadığı doğrudur. Ama bu, kendisi söylendikten sonra binlerce haramın helal ve binlerce helalin de haram olduğu bir sözdür. İnsanın toplumsal yaşamı, bu farazi olgulara tabidir ve esasen toplumsal hayat, işte bu izin verme, yetki verme, imzalama ve reddetmeler ile gerçekleşmektedir.

Başka bir örnek: Farz ediniz ki bir şahıs, vali sıfatıyla şehrinize atanacaktır. Ancak bu karar henüz belirtilmemiş ve tanışma merasimi de gerçekleşmemiştir. Acaba o şahsın valiliğe gitmeye, masa başında oturmaya ve çalışmaya hakkı var mıdır? Böyle bir hakkının olmadığı, memurların onu dışarı atacakları ve ona “bu valinin masasıdır” diyecekleri apaçıktır! Eğer o, “benimle konuşulmuştur ve sonraki aydan itibaren sizin valiniz olmam kararlaştırılmıştır” derse, ona “ne zaman atama kararı gelirse, siz o zaman vali olacaksınız,” diyeceklerdir. Eğer şahıs “ne fark eder, sadece bakanın atması gereken bir imza ve vermesi gereken bir yetki kalmıştır” derse, ona “doğrudur, işte o imza sizin meşruiyetinizin delilidir,” derler. Bütün toplumsal işler bir imza ile resmiyet kazanmaktadır, yasama da böyledir. Kanun koyuculuk Allah'ın hakkı ise, başkalarının koyduğu kanunlar, yalnızca O'nun izniyle muteber olabilir ve bu suretin dışında, o kanunlar meşru ve muteber olmayacaktır.

أَقُلْ أَلَّهِ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ¹

De ki: “Allah mı size izin verdi, yoksa Allah hakkında yalan uydurup iftira mı ediyorsunuz?”

Eğer Allah izin vermemiş ise, bu iş caizdir veya caiz değildir, helaldir veya haramdır demeye sizin ne hakkınız vardır? Kanun koymanın manası bundan ibarettir. Yani bu iş caizdir ya da o iş caiz değildir. Şariat literatürü ile helaldir ya da haramdır manasındadır. Allah, size izin vermeksizin, böyle hükümler verebilir misiniz? İslami şura meclisi ile eski rejimin Milli Meclisi arasındaki fark, işte bu kelimededir; bu meclis Allah tarafından yetkilendirilmiş biri tarafından meşrulaştırılmaktadır. Yani Veliyy-i Fakih'in değişken kanunlar koymaya hakkı bulunmaktadır ve onun izni, İslami Şura Meclisinin kararlarına itibar kazandırmaktadır.

¹ Yunus/59

İmam-ı Zaman'ın Allah tarafından (kanun vazetmek için) yetkilendirildiği bir dönemde, başkalarının kanun koymaya yetkilerinin olmayışı gibi, Veliyy-i Fakih'inde İmam-ı Zaman tarafından (kanun vazetmek için) yetkilendirildiği bir dönemde, başkalarının kanun vazetme yetkileri yoktur. Allah tarafından direkt veya indirekt şekilde yetki sahibi olan bir kimse, başkalarının işlerinde tasarrufta ve onlara emir ve nehiye bulunabilir. Lakin yetki sahibi olmayan kimsenin emir ve nehyetme hakkı yoktur ve onun emir ve nehyi etkisizdir.

(Ben, düşünsel ve teorik analizlerimde şahısların sözlerine dayanmayı istemiyorum, ancak İmam Humeyni'ye (k.s) diğer şahısların kategorisinde yer verilemez. Onun beyanatları Kur'an ve sünnetten alınmadır, bu yüzden onun sözlerine istinatta bulunuyorum.) İmam, açıklamalarının birinde açıkça şöyle buyurmuştur: "Hatta Cumhurbaşkanı bile Veliyy-i Fakih tarafından atanmaz ise, tağuttur ve ona itaat etmek caiz değildir." Halk, Cumhurbaşkanı'nı kendi oylarıyla seçmektedir ama Veliyy-i Fakih tarafından ona izin verilmediği taktirde, İmam onu tağut olarak değerlendirmektedir. Onun emir ve nehyinin hiçbir itibarı yoktur ve ona itaat etmek de caiz değildir. İmam Humeyni, Cumhurbaşkanı'nı teyit etmeye yönelik verdiği bütün hükümlerde "ben sizi atıyorum" diye buyurmuştur. (Bazı durumlarda da, "ben taşıdığım ilahi velayet sıfatıyla, sizi Cumhurbaşkanlığına atıyorum," demiştir.) Halkın oy vermesine, oylarının doğru olmasına ve teyit edilmiş olmasına rağmen, İmam böyle buyurmuştur.

Elbette halkın toplumsal düzenlemelerde katılımlarının olması gereklidir ve seçime katılmak onların şeri görevidir. Bu yüzden seçim zamanı geldiğinde İmam Humeyni (k.s), "seçime katılmak şeri bir görevidir ve herkes katılmalıdır," diyordu. Lakin her kanun koyucunun ve her makam sahibinin işinin şeri itibarı, sonuçta Allah'a dönmelidir. Çünkü o alemin kaderinin sahibidir. Allah, Peygambere (s.a.a) ve masum imama (a.s) hükümet ve yasama yetkisi vermiştir. Peygamber veya masum imam tarafından da Veliyy-i Fakih örneğindeki gibi, genel atama yoluyla veya kendi zamanlarının görevlilerinin ve valilerinin özel bir şekilde atanması vasıtasıyla başka şahıslar, masumun izni ile meşruiyet elde ediyor ve onlara izin verildiği zaman itibar kazanıyorlardı.

Öyleyse izin vermek ile vermemenin ve onaylamak ile onaylamamanın arasında ne gibi bir farkın olduğuyla ilgili bu şüphenin cevabı bütün sosyal meselelerde bulunan farktan ibarettir. Görevi resmi olarak kendisine bildirilmemiş bir valinin başkaları ile arasında ne fark vardır? Resmi olarak atandığı hükmü kendisine bildirilmemiş Milli Eğitim

Bakan'ın diğer insanlardan farkı nedir? Her ne kadar kararın bildirilmesi kararlaştırılmışsa da, onun bugün hiçbir şekilde faaliyette bulunmaya hakkı bulunmamaktadır. Ne zaman atanma kararı ona bildirilirse, o zaman resmen görevli olmakta ve bir imza ile halkın malları üzerinde tasarrufta bulunabilmektedir.

Bir şahıs, çok büyük bir servetini sizin inisiyatifinize bırakabilir, size bağışlayabilir ve istediğiniz şekilde kullanmanız için size izin verebilir ya da bu şahıs, mallarını topluma vakfedebilir veya özel bir şahsa verebilir. Her halükarda "ben mallarımı bağışlıyorum" diye bir kelime ile iş tamamlanmakta ve onun malları üzerinde tasarrufta bulunma helal ve caiz olmaktadır. Ama izin vermez ve mallarını bağışlamaz ise, onun malları üzerinde tasarrufta bulunmak haramdır ve eğer biri, onun malları üzerinde tasarrufta bulunursa, suçlu kabul edilir.

Bütünüyle, toplumsal konuların hepsi, bu gibi farazi olgulara tabidir ve bu izin ve müsaadeler olmayıncaya dek, toplumsal düzenlemelerde hiçbir şey resmiyet kazanamaz. O zaman, Allah tarafından insanları yönetmeye, onlara emir ve nehyde bulunmaya talip olan kimsenin izne ihtiyacı olmadığı nasıl söylenebilir? Allah'ın izni olmaksızın, Allah'ın kullarına hükümet edilebilir mi? İnsanlar bizim kullarımız değildir ki onları yönetme hakkımız olsun, onlar Allah'ın kullarıdır. Allah'ın yanında hakim ve hükmedilen eşittir, Allah izin vermeyinceye (yetkilendirmeyinceye) kadar yöneten ve yönetilen, rehber ve ümmet birdir. Allah bir kimseye izin verdikten sonra, onun başkalarına emirde ve nehyde bulunması muteber olur.

7-İnsanın Kendi Kaderine Hakimiyeti

İnsanın kendi kaderine hakimiyeti mefhumu da ayrı bir konudur. Gerçi daha önce biz bu konuyu açıklamıştık ama bu konunun gazetelerde, basında, bazı aydınların konuşmalarında ve hatta Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından yayınlanan bazı oturumlarda "fertlerin özgürlükleri saygındır. Çünkü anayasaya göre onlar kendi kaderlerine hakimdirler," şeklinde gündeme taşınmasından ötürü, bu konu hakkında daha fazla açıklama yapma gereği vardır.

"Hakimiyet" kavramı hukukun iki alanında incelenebilir. (Elbette kavramlar birbirlerine benzediğinden, yeterli derecede bilgisi olmayanlar, onları yerlerini değiştirmek suretiyle kullanmaktadır.) Bu iki alandan birisi her milletin kendi kaderine hakim olduğunun söylendiği Genel Uluslararası Hukuktur. Bu söylem, genel uluslararası hukukta bir ilke sıfatıyla ülkeler arasındaki ilişkileri, onların birbirlerine karşı aldıkları

tutumları ve sömürgeci ülkelere karşı mukabele etmeyi gözetmektedir. 18. ve 19. yüzyıllarda, özellikle batı dünyasında, sömürgeciliğin boyutu genişledi. Dayatmaya ve kuvvete sahip olan herkes, ya silah zoruyla ya da hile ve entrika yoluyla aldığı toprağa işbirlikçi bir hükümeti hakim kılmakta ya da orada yöneticilik yapması için temsilci yollamaktaydı. Yani bir milletin kaderini başkaları ele almakta veya başka bir ülkenin mandası altına girmekteydi.

Gerçekte “Mandacılık” meselesi, uluslararası hukukta bahsedilen konulardan birisidir. Halkların dünya sömürgeciliğini tanımalarından ve kendi haklarının iadesi için girişimlerde bulunmalarından sonra, milletlerin hakimiyet ilkesi gündeme geldi ve yavaş yavaş uluslararası hukukta her milletin kendi kaderine hakim olduğu ilkesi benimsendi. Yani başkalarının hiç bir milleti sömürmeye ve onları mandası altına almaya hakkı yoktur. “Milli Hakimiyet”in manası her milletin diğer bir millet karşısında istiklal sahibi olması, kendi kaderine hakim bulunması, hiç bir milletin kendini diğer milletlerin hamisi bilmeye hakkının olmaması ve hiçbir devletin başka bir ülkeyi kendi mandası olarak görmeye hakkının bulunmamasıdır. Bu, yeri ve mekanı uluslararası ilişkiler olan bir ilkedir.

İkinci konu ise, bir toplum içindeki fertlerin hakimiyetidir. Bu ilke asli haklar ile ilgilidir. Yani sınıf ve gruplardan oluşan bir toplumun içerisinde, (bu toplumun diğer toplum ve ülkeler ile nasıl bir ilişkisinin olduğuna bakılmaksızın) hiçbir sınıfın diğer sınıfa ve hiçbir grubun diğer bir gruba kendiliğinden hakimiyet hakkının olmamasıdır. Bu, dünyanın bir çok ülkesinde mevcut olan, hakim sınıfın belli ve tanımlanmış olduğu ve örneğin bin ailenin hakimiyet hakkının olduğu bir yerde, her zaman hakim olmak isteyen tüm kimselerin, bu tabakadan olmasını gerektiren sınıfsal bakışlara terstir. Hakimler, elit tabakadan, toprak sahiplerinden veya belirli bir ırktan idiler. Her ferdin kendi kaderine hakim oluşunu beyan eden bu ilke, belirli bir sınıfın ve şahsın hakimiyetini reddetmektedir. Öyleyse toplum içerisinde bir fert, kendinin diğer fertlerin hakimi olduğunu söyleyemez ve bir grubun, sınıfın ya da ırkın kendini diğer grup ve ırkların hakimi bilmeye hakkı yoktur. Bu da bir ilkedir.

Bu usullerin yeri, insanların birbiriyle olan ilişkileridir ve yukarıda belirttiklerimiz bu konuya dikkatleri yöneltmek içindir. İster, genel uluslararası hukuk ile ilgili milletlerin, ülkelerin ve devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen ve her milletin kendi kaderine hakim olduğunu ve hiçbir diğer ülkenin ona hakimiyet hakkının olmadığını

belirten ve bu esas uyarınca diğer toplumlarda yaşayan insanları gözetleyen birinci ilkede olsun ve isterse, ülke fertlerinin asli hakları ile irtibatlı olan ve onun esasınca her ferdin kendi kaderine hakim olduğunun, yani başka bir insanın ona hakimiyet hakkının olmadığına belirtildiği ikinci ilkede olsun, bütün bu hukuk ve usullerin yeri, insanların birbiriyle olan ilişkileridir, insan-Allah ilişkisi değildir. Bu usulleri belirleyen kimseler, -ister bir dine inanmış olsunlar, ister inanmamış olsunlar- Allah'ın da insanlara hakimiyet hakkının olduğunu söyleyecekleri insan ve Allah arasındaki ilişkiyi hiçbir zaman göz önünde bulundurmamışlardır. Onlar, bu alanda çalışmıyorlardı; Bilakis acaba hami ve sömürgeci sıfatıyla bir ülkenin başka bir ülkeye hakimiyet hakkı var mıdır yok mudur veya ülke içerisinde zati olarak bir grubun, sınıfın tabakanın veya ferdin, başkalarına hakimiyette bulunmaya ve onların kaderlerini üzerine almaya hakkı var mıdır yok mudur? diye insanlar arasındaki ilişkileri düzenleme alanında çalışmaktaydılar.

Her insanın kendi kaderine hakim olmasının manası, başka insanların bir insana hükmetme hakkının olmayışdır, Allah'ın hakkının da olmayışı değildir. Farz ediniz ki, bu kanunları yazan ve bu usulleri beyan eden kimselerin hepsi, dinsiz idiler ve Allah'a inançları yoktu. Ama İslam Cumhuriyetinin anayasasında insanlar kendi kaderlerine hakimdirler, diye yazıldığı vakit, "Allah burada da mı göz ardı edilmiştir," diye sorulmaktadır. Yani insanlara emir vermeye Allah'ın da mı hakkı yoktur? Yoksa bu ilke, dünyada hakim olan ve onun esasınca insanların zati olarak başkalarını yönetmeye ve onların kaderlerine egemen olmaya haklarının olmadığı geleneksel ilişkiler düzenine mi atıfta bulunmaktadır? Kesinlikle Allah'ın da hakimiyet hakkının olmadığı söylenmek istenmemektedir. Anayasada bulunan diğer onlarca ilke ve onlarda açıkça belirtilmiş olan ilahi kanunların kesin icra edilme gereği, bunun şahididir. Bir kimse bu ilkelerin varlığıyla birlikte, fertler için belirlenmiş olan bu hakimiyet hakkının, Allah'ın hakimiyetini reddettiğini nasıl düşünebilir! Akl-ı selim sahibi biri, İran İslam Cumhuriyeti'nin anayasasından böyle bir sonuç çıkarabilir mi?

8-İnsanın Hakimiyeti Allah İle Çelişmemektedir

Konunun daha fazla aydınlanması için başka bir bilim ve daldan bir örnek veriyorum. Böylece bu mefhumlar biraz daha açıklığa kavuşacak ve şeytani şüphelerin sunulmasının ve suistifade etmenin zemini ortadan kalkacaktır. Bugün bütün halkımızın ve dünyanın bildiği meselelerden biri de -öyle ki bu mefhum dünya kültürünün bir parçası olmuştur-

özgüven meselesidir. Bu, psikoloji bilimi ile ilgili bir konudur. İnsanın özgüveni olmalıdır, denilmektedir. Bu cümleyi bir çok kez duyuyor ve bir çok kez de kitaplarda okuyorsunuz. Her gün radyo ve televizyonda özellikle de eğitim ve aile ile ilgili yapılan tartışmaların bir çoğunun önemli merkez ve yönleri, kendine güven meselesi ile alakalıdır. Örneğin “özgüven oluşması için çocuk şöyle terbiye edilmelidir,” denmektedir. Gençlere özgüven kazanacakları şekilde davranmaya ve aynı şekilde ahlaki konularda da fertlerin kendilerine güvenmeleri ve başkalarına yük olmamaları gerekliliğine bir çok atıfta bulunulmaktadır. Öte taraftan bizim “tevekkül ve Allah’a güven” adıyla İslam’da başka bir kavramımız bulunmaktadır, yani insan, kendini Allah’ın karşısında bir şey saymamalı ve her şeyi ondan istemeli ve yalnızca O’nu her şeyin öznesi bilmelidir.

وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بَضْرًا فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ¹

Allah sana bir zarar dokunduracak olsa, O’ndan başka bunu sende kaldıracak yoktur. Ve eğer sana bir hayır isterse, O’nun bol fazlını geri çevirebilecek de yoktur. Kullanından dilediğine bundan isabet ettirir. O, bağışlayandır, esirgeyendir.

Yarar ve zarar O’ndandır, insanın iradesinin Allah’ın iradesi karşısında bir değeri yoktur ve o, Allah’ın yarattıklarının azameti karşısında çok küçüktür. İslam ve Kur’an öğretilerinde insanın kendini her zaman Allah’ın karşısında çok küçük, hakir ve zelil görebileceği şekilde yetiştirilmesine çalışılmıştır ve İslam’ın yetiştirme esası, Allah’ın rububiyeti ve kulun ubudiyeti esasına dayalıdır.

İnsanın hem özgüveninin olması ve hem de bu derecede kendini Allah’ın karşısında küçük görmesi nasıl mümkündür? Acaba Allah’ın karşısında kendini küçük görmek psikolojide; özellikle de eğitim psikolojisinde, üzerinde durulan özgüven, şahsiyet duygusu, şahsiyeti geliştirme ve bunun gibi kavramlar ile uyumakta mıdır? Bu, hakimiyette, siyasi meseleler alanında ve şahsa hakimiyette bulunma ile irtibatlı konuda öne sürülen şüphenin benzeridir ve bu şüphe psikolojik, ahlaki ve eğitimsel konularda öne sürülmektedir. Bu iki konuyu birbirleri ile kıyaslamamın sebebi, aralarındaki ortaklıklar sayesinde, zihinlerin hakikati anlamada daha hazırlıklı olmalarıdır. Bu psikolojik konuda, özgüveni vurgulamak, başka insanlara güvenmenin karşısında yer almakta ve şöyle

¹ Yunus/107

söylenmektedir: Çocuğu baba ve annesine ya da arkadaşlarına veya komşu ve akrabalarına dayanmayacak/yaslanmayacak ve kendi ayaklarının üzerinde durabilecek şekilde yetiştiriniz. Bunun manası, başka insanlara dayanmamak, onlara yük olmamaktır, Allah'a da muhtaç olmamak değildir.

Aslında konunun yeri, bir insanın diğer insanlar ile arasındaki bağlantıyla ilişkilidir. "Özgüven" mefhumu, başkalarına dayanmayacak şekilde insanın hareket etmesi ve kendi ruhiyesini güçlendirmesidir. Bu, İslam'da da vurgulanmış bir emirdir. Hz. Peygamberin (s.a.a) ve masum imamların (s.a) hayat mücadelesinde bu konunun üzerinde durulmuş ve ona vurguda bulunulmuştur ama maalesef biz, bu şeylere daha az dikkat etmekte ve bu tür konuların batının yeniliklerinden olduğunu sanmaktayız. Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında sahabeler öyle bir şekilde yetiştirilmişlerdi ki, eğer bir kimse elinde kırbacı olduğu halde ata binse ve kırbacı yere düşseydi, atın yanında hareket etmekte olan arkadaşına kırbacı yerden al, bana ver demezdi. Kendisi attan iner, kırbacını alır ve yine atına binerdi! Bu, bizi ayaklarımızın üzerinde durmaya, kendi yükümüzü yüklenmeye, kendimizi başkalarına muhtaç görmemeye ve başkalarına tamah etmemeye mecbur kılan İslami eğitimidir; ama bu, Allah'ın karşısında da kendimizi ihtiyaçsız görmemiz anlamında değildir.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ¹

Ey insanlar! Siz Allah'a (karşı fakir olan) muhtaçlarsınız; Allah ise, Ganiy (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)dır, Hamid (övülmeye layık)tır.

Bütün varlığıyla fakir ve muhtaç olan insan, kendini Allah'a ihtiyaçsız görebilir mi? Allah'ın karşısında ihtiyaçsız olduğunu söylemek şirktir. Öyleyse özgüvenin manası, Allah'a da güvenmemek değildir. Allah'a da güvenmeyiniz sözü, İslam'ın ruhuna ve Kur'an'ın bütün mesajlarına tam anlamıyla terstir. İnsanın kendisini Allah'ın karşısında hiç görmesi ve her şeyi Allah'tan istemesi hakkında, yüzlerce ayet ve hadis vardır ve bunun özgüven ile ilgisi yoktur! Çünkü özgüven konusu, bir insanın başka bir insana üstünlüğünün olmaması hasebiyle, başka kimselere dayanmamaları amacıyla, insanlar arasındaki ilişkinin düzenlenmesidir.

Öyleyse özgüvenin tevhid ve Allah'a tevekkül ile nasıl uyduğuna dair sorunun cevabı şudur: Özgüven konusu, birbirlerine dayanmamaları, güvenmemeleri ve bir kimseyi sebepsiz yere başkalarından üstün

¹ Fatır/15

görmemeleri amacıyla, insanların birbirileri ile olan ilişki şeklini belirleme hedefini gütmektedir. Bu, Allah'a da güven edilmeyeceği manasında değildir. Aynı şekilde ferdi hakimiyet ve milli hakimiyette olduğu gibi, siyasi konular hakkında da mesele bu şekildedir. Milli hakimiyetin manası, her milletin kendi ayaklarının üzerinde durması ve başkalarının o millete yönelik manda idarelerinin olmamasıdır. Ferdin kendine hakimiyetinin manası ise, hiç kimsenin zati olarak başkasına hakimiyette, sultada bulunmaya hakkının olmamasıdır Bu Allah'ın da hakimiyet hakkının olmadığı manasını taşımamaktadır.

Başka bir ifade ile, ferdi ve milli hakimiyet, Allah'ın hakimiyetinin doğrultusunda/uzantısındadır. İlke bazında hakimiyet Allah'ındır ve bunun doğrultusunda Allah kime hakimiyet izni verirse, Allah'ın onun için belirlediği oran ve sınırdaki hakimiyet hakkı olacaktır ve eğer Allah izin vermez ise, hiçbir insanın diğer bir insana hakimiyet hakkı olmayacaktır.

Ondokuzuncu Oturum

İslam'ın Devlet ve Siyaset Alanındaki Özelliği

1-Önceki Konunun Özeti

Önceki konularda, İslam devletinin pratiğinin ferdi özgürlükleri kısıtlamayı gerektirdiğini ve bu özgürlükler her insanın tabii hakkı olması nedeniyle, İslam devletinin bunları kısıtlamaya hakkının olmadığı ve netice itibari ile böyle bir devletin makbul olmayacağı şeklinde İslam devletini eleştiren kimselerin sözleri beyan edildi. Bu şüpheyi cevap olarak şunlar söylendi: Gerçekte kanun, özgürlükleri kısıtlamak içindir ve insan özgür ve seçen bir iradeye sahip olduğundan, çeşitli ve bazen de farklı olan kendi isteklerini araştırmakta ve onların içerisinde bir ya da birden fazlasını seçmektedir. Ancak bu seçimlerin bazen toplumun ve hatta şahsın zararına sonuçlanma ihtimali vardır; o halde çaresiz olarak bu özgürlüklerin bazı kanunlar vasıtasıyla kısıtlanmaları gerekmektedir. Öyleyse «özgürlük, mutlak olarak ve her suret ile iyidir» fikri reddedilmektedir. Fikir ve düşünce sahasında mutlak, hadsiz ve sınırsız bir özgürlüğe inanan hiç kimse yoktur. Düşünürler, istenilen özgürlüklerin meşru ve kanuni olması gerektiğine inanmaktadır. Çünkü kısıtlılık olmazsa, kaos meydana gelir ve bu durum da insanlığın zararına olur.

Meşru özgürlükler, ülkemizin anayasasında da kabul edilmiştir. Şeriatın tanımıyla meşru özgürlüklerin manası, yine şeriatın kendilerine izin verdiği özgürlüklerdir. Yaygın tanıma göre ise meşru özgürlüklerin manası, kanunsal özgürlüklerdir ve devletimizde bir kanun, ancak İslami esaslara mutabık olduğu zaman itibar taşıdığından, özgürlükler de İslam ve şeriat nazarında caiz oldukları vakit İslam devletinde muteberdirler.

Bu cevap, İslam düzenini ve İslam cumhuriyeti anayasasını kabul eden şahıslar için faydalı ve kabul edilmelidir. Ama biri, İslam düzenini ve anayasayı kabul etmeyip, İslam ve anayasaya bakmaksızın, “İslam'da da

kabul edilmiş olan özgürlüğün kısıtlamalar taşıması gereği, hangi delil uyarıncadır,” diye köklü ve önemli bir soru sorabilir. İnsan, neden İslam'ın caiz gördüğü ölçüden çok özgür olmamalıdır? Bu soruyu cevaplamak için bir dizi öncüllere ihtiyaç vardır. Ancak bunlardan bir kısmını ana usuller olarak kabul etmeliyiz. Çünkü bunların ilahiyat, felsefe ve kelam gibi diğer ilimler ile irtibatları bulunmaktadır ve onlar üzerinde ittifak sağlamak gerekir ama o konulara girmek bizi, ilgilendiğimiz konudan uzaklaştıracaktır ki bunlardan bazıları, burada üzerinde durabileceğimiz yakın öncüllerdir.

2-Devletin Özel Görevinin Belirlenmesinde Üç Görüş

Devletin toplumda kanunu icra etmek için var olduğunu söylediğimiz zaman veya başka bir ifadeyle kanun koyuculuk ve icranın devletin iki asli rüknü olduğunu belirttiğimiz vakit, bu kanunun bir takım ölçü ve kaideleri olmalıdır; kanun o kıstas ve kaidelerin çerçevesinde vazedilmelidir. Göz önünde bulundurulması gereken ölçü ve kaidelerin yapısı, devlet teşkil etmenin ve kanun vazetmenin hangi hedef için olması gerektiğiyle irtibatlıdır.

Bu yüzden siyaset felsefesinde, «devlet kurmanın amacı nedir?» diye köklü bir soru sorulmaktadır. Önceki konularda buna özetle değinilmişti; bu bahiste bu konuyu genişçe inceleyeceğiz. (İlk önce devlet kurmanın hedefinin ne olduğu hakkında üç görüşü, konuların mantıksal irtibatlarının daha iyi kavranması amacıyla fihrist halinde zikredecek; sonra da konuyu ayrıntılı olarak açıklayacağız)

1-Rönesans çağından sonra, Habz gibi siyasi filozoflar, devletin hedef ve görevinin sadece toplumun düzen ve emniyetini sağlamak olduğunu inancını taşımaktaydılar. Daha geniş bir ifade ile hedef, iç ve dış emniyetin sağlanmasıdır. Yani devletin asli görevi toplumda kaos ve emniyetsizliğin önlenmesi, dış ve harici tehdit unsurları karşısında savunma gücü oluşturarak ülkenin varlığını ve bütünlüğünü koruyabilmesi için, yasaları ve kanunları uygulamasıdır.

2-İkinci görüşe göre kanun ve devlet, emniyeti sağlamak ve korumakla birlikte, toplumda adaleti de sağlamalıdır. Buradan itibaren kanun, adalet ve özgürlük hakkında –özellikle siyasi sosyologlar arasında- derin bir tartışma başlamaktadır ve bu nedenle onlar özgürlük, kanun ve adalet arasındaki ilişki konusunda bir çok kitap yazmışlardır.

Eğer devletin görevinin emniyeti sağlamakla birlikte adaleti de icra etmek olduğunu kabul edersek, o zaman adaletin kendisinin ne manaya geldiği sorusu önümüze çıkmaktadır. Adaletin hakikati ve onun

dayanakları hakkında Müslüman olan ve Müslüman olmayan düşünürler tarafından bir çok yorum yapılmıştır. Bunlar arasında, adalet mefhumunun kapsamlı olan ve düşünürler arasında kabul edilen tanımı, herkesin hakkının kendisine verilmesidir. Bu tanımı az veya çok herkes kabul etmiştir ama hakkın tanımı ve sınırı hakkında aralarında ihtilaf bulunmaktadır. “Hak” kavramı, adalet tanımının içine koyulduğundan, mecburen başka bir konuya girmeliyiz ve o konu, hak ve adalet arasında hangi ilişkinin bulunduğu incelendiği özgürlük, hak, kanun ve adalet arasındaki bağıdır. Netice itibarı ile, her şahsın tabii çıkar ve ihtiyaçlarının temin edilmesinin o şahsın hakkı olduğu ve fertlerin haklarını –yani onların tabii ihtiyaçlarının gerektirdiği şeyleri- toplumsal hayatın çatısı altında temin eden kanunun da adil kanun olduğu sonucu çıkmaktadır.

Sözün “hakka” geldiği bu ortamda, toplumsal hayatta hangi kimselerin hak sahibi olduğu suali sorulmaktadır. Acaba bütün insanlar kendi toplumsal hayatlarında hak sahibi midirler yoksa toplumun kazanımlarına katılımda bulunan kimselerin mi toplumsal hayatta hakları vardır? Başka bir deyişle, topluma hiçbir hizmet edemeyen, hastane ve huzur evinde kalmakta olan, toplumsal hayatta ve camianın kazanımlarının meydana gelmesinde hiçbir rolü olamayan bazı özürlü insanların acaba toplumda hakları var mıdır? Eğer hak fertlerin topluma verdiği hizmetten oluşuyorsa, o zaman böyle kimselerin bir hakları olmaz. Zira bunların başkalarının zahmetleri ile meydana gelen kazanımlardan yararlanmaktan başka; topluma herhangi bir faydaları bulunmamaktadır. Elbette bazı özürlü kimselerin fikri açıdan topluma katkıda bulunmaları mümkündür, ancak biz, bütün bedensel ve fikişel imkanlardan yoksun olarak doğmuş olan, bedensel faaliyetlere ve aynı şekilde topluma fikri katkıda bulunmaya gücü olmayan özürlü bir fert hakkında konuşmaktayız. Acaba böyle bir kimsenin toplumda hakkı var mıdır? Ya da gücünün olduğu dönemde, topluma katkıda bulunmuş olan ve sonra çalışamaz hale gelen ve topluma hiçbir şekilde hizmet edemeyecek şekilde güçsüzleşen bir ferdin toplumda herhangi bir hakkı var mıdır?

Bazı sosyolojik görüşlere göre, böyle fertlerin toplumda hiçbir hakları yoktur ve devletin bu fertlere yönelik hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Eski Sovyetler Birliğine hakim olan Marksist rejimde, topluma hiçbir faydası olmayan fertleri bir bahane ile ortadan kaldırmaktaydılar. Diğer toplumlarda da aynı şekilde böyle eğilimler bulunmaktadır. Acaba fertlerin toplumda taşıdıkları haklar, topluma sundukları hizmetin karşılığı mıdır? Acaba topluma katkı sunmada özürlü

ve güçsüz olan bu ferdin insani bir varlık olması, insanlar arasında doğması ve yaşaması delilince, toplumda bir hakkı yok mudur? Hakkın topluma sunulan hizmetin karşılığı olduğunu söyleyen kimseler, maalesef bu fertler için bir hakka inanmamaktadırlar ve eğer insani acıma ve şefkat duygularından hareketle bazı fertler, toplumun bu kesimine yardımcı olmayı ve onların korunması için huzur evi yapmayı isterlerse, bu işi yapabilirler; bunun dışında ise kimse onların ölümünden sorumlu olmayacaktır,” diye beyanatta bulunmaktadırlar.

3- Üçüncü görüş devletin ve hükümetin teşkil edilmesinde hedefin ne olduğu hakkında İslam'ın görüşüdür. Bu görüşe göre, emniyeti ve adaleti sağlamanın yanında tüm maddi ihtiyaçların temin edilmesine, aynı zamanda manevi ve ruhani ihtiyaçlarında temin edilmesine tekit edilmiştir.

3-İslam Devletinin Özel Fonksiyonunun Diğer Devletlerden Farkı

İslam'da emniyetin sağlanmasının, harici düşmanlar karşısında savunmanın, adaletin sağlanmasının ve topluma hizmet eden kimsenin hakkının verilmesinin devletin görevlerinden sayılmasıyla birlikte, ihsanda bulunmak yani yoksullara ve topluma hizmet etmeye yönelik her türlü güçten yoksun olan kimselere hizmet etmek de devletin vazifelerinin bir parçasıdır; Allah-u Teala'nın Kur'an'da buyurduğu gibi:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ¹

Şüphesiz Allah, adalet ve ihsanı emreder...

Müslümanların görevi, yalnızca adaletle riayet etmek değildir. Bundan daha önemlisi, bazı durumlarda ihsanda bulunmaları da gerekmektedir. Topluma bir hizmet edemeyen özürlülerin, düşmüşlerin ve bir iş yapmaya gücü olmayan yoksulların ve hatta anadan özürlü doğmuş kimselerin insan olmaları hasebiyle, insanlık camiasında hakları bulunmaktadır ve İslam devletinin bunların temel ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir.

İslami düşüncenin diğer eğilim ve mekteplerden bir farkı da onda, insanların ihtiyaçlarının yalnızca maddi ve bedensel ihtiyaçlar olarak sınırlandırılmaması, insanın ruhsal ve ondan da önemlisi manevi ve uhrevi ihtiyaçlarının da gözönünde bulundurulmasıdır. Bu yüzden İslam

¹ Nahl/90

devletinin yükü, liberal devletlerden çok daha fazladır. Mantıksal olarak, liberal devletin topluma hizmet eden fertlerin maddi ihtiyaçlarının temini dışında başka görevleri yoktur. İslam devletinin ise, toplumda hizmette bulunan fertlerin ihtiyaçlarını karşılamakla beraber, özürlü ve güçsüz insanlara da yardım etmesi gereklidir. Bunlara ek olarak, İslam devleti insanların manevi, ruhi ve uhrevi ihtiyaçlarını da aynı şekilde temin etmelidir. İslam devletinin yükünün çok ağır olmasının sebebi budur. Buradan itibaren İslam devletinde, insanların bütün ferdi, maddi, manevi, dünyevi ve uhrevi ihtiyaçlarını temin edebilecek kanunların hazırlanması ve icra edilmesi gerekmektedir. Bu kanunlar, toplumun yalnızca aktif fertlerinin maddi çıkarlarını korumakla yetinmemelidir.

Bu doğrultuda, İslam'ın görüşünün doğru oluşunun delili nedir ve diğer görüşlerin doğru olmadığı nereden bellidir? suali sorulmaktadır. - Her ne kadar yeri geldikçe ayet ve hadis esasınca açıklamalarda bulunduksak da, şu anki konumuzun ayet ve hadislere istinatta bulunabileceğimiz din içi bir bahis olmadığına dikkat edilmelidir.- Gerçekten de insanların, bütün maddi ve manevi ihtiyaçlarının temin edilmesi gerekli midir? Yoksa maddi ihtiyaçların temin edilmesi yeterli midir? Başka bir ifade ile, devlet teşkil etmenin ve kanun vazetmenin hedefinin ne olduğu sorusunda da belirtildiği gibi, acaba devlet teşkil etmenin ve kanun hazırlamanın hedefi, sadece emniyetin sağlanması ve kaosu önlenmesi midir yoksa devlet manevi ihtiyaçları da göz önünde bulundurmalı mıdır? Bu meselenin halledilmesi ve yukarıdaki sorunun cevabının verilmesi için, bir adım geriye gitmemiz ve esasen insanlık toplumunun teşkil edilmesinden hangi hedefin güdüldüğü sualini sormamız zorunludur.

4-İnsanlık Camiasının İslam'ın Bakışındaki Mahiyeti

İnsanlık camiasının teşkil edilmesindeki hedefin incelenmesinden önce, insan zaten karınca ya da bal arısı gibi sosyal bir varlık mıdır yahut sosyal hayat onun kendisinin benimsediği ve seçtiği bir şey midir, konusu analiz edilmelidir. Bu alanda da ayrıntılara girmek istemediğimiz bir çok tahliller vardır. Biz, genel olarak bu alanda iki önemli görüşe değineceğiz.

Birinci görüş, sosyal hayata yönelik insani ve özgür bir hedefin göz önünde bulundurulmasıdır. İkinci görüş ise, içtimai hayatın bir hedefinin olmamasıdır. Bu, bal arısının neden içtimai hayatı vardır ve bu içtimai hayatın hedefi nedir? diye bir şey söylenememesi gibidir. Doğal olarak, bal arısının tabii ve içgüdüsel bir hedefi vardır ve o da bal yapması ve bir ömrü geçiştirmesidir. Bunun dışında, bal arısının içtimai hayatının başka

bir hedefi yoktur. Allah-u Teala'nın bu varlıkları yaratmasının insanlara hizmet etmek gibi bir takım hedefleri de vardır, ancak meselenin metafizik ve ilahi boyutu göz ardı edilirse, bal arısı kendi içtimai hayatında özgür bir hedefi takip etmemektedir. Acaba insanın içtimai hayatı da kendi kendine meydana gelen tabii bir olgu mudur, bir hedefi yok mudur? Yahut içtimai hayatın bir hedefi var mıdır? Bu hedef ilişkileri ve bu ilişkiler de kaideleri mi gerektirmektedir? İlahi düşüncede insanın içtimai hayatının bir hedefi vardır ve o, insanların içtimai hayatın çatısı altında gelişmeleri ve insani hedeflerine daha fazla yaklaşmalarıdır. O zaman, insanın yaratılma hedefinin ne olduğu suali sorulmaktadır. İlahi düşünce uyarınca, İmam Humeyni ve diğer alimlerin devrim öncesi ve sonrasında halka yaptıkları açıklamalarla ve bizi İslami hakikatlere daha fazla tanıştırmalarıyla, bu konu toplumumuz için aydınlanmıştır. İnsanın nihai hedefi, Allah'a yaklaşımdır ve bu insanların kemalinin doruğudur.

Bu konunun içeriği biraz müphemlik taşımaktadır ve bunun açıklanmaya ihtiyacı vardır. Ancak şu anda bunu beyan etme durumunda değiliz ama genel olarak bu konu kabul edilmektedir. Eğer biz, insanın yaratılma hedefinin Allah'a yaklaşmanın çerçevesinde gerçekleşen bir tekamül olduğunu kabul edersek, o zaman sosyal hayat da bu hedefi insan için daha çabuk ve daha iyi gerçekleştiren bir araçtır. Yani sosyal hayat olmazsa, insanlar lazım olan bilgileri kazanamayıp, gerekli ibadetleri yapamayacak ve neticede de nihai kemale ulaşamayacaklardır. Bundan dolayı, öğretim ve öğrenim içtimai hayatın çatısı altında yapılmakta, insanlar hayat yolunu daha iyi tanımakta, o yolu geçmek için bazı şartlar oluşmakta ve neticede daha fazla insani yüceliğe ulaşmaktadırlar. Eğer bu delillerden oluşan öncülleri-bunlardan kendi yerlerinde bahsedilmiştir ve bunlara yönelik bizim yeterli delillerimiz vardır- kabul edersek, içtimai hayatın hedefinin sadece maddi boyutta değil, aksine insan vücudunun tüm boyutlarında, insani gelişmeye ve tekamüle altyapı oluşturmak olduğu neticesini alırız.

Öyleyse sosyal hayatın hedefi, bütün insanların maddi, dünyevi, manevi ve uhrevi ihtiyaçlarının temin edilmesidir ve bu hedef, bütün insanlar için geçerli olduğundan, insanların hepsinin bu hayatta hakları vardır. Sosyal hayatın hedefinin yalnızca maddi ihtiyaçların temin edilmesi olmadığı ve kanunun hedefinin de sadece emniyeti sağlamak olamayacağı belirlendikten sonra, bu durumda emniyetten öteye başka bir hedefin gerçekleştirilmesi gerekir. Bundan dolayı, emniyet ve asayiş ortamını sağlamak, refahı ve maddi ihtiyaçları temin etmek, insanın tekamülünden

ve Allah-u Teala'ya yakınlaşmaktan ibaret olan; o nihai hedefe ulaşmak için bir basamaktır.

Her halükarda, bu bakış ve görüş esasınca insanın yaratılmasının hedefi, vücudunun bütün boyutları ile tekamüle ulaşması ve Allah'a yakınlaşmasıdır. İnsan değişik katman ve yönlerin oluşturduğu çok boyutlu bir varlıktır ve bu bütün, insanı teşkil etmektedir. Bu yüzden, bütün boyutlar ile tekamül etmek, insanın gerçek tekamülünü temsil etmektedir; sadece maddi, teknolojik, sosyal ve ekonomik refah tekamülü yeterli değildir. Maddi boyutların tümüyle birlikte, manevi ve uhrevi boyutların insan hakikatine şekil verdiğine ve sosyal hayatın hedefinin bütün bu boyutlarda insan tekamülüne altyapı oluşturmak olduğuna dikkat edildiği takdirde, en iyi kanun bütün bu boyutlarda insan gelişimine zemin hazırlayan ve önceliği o nihai hedefe yani Allah'a yaklaşmaya veren kanun olduğu ortaya çıkacaktır..

5-Kanun Koyucunun Gerekli Özellikleri

İslam devleti, “bizim, emniyeti temin etmenin dışında başka görevimiz yoktur,” diyemez. Bu Habz'ın görüşüdür ve o şöyle demektedir: İnsanlar birbirlerinin canlarına üşüşen kurtlar gibidirler ve onlara boyun eğdirmek için bir gücün bulunması gereklidir. Onlar, kendilerini kontrol etmesi ve bozgunculuklarını önlemesi amacıyla, kendi inisiyatiflerini bir ferde veya gruba vermelidirler. Öyleyse devletin hedefi, emniyeti sağlamanın ve kaosu önlemenin ötesinde bir şey değildir. Şüphesiz ki bu, insanı tanımaktan uzak tek taraflı maddi bir düşünce olup, vahşi toplumsal hayat ile uyumludur; fertlerinin varlık olarak yaratılmışların en değerlisi olduğu, birçok becerilerinin bulunduğu ve hedeflerinin çok yüce olduğu insanlık camiası ile uyumlu değildir.

İslam devleti, insanın varlığının bütün boyutlarını içine alacak, bütün yönlerden onun ihtiyaçlarını karşılayabilecek kanunları uygulamalıdır ve bu İslam'ın hakimiyetinin dışında gerçekleşemez. Çünkü böyle kanunların insanın bütün yönlerini tam olarak gözetmeye ihtiyacı vardır. Bizim tanıdığımız insanların her biri, insan vücudunun ancak bir kısmını ihtisas derecesinde bilmektedirler. Normal insanlar içerisinde, insanın bütün bilecek kimse yoktur. Her ne kadar, geçmişte filozoflar arasında böyle iddialarda bulunanlar oluyorduyse da, bugün insanın cehaleti düşünüldüğünden daha fazla kendisine aşık olmuştur. İnsan vücudunun boyut ve yönleri, hiç kimsenin “ben bütün bu yönleri tam olarak bilmekteyim ve insanın bütün ihtiyaçlarını belirtebilirim,” diyemeyeceği kadar güç ve zordur. Buna ek olarak, başka bir sorun daha

vardır ve o, bazen bu ihtiyaçların temin edilmesinin birbirileri ile uyumsuzluk arz etmesidir. Bazı durumlarda ekonomik gelişmenin manevi veya ilahi gelişme ile uyumsuzluk arz etmesi mümkündür. Biz, ilahi yüce nizamın insanın bütün ihtiyaçlarını temin edeceğine inanmaktayız. Lakin bir toplumda insanların ihtiyaçları arasında, özel bir zaman diliminde veya sınırlı bir mekanda uyumsuzluk meydana gelebilir; çaresiz olarak bu ihtiyaçlar sınıflandırılmalı ve bazılarına öncelik tanınmalıdır. Böylece eğer bir maslahat başka bir maslahat ile uyumsuzluk arz ederse, kanunun sorumluları bunlardan hangisine öncelik vermeleri gerektiğini bilmiş olacaklardır. Bunun için, bu öncelikleri tespit etmek de kanun koyucunun görevidir ve işte burada insanın böyle bir kanunu bulmadaki acizliği, daha da zahir olmaktadır.

İnsan vücudunun bütün yönlerini tam olarak bilmenin dışında, kanun koyucu için en önemli şey, kendini şahsi ve grupsal isteklerden alıkoyabilmesi, toplumun çıkarlarını ferdi, grupsal ve partisel çıkarlardan öncelikli tutabilmesidir. Bu herkesin yapabileceği bir iş değildir. Kendi menfaati ile başkalarının menfaati arasında, kendi grubunun maslahatı ile diğer insanların ve grupların maslahatı arasında bir çakışma olduğu vakit, ferdi ve grupsal çıkarlarını gözardı edebilecek ve özgürce toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarından önde tutabilecek bir insanın oldukça hür olması lazımdır. Böyle insanları toplumun fertleri arasında bulmak çok güçtür ve belki de bu imkansız olmaya yakındır. Öyleyse kanun koyucunun bütün ihtiyaçları bilmesi gerekliliğiyle birlikte, toplumun menfaatlerini kendi menfaatlerine tercih edecek güce de sahip olması lazımdır.

Burada ilahi kanunların bütün beşeri kanunlara üstünlüğü tam olarak açıklığa kavuşmaktadır. Çünkü birinci olarak, herkesten daha iyi bir şekilde insanların bütün çıkarlarını Allah bilmekte, ikinci olarak da O, yalnızca insanların maslahatlarına riayet etmektedir. Allah'ın insanların davranışlarına ihtiyacı yoktur. Bundan dolayı Allah, onların hareketlerinden bir çıkar ve menfaat ummamaktadır ve neticede bir uyumsuzluk meydana gelmemektedir. Allah, insanların işlerinden ve hayatlarından bir kazanç elde etmediğinden, kendisinin çıkarı ile başkalarının çıkarı arasında bir çatışma yoktur. Ama bunların hepsi, bizim insanların menfaat ve maslahatlarını ilahi rububiyet hakkından ayrı değerlendirdiğimiz bir alana özgüdür. İslam düşüncesinde ise, bütün bunların ötesinde daha büyük bir yücelik vardır ve onun esasınca şöyle söylemekteyiz: İnsanların ihtiyaçlarının onların maddi hayatlarında, sosyal ilişkilerinde ve hatta ruhsal ve manevi ihtiyaçları boyutunda temin

edildiğini varsaysak bile, yine de bu, istenilen ve ideal bir camia olmayacaktır. Böyle bir insan ve toplum, nihai hedefe ulaşamaz, zira nihai ve üstün kemal, Allah'a yakınlaşmanın sayesinde oluşmakta ve bu da ibadet, kulluk, Allah'a tapınma ve O'na ibadet etmenin ışıığında hasıl olmaktadır.

Eğer bedeninin sağlığı, toplumun düzen ve huzuru, düşmanların karşısında savunma ve adaletin tesisi gerçekleşir veya başka bir ifade ile fertlerin bütün toplumsal hakları temin edilirse hayatta Allah'a kulluk payı düşünülmezse böyle insanlar, istenilen kemale ulaşmamış ve Allah'ın rızasını kazanmamış olacaklardır. İslam'ın nazarında, bütün bu sayılanlar, insanın Allah ile irtibatının basamağıdır. İnsaniyet cevherinin hakikati, Allah ile gerçekleşen irtibattır ve bu irtibat gerçekleşmeyinceye kadar gerçek insan oluşamaz. Bundan dolayı, insanın kemalinin Allah'a yaklaşmanın çerçevesinde olduğunu anlıyoruz. Allah'a yakın olma, bir slogan değildir; bilakis bu; insanlar ve Allah arasında gerçekleşen, insanların varlığın belirli aşamalarından geçtikleri, seyrettikleri ve yücelip o makama ulaştıkları bir hakikat ve manevi irtibattır. Bu makamın tanınması normal insanların gücünü aştığından ve, insana yönelik böyle bir makamın varlığını kavrayamadıklarından dolayı, maddi ve manevi bir makama nail olmak istemektedirler.

Allah'ın bizim ibadetimize bir ihtiyacı yoktur. Bununla beraber O, insanı neden ibadet etmek için yaratmış ve şöyle buyurmuştur:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ¹

Ben, cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.

Bu sorunun cevabı, insanın nihai kemalinin ibadet yolunun dışında hasıl olmayışıdır. Öyleyse insan, kendi hakiki kemal yolunu geçebilmesi için, Allah'ı tanımalı ve O'na itaat etmelidir. Bu öncüller uyarınca biz, iyi kanunun toplumun aktif fertlerinin maddi ihtiyaçlarını temin etmekle birlikte, toplumun kazanımlarından bir payı olmayan kimselerin de ihtiyaçlarını temin eden kanun olduğunu söyleyebilmekteyiz. Topluma hiçbir hizmet edemeyen ve hatta fikinsel ve sanatsal bir katkı bile sağlayamayan güçsüz, felçli ve özürlü insanlar gibi... Zira bunların da hakları vardır. İslam devleti, bunların haklarını ve bir iş yapamayacak derecede güçsüz olan yoksul, düşkün ve yatalak hastaların ihtiyaçlarını temin etmelidir. Çünkü onlar, Allah'ın kulları olup, insanlık camiasında

¹ Zariyat/56

doğmuşlardır ve hayatta oldukları ve nefes aldıkları müddetçe onların insanlık camiasındaki hakları ve ihtiyaçları temin edilmelidir. Bunun için, bu camiada uygulanan kanun onların hakkını temin etmelidir. Bu yüzden Kur'an adalete ek olarak ihsan konusuna da yer vermektedir.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ¹

Şüphesiz Allah, adaleti, ihsanı emreder.

Allah'ın emri, yalnızca ahlaki bir buyruk değildir. Aksine riayet edilmesi gereken bir farzdır. Eğer sadece adalete riayet etmek gerekli olsaydı, Allah'ın ihsana da yer vermesi gerekmezdi; öyleyse toplumda adalete riayet etmek nasıl farz ise, ihsana riayet etmek de farzdır. Yani, hakların fertlerin hizmetlerinin karşılığında oluşmasının aksine, Allah-u Teala tarafından herkes için bir dizi haklar belirlenmiştir ve bir kimse en kötü şartlarda dahi olsa ve gözünü, kulağını, elini ve ayağını kullanmaktan mahrum bile kalsa, nefes aldığından ve canlı bir varlık olduğundan dolayı hak sahibidir ve İslam devleti bu hakları temin etmelidir.

Öyleyse İslam devleti, böyle bir kanunu benimsemelidir; devletin görevlerinin sadece Habz, Russo ve diğer batılı düşünürlerin söyledikleri konular olduğunu düşünmemeliyiz. Çünkü onlar, ya insani varlığın yüce mertebelerine dikkat etmemişlerdir ya da insanı kurt sıfatlı bir mevcut veya bal arısı ve karınca seviyesinde bir hayvan olarak telakki etmişlerdir. Ama İslam'ın nazarında insan, -her ne kadar toplumsal hayatı olsa da- bu tür hayvanların derecelerinden daha yüksekte bulunmaktadır.

Öyleyse kanun, insanın nihai hedefi doğrultusunda bulunan bütün maddi ve manevi ihtiyaçları göz önünde bulundurmalıdır. Kanun bütün maslahatlara riayet etmeyi öngörürse, insana her türlü özgürlüğü verebilir mi? İnsanın tekamüle ulaşabilmesi için, iradesinin kısıtlı ve kanalize olması ve belirli bir yolda hareket etmesi gerekir. İnsan, böylece bu hedefe ulaşabilir. İnsan her yoldan hareket ederek bu hedefe ulaşabilir mi? Allah'ı tanımayan, O'nu inkar eden ve Allah'a tapanlar ile mücadeleye girişen kimseler, insani kemale ulaşabilirler mi? İnsani kemale ulaşmanın yolu, bir olan Allah'a tapmak değil midir? O halde Allah ve Allah'a tapınma ile mücadele eden kimseler, insani gerçek tekamüle nasıl ulaşabilirler?

Eğer İslam devletinin görevi, bütün boyutlarda özellikle de manevi ve ilahi boyutta insani tekamülün şartlarını hazırlamaksa, bu yüce insani

¹ Nahl/90

maslahat ile çakışmaması için iradelerin kanalize edilmesi, kısıtlanması, sınıflandırılması ve onlar için bir çerçevenin belirlenmesi gerekir.

6-İslami Kanunlar ile Liberalist Kanunların İhtilafı

Yukarıdaki söylediklerimize dikkat edildiği takdirde, İslami kanunlar ile beşerin kendi ürünü olan kanunlar –özellikle de fertlerin topluma verdikleri hizmet karşılığında hak sahibi olduklarını kabul eden liberalist toplumlarda olan kanunlar- arasındaki fark ve ihtilafları bir kaç noktada incelemek mümkündür.

A-) Liberal toplumlar, kendi görüşleri gereğince doğal veya sosyal özrürlük ve mahrumiyetten dolayı topluma bir katkıda bulunamayan insanların herhansı bir hakkının olduğunu kabul etmemektedir; ama İslam onların da haklarının olduğunu kabul etmektedir. Bu fertlerin haklarının temin edilmesi için, bazı kaynakların göz önünde bulundurulması gereği açık bir konudur. Çünkü camianın mahrum fertlerinin, kendi ihtiyaçlarını temin edemeyen veya topluma bir katkısı bulunamayan kimselerin ihtiyaçlarının karşılanması öngörülüyorsa, bunların kaynaklarını gözönünde bulundurmak gerekir. Netice olarak diğer insanların iradeleri kısıtlanmalıdır. Yani toplumun mallarının bir kısmı bu fertlere özgü kılınmalıdır ve bu, halkın diğer kesimlerinin isteği değildir. Öyleyse onların isteği kısıtlanmalıdır.

B-) Topluma yönelik hukuki ve sosyal hayatta, fertlerin hakları toplum ile çakışırsa, toplumun hakları önceliklidir. Toplumun ve fertlerin haklarının çakıştığı yerde, toplumun haklarının mı yoksa ferdin haklarının mı öncelikli olduğu konusu, batı toplumlarında bugün de az veya çok bulunan fertçilik ve toplumculuk eğilimlerine dayalıdır. Batı dünyasındaki üstün ve hakim eğilim, fertçiliktir. Ama Sosyalist (toplumculuk) eğilimleri de az, çok bulunmaktadır ve gördüğünüz gibi, bugün batı toplumlarında sosyalist ve sosyal demokrat devletler bazen diğer devlet modellerinin önüne geçmektedirler.

Liberal toplumlardaki fertçilik eğiliminin karşısında İslam, toplumun haklarının fertlerin haklarından daha önemli olduğuna inanmaktadır. Yani ferdi menfaat ve haklar ile toplumun menfaatinin çakıştığı yerde ve özellikle bu çakışma önemli ve köklü ise, toplumun hakları önceliklidir. Liberal devletler, pazar fiyatının değişmemesi ve sermaye sahiplerinin zarar görmemesi için, milyonlarca ton yiyecek maddesini yakmaya veya denize dökmeye razıdırlar. Onlar, kendi maddi menfaatlerine zarar gelmemesi için, milyonlarca insanın açlıktan ölmesine rıza gösterirler.

Ama İslam, böyle bir şeye asla izin vermemektedir. Yani İslam, böyle fertlerin isteklerinin fazlsıyla kısıtlanması gerektiğine inanmaktadır.

İktisadi özgürlük, her şekilde ve her surette temin edilmelidir diye bir şey söz konusu değildir. Aksine özgürlük kısıtlanmalıdır. O halde toplumun mahrum kesiminin ve özürli fertlerinin menfaatleri için, toplumun menfaatlerinin kısıtlanması gerektiği gibi; toplumun genel çıkarlarının temin edilmesi için de ferdi iradelerin kısıtlanması gerekmekte ve böylelikle toplumun genel çıkarlarının temin edilmesi mümkün olmaktadır.

C-) İslam toplumunda esasen şahsın kendisiyle irtibatlı olan, ancak toplumda bir takım etkiler oluşturduğundan dolayı toplumsal meseleler sınıfına giren bazı konular vardır. Örneğin eğer bir kimse kendi evinin içerisinde, hiç kimsenin görmediği ve farkına varmadığı bir zamanda yalnızken bir günah işlerse, onun günahı kesinlikle ferdidir ve bu tür davranışları kısıtlayan kanunlar da “ahlaki kaideler” dir. (Buradaki “ahlaki” tabirinin doğru olup olmadığına bakmıyoruz.) Yani eğer bir kimse yalnızken bir günah işlerse ve başkalarıyla bir irtibata geçmezse, devletin müdahale hakkı yoktur. Bu konu az veya çok bütün siyasi felsefelerde kabul edilmiştir; yani devletin kapsamı ferdi değil, toplumu içermektedir. Ama üzerinde ihtilafın bulunduğu bir konu vardır ve o da şudur: Ferdi bir iş az veya çok başkalarına sirayet edecek, en azından başkalarını günah işlemeye teşvik edecek bir şekilde yapılırsa, o iş toplumsal bir boyut kazanır mı? Bir şahıs yol ortasında veya aile ferleri önünde ve başkalarının gördüğü bir yerde bir günah işlediği vakit, görme neticesinde o günahın çirkinliğinin azalmasından, halkın o günahı işlemeye cüret kazanmasından ve onu yapmaya yönelik kaydetmesinden dolayı, o şahsın davranışı ferdi bir halin dışına çıkar. Şahsın sadece kendisine zarar verdiği durumlarda bizim müdahale hakkımız kalmamakta mıdır? İslam'ın bakışı bu değildir ve İslam'ın görüşüne göre günahın açıkta işlenmesi toplumsal bir konudur. Eğer bir kimse başkalarının gözü önünde bir günah işlerse, bu günah (ahlaki sapmanın mukabilinde) hukuki bir suçtur ve devlet buna müdahale edebilir. Böyle bir günaha engel teşkil eden kanun, hükümetin uygulamakla mükellef olduğu devlet kanunudur.

Öyleyse yalnızken bir günah işlenir ve kimse onun farkında olmazsa, bu devleti ilgilendirmez ve hiçbir mahkemenin böyle bir kimseyi yargılamaya hakkı yoktur. Günah sosyal bir boyut kazandığı ve başkalarını cesaretlendirdiği an, hukuki ve sosyal bir konum kazanır ve devlet böyle bir günahın önünü almalıdır.

D-) Topluma zarar vermek, sadece maddi zarar ile sınırlı değildir; haysiyet ve onur ile ilgili zararlar da günah ve suç sayılmaktadır. Her toplumda başkalarının namus ve onuruna hakaret etmek fiziki nitelikte olmasa dahi (saygısız, hakaret edici ve küçük düşürücü bir söz söylemek) suç sayılmaktadır ve bu başkalarıyla irtibatlı olduğundan, devletin cezalandırma ve ilgilenme hakkı bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda devlet kanunu icra etmekle mükelleftir.

İslam toplumunda, dini değerlere hakaret etmek, Müslüman insanların haklarına en büyük tecavüzdür ve böyle bir hakareti yapan kimse, cezaların en büyüğünü hak eder. Çünkü İslam toplumunda dini mukaddes değerlerinden daha değerli bir şey yoktur. Müslüman halk, bütün varlıklarını dinin mukaddes saydığı şeylere feda etmeye hazırdır. O halde dini değerlere hakaret etmek, en büyük suçtur ve böyle suçlar için belirlenen cezalar, en büyük cezalar olmalıdır. Bu esas uyarınca irtidat ve dini değerlere hakaret etme hükümleri, kavranmakta ve anlaşılmaktadır. İslam'da bir kimse, Hz. Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) mukaddes şahsiyetine ve diğer dini değerlere hakaret ettiği taktirde, neden idama mahkum olmaktadır? Çünkü o kimse en büyük suçu işlemiştir. Müslüman insanlar için bu değerlerden daha mukaddes bir şey yoktur ve bu değerlere hakaret etmek en büyük suçtur. Dolayısıyla en büyük ceza yani idam öngörülebilecektir. Bu da İslami ve liberal eğilimler arasında bulunan temel bir ihtilaftır.

Onlar, (liberalistler) “eğer bir kimse size hakaret ederse, siz de ona hakaret edin, bu suç değildir; dil söylemekte özgürdür,” demekteler. Ama İslam'ın bakış açısı böyle değildir. İslam'da İslami değerlere hakaret etmek, önemli bir cezanın öngörülmesini gerektiren en büyük suçtur ve bunun yalnızca hukuki boyutu olmayıp, ceza ve yaptırım boyutu da bulunmaktadır. Böyle bir hakaret, sadece bir ferde saygısızlık etmek değildir. Bilakis İslam camiasına saygısızlık etmek demektir. Hukuki meseleler, fertlerin birbirleriyle olan ilişkileriyle irtibatlıdır. Bir şahıs başka bir şahsın yüzüne tokat atarsa, o da bunun kisasını alabilir ve mahkemeye gidip, onu şikayet edebilir. Netice olarak o şahsı bir müddet cezaevine atmakta ya da onu mali olarak cezalandırmaktadırlar ama diğer taraf onu affederse, mesele artık kapanmakta ve mahkemenin de davayla ilgilenme hakkı kalmamaktadır. Ama cezai meseleler böyle değildir; hatta eğer şikayette bulunan hakkından vazgeçse bile, savcının o konuyu takip etmeye hakkı vardır. Bu, toplumun hukukuna saygısızlık ve tecavüz etmektir ve savcı, toplum adına ondan şikayetçi olmaktadır.

İslami değerlere hakaret etmek, özel bir şikayetçiyi gerektiren ve özel şikayetçinin affetmesi ve rıza göstermesi halinde meselenin kapanacağı ve artık mahkemenin takip hakkının kalmayacağı bir ferde hakaret etmek gibi değildir. Gazetede veya konuşma esnasında İslami değerlere hakaret eden bir kimse, İslami kanunların nazarında mahkumdur. İslam hakiminin onu takip etmesi gerekir. Zira o şahıs, Müslümanların hukukuna ve İslam toplumuna hakaret etmiştir ve mesele şahsi ve ferdi olmayıp, yaptırımsal ve cezaidir. Hiç kimsenin bu suçu bağışlamaya hakkı yoktur. Çünkü bu, bütün Müslümanları ve ondan da öte Allah'ı ilgilendiren bir haktır.

Bunlar, Müslüman düşünürlerin özellikle de değerli üniversitelilerin dikkat etmeleri gereken konulardır; İslam'ın siyasi ve hukuki meselelerinin sınırlı bir çerçeveye ve batısal tek yönlülüğe tabi olduğunu ve sadece bu cihanın maddi, dünyevi ve ferdi konularına ehemmiyet verdiğini tasavvur etmemelidirler. İslam'ın nazarında toplumun hukuku, ferdin hukukundan önceliklidir ve yalnızca hizmetin karşılığı olarak bir kimse için bir hak sabit olmaz. Bilakis İslam toplumunda yaşayan herkesin hakkı vardır ve bu hak, özel bir sınıfa ait değildir. Toplumun da söylediğimiz gibi, fertlerin haklarından daha öncelikli hakları vardır ve bu haklar, maddi haklarla sınırlı değildir. Aksine manevi hakları da içermektedir ve netice itibarıyla bu haklar, sadece dünyevi çıkar ve menfaatler ile bağlantılı olmayıp ilahi, uhrevi ve manevi çıkar ve maslahatları da içermektedir.

Bu söylenenler ışığında, İslam kanunlarının özelliklerini ve onların diğer kanunlardan ayrılan yönünü değerlendirebiliriz. O zaman, İslam toplumundaki ferdi iradeleri, niçin sekular, laik ve liberal toplumlardakinden daha fazla kısıtlamak gerektiğini anlayacağız. Bunun sebebi, o toplumlarda iradeleri kısıtlayan tek şeyin maddi ve ferdi çıkarların olmasıdır. Ama burada ise, manevi ve uhrevi boyutlar da söz konusudur. Bu maslahatların her biri, bir takım özel kısıtlamaları gerektirmektedir. Bunun gereği, İslam toplumundaki ferdi özgürlüklerin laik ve liberal toplumlardaki ferdi özgürlüklerden daha az olmasıdır. Bu, dini inançlar üzerine bina edilen İslam devletine tabi olmanın gerektirdiği bir şeydir ve biz, en açık ve korkusuz bir şekilde bu inançları savunmaktayız.

Yirminci Oturum

Devlet ve Kanunun Konumuna Yeni Bir Bakış

1-Topluma Organik Bakış

Geçen oturumlarda, İslam'ın devlet ve siyasi sistemindeki yasamanın önemli konuları anlatıldı. Şimdi de toplumdaki siyasal ve devletsel organların yerini, özellikle İslam'ın açısından tanıyabilmemiz için, kıyas ve benzetmeye başvuracağız. Böylece bu konunun aslını daha iyi kavramamız sağlanacaktır.

Eskiden beri düşünürler, toplumu bir insan bedenine benzetmiş ve şöyle demişlerdir: İnsan bedeni, çeşitli bölümlerden, organlardan ve birçok hücrelerden oluştuğu gibi, toplum da aynı şekilde çeşitli organ ve müesseselerden meydana gelmekte, bunların her birinin değişik bölümleri bulunmakta, her bölümü bir grup insan teşkil etmekte ve her insan da insan bedenindeki bir hücrenin fonksiyonunu görmektedir. Elbette bazen bu benzetmede ifrata ve tefrite kaçılmakta dolayısıyla da bu benzetmeden doğru şekilde yararlanılmamaktadır.

Genel olarak bilimsel ve pratik iş ve eylemlerde ifrat ve tefrite kaçılmakta, mutedillik sınırı ve doğru yol tespit edilememektedir. Bu esas uyarınca bazıları, zikredilen benzetme hakkında şunu söylemişlerdir: İnsan bedeninin değişik organlardan oluşmasında, bunların yaratılış ve doğal yapı hasebiyle birbirleriyle farklılık arzetmelerinde ve her birisinin sadece özel bir görevi yapabilmesinde olduğu gibi, aynı şekilde toplumun üyeleri de yaratılış aşında birbirleriyle farklılık arzetmektedirler. Toplumdaki fertlerin her kesimi, belirli bir iş için şekillendirilmiştir; onlar sadece o işi yapmalı ve o sınırın dışına çıkmamalıdır. Örneğin insan bedenindeki bütün hücrelerin başlangıçta bir hücreden meydana geldiğini ve bu tek hücrenin bölünmesiyle bedenimizi şekillendiren çeşitli hücrelerin oluştuğunu bilmekteyiz. Hücrelerden bazıları, göz ve beyin uzuvlarına şekil verenlerde olduğu gibi, hassas ve yumuşak bir yapıya;

kemiği oluşturanlarda olduğu gibi, bazıları da sert bir yapıya sahiptir. Hiçbir zaman kemik uzvunun hücresi, göz hücresinin yerine kullanılmaz ya da gözün görevi ve fonksiyonu kemikten istenemez. Bütün bu hücreler bir ana hücreden meydana gelmekle birlikte, bölünme esnasında birbirlerinden öyle bir farklılık kazanmaktadırlar ki, her bölümü doğal bir şekilde sadece belirli bir vazifeyi yerine getirmektedir; bunun için onların yerleri değiştirilememektedir.

Aynı şekilde, toplumdaki fertlerin de tabii olarak farklı yaratıldığını, değişik fertler için çeşitli işlerin belirlendiğini ve herkesin her işi yapamayacağını söylemektedirler. Eskiden beri toplumdaki ırk ve sınıfların belirli sınırları olduğuna ve her birisinin bir iş için yaratıldığına –örneğin siyah ırk bedensel ve ağır işler için yaratılmış ve beyaz veya sarı ırk da fikri işler için yaratılmıştır- inanan bilgin ve filozoflar, bu benzetmeden yararlanmışlardır. Onlar, insanlar arasındaki renk, ırk ve kan farklılığının toplumdaki her kesimin belirli bir vazifesinin olmasına yol açtığını düşünüyorlardı. Bu aşırı bir benzetme ve mukayesedir. Bilim, felsefe ve din bu görüşü tasdik etmemektedir.

2-İslamın Topluma Organik Bakışı

İslam'ın nazarında bütün insanlar, bedensel ve ruhsal yapı açısından toplumda değişik işler yapma kabiliyetine sahiptir. Elbette beceri ve kabiliyetler farklılık arz etmekte olup aynı düzeyde değildir, ama bu iki ırk arasında sınır çekilmesi ve hiçbirisinin bu sınırı geçememesi; zencilerin beyazların işlerini yapamaması ve beyazların da siyahların işlerini yapamaması anlamında değildir. Her ne kadar, toplum ve insan bedeni arasında benzerlikler olsa da, fertlerin ve grupların konumlarının açıklanması için bu ikisinin birbirlerine benzetilmesinden yararlanılabilsede, toplumdaki fertlerin birbirleri arasındaki tabii ve yapısal farklılıklarını öğrenmek için, toplumu yapısal ve doğal olarak farklılık arz eden insan bedenine benzetmek doğru değildir. Yeni sosyologlar arasında da bazı kimseler toplumun tıpkı bir organizma gibi olduğunu, toplumun değişik sınıf ve gruplarının aynen bir bedenin organlarını oluşturduklarını ve bedenin organları arasındaki irtibatları gibi tabii bir irtibatın fertleri birbirlerine bağladığını söylemektedir. Bu görüşün de aşırı bir görüş olduğu görülmektedir. Acaba bir toplumdaki fertlerin arasındaki irtibat, aynen bir bedende, bir kurumun dokusunu oluşturan hücreler arasındaki irtibat gibi midir Yoksa hücreler ve toplumun fertleri arasında böyle gerçek bir irtibat yok mudur?

Toplumda böyle bir irtibatın olduğunu ispatlamak çok güç bir iştir. Mesela, göz hücreleri arasındaki irtibat bir uzvu meydana getirmektedir; o uzvun özel bir takım özellikleri ve hususiyetleri bulunmakta ve diğer uzuvlar ile tabii uyum ve ortak çalışmayla tek bir cisim ve bedeni oluşturmaktadır. Söylediğimiz gibi, toplum ve fert arasında bir takım benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerliklerden fertlerin sosyal konumlarını öğrenmek için yararlanılabilir. Sadi, bu benzerliği kendi meşhur şiirinde şöyle dile getirmiştir:

Ademoğlu birbirlerinin uzuvlarıdır
Yaratılıştan bir özdendirler

Eğer bir gün bir uzuv acırsa

Diğer uzuvlarda sebat kalmaz

Toplumdaki fertler arasında ortak çalışmanın gerekliliğini ispat eden bu benzetme şüphesiz ki diğer fertler ile ilişkisini geliştirmeye, onlar ile dertleşmeye, ortak çalışmaya ve başkalarından kazanabileceği menfaatlerden mahrum kalmamaya çabalaması için, insanda bir sevgi duygusu meydana getirmektedir. Kendisinden çok yararlanılabilecek olan bu makul benzetmenin kökü, Hz. Peygamber-i Ekrem'den (s.a.a) ve aynı şekilde İmam Cafer-i Sadık'tan (a.s) nakledilen bir hadiste mevcuttur. İmam Sadık'tan (a.s) nakledilen hadis şöyledir:

“Müminler, birbirlerine iyilik etmekte, birbirlerinin derdini paylaşmakta ve birbirlerine şefkat göstermekte bir beden gibidirler ve ne zaman bir uzuv ağrırsa, diğer uzuvlar geceleyin uyumayarak ve onun acısını çekerek ona ortaklık ederler.¹”

Gördüğümüz gibi İmam Sadık (a.s), İslam toplumunu ve müminleri bir bedene benzetmektedir. Sadi ise, bunu genişletmiş ve insanlık camiasını bir bedene benzetmiştir.

Benzetme fiilinin fonksiyonunun, iki varlık arasında bulunan ve birinde daha seçkin ve tanınmış olan ortak özel bir yöne dikkat çekmek suretiyle, diğer varlıkta yeterince tanınmamış olan o özel yönün benzetme aracılığıyla tanınması ve belirginleşmesi olduğuna dikkat edilmelidir. Bundan dolayı “benzetmenin, kendisinin aracılığıyla yapıldığı şeyin” bütün sıfat ve özelliklerini “benzeyene” vermemek lazımdır. Örneğin; cesur bir şahsa aslan gibidir dediğimiz vakit hedefimiz, onun cesaret yönünü belirginleştirmektir. Yoksa aslanın yelesi gibi, onun da yelesinin olduğu ve aslanın el ve ayakları ile yürümesi gibi, onunda yürüdüğü kastedilmemektedir!

¹ Müstedrek'ül-Vesail, c. 12, s. 424

3-Toplum ve İnsan Bedeninin Benzeşme Yönü

Toplum ve fert hakkında zikredilebileceklerden biri de şudur: İnsan bedeninin beraberce ortak çalışan ve insan hayatının devamı ve gelişimi açısından önemli olan çeşitli sistem ve cihazları vardır. Aynı şekilde toplumun da çeşitli organları ve kurumları vardır; bu organlar çeşitli müessese ve kurumlarda şekil kazanmakta ve genel manada toplumsal hayatın gidişatını kolaylaştırmaktadır. Örneğin insan bedeninde kan dolaşımı sistemi adıyla bir sistem bulunmaktadır. Bu sistem bedendeki kan dolaşımını sağlamaktadır ve onun merkezi ise kalptir. Kalp, sindirim sisteminin, midenin ve karaciğerin uyumlu faaliyeti vasıtasıyla, üretilen kanın dolaşımını sağlamak ve neticede kan ana damarlar, kanallar ve son olarak da kılcak damarlar yoluyla hücrelere ulaşmakta ve onların hayatının devamını mümkün kılmaktadır.

Kan dolaşımı sisteminin birbirine bağlı organları bulunmaktadır. Onlardan biri olan kalp kanı pompalamakta, damarlar ve kanallar da kanı bütün vücuda aktarmaktadırlar. Bazı sistem ve organlar da aynı şekilde kan dolaşımı sistemine bağlıdır. Damarlarda akmakta olan kanın, bedendeki hücrelerin hayatını güvence altına alması için, oksijen taşıması gerekir. Bunun için akciğer ve solunum sistemi, bedenin oksijenini temin etmekte ve o oksijen de kan ile birlikte bütün bedene taşınmaktadır. Aynı şekilde protein maddeleri de kan ile birlikte bedende yayılmaktadır. Bu protein maddeleri, sindirim sistemi yoluyla üretilmektedir. O halde üç sistem yani kan dolaşımı sistemi, solunum sistemi ve sindirim sistemi uyum ile ve birbirleriyle olan irtibat sayesinde, bizim hayatımızın devam etmesini mümkün kılmaktadır. Bedende yukarıdaki sistemlere ek olarak sindirim sistemini yönlendiren, onun faaliyetlerini düzenleyen ve neticelerini kontrol eden başka sistemler de bulunmaktadır. Örneğin bedende bir dizi bezlerin kendi görevi ve belirli faaliyetleri vardır. Sinir sistemi, beynin yönetimi altında faaliyet göstermekte ve organları harekete geçirmektedir. Mide ve diğer organlar, sinir sisteminin yardımıyla hareket ve faaliyet etmektedir.

Gördüğümüz gibi sağlam bir vücut düzeni, temel ve hayatı belirli bir düzen ve uyum ile kendi özel görevlerini yerine getiren ve aynı şekilde de birbirleriyle uyumlu hareket eden bedenin değişik sistemlerinin faaliyetlerine bağlıdır. Biz, toplumun değişik kurum ve organlarını beden çeşitli sistem ve uzuvlarına benzetebilir ve onlardan her birine yönelik, toplumda bir özdeş ve numune tasavvur edebiliriz. Örneğin sindirim sisteminin dizi faaliyetlerine ve aynı şekilde proteini bütün bedene yayan sisteme yani proteinin hazırlanma biçimine, üretimine ve

onun bedendeki dağılımına baktığımızda ve sonra topluma yöneldiğimizde, bu işlevin benzerini toplumun iktisadi kurumunda görmekteyiz: İktisat kurumunun özel görevi toplumun muhtaç olduğu maddeleri üretmek ve sonra da dağıtım sistemleri aracılığıyla bunu topluma dağıtmaktır. Bu, aynen bedende kanın oluşturulması ve sonra da kalp aracılığıyla damar ve uzuvlara yayılması gibidir.

Eğer kan dolaşımı sisteminde bir düzensizlik meydana gelirse ve örneğin bazı damarların tıkanması sonucu kan dolaşımı olmazsa, bu bedenin hastalanmasına yol açar. Bazen gıdadan yoksun kalan bir uzuv, işlemez hale gelmekte, yok olmakta ve onun bedenden koparılması bile gerekmektedir. Kan dolaşımındaki düzensizlik ölüme dahi yol açmaktadır. Öyleyse beden sağlığının korunması ve onun hayatı için, kanın düzenli ve rahat bir şekilde damarlarda dolaşması lazımdır. Aynı şekilde toplumda da ihtiyaç duyulan mal ve maddelerin sürekli temin edilmesi gerekir. Eğer o mallar bir mekanda saklanır/stoklanır, dağıtım yolu kapatılırsa ve eğer –idari hizmetlerin, sanayinin ve tarımın üretim ve dağıtım bütününe kapsayan- iktisat sistemi, toplumun ihtiyaç duyduğu maddelerin, camianın katmanlarına rahatça ulaşamayacağı şekilde sekteye uğrarsa, ister istemez toplum hastalanacaktır. Toplumun iktisat kurumunun bedendeki kan dolaşımı sistemine teşbihi doğru bir benzetmedir.

Aynı şekilde, toplumdaki devlet kurumumu gerçekte vücudun yöneticisi olan, duyu ve aksiyon diye iki bölümden oluşan bedendeki sinir sistemine benzetmek mümkündür. Neticede bu teşbihte, devlet kurumu toplumun sinir sistemine benzetilmektedir. Toplumun aynen bedendeki gibi karar alması ve emir vermesi için, bir beyne ve aynı şekilde o emirleri toplumun katmanlarında uygulayacak ve onları harekete geçirecek çalışanlara ihtiyacı vardır. Bu yüzden devlet organları, iki önemli bölümden oluşmaktadır:

1-Toplumun maslahatlarını ve onların temin edilme yollarını tespit ettikten sonra, kanunları koyan yasama kurumu.

2-Yasaları ve kanunları uygulayan yürütme kurumu.

Bedendeki duyu uzuv ve sinirlerimiz tanımanın; aksiyon sinirlerimiz de yürütmenin altyapısını oluşturmaktadır. Hissin öncüllerini, duyu sinirleri oluşturmaktadır ve beyin, düşünme aletidir. İnsan ruhunda düşüncenin hakikati bulunmaktadır ama onun aleti beyindir: Beyin ile düşünce operasyonu yapılmakta ve sonra aksiyon sinirleri vasıtasıyla, hareketsel emirler uygulanmaktadır. Öğrenme ve tanımayla uğraşan insani nefsin alim bir gücü bulunmaktadır ve aksiyon sinirler, nefsin

faktörel gücüdür. Birinci faaliyet, bilimi ve tanımayı elde etmek için yapılan çabadır ve ikinci faaliyet, harekettir. Bu ikisi beynin yöneticiliği altında yer almaktadır. Bu sistem, bedenin organlarını kontrol etmekte, gerekli verileri elde etmekte, lazım olan emirleri vermekte, bunları sinir organlarıyla uygulamaktadır ki bu sistem beyin ve sinir sistemi adıyla bilinmektedir. Devlet sistemini bu sisteme benzetmek suretiyle, toplumda devletin yeri ve rolü öğrenilebilir.

4-Topluma Organik Bakış İle Devletin Yerinin Açıklanması

Bedenimizin organlarına, faaliyetlerine ve düzenli uyumlarına baktığımız zaman, o uzuvların yapımında ve faaliyetlerinin düzenlenmesinde müdahalemizin olmadığını ve bilimsel literatür ile, onları doğanın meydana getirdiğini, harekete ve faaliyete geçirdiğini anlamaktayız. Ama dini literatürde o organları belirli özellikler, kabiliyetler, beceriler ve özel kapasiteler ile Allah-u Teala'nın yaratmış olduğunu söyleyeceğiz. O, bu azamet, güç ve zerafetteki bir bedeni yaratma liyakatine sahiptir. Bundan daha önemlisi, ruhumuzun yapısı beden yapımızdan defalarca daha zarif, büyük ve geniştir.

Allah, bu beden ve organları bizim inisiyatifimize bırakmışsa, bizim onları doğru kullanmayı bilmemiz ve sağlık ve mutluluk ile uzun bir ömür yaşayabilecek bir şekilde kendi organlarımızdan yararlanmamız onlardan istediğimiz her şekilde faydalanmamamız gerekir. Eğer elimize geçen her şeyi yer ve içersek, istediğimiz her şeyi yapar ve uygun olmayan yemekler yersek, Allah korusun alkollü içecekler içmekten ve uyuşturucu madde kullanmaktan sakınmazsak, bedenimizin sağlıklı kalacağına ve hedefimiz olan sağlık ve mutlulukla uzun bir ömrün yaşanmasının gerçekleşeceğine ümit besleyebilir miyiz? Doğal olarak cevap olumsuz olacaktır. Kuşkusuz sağlık kurallarına riayet etmeksizin, bizim sağlıklı uzun bir ömrümüzün olması mümkün değildir. Yani pratikteki gönlümüzün isteği olan o özgürlüğü kısıtlamalı ve canımızın çektiği her şeyi yememeliyiz. Hem yemeğin niteliğine ve hem de miktar ve niceliğine dikkat etmeliyiz. Yemek türünün seçiminde ve vaktinin belirlenmesinde de sağlık kurallarına tabi olmalıyız Çünkü bu kurallara uymazsak, örneğin sağlıklı yemekler yersek, hastalanır ve zehirleniriz. Hatta canımızın ciddi bir tehlikeye girmesi bile mümkün hale gelir. Sağlık kaide ve kuralları, gerçek ve tabiidirler; bedenimizin tabiatı ve yapısı onları gerektirmekte ve istemektedir. Bilgin ve uzmanların uzun zahmet ve çabalarıyla o kaideler ortaya çıkarılmış, keşfedilmiş ve onlara uymak suretiyle, mutluluk ve sağlıklı uzun bir ömür yaşamaları için insanların istifadesine sunulmuştur.

Beden binasının kanunsal düzeni ve sağlık kurallarına bağlılığın ve uymanın gerekliliği hakkında söylediklerimize dikkat ederek, bir doktor veya sağlık uzmanı, bize “filan yemeği yemeyin, alkollü içecekler içmeyin ve uyuşturucu kullanmayın. Zira sinir sisteminiz bozulur ve sizin akciğerinize, böbreğinize ve karaciğerinize zarar gelir” derse, onun karşısında bizim nasıl bir tepki vermemiz gerekir? Acaba ona teşekkür mü etmeliyiz (zira bize kılavuzluk etmiş ve esenlik yolunu göstermiştir) yoksa ona “sizi ne ilgilendiriyor?” diye itiraz mı etmeliyiz? Sağlık kurallarını bizim inisiyatifimize sunan kimse, büyük bir hizmet etmekte ve bize esenlikte başarı yolunu göstermektedir Öyleyse biz ona minnettar olmalıyız.

Bizler, hastalandığımız zaman, muayene olmak için birkaç gün öncesinden vakit almakta, rica ve minnetle doktordan bizi muayene etmesini istemekteyiz. Sonra da doktor bize bir reçete vermektedir ve biz ilaç bulmak için bir süre şehirde gezinmekteyiz. Bu zahmetlere katlanmanın sebebi, sağlıklı kalabilmemiz içindir. Çünkü bizim hayatta bir hedefimiz bulunmaktadır ve hareketlerimizin hayatımızın devamına, esenliğimize ve başarıımıza sebep olmasını arzulamaktayız. Böyle bir hedefe ulaşmak için, sağlık kaide ve kurallarına uymalı, pratikte özgürlüklerimizi kısıtlamalı ve istediğimiz her şekilde davranmamalıyız. Kuşkusuz ki bu kısıtlamalara ve düzenlemelere uymak, bizim esenliğimizi güvence altına almakta ve mutluluğumuza bir engel teşkil etmemektedir. Bize esenlik yolunu tanıtan, sağlık kurallarını ve tavsiyelerini sunmak suretiyle hayatımızın devamını mümkün kılan kimselere teşekkür etmeliyiz. Dünyadaki akıllı kimseler, sağlık kurallarını fertlerin hayatlarına yapılan yersiz bir müdahale olarak mı değerlendirmektedirler, yoksa onları topluma yapılmış en iyi hizmet olarak mı saymaktadırlar?

Yukarıda söylenenler, şahsi ve ferdi hayat ile irtibatlıdır. Toplumla irtibatlı olarak da bu durum geçerlidir. Eğer bir birey “ben asla hayatın manasını anlamıyorum, yaşamak istemiyorum ve benim için yaşamanın ya da ölmenin bir farkı yoktur”, derse kesinlikle hiç kimse onu akıllı bilmeyecektir. Eğer o kanunlara riayet etmeyi istemezse, bu durumda kesinlikle sebep-sonuç düzeni ve tabii kanunlar uyarınca, gerekli olan her hadise meydana gelecek ve insanın hiçbir tesirinin olmadığı tabii kanunlar etkisini gösterecek ve neticede onun durumu ya hastalanmayla ya da ölüm ile sonuçlanacaktır. Bir bireyin hayatta hedefi olmazsa, olması gereken oluncaya veya hastalığa yakalanıncaya ve akıbetinin ölüm olmasına dek kendini olaylara teslim etmesi, istediği her şeyi yemesi ve istediği her işi yapması gerekir. Ama bir birey hedef taşır ve ömrünün

uzun olmasını, sağlıklı kalmasını ve bu sağlıktan yeterli ölçüde yararlanıp, tekamüsel ve manevi rüşte ulaşmayı isterse, sağlık kurallarına kayıtsız kalmaz Yani o, uzmanların dikte ettikleri kurallar esasınca, kendi özgürlüklerini sınırlamalıdır.

Toplumu, kendisi için ölüm ve hayatın eşit olduğu, ne bekayı, ne şerefi, ne izzeti ve ne de istiklali isteyen, ne bir hüviyete ve ne izzete ve ne de bir ahiret ve maneviyata inanan o hedefsiz birey gibi tasavvur edersek, böyle bir toplum kesinlikle istediği her işi yapmada tam olarak özgürlük sahibi olacaktır ve bu toplumun hiçbir kurala uyması lazım olmayacaktır; aynen ölümün ve hayatın kendisi için bir olduğu o birey gibi...

İnsan özgürlüklerinin kısıtlayıcı kanunlara ihtiyaç duymadığı an, insan için yalnızca ölümün ve hayatın bir olduğu andır. Yani insan ölümü dahi istemeyip, yaşamış veya ölmüş olmak kendisi için fark etmezse, hiçbir kanuna uymamalıdır Aksi halde ölümü seçmesi durumunda bile, onun kurallarına uymalı ve ölmesi için hangi şeyi yapması gerektiğini bilmelidir. Öyleyse hedef taşıyan hiçbir işin kanunsuz olması mümkün değildir ve mutlak özgürlük ile hiçbir hedefe ulaşamaz. Eğer işin içinde bir hedef olursa, kısıtlama da olmalıdır ve her işin ön hazırlığı belirli kanun ve kaideler esasınca yapılmalıdır; hatta eğer hedef ölüm bile olsa...

Toplumun hedefi varsa, kanunlara riayet etmelidir. Yani toplum özgürlüklerini azaltmalı ve bir takım isteklerinden vazgeçmelidir. Eğer toplum istediği her şeyi yapmayı isterse, hiçbir zaman hedefe ulaşamayacaktır. Evet, eğer toplum hiçbir hedef taşımazsa, hiçbir kanuna da ihtiyacı olmaz. Böyle bir toplum, kısa bir zaman sonra istemeyerek de olsa ölüme mahkum olan o hedefsiz birey gibidir. Bundan dolayı, eğer bir toplum sürekliliğini korumak, gelişmeyi, ilerlemeyi, ebedi izzet ve saadete kavuşmayı istiyorsa, hesaplı kanunlar taşınmalıdır.

Bu kanunlar nasıl konulmalıdır? Onları kim koymalıdır? Acaba bu kanunlar keşfedilmesi gereken bir dizi gerçek olgular mıdır? Yoksa bunlar, konulması gereken farazi olgular mıdır? Bu, devlet felsefesinde çok önemli bir konudur. Konunun aslını bu sorular teşkil etmektedir.

Doğada ve ferdi hayatta bilginlerin keşfettikleri birtakım gerçek kanunlar bulunmaktadır. Yani filan mikrobun filan hastalığa yol açması hakiki, illet ve malul arasında ve doğada bulunan gerçek bir irtibat esasıncadır. Bilginler, kendi tecrübeleriyle bu gerçekleri keşfetmekte ve bir sağlık kanunu şeklinde başkalarının bilgisine sunmaktadırlar: A hastalığından korunmanız için, B mikrobundan sakınmalısınız. Eğer A hastalığı yayılırsa, bu hastalıktan korunmaları için fertler aşılmalıdır. Aynı şekilde toplum da esenlikte kalmayı istiyorsa, mecburen bazı

kanunlar lazımdır. Bu kanunlar gerçekten de doğada bulunmakta mıdır ve bazıları onları keşfetmeli midir? Yoksa bu kanunlar göreceli, anlaşmalı veya farazi olgular mıdır ve halkın rızasını kazanmak için her zaman diliminde değiştirilebilir mi? Çünkü bu kanunlar, halkın ekseriyetinin isteğine tabidir. Bu, çok önemli ve köklü bir konudur ve bu konunun bir boyutu felsefe ile, bir boyutu psikoloji ile ve bir boyutu da epistemoloji ile irtibatlıdır. Bütün bunların kendisine ait zor metotları bulunmaktadır; üniversitelerde ve özel bölümlerde bunlar incelenmelidir. Doğal olarak bizim bütün bu konuları açıklama imkan ve fırsatımız yoktur ve çaresiz olarak herkes için faydalı olması için, sadece o konuların bir özetini alacak ve açıklayacağız.

5-Gerçek Maslahat ve Zararlar Kanunun Desteğidir

Acaba gerçekten emniyet ve hırsızlığın önünün alınması arasında bir irtibat var mıdır? Yani emniyet taşımayı istiyorsak, gerçekten hırsızlık yapılmamalı mıdır? Yoksa bu iki şey arasında itibari ve kurgusal bir irtibat mı bulunmaktadır? Bu durumda hem emniyetin sağlanması hem de hırsızlığın olması mümkün olabilir. Acaba adam öldürme serbestliğinin gerçekten emniyetsizlik ile irtibatı var mıdır? Yani eğer bireylerin istediği herkesi öldürme hakkı olursa, gerçekte bu, emniyetsizliğe yol açar mı? Yoksa bu irtibat itibari midir? Allah'a inanmak gerçekte kalp huzuruna neden olmakta mıdır, yoksa bu konu da aynı şekilde anlaşmalı bir olgu mudur? Cinsel özgürlük, gerçekte ailelerin dağılmasına sebep olmakta mıdır, yoksa bu kurgusal bir olgu mudur? Bir toplumda, halkın istemesinden dolayı cinsel ilişkilerin bir gün serbest ve başka bir gün de bir grubun veya ekseriyetin kabul etmemesinden dolayı kısıtlı olduğunu söylemektedirler. O halde cinsel özgürlüğün olması ya da olmamasıyla ilgili bu kanun, sadece itibar ve kurguya dayalı bir olgu mudur? Yani bu, halkın hoşlarına giden ya da hoşlarına gitmeyen bir hobi meselesi midir? Kanun, onların gönlünün esasınca mı konulmalıdır? Yoksa bu, gerçek bir irtibata mı dayalıdır? Yani eğer cinsel özgürlükler mevcut olursa, bedensel ve ruhsal hastalıklar meydana gelmekte, ailelerin esası dağılmakta, erkek ve kadında ruhsal hastalıklar oluşmakta, terbiyesiz, zararlı, müfsit ve bozulmuş çocuklarını ortaya çıkarmaktadır?

Bazıları, toplumsal kuralların gerçek maslahat ve zararlara tabi olduğuna, bu kuralların halkın gönlünün isteğine dayanmadığına ve onların hobilerine tabi olmadığına inanmaktadırlar. Alkollü içeceklerin fazla kullanıldığı takdirde, sinirsel hastalıkların, damar ve kalp rahatsızlıklarının fazlalaşmasına yol açması veya tütün kullanımı

yaygınlaştığı taktirde, onun ile irtibatlı hastalıkların çoğalması gibi toplumsal meseleler de aynen bu türdendir: Eğer erkek ve kadın ilişkileri özgür bir şekilde, kayıtsız, şartsız ve kısıtlamasız olursa, bunun toplum için vahim sonuçları olacaktır; bunun bir çok örnekleri meşru olmayan ilişkilerin büyük boyutlarda olduğu batı ülkelerinde müşahade edilmektedir.

Öyleyse kanun koyma noktasında, onun gerçek netice ve eserlerine dikkat etmeliyiz. Halkın istegine göre davranmamalı ve halkın çoğunluğunun cinsel özgürlüğü kabul edip etmediklerine ya da çoğunluğun uyuşturucu maddelerin serbest olmasına veya olmamasına oy vermesine bakmamalıyız. Acaba kanunu bu şekilde mi koymalıyız yoksa halkın çoğunluğu uyuşturucu madde tüketimine muvafık olsa da biz, onun gerçekte insan için ne zararları olduğunu keşfetmenin peşinde mi olmalıyız? Size göre hangi yol doğrudur? Toplumsal kanunlar, halkın çoğunluğunun oyu esasınca, gerçek ve hakiki dayanağı olmaksızın mı konulmalı, yoksa hakiki ve gerçek bir dayanak esasınca mı vazedilmelidir? Yani Toplumsal maslahat ve zararlar, hakiki ve gerçek olgular mıdır yoksa fakat farazi ve hobisel olgular mı?

Hume dönemi sonrası batı dünyasında, epistemoloji alanında olması ve olmaması gerekenlerin ve değersel mefhumların somut gerçeklik taşımadığı, akli ve delilsel konular olmadığı düşüncesini ortaya atmışlardır. “İyi ve kötü halkın renkler hakkındaki zevkleri gibidir Eğer bir kimse örneğin pembe renginden hoşlanıyorsa, o kimseye hangi delilden ötürü o renkten hoşlanıyorsun? denilemez Çünkü biri bu renkten hoşlanmakta ve diğeri başka bir renkten hoşlanmaktadır” denilmektedir. Acaba sosyal meseleler de renkleri seçmek gibi zevke mi dayalıdır? Yoksa toplumsal kurallar, gerçek maslahat ve zararlara mı tabidir?

İnsanların davranışları ile onların kendi ferdi, toplumsal ve manevi hayatlarına bıraktığı etki arasında hakiki bir irtibat bulunmaktadır ve gerçekte onlar illet ve maluldürler. İnsanların ferdi ve toplumsal alanlardaki davranışları, saadete veya bedbahtlığa neden olmaktadır. Bu esas uyarınca, serbest olması için hangi şeyin saadete ve yasaklanması için de hangi şeyin kötü akıbet ve bedbahtlığa sebep olduğuna bakılmalıdır. İnsanların ferdi ve sosyal davranışları ile saadet ve bedbahtlık arasında gerçek ve hakiki bir bağın mevcut olduğu bu durumda, bu bağları tanımaya ve bu bağlar esasınca kanun konulmaya çalışılmalıdır. O zaman kimin gerçek maslahat ve zararları daha iyi bildiği sorusu sorulacaktır. Biz Müslümanlar, bunu Allah'ın daha iyi bildiğine inanmaktayız.

Bundan dolayı, İslam'ın yasama boyutundaki görüşüne göre insanların ferdi ve toplumsal plandaki davranışları ile onların dünya ve ahiretteki saadet ve bedbahtlıklarında bulunan neticeler arasında sebep-sonuç (illet-malul) ilişkisi mevcuttur ve bunlar, maslahat ve zarar sıfatıyla bilinmektedir. Bu maslahat ve zararlar tanınmalı, kanun onların esasınca konulmalıdır, halkın çoğunluğunun istekleri esasınca kanun hazırlanmamalıdır.

Yirmi birinci Oturum

İslam ve Demokrasi (1)

1-Önceki Konunun Özeti

Önceki dizi bahislerde, İslam'ın siyasi teorisini yasama ve yürütme diye iki boyutta inceledik ve bu alanda var olan şüphelerin bir bölümüne cevap verdik. Bir düzenin siyasi sistemindeki faaliyet, İslam düzeninde olduğu gibi, iki bölümde ve iki alanda gerçekleşmektedir. Bu, teorinin yürüncesini teşkil etmektedir. –Elbette başka bir bakışla bunun için üç veya dört bölüm de düşünülebilir- Birinci alan, yasamadan ve ikinci alan da kanunları uygulamaktan ibarettir. İslam'ın kanun ve yasama alanındaki görüşü şudur: İslam toplumuna hakim olması gereken kanun, toplumun maddi ve manevi maslahatlarını temin etmelidir. Bu esas üzere, maddi ve manevi açıdan ve aynı şekilde çeşitli toplumsal şartlar açısından, insan vücudunun bütün yönlerini bilen ve kanunları ahiret aleminde insanın saadeti temin edebilecek şekilde düzenleyecek bir kimse, toplum için kamil kanun koyabilir. Kuşkusuz ki Allah'ın veya O'nun seçtiği kimsenin dışında, kimsenin böyle bir ilmi ve bilgisi yoktur.

Buna ek olarak, ilahi teşrii rububiyetteki tevhit, Allah'ın kullarının O'nun emirlerine itaat etmelerini teşrii iradesini kendi yaşamlarında hakim kılmalarını ve isteğinin aksine hareket etmemelerini gerektirmektedir. O halde, yaşamada ilahi teşrii rububiyete riayet edilmelidir. Bu yönüyle İslam kanunu, özel bir kimlik kazanmakta ve bir çok yönden beşer ürünü kanunlardan farklılık arz etmektedir. İslam toplumunda kanun bir cümle ile, Allah tarafından veya Allah'ın kendisine izin vermiş olduğu kimse tarafından konulur. Bu şartın benzeri, kanunun uygulayıcısı hakkında da geçerlidir. Çünkü kanunun uygulayıcısı gerçekte toplumun fertlerinin hayatlarında tasarrufta bulunmakta ve onları ilahi kanunları uygulamaya zorlamaktadır. Kanunun uygulayıcısı, bazen bir takım had ve cezaları icra etmekte ve fertlerin işledikleri suç ve

cinayetlerin karşılığında onlara yönelik bazı kısıtlamaları öngörmektedir. Her haliyle bunlar, Allah'ın kullarının hayatlarında gerçekleşen tasarruflardır ve bu tasarrufların salahiyet sahibi şahıslar dışında ve onların yaratıcısı ve de irade sahibi olan Allah'ın izni olmaksızın gerçekleşmesi meşru değildir.

2-Kanunu Uygulayanların Allah'ın İznine Olan İhtiyaçları

Kanunu kabul ettikten, onun uygulanma yol ve alanlarını tam anlamıyla tanıdıktan ve örneğin özel bir durumda filan kanunun icra edilmesi gerektiğine yakın ettikten sonra, kanunu uygulayanın Ahmet ya da Mehmet olmasında ne fark vardır? diye bazıları, böyle bir sual sorabilirler. İlahi gerçek kanunun kendisi icra edildikten sonra, artık Allah'ın iznine ne ihtiyaç vardır? Biz, toplumda ilahi kanunun icra edilmesini kabul ediyoruz, ama kanunu uygulayana Allah niçin izin vermelidir?

Yukarıdaki şüphe eğer fıkhi bir ortamda dile getirilseydi, fıkhi metot ve fakihlerin usulü ile ona cevap vermek gerekirdi. Ama genel, daha özgür ve açık bir ortamda, fıkhi esaslara ve İslam fıkhdaki araştırma metotlarına uymayı gözardı ederek bazı kimseler, bir şüphe dile getiriyor ve kendilerinin genel ve basit düşüncelerine göre anlaşılır ve kavranabilir bir cevap almayı istiyorlarsa, bu kimselere sosyal hayatımızda bulunan ve kendileri esasınca hareket ettiğimiz örnek ve numunelere dikkat çekmek suretiyle cevap verebiliriz.

Örneğin ailevi hayat ve muhitte eş ve çocuklara yönelik bir takım kurallarınız bulunmaktadır. Mesela başkalarının mallarında tasarrufta bulunmamak gerektiği belirtilmektedir Hatta çocuklar bile oyuncakları ve yazı malzemeleri bağlamında bu kanuna uymaktadırlar. Eğer onlardan biri diğerinin izni olmaksızın, onun malında tasarrufta bulunursa, itiraz ile karşılaşmaktadır. Yahut iki aile veya iki komşu arasındaki ilişkilerde, eğer komşulardan biri izniniz olmaksızın sizin evinize girer ve size bir zarar dokunmasa bile evinizin bazı eşya ve malzemelerinde tasarrufta bulunursa, “neden izinsiz olarak evimize girdin veya niçin eşyalarımızda tasarrufta bulundun,” diye itiraz edersiniz. Size bir hizmeti olmuş olsa bile, siz yine de ona itiraz etmede kendinize hak verirsiniz.

Başka bir örnek: Farz ediniz ki herhangi bir idarede bir kanun ve genelge icra edilecektir, ama bu kanun ve genelgeyi icra etmesi gereken birimin başkan veya müdürü henüz resmi olarak atanmamıştır. Eğer bir şahıs gelir, “ben sağlam ve güvenilir birisiyim ve aynı zamanda kanunu iyi bilmekteyim” derse ve masa başına oturup, işleri yoluna koymaya; o

genelgeyi uygulamaya kalkışırsa ve o şahıs bir süre sonra atanacak görevlinin kendisi olsa bile, hiçkimse ona böyle bir müdahale iznini vermeyecektir. Atama hükmü imzalanmayıncaya ve bildirilmeyinceye dek, onun o masanın başına oturmaya, emir vermeye ve bir iş yapmaya hakkı yoktur. Eğer böyle yaparsa, hizmet etmesiyle ve atandıktan sonra yapması gereken işleri yapmasıyla birlikte o sorgulanacaktır. Hatta onun yargılanması ve cezalandırılması dahi mümkündür. Çünkü salâhiyet sahibi bir makam, bir kimseye izin vermeyinceye dek, o kimsenin meşru ve kanuni bir tasarrufta bulunmaya bile hakkının olmadığı, bütün akıllı kimselerce kabul edilmiş bir ilkedir. Kanuna aykırı ve suç olan eylemleri ise artık siz düşünün.

Toplumsal hayatta kabul edilmiş bu ilkeye dikkat etmek suretiyle biz, Allah'a bağlı ve halkın Allah'ı Rab olarak kabul ettiği bir toplumda, Rablerinin izni olmaksızın, bir şahıs hükümet etmek istediği zaman, onun salâhiyet sahibi bir makamdan, örneğin cumhurbaşkanından veya İslami Şura Meclisinden yahut başka bir makamdan –ki ona yetki vermesi gerekmektedir- izin almadan, idari bir muhitte başkanlık eden ya da başkanlık makamını işgal edip işleri yürüten birine niçin aynen benzetildiğini rahat bir şekilde anlamaktayız. O şahsın yaptığı iş doğru ve iyi olsa bile, o yine sorgulanacaktır ve başkaları onu cezalandırabilirler. İşte bu delil uyarınca biz, İslam kanununu icra edecek şahsın da aynı şekilde halkın ve İslam toplumunun sahibi olan Allah-u Teala'nın izni ile belirlenmesi gerektiğini söylemekteyiz. Böyle olmadığı takdirde, ilgili kimseler sorgulanacaktır. Daha yukarı bir makamdan atanmaksızın kendiliğinden iş yapan ve doğal olarak sorgulanan kimse gibi... Böyle birinin sorgulanmadığını varsaysak bile, halkın ona itaat etme zorunluluğu yoktur. Hatta mevcut kanunu icra etme durumunda bile halk, ona “eğer siz bu birimin veya bakanlığın sorumlusuysanız görev emirnameniz olmalıdır. Size bu işlere kalkışmanız için kim izin vermiştir,” diyecektir. Halk, salâhiyet sahibi bir makam tarafından bir emrin verildiğine inanmayıncaya dek, kendilerini ona itaat etmeye zorunlu görmeyecektir.

İslami düşünce esasınca İslam toplumunda halk, Allah'ın mülkü ve mahlukudur ve sahiplerinin izni olmaksızın kimsenin onların işlerine müdahale etmesi caiz değildir. Allah'ın izin vermesi gereklidir. Allah'ın kanunu da yine Allah tarafından atanmış belirli bir şahısça icra edilmelidir. Bu yüzden, bu devrimin ve nizamın kurucusu ve mimarı olan İmam Humeyni (k.s), İslam'dan ve İslami kaynaklardan aldığı anlayış esasınca, cumhurbaşkanlığını onaylama kararı hakkında, açıkça her yerde

“siz atanıyorsunuz”, diye yazıyordu ve İmam hiç bir kararda yalnız “halkın oylarının teyidi” tabiriyle yetinmemiştir. Aksine İmam, açıkça “ben sizi atıyorum” ve hatta bazı zamanlar da “ben taşıdığım velayet vasıtasıyla sizi bu makama atıyorum,” diye yazıyordu. İmam açıkça buyuruyordu ki: “İslam'ın aksi istikametinde olan, kendilerini aydın sayan ve Velayet-i Fakih'i kabul etmek istemeyen kimselerin sözlerini dinlemeyiniz. Eğer işin içinde fakih olmazsa, Velayet-i Fakih bulunmazsa, tağut vardır. Ya Allah vardır ya da tağut. Eğer Allah'ın emriyle olmazsa, cumhurbaşkanı fakihin atanmasıyla gelmezse, meşru değildir. Meşru olmadığı zaman tağut olur, ona itaat etmek tağuta itaat etmektir.”¹ Bu şahsi bir görüş değildir. Aksine Kur'an ayetlerinden ve hadislerden alınmadır. Bu, İslami yönetimi kuran kimsenin görüşüdür.

Bundan dolayı kanunu icra eden, bütün kanunları İslami esaslara göre uygulasa bile, Allah tarafından izinli/yetkili olmalıdır. Bu izin, Peygamber ve masum imamlarda, aynı şekilde Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) şahsen atadığı fertlerde, Hz. Ali'nin (a.s) hilafeti zamanında o hazret tarafından valiliklere ve İslami beldelere atanan kimselerde ve gaybet zamanında İmam-ı Zaman (a.s) tarafından atanan özel vekillerde olduğu gibi bazen özel bir şekildedir. Bu durumlarda fertler, özel atama ve bir şahsın izni ile görevlendirilmekte ve görev alanlarında ilahi hükümleri beyan ve icra etmekteydiler.

Ama bazen de izin veya atama genel bir şekildedir. Yani gaybet zamanında ve aynı şekilde hareket etme imkanından yoksun olan ve devletin kendilerinin elinde bulunmadığı İmamların devrinde, salahiyet sahibi fertler, genel atama ve izin ile Allah'ın hükümlerini icra etmek için görevlendiriliyorlardı. Örneğin İmam Sadık (a.s), Şia fakihlerine, halkın imama ulaşamadıkları bölgelerde, ilahi emirleri icra etmeleri ve devlet işlerinin yapmaları için izin vermiştir. Bu konu, gaybet zamanında daha büyük bir delil ile sabittir. Çünkü masum imam hareket edemediği ya da takkiye durumunda bulunduğu zaman, kendi adına devlet işlerini yapmaları için bazı kimseleri genel atama yoluyla görevlendiriyordusa, asırlar boyunca halkın masum imam ile bağlantı kuramadıkları gaybet döneminde bu iş daha geçerli değil midir?

Ben, konunun şeri delillerini ve fıkhi temellerini açıklama konumunda değilim. Ben sadece şu nazariyeyi açıklamak istemekteyim: İslam'da niçin kanunun uygulayıcısı bile Allah tarafından atanmalıdır ve Allah kanunun uygulayıcısına nasıl izin vermektedir? Bu iznin ya özel bir

¹ Nur sayfası, c. 9, s. 251

şekilde, özel bir şahıs hakkında olduğunu ya da genel bir şekilde, gerekli şartlara haiz fakihler hakkında olduğunu söyledik.

Bu nazariye hakkında hem yasama boyutunda ve hem de kanunu uygulama boyutunda bazı şüpheler mevcut idi. Bu şüphelerin en önemlisi, bu nazariyenin özgürlüğün özüne muhalif olmasından ibaretti. Geçen konularda bu şüphenin cevabını verdik. Özellikle uygulama boyutunda öne sürülen şüphelerin diğer bölümünde, Velayet-i Fakih düzeninin demokrasi ile uyuşmadığı söylenmişti. Demokrasi, dünyadaki bütün akıllı kimselerce kabul edilmiş bir düzendir ve hatta sosyalist ülkeler dahi pratikte demokrasinin karşısında dayanamadılar ve çaresiz olarak demokratik düzeni kabul ettiler. O halde, bugünün insanının, en azından bu asırda, demokrasi rejimini kabul etmekten başka bir çaresi yoktur ve Velayet-i Fakih devleti adıyla tanınan İslam devleti projesi, demokrasi ile uyuşmamaktadır.

3-Demokrasinin Mefhumu Ve Onun Uygulamadaki Değişimi

Öncelikle demokrasi kavramı hakkında, onu iyi bilmeyen kimselere yönelik bir açıklama yapmayı zorunlu görüyorum. Demokrasi kelimesinin harfi harfine tercümesi, halkın yönetimi yahut başka bir tabir ile halkçılıktır. Hedef, yöneticilik işlerinde yaşamada, kanunu uygulamada ve toplumun diğer siyasi alanlarında, halkın kendisinin rol alması ve kanunu koymada ve onu uygulamada bir başkasının müdahalesinin olmamasıdır. Bu demokrasi kelimesinin manasıdır.

Demokrasi, tarih boyunca değişik şekillerde gündeme gelmiştir. Tarihin gösterdiği kadarıyla, ilk olarak milattan beş asır önce Yunanistan'ın başkenti Atina'da bir müddet için bu teori öne sürüldü ve icra edildi. Bu, kölelerin ve yirmi yaşın altındaki fertlerin dışında bütün halkın, kendi siyasi ve sosyal işlerine müdahale etmeleri suretindeydi. Fertler, yirmi yaşına bastıkları zaman, direkt olarak kendi şehirlerinin siyasi işlerine müdahale edebiliyordu. Bu alanda bir zorlama yoktu ve halk o işi yapmada özgürdü. O dönemde halk, şehrin büyük meydanlarında toplanıyor ve kendi şehirleri hakkında görüş belirtiyorlardı. Karşılıklı konuşmalar olmakta, onlar esasınca bazı kararlar alınmakta ve uygulanmakta idi. Özel bir şahsın veya belirli bir grubun devlet işlerinin nezaretçisi olmadığı, aksine halkın bizzat direkt bir şekilde kendi sosyal ve siyasi işlerine müdahale ettikleri bu yönetim şekline, demokrasi ve halkın yönetimi adını verdiler. Demokrasinin bu modeli, bir süre Yunanistan'ın başkenti Atina'da uygulandı. Buna ilave olarak filozof ve düşünürler, kesin bir şekilde bu metot ile mücadele ettiler, kötü

tabirlerle onu andılar ve onu cahillerin yönetimi olarak nitelediler. Bu yönetim şekli pratikte de bir çok soruna neden oldu ve bu yüzden devam etmedi.

Doğal olarak böyle bir metot, büyük ülke ve kalabalık şehirler için icra edilme özelliğinden yoksundu. Çünkü bütün halkın sürekli olarak sosyal konulara direkt bir şekilde katılımı mümkün değildir. Küçük şehirlerde geçici olarak bu metot uygulanabilir, ama milyonluk şehirlerde bütün halk kendi günlük meseleleri hakkında nasıl karar alabilir? Her halükarda bu model, Rönesans'tan sonra demokrasinin başka bir şekli sunuluncaya dek dışlandı. Yeni modelde halk, yönetim işlerine nezaretçi olmaları için vekiller seçiyor ve onlar da halk adına yöneticilik yapıyorlardı. Çünkü pratikte halkın direkt müdahalesi mümkün değildi. O zamandan sonra bu teori, birçok taraftar kazandı ve tedricen bazı ülkelerde uygulanmaya başlandı. Sonuçta 19. yüzyılda takriben Avrupa'da ve diğer kıtalardaki ülkelerde bu yönetim modeli halk tarafından kabul edildi ve devletler onun esasınca düzenlendi. Bizim ülkemizde de aynı şekilde bu demokrasi modeli uygulanmaktadır ve pratikte halk, çeşitli seçimlere katılmak ve temsilciler seçmek suretiyle, bütün devlet organlarına ve kurumlarına müdahale etmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimine katılım ve cumhurbaşkanını seçmek ve aynı şekilde halk adına kanun koyan ve tasvip eden milletvekillerini, İslami Şura Meclisi seçiminde seçmek ve şuraların seçimi ve anayasada öngörülmüş olan diğer seçimler buna birer örnektir. O halde, her devlet düzeninde kendine has özellikleri bulunan demokrasinin ikinci şeklinde halk, oylarıyla, seçime katılmalarıyla, yasama ve yürütme üyelerini seçmeleriyle kendi siyasi ve sosyal işlerine müdahalede bulunmaktadır.

4-Bu Asırdaki Demokrasi Mefhumu

Demokrasi günümüzde belirgin bir anlam kazanmıştır ve dinin rol oynamadığı bir rejim “demokratik” olarak telakki edilmektedir. Herhangi bir yönetimin ve ülkenin demokrat olduğunu, demokrasi rejimi ile yönetildiğini söyledikleri zaman, kastedilen dinin o toplumda bir rolünün olmaması, yürütme ve yasama üyelerinin hiçbir alanda dini yönetime meydan vermemeleri gereğidir. Demokrasinin bu modeli dini reddetmemektedir, ama dinin siyasi ve sosyal işlere müdahale etmesini kabul etmemekte ve kanunu uygulayanların yürütme alanında dinden sözetmelerine ve hiçbir emir ve genelgenin dini hüküm ve değerlere göre çıkmasına izin vermemektedir. Gerçekte bu demokratik model, dini tam anlamıyla siyasi ve toplumsal işlerden ayıran laik ve sekularist düzene

dayalıdır. Bazen yasama ve yürütme üyelerinin dindar olmaları, her hafta kiliseye gitmeleri, adak adamaları ve kilisenin bir ihtiyacını gidermeleri mümkündür. Onlar, hatta dini cemaatların üyeleri olabilir ve devletin resmi alanı dışında toplumsal, milli ve mahalli bir iş çerçevesinde özel dini faaliyetlerde bulunabilirler. Ama devlette yaşamada, yargılamada, ülke yönetiminde, kanunları uygulamada ve hiçbir yerde dinin rolü ve simgesi bulunmamalıdır.

Eğer Fransa gibi bir ülkede –Fransa özgürlüğün ve demokrasinin beşiği olarak bilinmektedir- tesettürlü bir kızın liseye veya üniversiteye girmesi engelleniyorsa bu, dini engellemeyi demokrasinin bir parçası olarak görmeleri ve “bizim düzenimiz laik bir düzendir ve resmi müesseselerde dinin hiçbir simgesi olmamalıdır,” demeleri esasıncaadır. Tesettürlü olmak, dinin taraftarlığının simgesidir ve devlet okulu gibi resmi müesseselerde o kullanılmamalıdır. Eğer bir okul kiliseye bağlı veya özel ve halkın olursa, herkes tesettürlü olsa bile bu problem olmaz. Ancak devletin denetimi altında idare edilen ve resmi diplomalar verilen devlet okul ve üniversitelerinde ve kurum ve bakanlıklarda dinden bir eser görülmemelidir. Bu demokrasinin yeni bir yorumu olup, onun esasınca dini simge ve değerlerin demokrasi ile uyumsuzluğu bulunmaktadır.

Manası halkın yönetimi olan klasik ve ikinci şekil demokrasi tanımına göre, eğer bir halk dindar olur ve idari merkezlerde dinlerinin adet ve törenleriyle amel etmeyi isterlerse, onlara muhalefet edilmemelidir. Zira bu davranış halkın isteğine ve onların koyup, uyguladıkları kanunlara mutabıktır. Demokrasi, her yerde; okullarda, bakanlıklarda ve dairelerde elbise giyme şeklinde halkın serbest olmasını gerektirmektedir. Eğer halkın büyük çoğunluğu bir dinin taraftarıysa ve dini eğilimleri esasınca özel bir örtünme şeklini benimsiyorsa veya onlar dini merasimlerini yapmayı istiyorlarsa, hiç kimsenin onlara engel olmaması gerekir. Halkın arzu ve isteğiyle dairelerde, bakanlıklarda ve üniversitelerde namaz kılmanın zorunlu olduğu bir kanun tasvip edilirse bu, demokrasinin – bizim bildiğimiz mefhumu göre- aksine değildir. Çünkü halkın kendisi bu kanunu koymakta ve yine onlar icra etmektedir. Ama yeni demokrasi yorumuna göre halkın dini eğilimi, siyasi ve sosyal meselelerde boy göstermemelidir.

5-Sulta Düzeninin Yeni Demokrasi Mefhumundan Yararlanması

Söylediğimiz gibi, sömürgeci devletlerin yaptıkları ve kendi menfaatleri doğrultusunda uyguladıkları yeni yoruma göre demokrasi, kendi düzeninin siyasi ve toplumsal işlerine dinin müdahale etmesine hiçbir şekilde izin vermeyen laik ve sekular rejim ile eşittir. Hatta eğer halkın kendisi “biz bu dini kabul ediyor ve devletsel ve resmi merkezlerde dini merasimlerimize göre hareket etmeyi istiyoruz” dese bile, yine de halkın isteğini demokrasiye muhalefet etmek olarak değerlendireceklerdir.

İşte bu yüzden, Cezayir’de seçimler olduğu, İslamcı bir partinin seçimleri kazandığı ve demokrasinin usulleri ve o ülkenin kanunları esasınca hükümet kurmayı ve İslam hükümlerini uygulamayı istediği zaman, o partinin hakim olacağını ve gelecekte İslam devleti kuracağını anlayan muhalifler darbe yaptılar, seçimleri iptal ettiler, o partinin liderlerini tutukladılar, onları hapse attılar ve o partiyi lağvedip yasa dışı ilan ettiler. Birkaç yıl geçmesine rağmen henüz o partiye faaliyet yapma izni vermemekteler. Bu İslam ülkesi, milyonlarca kurban vererek hürriyete kavuşmasına, kurbanların Müslüman olmasına ve İslami hedefler ile İslami kimliklerini korumak için o sömürgeci devlet ile mücadele etmelerine ve sonuçta Cezayir halkının hürriyete kavuşmasına rağmen, bugün acınacak bir durumdadır ve gazetelerde okuduğumuz gibi, her gün onlarca insan feci bir şekilde o ülkede öldürülmektedir.

O ülkede bu büyük faciaların meydana gelmesine, hükümetin darbe ile yönetimi ele geçirmesine ve baskı ve zulüm ile kendi hakimiyetini sürdürmesine rağmen, emperyalist ve sömürgeci devletlerin nazarında mevcut hakim grup ve onların yarattığı durum, dini ve şariat hükümlerinin uygulanmasını isteyen halkın oylarına göre şekillenen bir devletten daha kabul edildir. Bu, dünyada bir başka ülkenin de İslam adına idare edilmesinden korkmalarındandır. “Bu metodun adını demokratik metot koydular. Ama halk kendi oylarıyla İslam’ı ve İslam devletini isterse bu, demokratik olmamaktadır; çünkü halkın dine eğilimi vardır.” O halde yeni demokrasi yorumunda, Türkiye’de uygulandığı gibi, bir kız öğrencinin tesettürlü olmaması ve dinin hiçbir şekilde halkın siyasi ve içtimai işlerine müdahale etmemesi öngörülmektedir .

İslam ülkelerindeki sömürge taraftarları, bütün İslam ülkelerinin bu şekil demokrasi ile idare edilmesini; yani ülke yönetiminde –yasama ve yürütmede- dine artık bir yer kalmamasını arzulamaktalar. Hatta İslam’a yönelişin kuvvetli ve güçlü olduğu ülkelerde, kültür saldırısı yoluyla ve

üniversitelere sızmak suretiyle, tedricen dini taassubun ruhunu zayıflatmayı ve bu manadaki demokrasi anlayışını yaymayı istemekteler. Kendi hayallerince on veya yirmi yıl geçtikten, genç nesil değiştikten, devrimci nesil kenara çekildikten ve onların yerini devrimin usullerini bilmeyen gençler aldıktan sonra, onların (yeni neslin) çağdaş yorumuyla demokrasiyi hakim kılabileceklerini düşlemekteler.

Bu anlamda, demokrasinin üç yorum ve üç manası vardır:

1-Kısa bir zaman müddetinde Yunanistan'ın şehirlerinin birinde uygulanan ve sonra kaldırılan, halkın direkt olarak devlet işlerine müdahale ettiği demokrasi yorumu.

2-Temsilciler seçmek suretiyle halkın devlete müdahale etmesi. Bugünkü ülkelerde hatta ülkemizde bulunan modeldir.

3-Demokrasinin üçüncü manası, bütün devlet öğelerinin –yasama ve yürütmenin- dinden ayrı olmasıdır. Yani demokratik olmanın şartı, seküler ve laik olmaktır.

6-İslam Nazarında Demokrasinin İyi Şekli

İslam'ın bu devlet şekillerinden hangisini kabul ettiği sorusuna yönelik olarak biz, daha önce yasama bağlamında şunları söylemiştik: Eğer demokrasinin ve kanun koyuculuğun manası, halkın çoğunluğunun oyunun –yani %50 +1 oyun –her nereye giderse onun muteber, resmi ve Kur'an'ın hükmüne aykırı olsa bile uyulması gereken kanun olacağıysa, İslam yasamada böyle bir demokrasiyi kabul etmez. Yargılama, ekonomi, idarecilik ve diğer devlet organlarıyla irtibatlı kanunlar başta olmak üzere, ülke yönetiminin çeşitli yönleri hakkında, İslam'ın kendi açık kanunları vardır. İslam, Kur'an'ın açık nassına ve kesin hükmüne aykırı bir kanunun resmiyet kazanmasına izin vermemektedir.

Yasamadaki bu şekil demokrasinin İslam ile uyumsuzluğu totolojik bir önermedir Yani bu apaçıktır ve delil istememektedir. Eğer “yasamadaki demokrasinin manası İslam ile uyumayan bir kanunun muteber olmasıdır,” dersek İslam'ın da bununla bağdaşmayacağı, bu yorumda uyumsuzluk bulunduğu ve bunun delile ihtiyacının olmadığı aydınlanacaktır. Bir yorumda İslam ile bir uyumsuzluk gözlemlendikten sonra, artık onun İslam ile uyuşup uyuşmadığı sorulmamalıdır. Çünkü yorumun bizzat kendisinde, İslam ile uyumsuzluk farz edilmiştir. Öyleyse yasama alanındaki demokrasinin manası, İslam ile uyumayan bir kanunun muteber bilinmesiye ve biz, İslam'ın böyle bir kanunu muteber saydığını tasavvur edersek, bunun manası, İslam ile uyumayan bir şeyin, onunla (İslam ile) uyumasıdır! Bu konu açıktır ve delil gerektirmemektedir.

Daha fazla açıklanmaya ihtiyacı olan ve bizim hakkında konuşmaya söz verdiğimiz şey, icra alanındaki demokrasi konusudur. Yani kanunu uygulayanları belirlemede halkın ne gibi bir rolü vardır? Aynı şekilde, kanunları İslami temeller çerçevesinde koymayı isteyen kimseleri –yani İslami Şura Meclisi üyelerini- seçmek için, halkın ne gibi bir fonksiyonu vardır? İslam'ın sabit ve daimi kanunlar koymadığı yerlerde, zamanın geçmesiyle, insan hayatının şeklinde değişimin ve dönüşümün meydana gelmesiyle ve önceki yapıların ortadan kalkmasıyla yeni mevzu ve ihtiyaçlar için, yeni kanunlar koymak zorunlu hale gelmektedir. Merhum Şehit Sadr'ın “boş bölge” olarak adlandırdığı bu alan için İslam, meşru devlet sistemine, İslam'ın değerleri temelleri çerçevesinde gerekli kanunları koyma iznini vermiştir.

Taşıtların sağ taraftan mı yoksa sol taraftan mı hareket etmesiyle ve hangi süratte gitmesiyle ilgili trafik ve şoförlük kanunları buna örnektir. Kur'an'da ve hadislerde bu konu hakkında bir hükmün olmadığı açıktır. Mekanın ve zamanın değişken şartlarına tabi olan bu çeşit değişken ve geçici kanunları koymak, İslam devletinin sorumluluğuna bırakılmıştır. İslam devleti değerlere ve İslam'ın genel usul ve ölçülerine riayet etmek ve İslami kanunlar çerçevesinden çıkmamak suretiyle, uygun kanunlar koymaktadır.

Bu söylediklerimize dikkat edilirse, İslami ölçülere riayet etmek suretiyle geçici kanunlar koyup, uygulayan yasama ve yürütme organları üyelerinin belirlenmesinde, halkın rolünü ve demokrasinin pratize edildiğini anlayacağız. Başka bir deyiş ile demokrasi, İslam'ın koyduğu sınır ve şartlara riayet etmek suretiyle, halkın fonksiyonu, katılımı ve belirlenmiş şart ve özelliklere sahip şahısların seçimi şeklinde ülkemizde pratize edilmekte ve İslam devriminin başarıya ulaşmasından ve İmam Humeyni'nin (a.s) döneminden bu yana uygulanmaktadır. İslami Şura Meclisi seçimleri, Cumhurbaşkanlığı seçimleri, Uzmanlar Meclisi seçimleri ve şuraların seçimleri buna birer örnektir.

O halde halkın seçtiği kimseler, gerekli şartları taşımalıdır. Yani onlar Müslüman ve İslami hükümlere bağlı olmalı ve yasa ve kanunları koymada İslami ölçülere riayet etmelidirler. Azınlıkların belirli sayıdaki temsilcileri dışında, İslami Şura Meclisi üyeleri için öngörülen şartlara ek olarak, Allah korusun bir gaflet ve sorumsuzluğun meydana gelmesini ve kanun vazetmede İslami hükümlere riayet edilmemesini önlemek için, temsilcilerin Müslüman ve İslami hükümlere bağlı olmaları gerekir. Koruyucular Konseyi adındaki uzman bir grup, milletvekillerinin tasvip ettiği kanunları anayasa ve şeriat ile karşılaştırmaktadır. Koruyucular

Konseyi, o yasaların şeri ölçüler ve anayasa ile uyuşması durumunda onları teyit etmekte ve aksi halde o tasarıları yeniden gözden geçirmek için meclise geri yollamaktadır. Bu tarz yasama ve yürütme mekanizması ülkemizde benimsenmiştir ve kimsenin buna muhalefeti yoktur. Aynı şekilde yürütme üyelerinin ve yürütme kurumunun başında yer alan Cumhurbaşkanı'nın da, İslami kanun ve kurallara riayet etmesi gereklidir. Cumhurbaşkanı, birinci derecede İslam kanunlarından alınmış olan anayasada belirtilen şartlara, liyakate ve özelliklere sahip olmalı ve hükümetin başına geçmek için bir şekilde Allah-u Teala'nın iznini almış bulunmalıdır. Yani o, halkın çoğunluğunun oyunu aldıktan ve halk tarafından önerildikten sonra, Veliyy-i Fakih tarafından atanmalıdır. Bu surette onun hükümeti meşru ve muteber olacaktır. Bu, ülkemizde uygulanmakta olan bir sistemdir.

İslami düzende halkın fonksiyonunu ve onların müdahale alanını daha iyi anlamak için bir örnek veriyorum: Farz ediniz ki biz Hz. Ali'nin (a.s) hakimiyet döneminde yaşamaktayız. Kendi şehrimizde salahiyyetli ve liyakatli bir şahsı kenti yönetme işine uygun gördük ve Hz. Ali'ye (a.s) bu şahsın şehrimizin valisi olmaya layık biri olduğu önerisini verdik. Bir grubun o şahsı vali unvanıyla önermesinden sonra, İmam'ın o şahsı yeni vali sıfatıyla ataması mümkündür. Eğer halkın çoğunluğunun böyle bir önerisi olursa Hz. Ali (a.s), onların görüşlerini büyük bir ihtimalle kabul edecek ve söz konusu şahsı kendi egemenliği altındaki bölgelerden birine yönetici olarak atayacaktır. Öyleyse teori ve meşruiyet bazında, halkın hükümetin yapılanmasındaki ve kararlarındaki fonksiyonu, kanun vazetmeye veya uygulamaya kimin daha salahiyyetli olduğunu araştırmaktır. O zaman, halk bu kimseye oy vermektedir. Halkın oyu, rehberine öneri mahiyetindedir ve gerçekte bu, o şahsı kendilerine yönetici olarak atadığı takdirde ona itaat edeceklerine dair halk ile Veliyy-i Fakih arasındaki bir ahittir. Bu esas uyarınca, İmam Humeyni() zamanında, halkın çoğunluğu birini cumhurbaşkanı seçtiği vakit İmam şöyle diyordu: "Ben, halkın kabul ettiği bu şahsı Cumhurbaşkanlığına atıyorum Yani halkın oyu bir öneri mahiyetindedir ve ben onu kabul ediyorum."

İslam devletinin teorisi budur ve bunun ikinci anlamdaki demokrasi ile bir uyumsuzluğu yoktur. Bu, ülkemizde yıllardır uygulanmaktadır ve hiçbir sorun da meydana gelmemiştir. Ama demokrasinin manası, dinin toplumun işlerinde hiçbir fonksiyonunun olmaması ve resmi alanlarda hiçbir dini simgenin bulunmaması gereğiye, böyle bir şey İslam ile bağdaşabilir mi? Emperyalist dünyanın yorumladığı ve başkalarına dayattığı üçüncü manadaki demokrasi, kuşkusuz ki İslam'a yüzde yüz

terstir Zira bu yorum, İslam'ı reddetme manasındadır. Ama ikinci manasıyla demokrasi, İslam'ın yöneticiler, kanun koyucular, kanunu uygulayanlar ve yargı hakkında belirlediği şartlara riayet etmek kaydıyla benimsenmiştir. Yani halk, kanun koymaya ve kanunu uygulamaya salahiyyetli gördükleri fertleri seçmede ciddi bir katılım sergilemeli, bu katılım ile İslam devletiyle olan işbirliğini ve gönül birliğini ispat etmeli ve kendilerini ülke meselelerinde ortak bilmelidir. Bu şekil demokrasi İslam'da kabul edilmiştir ve ülkemizde de uygulanmaktadır. Eğer bazı durumlarda bir takım uyumsuzluklar meydana geliyorsa bu, diğer konulardaki uyumsuzluklar gibidir ve bunların tekrar edilmemesi için dikkat edilmelidir.

Yirmi ikinci Oturum

İslam ve Demokrasi (2)

1-Önceki Konunun Özeti

Geçen oturumda İslam'ın siyasi teorisi hakkında öne sürülen şüphelerden biriyle ilgili olarak analiz yapıldı. Zikredilen şüphe şuydu: Eğer kanunun Allah-u Teala tarafından belirlenmesi, teyit edilmesi ve kanunu uygulayanın da yine O'nun tarafından izinli olması gerekiyorsa, bu demokrasi ile bağdaşmaz. Bu şüpheyeye yanıt olarak demokrasinin açık ve kesin, sınır ve hadleri belirlenmiş bir tanım taşımadığı söylendi. Demokrasi başlangıçta, Atina'da bütün halkın direkt olarak kendi şehirlerinin yönetim işlerine müdahale etmesi şeklindeydi. Bu metot uygulanabilir olmadığından ve diğer sebepler yüzünden düşünür ve filozofların eleştirisine maruz kaldı. sonunda Rönesans'tan sonra bu düşünce zorba ve başına buyrukların yönetimi karşısında bir tepki hareketi olarak başka bir şekilde gündeme geldi. Batı coğrafyasının büyük filozofları bu düşünce üzerinde araştırma yaptılar. Neticede bu model makbul bir nazariye haline geldi ve ondan sonra diğer ülkelere yayıldı. Bu düşüncenin şu anki şekli, halkın yalnızca milletvekilleri seçiminde rol sahibi olmasından ibarettir ve hatta yargı ya da yürütme kurumu başkanının, halk tarafından direkt olarak belirlenmesi için bir zorunluluk yoktur. Gerçekte bu düşüncede devlet için özel bir yapı öngörülmemektedir. Bundan dolayı sultanlık, parlamenter ve başkanlık gibi değişik devlet modelleri; kendilerini demokrat ve halkçı olarak değerlendirmektedirler. Çünkü halkın bir şekilde onların yapılanmasında rolü bulunmaktadır.

2-Seküler Demokrasi ve Felsefi Dayanağı

Son olarak batı ülkelerindeki siyasetçiler tarafından demokrasiye yönelik yeni bir mefhum ortaya atılmıştır. Bu mefhumda "Laiklik"

demokrasi ile birleştirilmiştir. Yani halk bir taraftan devlet meselelerine müdahale etmeli ve diğer taraftan da hiçbir resmi ve devlet kurumunda dinden bir eser bulunmamalıdır. Ne din yasamaya müdahale etmeli ve ne de kanunu uygulayanlar din adına devlet yönetebilmelidir. Hatta devlete bağlı bir birim, müessese veya organda dini inançtan ve onu savunmaktan hiçbir eser bulunmamalıdır. İşte bu delil uyarınca, İslami tesettür taşıyan bayanların devlet okullarına girmeleri engellenmektedir. Zira dini simgeler ile bir şahsın oralara girmesi, devletin onu savunduğu manasına gelmektedir. Kuşkusuz ki bu yeni mefhum yüzde yüz dine zıttır ve bu modeli demokrasi yerine, “dinsizlerin diktatörlüğü” olarak adlandırmamız daha yerinde olacaktır. Çünkü onlar demokrasi adına, toplumda şahısların dini inançları ve mezhebi gereklerine göre davranmalarına izin vermemekte ve devlet merkezlerinde dini emirlere göre davranmayı yasaklamaktadırlar.

Felsefi temelleri bulunmayan ve felsefi bir düşünce olmayan bu usul ve metot, batı ülkelerinde, dinin özellikle de İslam'ın yayılmasını önlemek amacıyla, din düşmanı siyasetçiler tarafından ortaya atılmıştır ve demokrasi taraftarlığı adıyla kendilerine bağlı ülkelerde ve hatta İslam ülkelerinde bu metodu uygulamak için bütün mevcudiyetleriyle çalışmaktadırlar. Bunun örnekleri Cezayir'de ve Türkiye'de müşahade edilmektedir. Tabii olarak bu metodun haşin bir diktatörlük şeklinden çıkması, mülayim ve sessiz bir demokrasi kalıbında sunulması için, ona yönelik felsefi bir dayanak göz önünde bulundurulmalıdır; ta ki bu dindarların direnişiyle karşılaşmanın veya onların karşı koyuşlarını azaltsın. Bu esas uyarınca, resmi ve devlet organlarında dini bir simge bulunmaması gereğini öngören bu düşünceyi mazur göstermek için, tabir caizse felsefi açıklamalar yapmakta ve –insan hakları bildirgesinde belirtildiği gibi- bütün insanların insaniyette eşit olduklarını ve deyim yerindeyse onların birinci sınıf ve ikinci sınıf diye sınıflandırılmayacağını söylemekteler. “Bundan dolayı, eğer dindarlara bir ayrıcalık tanırsak, diğerlerine oranla onlar için daha yüksek bir derece göz önünde bulundurmuş oluruz. O halde resmi organlarda dine saygı göstermek ve dini merasimlere izin vermek, dindarlara bir çeşit ayrıcalık tanımadır. Halbuki biz insanları eşit görmekte ve hiç kimsenin bir başkasına karşı ayrıcalıklı olmaması gerektiğine inanmaktayız!” Onlar, nasıl oluyor da istedikleri her surette davranmada, her biçimde giyinmede ve hareket etmede diğer toplumsal gruplara izin vermekte, ama dindarların tesettürlü olma, özel elbise giyinme ve hanımların saçlarını örtme özgürlüklerine engel olmaktadır? Bu soru halen önemini korumaktadır. Gerçekte bu,

özgürlüğün engellenmesi ve yurttaşlardan bir bölümünün haklarının çiğnenmesidir.

3-Seküler Düzenin Felsefi Temellerindeki Safsata

Onlar, kendi uygulamaları için yukarıdaki gerekçeyi öne sürmekte. Ama burada derin bir safsata bulunmaktadır ve o şudur: Bütün insanların insaniyette eşit olmalarının gerektirdiği şey, bütün yurttaşların da yurttaşlıkta eşit olmaları değildir. Bütün insanların insaniyette eşit olmaları, herkesten önce ve herkesten çok İslam'ın vurguda bulunmuş olduğu bir konudur.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ
اتِّقَاكُمْ¹

Ey insanlar! Gerçekten, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler (şeklinde) kıldık. Şüphesiz, Allah katında sizin en üstün olanınız, (ırk ya da soyca değil) takvaca en ileride olanınızdır.

Kur'an, insanlar arasındaki fark ve ayrıcalıkları açıkça reddetmekte ve insanları birbirlerinin kardeşi ve aralarında mesafenin ve ayrıcalığın olmadığı, bir baba ve annenin çocukları olarak tanıtmaktadır. Bu konu, başka hiçbir kutsal kitapta, bu nitelik ve güzellikte zikredilmemiştir. Biz de Müslüman sıfatıyla, bütün insanların insaniyette eşit olduklarına ve insaniyetin birinci ve ikinci derecesinin bulunmadığına inanmaktayız. Sadi'nin meşhur şiiri de bu konuya dikkat çekmektedir:

İnsanoğlu birbirinin uzvudur

Yaradılıştta hepsinin cevheri birdir

Öyleyse bütün insanlarda insaniyet cevheri birdir ve birinci sınıf ve ikinci sınıf insan diye bir şey yoktur. Ama bu, bütün insanların her şeyde, hatta bir ülkeye yönelik yurttaşlıkta ve bir yurttaşın hukuki çıkarlarından yararlanmada eşit olmaları manasında değildir. Tabiiyetin özel şart, hak ve faydaları vardır. Bu, bütün dünyada, uluslararası hukukta bir ilke olarak kabul edilmiştir. Bir kimsenin kendi ülkesinden yüz çevirip göç etmesiyle, yıllarca başka bir ülkede yaşamasıyla, o ülkeye çıkar sağlamasıyla ve hatta oranın halkına bir çok hizmette bulunmasıyla beraber, o ülkenin tabiiyet hakkının ona verilmemesi mümkündür. Çünkü göçmenlere tabiiyet

¹ Hucurat/13

vermenin özel kanun ve kuralları bulunmaktadır. Bununla beraber, bir kimseye vatandaşlık verdiklerinde bu ikinci derece bir yurttaşlık olabilir ve birinci derece bir yurttaşın bütün imkanlarını taşımayabilir. Bu konu bütün dünyada mevcuttur. Herkesin insan ve insaniyette eşit olmasıyla birlikte, tabiiyet yönünden bütün insanların yurttaşlığı bir değildir. Birinci derece ve ikinci derece vatandaşlık mevcuttur. “Bütün insanlar insaniyette ortak olduklarından dolayı, birinci ve ikinci derece vatandaşlık diye bir şey yoktur” dememiz safsatadır! Birinci ve ikinci derece insan yoktur, ama birinci ve ikinci derece yurttaşlık var olabilir. Bu İslam'da da kabul edilmiş bir şeydir.

Batı devletleri kirli emellerini gerçekleştirmek için, kendi diktatörlüklerini demokrasi olarak tanıtmaktadırlar. Biz, bu aldatıcı imajların oyununa gelmemeli, akıllı ve dikkatli olmalıyız. Demokrasinin yeni yorumu, Müslümanları tesettürlü olmaktan ve dini ibadetlerini yerine getirmekten alıkoyan bir çeşit diktatörlüktür. “İnsan hakları bildirgesi”nde dinin serbest olduğu ve bütün insanların dini görevlerini yerine getirmede özgür oldukları belirtilmesine ve resmi organlarda dini adet ve fiillere riayet edilmesi ya da edilmemesi hakkında hiçbir sınırlamanın gelmemesine karşın, siyaset hokkabazları istedikleri zaman kanunu kendi lehlerine göre yorumlamakta, barış adına savaş çıkarmakta ve insan haklarını savunma bahanesiyle başkalarının haklarına tecavüz etmektedirler ve biz, her gün dünya düzeyinde onların zalimane ve aldatmacı hareketlerine şahit olmaktadır.

4-İdarecilik Alanında Demokrasi

Söylediğimiz gibi demokrasi için üç mana zikretmişlerdirki bunların hepsi siyaset felsefesine bağlıdır. Ama deyim yerindeyse kendilerini dindar aydınlar olarak nitelendiren bazı yazarlar, gerçekte demokrasi mefhumunun siyasi felsefe ile bir bağlantısının olmadığını iddia etmektedirler. “Demokrasi, idarecilik alanı ile bağlantılı bir mefhumdur. Onu devlette bir metot veya devlet tarzlarından biri sıfatıyla değerlendirmemek gerekir. İlke bazında bu mefhumun yeri siyasi felsefe değildir.” Bu şahıslara verilecek genel cevap şudur: Siyaset felsefesi kitaplarına bakılacak olursa, bu alanda yazılıp da demokrasiden bahsetmeyen hiçbir kitabın olmadığı görülecektir. Eğer demokrasi mefhumunun siyaset felsefesi ile bir irtibatı yoksa, neden bütün siyaset felsefesi kitaplarında geniş bir çapta ondan bahsedilmiştir? Bu iddianın sebebi, demokrasiyi siyasi bir mefhum kalıbından çıkarmak ve diğer alanlardaki sosyal muhitlere kaydırmaktır. Bu doğrultuda son dönemlerde

batılı liberal düşünür ve yazarlar demokrasiye yönelik yeni bir tanım geliştirmişlerdir. Onlar demokrasinin, hakim gücün kudretini kısıtlamak, muhalif gruplar arasında uzlaşma sağlamak ve gruplar veya partiler arasında konsensüs gerçekleştirmek için olduğunu, sadece devlet organlarıyla ilişkili olmadığını ve her yönetim biriminde uygulanabileceğini söylemektedir. Örneğin eğer bir fabrikayı yöneten veya bir topluluğu sorumlulukları altında bulunduran müdürler arasında değişik görüşler olursa, onlar birbirleriyle uzlaşmalıdırlar Çünkü ihtilaflar devam ettiği takdirde bu, o idare veya müessesenin yararına olmayacaktır. Öyleyse o kurum ve müessesenin maslahatı için, fertler birbirlerine danışmalı ve sonuçta ya hep birlikte bir uzlaşma sağlamalı ya da çoğunluğun görüşü kabul edilmelidir. Bu metoda “demokrasi” demekteler.

O halde demokrasi, bir kurum içerisindeki ihtilafları yok etmek için bir metottur. Bu tanım ile demokrasi, siyaset felsefesi alanından çıkmakta ve genel mefhumuyla idarecilik alanına girmektedir. Gerçi devlet yönetimi ve toplumu idare etmek de gerçekte büyük çaptaki bir idarecilik işidir ama her halükarda onun özel bir alanı bulunmaktadır. Demokrasi kavramını genişletmek amacıyla, iki grup arasında ihtilafın meydana geldiği her yerde söylendiği şekilde uzlaşma sağlanırsa, işte bu demokrasidir, demekteler. İki grup arasındaki ihtilaf hakkında, bir grup kuvvet vasıtasıyla diğer gruba hakim olur ve kendi görüşünü ona dayatırsa, kesinlikle bu metod demokratik olmaz ama birbirleriyle uzlaşır ve sonuçta çoğunluğun görüşünü kabul ederlerse demokrasiye uymuşlardır.

İstilah oluşturmaya veya bilimsel bir ıstılahı genişletmeye muhalif değiliz ama bu kavramın aslında siyaset alanı ile irtibatlı olduğunu ve sonra diğer alanlara kaydığını unutmamak gerekir. Sosyal bilimlerde bu türde bir çok kavram bulunmaktadır; böyle bir kavram başlangıçta özel bir alanda kullanılmakta ve o kavramdaki genişlemeden sonra, çeşitli sebeplerle diğer alanlarda da kullanılmaktadır. Örneğin sizler yaygın bir ıstılah sıfatıyla, bütün alanlarda kullanılan “strateji” kavramını bilmektesiniz. Aslında bu kavramın manası “ordu sevki”dir ve bu, gerçekte askeri alanda kullanılan bir kavramdır. “Stratejist” savaşta organizeyi ve komutanlığı üstlenen, örneğin bir operasyonu organize eden veya bir askeri birliği veya taburu yönlendiren kimseye denmekteydi. Bu kavram, hareket ettirme ve savaş kuvvetlerini yönlendirme tarzından alınmadır. Ordunun hareket ettiği yahut kamp kurup yerleştiği veya saldırıya başladığı yere askeri sevk bölgesi veya stratejik bölge

demekteydiler. Sonra yavaş yavaş bu kavram diğer bilimlere girdi. Örneğin bugün siyasi konularda, “stratejik siyasetler” kavramı kullanılmaktadır. Hatta eğitim, öğretim ve çeşitli idarelerde stratejik konular dile getirilmektedir.

Örneğin anayasada, ülke kanunlarının İslam hükümleri ile uyuşmasını zorunlu kılan usuldeki gibi, stratejik yönü bulunan bir takım usuller vardır. Ama enteresan olan, bazılarının bazen anayasadan, sanki Kur'an ve ilahi vahiyden bile üstünmüş gibi bahsetmeleri ve ona istinatta bulunmaları ve bazen de sanki hiçbir değer vermiyormuş gibi ona muhalefet etmeleridir. Anayasada halkın oyuna saygıdan bahsedildiği yerde, sanki hatta Kur'an ayetlerinin bile onun aleyhine bir şey söylemeye hakkı bulunmamaktadır. Peygamberin, masum imamların ve İmam-ı Zaman'ın bile ona muhalefet etme hakkı yoktur. Ama ülkede uygulanan bütün kanunların İslam'a mutabık olması gereğini belirten anayasa maddesi unutulmakta, ona muhalefet etmek caiz görülmekte ve ölçünün halkın oyu olduğu söylenmektedir! Ülkede konulan kanunların İslam'a mutabık olması gereği, bu anayasada belirtilmemiş midir? Öyleyse İslam'ın nazarında bir şey haramsa, siz anayasaya istinatta bulunarak onu nasıl caiz etmektesiniz? Anayasanın İslam'a riayet etmeyi bu kadar vurgulamasına rağmen, basın'ın özgür oluşuna istinatta bulunarak mukaddes değerlere ve İslam'ın zorunlu hükümlerine hakaret etmek nasıl serbest olabilir? Basın, kanun çerçevesinde özgürdür ve kanun üzeri bir şey değildir. İslam kanunları, mukaddes değerlere saygı göstermeyi farz sayıyorsa ve dini zorunlulukları, İslam hükümlerini, Allah'ı ve peygamberi alaya almayı mürtedliğin sebebi biliyorsa, o zaman basın kanunu böyle bir şeyi caiz edemez. Anayasa, gerçekte İslam Cumhuriyetinin mefhumunu açıklamak için yazılmıştır.

5-İslam Cumhuriyetinde İslam ve Velayet-i Fakih'in Üstün Konumu

Devrimden sonraki ilk yılda, yani 1979 senesinde, İslam Cumhuriyeti hakkında referandum yapılması kararlaştırıldı. Halkın bakıp oy vermesi amacıyla, devletin şekil ve yapısı hakkında bir takım öneriler verildi. Bu öneriler; Cumhuriyet, Demokratik cumhuriyet, İslami Demokratik Cumhuriyet ve İslam Cumhuriyeti'nden ibaretti. Ama İmam Humeyni (k.s), ne bir kelime az ve ne bir kelime fazla “İslam Cumhuriyeti” dedi. İran halkının yüzde doksan sekizi de İslam Cumhuriyetine oy verdi. Yani devletin “İslami” kaydının silinmesi ve o kelimenin yerine “demokratik” kelimesinin koyulması mümkün değildir. Bu anlamda, eğer demokrasi

İslam üstü bir olgu ise İmam, o kelimenin İslam devleti cümlesine eklenmesine neden izin vermedi? Eğer cumhuriyet demokrasinin kendisiyse, cumhuriyet olduğu zaman demokrasi de zaten var demektir ve artık demokratik kaydına bir gerek yoktur. O halde onlar, “demokratik cumhuriyet” cümlesi üzerinde neden ısrar etmekteydiler ve neden İmam ve onu izlemek suretiyle halk, buna muhalefet ediyordu? Demokrasinin değişik manalar taşıyabileceği, onun bazı manalarında cumhuriyet ötesi reddedilmiş bir şeyin murad edildiği ve onun İslam’dan çok kamuoyuna dayanmak olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bizim düzenimiz, dayanağı halk olan İslam Cumhuriyetidir. Devrimi yapan ve devrimlerini İslami muhteva ve çerçeve ile koruyan bu halkın kendisidir. Merhum Üstat Şehit Mutahhari’nin (r.a) bu alanda bizim için yol gösterici bir tabiri bulunmaktadır. O şöyle söylemektedir: “Cumhuriyet devletin kalıbının ve İslamiyet de devletin muhtevasının beyanıdır.” Devletin muhtevası, İslam kanunlarının icra edilmesidir ama onun şekil ve yapısı, saltanatın mukabilinde olan cumhuriyettir. O halde bizim rejimimiz saltanat rejimi olmayacaktır. Aksine onun şekli cumhuriyet ve muhtevası İslami’dir. Asıl olan mefhumlar, İslami hüküm ve değerlerdir ve bizim İslam’dan öncelikli ve İslam üstü bir şeyimiz yoktur.

İmam Humeyni (k.s) İslam Cumhuriyetindeki her düzen ve makamın meşruiyetinin Veliyy-i Fakih’in iznine bağlı olduğunu defalarca söylemiştir. Bu, Velayet-i Fakih teorisinin dayanağı olan; Fakihlerden ve herkesten çok İmam Humeyni’den öğrendiğimiz, akli ve nakli delillerin teyit ettiği bir şeydir. Veliyy-i Fakih masum imamın vekili olduğundan, her şeyin bir şekilde ilahi irade vasıtasıyla meşruiyeti, Velayet-i Fakih iledir. Bu teori, batı kültürünü huy edinmiş kimselerin zevkleri ile uyusmamaktadır. Eğer biz bu teori üzerinde ısrar ediyorsak, bunun nedeni bu teorinin tevhitte beslenen fikri temellerle uyusması ve kökünün İslami görüşte olmasıdır.. Yoksa ruhaniyetin sınıfsal eğiliminden kaynaklanması değildir. Daha önce açıkladığımız gibi, ilahi teşrii rububiyet hem kanun koyuculukta ve hem de kanunu icra etmede ilahi izne riayet etmeyi gerektirmektedir. Böyle olmadığı takdirde, bir çeşit şirk koşulmuş olacaktır. Ama bu, halkın bu toplumda hiçbir rolünün olmadığı manasında değildir. Halkın bu düzendeki rolü, –İslam’ın belirlediği çerçevede- yüzde yüzdür ve bu alanda halkın rolünün ve etkisinin yerini başka bir şey almamalıdır ama bir düzenin makbuliyeti ve meşruiyeti arasında farkın olduğuna da inanılmalıdır.

Rönesans'tan sonra, batı düşüncesinde hukuki, felsefi ve sosyal konularda ilke bazında Allah'ın ve dinin bir yeri kalmamıştır. Elbette batı düşüncesinden kastımız, batıda yaşayan bütün kimselerin düşüncesi değildir. Bizim kastımız, batıda uygulanan hakim düzen vasıtasıyla kabul edilmiş düşüncedir. Örneğin "İnsan Hakları Bildirgesi'nde insanlar için bir takım haklar belirlendiği zaman, orada insanın Allah ile bağlantısı gözlemlenmemiştir. Din özgürlüğü dile getirilse de bunun anlamı insanların bir seçim sıfatıyla bir dini seçmeye haklarının olduğuudur. Neyin hak ya da batıl olduğu, bir Allah'ın olduğu yahut olmadığı konuşulmamaktadır, böyle konular asla ortaya atılmamaktadır.

İnsanlara yönelik sosyal haklar, temel haklar, medeni haklar ya da cezai haklar söz konusu olduğu zaman, hiçbir yerde o hakların Allah'a bağlı oluşu hakkında bir söz söylenmemektedir. Allah'ın insanda bir hakkının olup olmadığı ve insanın Allah karşısında bir sorumluluğunun bulunup bulunmadığı asla irdelenmemektedir. Onlar, kendi hukuki konularında Allah'a bir yer vermeyi istememişlerdir. Ama biz, kendi inanç esaslarımızı uyarınca, ülkemizin hukuki düzenini İslam öğretilerine ve ilahi hukuka dayandırmayı istediğimiz taktirde, onların bu hakkı bizden almaya yetkileri yoktur. Biz, Allah'a tapan, muvahhit ve İslam'a tabi olan bir halk sıfatıyla her toplumsal; içtimai, medeni, cezai ve siyasi kanunlarda Allah'ın göz önünde bulundurulması gerektiğine, bütün hakların başında Allah'ın hakkının geldiğine ve bizim O'nun karşısında yerine getirmemiz gereken hak ve görevlerimizin bulunduğuna inanmaktayız.

Öte taraftan, söz konusu olan sadece insanların hakları konusu değildir, bilakis hak ve ödev beraberce belirtilmelidir ve hepsinden önemlisi, insanın Allah karşısında taşıdığı ödevdir. İlahi teşrii rububiyetin insanlara olan hakkı, O'nun sosyal ve siyasi alanlardaki hükümlerini kabul etmeleridir. Eğer bir kimse Allah'a inanmıyorsa, İslam'ı kabul etmesi için biz onu zorlamıyoruz ama Müslüman olan bizlerin siyasette ve ülkemizin yönetim usullerinde inançlarımızı uygulamaya hakkımız vardır. Ülkemizin anayasasında bu yöntem uygulanmaktadır. Bu yüzden, bunun bizim için değeri ve birinci derecede önemi vardır ve anayasaya saygı duymak İslam'a saygı duymak gibidir.

6-İslam'ın Kabul Ettiği Demokrasi

Öyleyse, demokrasi bir anlamıyla, İslam ile bağdaşmakta ve bir anlamıyla da -üçüncü anlam- İslam ile bağdaşmamaktadır. Demokrasinin ikinci mefhumu, şart ve kayıtlar dahilinde kabul edilmiştir, bu mefhumun

mutlak olarak kayıtsız ve şartsız kabulü mümkün değildir. İslami değer ve hükümlere riayet etme gereği ve hiçbir yasama teşekkülünün İslam'ın kesin kanunlarına muhalefet etmeye hakkının olmaması kabul edilmiş dini bir usuldur. Bunun için biz, bu usulün korunması şartıyla demokrasiyi kabul etmekteyiz. Ama bu usul kabul edilmezse ve demokrasi, ilahi sınırlara tecavüz etmenin ve hatta ilahi hükümlere bile muhalefette bulunmanın caiz oluşu manasına gelirse, o zaman onu kesin bir tutum ile reddediyoruz. Ama ihtilafları önlemek amacıyla bir metot olarak öne sürülen demokrasi hakkında şunu söylemek gerekir: İslami değerler, ihtilafları önlemede yeterli oluncaya dek önceliklidir. Ama bir yerde, İslam hükümlerinin belirli bir çözüm sunmadığı bir sorun çıkarsa ve seçilmiş salahiyyet sahibi hiçbir kimse de olmazsa, çoğunluğun görüşü tercih edilir. Yani bir konu hakkında tartışan taraflardan birini tercih etmek için, şeri bir delil veya uzmanlık görüşü yoksa, o zaman çoğunluğun görüşü benimsenir. Örneğin kanun çerçevesinde bir grup, önemli bir konu hakkında karar almak için bir şura oluşturmaktadır. Herkes, İslam'a ve İslami değerlere uymanın zorunluluğuna inanmaktadır. Ama bu topluluğun belirli bir meselede ortak görüşleri mevcut değildir. Çoğunluk bir görüş ve azınlık başka bir görüş taşımaktadır. İki görüşten birini tercih etmek için bir delil bulunmamaktadır. Bu durumda çoğunluğun görüşü tercihli ve önceliklidir. Çoğunluğun görüşüne muhalefet etmek, tercih edilmeyenin seçilmesi olacaktır.

Netice olarak, eğer bir yerde tercih edilecek hiçbir görüş olmazsa ve çoğunluğun nazarının vasıtasıyla bize zan hasıl olursa, o zan itibar taşır ve tercih edilir. Eğer böyle bir çoğunluk sayesinde bize zan hasıl olmazsa, o görüşün benimsenmesi tercih bulgusundan yoksun halde olur ve bu da kötü ve yanlıştır. Bu metot, işte bu derecede muteberdir. Ama halkın çoğunluğunu, uzmanlardan oluşan bir azınlığın karşısına koymak için bu metottan su istifade etmek doğru bir yöntem değildir. Örneğin askeri bir planın hazırlanması için bir tarafta on tane askeri uzmanın ve diğer tarafta da askeri konuları hiç bilmeyen halktan binlerce normal ferdin bulunduğunu varsayınız. Eğer sıradan ve askeri konuları bilmeyen halkın görüşüne yönelinir ve uzmanların görüşüne göre davranılmazsa bu, mantıklı bir iş olmayacaktır. Tüm akıllı kimseler, uzmanların görüşünün uzman olmayanların görüşüne öncelikli olduğunu söylemektedir. Öyleyse demokrasi ihtilafları önlemek amacıyla, bir metot olarak belirli sınır ve şartlar dahilinde muteberdir ama her çoğunluğun her azınlığa tercih edilmesi manasıyla onun bir irtibatı yoktur.

Yirmi üçüncü Oturum

İnsaniyetteki Birlik İlkesinin ve Yurttaşların Tabiiyetinin İncelenmesi

1-İslam'ın Bakışında Hakların Çıkış Kökü

Siyaset felsefesi konuları, hukuk felsefesi konularına yakın olduğundan ve bazı alanlarda ortak eğilimler taşıdıklarından, bazen ortak ve benzer meseleler ortaya atılmaktadır. Örneğin hukuki bir konu siyaset bahsinde incelenmeye tabi tutulmaktadır. Bu esas uyarınca biz, geçen oturumda “insaniyette birlik ilkesi”nden ibaret olan hukuk felsefesi konularından birine değindik ve şunları söyledik: Her ne kadar bütün insanlar insaniyette bir olsa da ve İslam'ın nazarında birinci sınıf ve ikinci sınıf insan diye bir şey yoksa da bunun gereği, bütün halkın sosyal konulardaki hak ve ödevler açısından eşit olması değildir. Bu alanda, ya yeterli ölçüde bu meseleleri bilmeyenler veya kötü emeller peşinde olanlar, taşıdıkları İslam ve devrim karşıtı görüşler ile kendilerine Müslüman ve devrimci halkın safında yer bulabilmek, bu devrimin kazanımlarından kendi emelleri doğrultusunda istifade edebilmek ve bazen devrim aleyhine çalışabilmek hedefiyle şöyle bir safsata yapmışlardır: “Birinci sınıf ve ikinci sınıf insan yoktur. Öyleyse toplumda bütün halk eşit bir hukuka sahip olmalıdır; Örneğin parti kurmak için girişimde bulunmak, ülkenin yönetim ve askeri makamlarına ulaşmak vb.

Onların görüşüne göre, her inanca ve her ideolojiye mensup olan her birey, cumhurbaşkanı ve başbakan olabilir. İsteddiği her partiyi kurabilir. Onların delili şundan ibarettir: Birinci ve ikinci sınıf insan diye bir şey olmadığından ve herkes eşit olduğundan dolayı, bizim de devrimi veya anayasayı kabul etmemekle beraber, bütün haklardan eşit bir şekilde yararlanmaya hakkımız vardır. Bu safsatanın yanıtında, birinci sınıf ve ikinci sınıf insan diye bir şeyin olmadığına doğru olduğu ama bütün hak ve ödevlerin kaynağının herkes arasındaki ortak insaniyet ilkesinden

kaynaklanmadığı, bilakis bazı hak ve ödevlerin ölçüsünün, insan olma ilkesinin dışında başka belirli özellikleri olduğu söylendi. Bazıları, bu konuyu ya doğru anlamamakta veya kasıtlı olarak yanlış yorumlamakta ve sonra da filan şahıs: “Bizim birinci ve ikinci sınıf yurttaşımız vardır; birinci sınıf yurttaş ruhaniyettir ve diğerleri ikinci sınıf yurttaş olarak hesap edilmektedir!” diye söylemektedir demek! Zorunlu olarak şimdiki oturumu bu şüphenin tahliline ve cevaplandırılmasına ayırıyoruz.

Bu mevzunun aydınlanması için, dünya hukuk filozofları arasında tartışılan ve kendisine değişik cevaplar verilen önemli konulardan birine dikkat edilmelidir; bu, gerçekte hakkın kökünün ne olduğu konusudur. Filan şahsın hakkı vardır veya yoktur dediğimizde, bu hak nereden kaynaklanmaktadır? Hangi esasa göre bir kimsenin bir işi yapmaya hakkının olduğunu ya da olmadığını söyleyebilmekteyiz? Tarihi hukuk ekolleri, Pozitivizm, tabii hukuk ekol’ ve diğer hukuk felsefesi ekollerinin her biri, buna muhtelif cevaplar vermiştir.

İslam'ın bu alanda özel bir görüşü vardır. Yani İslam'ın tevhide görüşü esasınca, bütün hakların aslı Allah-u Teala'ya dönmelidir. Çünkü varlık O'ndandır ve herkesin her neyi varsa O'ndandır. Yaratılış bazında, varlığımız ve her neyimiz varsa Allah'tandır ve her şey “Allah'tandır.” Aynı şekilde teşrii konular da, Allah-u Teala'ya isnat edilmelidir. Bu, hakların çıkış kökü ve kaynağı hakkında bizim genel bakışımız olup, “başkalarını hukuk sahibi yapan Allah'tır” şeklinde kısaca belirtildi. Ama Allah, bütün insanları bir derecede ve eşit şekilde mi hukuk sahibi kılmaktadır? Yoksa Allah bazı kullarına diğerlerine vermediği özel bir hak mı vermektedir? Öz itibarıyla bilmekteyiz ki, Allah başkalarına vermediği bir takım hakları nebilere vermiş, baba ve anneye bir hak ve evlada bir hak tanımıştır. Ama acaba ilahi irade hikmetsiz midir. Yani Allah, bir ölçü olmaksızın mı bir şahsa bir hak vermekte ve bir diğerine o hakkı vermemektedir yoksa özel bir ölçü göz önünde bulundurulmakta mıdır? Eğer bir ölçü varsa o ölçü nedir?

Allah'ın kullarına verdiği hakların ölçüsü, onların varlıktaki konum ve mevkileri ve taşıdıkları özel sorumluluklar karşısında şartların gerektirdiği haklardan yararlanmalarıdır. Hepimiz, irade ve seçme gücü ile hakiki ve nihai kemal yönüne hareket etmek için yaratılmışız. Öyleyse bizim genel bir sorumluluğumuz vardır ve bu da, tekamül yolunda hareket etmektir; bu İslam kültüründe “Allah'a tapınma” adını almıştır.

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (60) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ¹

“Ey Adem oğulları! Ben size şeytana kulluk etmeyin diye and vermedim mi? Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır,” “Bana kulluk edin, doğru yol budur.”

فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ²

Onlara da kendi içlerinden: “Allah’a ibadet edin (desin) diye içlerinden bir elçi gönderdik.

O halde bütün Peygamberlerin davetinin esası, Allah’a ibadet etmektir ve insanlara yönelik bu genel vazifenin hukuki bir getirisi vardır. Yani insan tekamül ve Allah’a yaklaşma yolunda hareket etmek isterse, gerekli imkan ve şartları inisiyatifinde taşımalıdır. Aynı şekilde bu harekete yön verebilmesi için, toplumda usul ve kanunlar da bulunmalıdır. İnsan, Allah’a doğru gitmek isterse hayat hakkı taşımalıdır. Öyleyse hayat hakkı ilk hak sıfatıyla buradan kaynaklanmaktadır. İkinci hak, harekette serbestliktir. çünkü bu seyir cebri değildir. O halde insanın bir yolu seçebilmesi için, seçimde özgür olması gerekmektedir. Üçüncü hak, bu dünyanın maddi nimetlerinden yararlanmaktır. Çünkü insan bu dünyanın maddi nimetlerinden yararlanmazsa, yaşayamaz ve hayatını sürdüremez. İnsan, kendi hayatını sürdürmek ve nihai kemale ve varlığın sahibine (Allah’a) yönelik o tekamül yolunun gereklerini hazırlamak için, bu dünyanın giyecek ve yiyeceklerinden yararlanma hakkına sahiptir. İnsan, Allah tarafından vücuduna konulmuş cinsi ihtiyaç gibi güdülerden yararlanma hakkına sahiptir. O halde insan kendisine eş seçmelidir. Gördüğünüz gibi hakların çıkışı ödev ile birliktedir.

Hak ve ödev ilişkisine önceki konularda da işaret etmiştik. Bizler, Allah’a taraf hareket ve O’na itaat etmekle mükellef olduğumuzdan, bunun karşılığında bazı haklara sahip olmalıyız, ki o haklardan yararlanarak bu yolu sürdürelim. Bu esasa göre, toplumda ve halkın genel yaşantısında insanların tekamül hareketine engel olan her şey, İslam devletince kontrol edilmeli ve devlet, İslam toplumunun Allah’a yönelik hareketini engelleyen, yol kesici ve rahatsız edici faktörlerin önünü almalıdır. Ferdi ve şahsi yaşam bağlamında da şahsın kendisi, tekamül

¹ Yasin/60-61

² Müminun/32

seyrindeki hızlandırıcı, tesirli etken ve faktörleri temin ve takviye etmede ve kendi tekamül hareketinin engellerini kenara koymada mükelleftir. Bundan dolayı, haklardan yararlanmanın ölçüsü, fertlerin kabiliyetleri ve onların gelişme şartları, sığıları ve tekamülleridir. Bunlar göz önünde bulundurularak onların boynuna bir takım ödev ve sorumluluklar yüklenmekte ve bunların karşılığında onların bir takım haklara sahip olmaları gerekmektedir.

2-Tabii İhtilaflar ve Kesbi İhtilafların Haklar ve Ödevlerin Farkındaki Tesiri

Bu söylenenler göz önünde bulundurulduğunda, hepimizin salt insan ve insaniyet aşında ortak olmamızdan ötürü, eşit hak ve görevlere sahip olmamız gerekmekte midir? Hepimizin insaniyet aşında ortak olduğumuz doğrudur ama insanların kendi içlerinde bir çok ihtilafları bulunmaktadır; bunlar iki bölüme ayrılabilir:

1-Tabii ve cebri ihtilaf ve farklar: İnsanlar arasındaki ihtilafların önemli bölümü tabii ihtilaflara dönmemektedir. Biyolojik açıdan-mantiki mefhum açısından değil- kadın ve erkek arasında bulunan cinsel farklar buna örnektir. Bu iki grup arasında fizyoloji ve biyoloji açısından, ruhsal ve duygusal konular açısından bazı ihtilaflar bulunmaktadır. İşte bu ihtilaflar, insanlar arasındaki farklı ödev ve hakların kaynağıdır. Yani hem kadının ve hem de erkeğin insan ve birinci sınıf oldukları ve insaniyette ikinci sınıf diye bir şey olmadığı doğrudur. Ama kadın, bedeninde bulunan özel yapılanmadan ötürü ve ona uygun ruhsal bir yapı taşıması sebebiyle, özel ödevler üstlenmelidir. Kadının çocuk doğurmadaki ve ona süt vermedeki rolünü, erkek asla üstlenemez ve bunun hakkında, bu ikisi için eşit bir rol göz önünde bulundurulamaz. Çünkü bu mesele, kadının erkek ile olan tabii ihtilafla ilişkilidir ve bu ihtilafın ışığında, kadına özel sorumluluklar yüklenmiştir. Kadın, taşıdığı zati ve doğal özellikler hükmünce, kendi asıl görevini hamilelikte ve çocuğun dokuz ay boyunca gelişiminde ifa etmekten sorumludur. Sonra onun iki yıl boyunca çocuğa süt verme ve onu besleme görevi vardır. Bunların mukabilinde de onun için bir takım özel haklar öngörülmelidir

Eğer kadının doğal ve zati özelliği hükmünce çocuk sahibi olması, sonra çocuğa süt vermesi, onu büyütmesi ve aynı zamanda erkek gibi çalışması ve kendi giderlerini sağlamakla sorumlu tutulması kararlaştırılırsa, o asıl görevini yerine getiremeyecek ve bu ona zulüm olacaktır. O halde kadın, çocuk doğurmada ve çocuğu beslemede taşıdığı ağır sorumluluk gereğince, özel haklar taşımalıdır. Yani erkek, kadının

nafakasını temin ve azık kazanma yükünü kadının omuzundan kaldırmakla sorumludur. Eğer kadın çalışma sorumluluğu taşırsa, bazı işler çocuğunu düşürmesine veya zamanında çocuğuna süt vermemesine neden olabilir. Duygusal açıdan da kadının ekonomik emniyeti olmazsa ve geçim kaygısı taşırsa, onun kaygı ve ızdırabı çocuğa etki edecektir. Bilimsel olarak tespit edilmiştir ki, kadın her ne kadar daha fazla ruhi huzur taşırsa, daha sağlıklı bir çocuk yetiştirebilecektir. İşte bu delil uyarınca İslam, kadın için özel bir hukuk öngörmüştür. Kadının iktisadi açıdan yaşamının erkek tarafından temin edilme zorunluluğu bunlardan biridir. Kadın, hatta çocuğuna süt vermek için kocasından ücret alabilir. Yani o çektiği zahmete ve canından verdiği emeğe karşılık, aile muhitinde bir ayrıcalık taşımalıdır.

Öyleyse kadının ve erkeğin hak ve görevleri hakkında, “her ikisi de insan olduklarından dolayı, hak ve görevleri de bir olmalıdır,” anlayışı yanlıştır. Evet her ikisi insaniyette ortaklıklar. Ama kadın ve erkek olmada ortak değildirler. Kadının kendi özel özellikleri ve erkeğin de kendi özel özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler, ödevlerdeki ihtilafın ve karşılıklı olarak haktaki ihtilafın kaynağıdır.

Bundan dolayı, insanlar arasındaki bir dizi ihtilaflar, tabii ve cebri bir şekilde meydana gelmektedir. Yani hiç kimse kadın olmayı ve hiç kimse de erkek olmayı seçmemiştir. Bu mesele ilahi iradeye bağlıdır:

يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَورَ¹

Dilediğine dişiler armağan eder, dilediğine de erkek armağan eder.

O halde kendilerinin ve çocuklarının cinsiyetini belirlemede, fertlerin irade ve inisiyatiflerinin bir müdahalesi yoktur. Bu konu, tam bir şekilde Allah'ın iradesine bağlıdır. Ama kadın veya erkek cinsiyetine sahip olduktan sonra, insana bir takım sorumluluklar yüklenecektir; bunların yerine getirilmesi iradidir. Aynı şekilde o kimsenin bazı hakları da olacaktır. O hakların tamamını isteyebilecektir. Bundan dolayı, ödev ve hakta ihtilafın kaynağı olan bu dizi fark ve ihtilaflar, tabii ihtilaflardır.

2-İnsanlardaki ihtilafın diğer çeşidi ihtiyari, yani iradidir. Bazı kimseler, yaşamak için hayatta özel bir takım şartlar ele geçirmektedir. Örneğin ilim tahsilinde bulunan bir şahıs, bilgisiz ve cahil bir şahsın yüklenemeyeceği bir vazifeyi toplumda yüklenme özelliğine sahip olmaktadır. Ya da bazı fertlerin kazandıkları beceriler ile ilgili olarak,

¹ Şura/49

insanların hakları eşittir diye zahmet çekmemiş, bir şey öğrenmemiş ve bir beceri kazanmamış kimselerle onlar mukayese edilmemektedir. Eğer bir kimse ders okur, zahmet çeker ve pilot olursa, onun mukabilinde ders okumamış, zahmet çekmemiş ve bu beceriyi kazanmamış birinin, “ben pilot olmak istiyorum” demesi kabul edilmez! Kuşkusuz ki böyle bir kimseye “pilot olmak için eğitim görmelisin,” diyeceklerdir.

Aynı şekilde siyasi meselelerle ilgili bilgisi ve duyumu olmayan bir şahıs, “benim de Cumhurbaşkanı olmaya hakkım vardır derse,” ona şöyle diyeceklerdir: Cumhurbaşkanı olmanın bazı şartları vardır. Eğer o şartları kazanır ve onun zati kapasitesini taşırsanız, aday olabilirsiniz ve eğer halk oy verirse seçilirsiniz.” O şahıs, birinci ve ikinci sınıf insan diye bir şey yoktur. O halde benim de cumhurbaşkanı olmaya hakkım vardır,” diyemez. Milletin aksi istikametinde hareket etmekle ve ülkenin anayasasını kabul etmemekle beraber, her insanın “bu ülkenin Cumhurbaşkanı olmak istiyorum. Çünkü ben insanım demesi” mantıklı değildir. Sırf insan olduğundan dolayı ülkedeki her makamı işgal edemezsin. Her makama gelmenin özel şartları vardır. Örneğin İslam ülkesinde cumhurbaşkanı, Müslüman olmalıdır. Müslüman olmayan bir şahıs, –kendisine duyduğumuz saygıyla ve anayasanın ona tanıdığı haklarla birlikte- cumhurbaşkanı olamaz.

3-Tabiiyet Kanunlarında Fertler İçin Değişik Derecelerin Belirlenmesi

Dünyanın bütün ülkeleri hassas makamlar için özel şartlar öngörmektedir. Özel şartları gerektiren meselelerden biri de tabiiyet konusudur. Tabiiyetin eşit ve bir derecelik olmadığı, dünya hukukunun açık ve kesin konularındandır. Özel uluslararası hukuk hakkında azıcık bilgisi olan herkes, bu konuyu anlamaktadır. Eğer bir İranlı, Avrupa ve Amerika ülkelerinden birinin tabiiyetini almak isterse, öncelikle onun tabiiyetinin kabul edilmesinin bazı şartları olacaktır. Bununla beraber, onun tabiiyetini kabul ettikten sonra, ona Cumhurbaşkanı olma hakkını tanımamaktadırlar! Çünkü o ikinci derece tabiiyet taşımaktadır. Uzun yıllar boyunca ona uygulanan imtihanlar sonucunda, ikinci derece vatandaşlıktan birinci derece vatandaşlığa geçme başarısında bulunabilir. “Her halükarda bir ülke fertlerinin taşıdığı bütün haklar, o ülkenin tabiiyetini bulunduran kimselerce de taşınmalıdır,” diye bir şey yoktur. Çünkü tabiiyetin dereceleri vardır. Birinci ve ikinci sınıf insan yoktur ilkesine istinatta bulunarak, tabiiyetin veya başka bir ifadeyle yurttaşlığın da birinci ve ikinci derece taşımadığı neticesini alamayız.

Her ülke, kendi yurttaşlarına özel haklar tanımaktadır. Aynı şekilde İslam'da da özel haklar gözönünde bulundurulmuştur. Öyleyse insanların tümünün insaniyette ortak olmaları, onların hepsinin tabiiyette de eşit olmaları manasına gelmemektedir. O halde her ülke halkı, o ülkenin yurttaşları sayılmakla birlikte, bütün makam ve derecelere gelme bakımından eşit değildir ve hakları farklıdır. Ama hangi hukuki ölçü ve referansın bunları belirlediği konusunda, değişik cevaplar bulunmaktadır. Biz, bütün bunların ilahi izne dönmesi gerektiğine inanıyoruz. İlahi kanunları kabul etmeyen; liberal veya demokrat ülkelerde yaşayan kimseler, yalnızca halkın oyuna uyulması gerektiğini söylemektedir. Ama biz, halkın oyunun dışında, ilahi iznin de olması ve bir görüş, istek ve hakkın; ilahi izin ve Allah'ın kanununa aykırı olmaması gerektiğini söylemekteyiz. Her haliyle hiçbir ülke, bütün fertlerin eşit tabiiyetine inanmamaktadır ve insaniyetin iki dereceli olmaması delili, iki dereceli tabiiyeti reddetmemektedir. Bu konu anayasamızda da belirtilmiştir. Ben, duyarsızlık sergileyen kimselere, şu kanun maddesine dikkat etmemelerinden ötürü hayret etmekteyim: "İran tabiiyetini almış veya alacak olan şahıslar, Cumhurbaşkanlığı, bakanlık, müsteşar makamlarına ve her çeşit siyasi dış memuriyetlere gelme hakkı dışında, İranlılar için öngörülmuş tüm haklardan faydalanabilirler." Yani İran tabiiyetini alan bir kimsenin siyasi memur, elçi, elçilik memuru ve bakan olmaya hakkı yoktur. İran devletinin tabiiyetini kabul etmesiyle ve İran devletinin de onun tabiiyetini kabul etmesiyle birlikte, onun böyle hakları bulunmamaktadır; bu bizim kanun metnimizdir.

4-İslam'ın Nazarında Birinci ve İkinci Derece Tabiiyet

Şu an biz, tabiiyetin gerçekleşme şeklini ve onun hakkında İslam'ın bakışını genişçe inceleme durumunda değiliz, Çünkü bu konu hukuk felsefesi ile irtibatlıdır ve bizim konumuz ise siyaset felsefesindedir. Ama yüzeysel olarak belirteyim ki, İslam'ın hukuki görüşünde ülkeleri sınırlandırmanın asıl ve öncelikli ölçüsü inançlardır ve coğrafi sınırların önemi yoktur. İslam'ın öncelikli planı, Dünya İslam Devleti'nin kurulmasıdır; -inşallah Mehdi (a.s)'ın gelişiyle kurulacaktır- coğrafi sınırlar kalkacak, bütün İslam ümmeti bir ülkenin yurttaşı ve bir devletin takipçisi olacaktır. Onların tabiiyetinin ölçüsü İslam'dır. O devlette Müslüman olmayanların hak ve görevleri, Müslümanlar ile farklı olacaktır; Müslüman olmayan, ne bir Müslüman'ın taşıdığı bütün görevleri taşıyacak ve ne de onun sahip olduğu bütün haklara sahip olacaktır. Bu İslam'ın öncelikli planıdır. Ama özel şartlarda Veliyy-i Fakih ve İslam

devleti ikinci bir düzenleme sıfatıyla, coğrafi sınırları muteber bilebilir. Bu yüzden eğer biz, bugün coğrafi sınırları muteber biliyorsak bu, İslam'ın öncelikli planı esasınca değil bilakis ikinci plan ve bölgesel ve uluslararası kanunların kapsamında gerçekleşen maslahatlar esasıncadır. O kanunlar (düzenlemeler), Veliyy-i Fakih'in imzasıyla bizim için itibar kazanmıştır ve gerçekte o sınırlar, Veliyy-i Fakih tarafından belirlenmekte ve teyit edilmektedir.

O halde İslam'ın öncelikli ve ideal planında, tabiiyetin şartlarından biri İslam'dır ve Müslüman birinci derece tabiiyet sahibi ve Müslüman olmayan da ikinci derece tabiiyet sahibi sayılmaktadır. Ama özel şartlarda coğrafi sınırlar muteber değerlendirilmekte ve kanun esasınca tabiiyet için özel şartlar öngörülmektedir. Velayet-i Fakih nazariyesi esasınca, o şartlar ve onun kanuni temelleri Veliyy-i Fakih'in onayını aldığı zaman, diğer İslami hükümler gibi uyulması farz olacaktır; İmam Humeyni'nin (k.s) söylediği gibi: "İslam devletinin kurallarına itaat etmek farzdır."

5-Velayet-i Fakih Düzeninin Diğer Düzenler İle Olan İşlevsel Farkı

Düzenli olarak halkın yönetiminden, demokrasiden dem vuran ve yönetimlerinin Velayet-i Fakih esasına göre şekillenmesinden utanç duyan kimseler, Velayet-i Fakih'in bu ülkeye ettiği hizmetlere dikkat etmemektedir.

Velayet-i Fakih nazariyesi esasınca, İslam devletinin hükümlerine, kanunlarına ve Koruyucular Konseyi'nin teyit etmesinden sonra İslami Şura Meclisi'nin kanun tasarılarına şeri olarak itaat etmenin farz oluşuna dikkat etmemektedirler. Çünkü bunlar Veliyy-i Fakih'in onayından geçmektedir ve onun onayı Allah-u Teala'nın iznine tabidir. Bu, mevcut düzenin taşıdığı büyük bir ayrıcalıktır. Ama biz Velayet-i Fakih düzenini kabul etmezsek, kanun ve yasalara uymanın farziyeti/zorunluluğu en fazla geleneksel olacaktır. Bu da halkın kanunlara yönelik, kendi istekleriyle taşıdıkları bağılıktır ve halk, o bağılıktan vazgeçip, kendi isteklerini gözden geçirebilir ve arzuları doğrultusunda kanundaki maddeleri değiştirebilir. O halde halkın kanunlara itaat etmeleri için, demokratik sistemde hiçbir şeri zorunluluk bulunmamaktadır.

İslam devletinde yasalar, Veliyy-i Fakih'in izni ve onayıyla muteberdir ve halkın oyuna dayalı toplumsal zorunluluk ve geleneksel farziyet taşımakla birlikte, şeri farziyet de taşımaktadır ve onlara muhalefet etmek günah olup ilahi cezaya sebeptir. İslam devletinin kanunlarına uymak ile meşruiyet ve itibarını sadece çoğunluğun isteginden alan ve

milletvekillerinin çoğunluğunun oy vermesinden ötürü, halkın itaat etmekle kendilerini yükümlü bildikleri kanunlara uymak arasında çok fark vardır! Bu anlamda o kanuna oy vermeyen milletvekilleri veya o milletvekiline oy vermeyen azınlık kitle, hangi ölçüye kadar o kanuna uymakla yükümlüdür? Halkın çoğunluğunun temsilcileri tarafından bir kanun teyit edildiği zaman, azınlık kitle ve o kanunun muhalifleri ruhsal, duygusal ve kalbi olarak ona bağlı olabilirler mi? Bunların, kalbi olarak da çoğunluğun isteğine bağlı olmaları nasıl mümkündür?

Meclis üyeleri tarafından tasvip edilen ve Veliyy-i Fakih'in imzasını alan İslam devletinin yasalarına itaat etmek ve uymak, Allah tarafından farz kılınmıştır ve hatta o yasalara oy vermemiş kimseler bile, şeri olarak onlara uymakla yükümlüdürler. Müslüman halkın tamamı bunu bilmekte, ilahi meşruiyeti olan İslam devletinin yasalarına yürekten bağlı bulunmakta ve onlara muhalefet etmemektedir. Çünkü onlar ilahi ve İslami devletin yapı ve kaidelerini bilmektedirler. Kanun ve yasalara bu düzeyde uymak ve onları kabul etmek, ülkemizde Velayet-i Fakih düzeni adıyla pratize edilmiş olan ilahi düzenin ayrıcalık ve özelliklerindendir. İslami hareketin geçmişini ve İslam devrimini araştırmak suretiyle, halkın rehber ve Velayet-i Fakih'e geniş çaplı itaatının ve o yüce makamın emir ve öğütlerini yürekten kabul etmelerinin, devrim döneminde ve devrim sonrasında bizim ilerlememizin ve başarılarımızın asıl faktörü olduğunu anlıyoruz. İşte bu faktör, denk olmayan bir savaşta milletimizin galip ve alınının açık olmasını sağlamıştır.

İran İslam Devrimi'ni başarıya ulaştıran önemli faktörlerden birinin halkın, dini önderlerine itaat etmenin farzlığı ve gerekliliğine dair dini inançları olduğunu dünyada kim bilmemektedir! O zaman, imamlarının ve mercilerinin emriyle cihat ve mücadele eden ve bu yolda şehit olanların özveri ve fedakarlıklarının karşılığında İslami düzenin kurulmuş olduğu bir ülkede, şehitlerin kanının ve canlarından geçenlerin fedakarlıklarının semeresi ve getirisi olan özgürlük ortamında bir grubun kalem oynatıp, "İmam konjüktürden yararlandı; halkın hareketini İslami hareket ve İslam devrimi olarak gösterdi ve şekillendirdi," demesi büyük bir insafsızlıktır. Acaba bu iddianın gerçekliği var mıdır? İran'ın Müslüman halkı dini ve şeri vazifelerini yerine getirmek için devrim sahnelerinde hazır olmasaydı ve kurşunların karşısında göğüslerini siper etmeseydi, devrim başarıya ulaşır mıydı? Eğer İmam Humeyni'nin emri olmasaydı, böyle bir işi yaparlardı mıydı? Gerçekleri unutmamız ve inkar etmemiz insafsızlıktır. Hakikat şudur ki devrimin olmasında, devamında, sonra savaşın kazanılmasında, tüm zorluklara, darlıklara ve sorunlara

katlanmada din ve İmam'ın önderliği, asli ve öncelikli rolü ifa etmiştir ve inşallah İmam Humeyni'nin (k.s) salâhiyetli halefinin önderliğiyle ve onun hikmetli yöneticiliğiyle İran'ın fedakar halkının birliği ve beraberliği sayesinde bu başarılar olduğu gibi devam edecektir ve halk, Veliyy-i Fakih'in (Allah onu korusun) önderliği altında yücelme ve ilerlemenin merhale ve derecelerini daha fazla katedecektir.

Sözün özü şudur: Tabiiyetin sınıflandırılması dünyadaki bütün düzenler tarafından kabul edilmiş bir konudur. Elbette İslam'ın ve diğerlerinin bakışında tabiiyetin ölçüsü ve onun şartları farketmektedir. Ama tabiiyetin derecesindeki ihtilaf, bizim çıkardığımız bir şey değildir ve tabiiyetin derecesindeki bu ihtilafın insanların insaniyette eşit olmalarıyla hiçbir bağı yoktur. Bütün insanlar insaniyet açısından bir derecededir ama onlarda ya tabii bir tarzda ödevlerin ve hakların ihtilaf kaynağı olan bazı şartlar bulunmakta veya onların kazanmış oldukları şartlar, özellikler, imkan ve kabiliyetler onlara bazı sorumluluklar yüklenmesine ve bunun karşılığında da bazı hakların verilmesine neden olmaktadır. O halde hakların ve ödevlerin ihtilaf nedeni, ya tabii ihtilaflardır ya da fertlerin seçim ve iradelerinden doğan ihtilaflardır. Örneğin insanlar özel bir dini kabul etmekte veya bir konum ve makama gelebilmek için belirli maharetleri ve gerekli özellikleri kazanmaktadırlar. Kuşkusuz bu ihtilaflar ve kazanılan (kesbi) özellikler bu cümleden olarak özel bir usul ve esaslar bütününe kabul etmek, insanların tabiiyet ve yurttaşlık derecelerinde etkili olabilmektedir.